

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK
BELİRLEYİCİLERİ: İSTANBUL İLİ ÜZERİNE BİR ALAN
ARAŞTIRMASI

ELVİN DİNLER

2502130039

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. LEVENT ŞAHİN

İSTANBUL, 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ELVİN DİNLER Numarası : 2502130039

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE
ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ Danışmanı : PROF. DR. LEVENT ŞAHİN

Tez Savunma Tarihi : 22.04.2019 Saati : 11.00

Tez Başlığı : UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ:
İSTANBUL İLİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. LEVENT ŞAHİN		Kabul
2- PROF. DR. SEDAT MURAT		
3- PROF. DR. MELTEM DELEN		Kabul
4- PROF. DR. AYHAN GENÇLER		KABUL
5- DOÇ. DR. EMEL İSLAMOĞLU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. FARUK TAŞÇI		KABUL
2- DOÇ. DR. ABDURRAHMAN BENLİ		

ÖZ

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ: İSTANBUL İLİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

ELVİN DİNLER

Uzun süreli genç işsiz kavramı bir yıldan uzun süredir işsiz olan gençleri kapsamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerini tespit ederek, uzun süredir işsiz olan gençlerin demografik özelliklerinin bu belirleyiciler üzerinde etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri eğitim sistemi ve istihdam, işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri, demografik eğilimler ve kentleşme, ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi ile gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutlarında ele alınmış olup, ölçek araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket çalışması İstanbul’da ikamet eden ve bir yıldan uzun süredir işsiz olan 18-29 yaş aralığındaki gençlerle yapılmış ve uzun süredir işsiz olan gençlerin mevcut algıları ölçülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre kadınların, düşük ücret beklentisinde olanların, kayıtdışı çalışanların ve 25-29 yaş aralığında olanların uzun süreli işsizliklerinde belirleyici olan boyut işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri olarak gözlenmiştir. Bir önceki iş deneyiminde kayıtdışı çalışmanın uzun süreli genç işsizlik riskini artırdığı sonucuna varılmış, ayrıca evli olanların, mesleki eğitim almış olanların ve yeterli deneyime sahip olmayanların ekonomik yapı ve girişimcilik ekosisteminden kaynaklanan sorunlar nedeniyle uzun süredir işsiz oldukları tespit edilmiştir. Önlisans ve altı eğitime sahip olanların, kayıtdışı çalışanların, 25-29 yaş aralığında olanların ve yeterli deneyime sahip olmayanların uzun süreli işsizliklerinin belirleyicilerinin eğitim sisteminden kaynaklandığı ortaya konmuş, demografik eğilimler ve kentleşmeden kaynaklanan sorunların ise işsizlik süresini arttırdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genç İşsizlik, Uzun Süreli İşsizlik, Uzun Süreli Genç İşsizlik

ABSTRACT

SOCIO-ECONOMIC DETERMINANTS OF LONG-TERM YOUTH UNEMPLOYMENT: A FIELD RESEARCH IN İSTANBUL

ELVİN DİNLER

The term long term youth unemployment includes young people who have been unemployed for more than a year. The main objective of this study is to determine the predictors of long-term youth unemployment in Turkey and long-term unemployed young people who are the demographic characteristics reveal whether the effect on these markers. For this purpose, the determinants of long-term youth unemployment have been dealt with in the dimensions of education system and employment, employment preferences and trends of employers, demographic trends and urbanization, economic structure and entrepreneurship ecosystem and the preferences and tendencies of youth employment. Scale developed by the researcher. The questionnaire was used to measure the current perceptions of young people who have been living in İstanbul for 18-29 years and have been unemployed for more than a year.

According to the results of the survey, it was observed that long term unemployment among women, low wages, unregistered workers and 25-29 age group was determined as employment preferences and tendencies of employers. It was concluded previous work experience that informal employment increased the risk of long-term youth unemployment, and who were married, who received vocational training and those who did not have sufficient experience had long been unemployed due to problems arising from the economic structure and entrepreneurial ecosystem. It was found that those who had pre-graduate and under education, unregistered employees, aged 25-29 and who did not have enough experience were the determinants of long-term unemployment and also demographic trends and problems caused by urbanization increased the duration of unemployment.

Key Words: Youth Unemployment, Long Term Unemployment, Long Term Youth Unemployment

ÖNSÖZ

Günümüzde genç işsizlik, gerek gelişmekte olan gerekse de gelişmiş ülkeler için temel problemlerden birini teşkil etmektedir. Uzun süreli genç işsizlik ise sonuçları itibariyle genç işsizlikten çok daha karmaşık sorunları beraberinde getirdiği için, son dönemlerde özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde araştırmalara konu olmaktadır. Şüphesiz ki işsizlik süresi arttıkça hem bireyler hem de toplumlar için işsizliğin maliyeti de artmaktadır. Bu yüzden uzun süreli genç işsizliğe yönelik mücadele politikalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Ancak halihazırda, Türkiye’de uzun süreli genç işsizliğiyle ilgili yapılmış bir çalışma ve mücadele politikası bulunmamaktadır. Mücadele politikalarının oluşturulması için ise uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla araştırma bağlamında, uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicilerine yönelik olarak güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirilmiş olup, İstanbul’da ikamet eden, 18-29 yaş aralığında ve bir yıldan uzun süredir işsiz olan gençlere anket uygulaması yapılmıştır. Söz konusu araştırma hem uzun süreli genç işsizlikle mücadelede ortaya konulacak politikalara veri sağlama bağlamında literatüre katkı sağlamış hem de sonraki araştırmalarda kullanılmak ve geliştirilmek üzere bir ölçek ortaya koymuştur.

Söz konusu tezin yazılmasının arka planında birçok kişinin emeği bulunmaktadır. Öncelikle tüm zorlu süreçlerde bana yol gösteren, desteğini ve vaktini esirgemeyen, tezin oluşmasında ve ilerlemesinde bana inanan, karmaşık noktalara ışık tutarak beni aydınlatan, değerli danışman Hocam Prof. Dr. Levent ŞAHİN’e;

Tez çalışma sürecinde değerli katkılar sunup vakitlerini ayıran tez komitesi üyeleri; Prof. Dr. Sedat MURAT’a ve Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU’na;

Tezin amprik kısmında değerli vakitlerini ayıran ve önemli katkılar sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Hakan BEKTAŞ’a ve Dr. Öğr. Üyesi Selin KÜÇÜKKANCABAŞ ESEN’e;

Doktora süresi boyunca desteklerini esirgemeyen Trakya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ayhan GENÇLER'e, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Engin SANAL'a ve bütün Hocalarıma;

Bu yolda beni yalnız bırakmayan tüm aileme ve dostlarıma ;

Hem doktora süresi boyunca hem de hayatta zorlu mücadeleleri birlikte verdiğimiz doktora sınıf arkadaşım, dostum, Zeynep ÇALIŞKAN'a;

Sadece tez sürecinde değil, bütün hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen, sorgusuz sualsiz yanımda olan, her düştüğümde bana el uzatan, hayatın bir mücadele olduğunu öğrendiğimden beri;

Bu yolda benimle birlikte yürüyen canım ANNEM'e;

Omzumda hep elini hissettiğim canım BABAM'a;

Sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENÇ İŞSİZLİK KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE VE İSTANBUL’DA GENÇ İŞGÜCÜNÜN ÖZELLİKLERİ

1.1. GENÇ İŞSİZLİK OLGUSU VE ETKİLERİ	4
1.1.1. Ekonomik Etkileri	9
1.1.2. Toplumsal Etkileri.....	11
1.1.3. Psikolojik Etkileri.....	14
1.2. TÜRKİYE’DE GENÇLERİN NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI.....	17
1.2.1. Türkiye’de Genç Nüfusun Yapısı	17
1.2.1.1. Cinsiyete Göre Genç Nüfus	22

1.2.1.2. Geniş Yaş Grubuna Göre Genç Nüfus	23
1.2.2. Türkiye Emek Piyasalarında Gençlerin Durumu	24
1.2.2.1. İşgücüne Katılım	24
1.2.2.1.1. Genç Nüfusta İşgücüne Dâhil Olmayanlar	26
1.2.2.1.2. Cinsiyete Göre Genç Nüfusun İşgücü Durumu	27
1.2.2.1.3. Eğitim Durumuna Göre Genç Nüfusun İşgücü Durumu	30
1.2.2.2. İstihdam	31
1.2.2.2.1. Cinsiyete Göre Genç Nüfusun İstihdamı	33
1.2.2.2.2. Eğitim Durumuna Göre Genç Nüfusun İstihdamı	34
1.2.2.3. İşsizlik	35
1.2.2.3.1. Cinsiyete Göre Genç İşsizlik	37
1.2.2.3.2. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlik	40
1.3. TÜRKİYE’DE ve İSTANBUL’DA UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİ	42
1.3.1. Geniş Yaş Grubuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	51
1.3.2. Cinsiyete Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	53
1.3.3. Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	54
1.3.4. İşsizlik Nedenine göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	55
1.3.5. Aranılan İşin Türüne Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	57
1.3.6. Aranılan Mesleğe Göre Uzun Süreli Genç İşsizler	58
1.3.7. Son Çalışılan Faaliyet Koluna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	59

İKİNCİ BÖLÜM

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ

2.1. SOSYAL BELİRLEYİCİLER	61
2.1.1. Kentleşmenin Getirdikleri: Kırdan Kente Göç, Gecekondu ve Yoksulluk Sarmalı	61
2.1.2. Kimlik ve Etnisite	70
2.1.3. Eğitim Sistemi ile İş Dünyası Uyumsuzluğu	75
2.1.4. Popüler Kültür: Daha Az Sorumluluk Daha Fazla Eğlence	83

2.1.5. Genç Nüfusta Atalet.....	87
2.1.6. Aile Olgusuna Bakışta Farklılaşma: Geç Evlenme Bir Sorun mu Yoksa Tercih Mi?	91
2.2. EKONOMİK BELİRLEYİCİLER.....	95
2.2.1. Girişimcilik Ekosistemi ve İŞKUR Faaliyetlerinin Yetersizliği.....	95
2.2.2. Ekonomik Krizler ve İstihdam Yaratmayan Büyüme	104
2.2.3. Kayıtdışı İstihdamın Mevcudiyeti.....	107
2.2.4. Emek Piyasalarında Esneklik Arayışları	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİ ÜZERİNE İSTANBUL'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. TÜRKİYE'DE VE İSTANBUL'DA 15-29 YAŞ ARALIĞINDA UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK VE ÖZELLİKLERİ	119
3.1.1. Eğitim Durumuna Göre Türkiye'de ve İstanbul'da Uzun Süreli Genç İşsizlik	119
3.1.2. Medeni Duruma Göre Türkiye ve İstanbul'da Uzun Süreli Genç İşsizlik	121
3.1.3. Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre Türkiye'de Uzun Süreli Genç İşsizlik	123
3.1.4. Aranılan İşin Türüne Göre Türkiye'de Uzun Süreli Genç İşsizlik	125
3.1.5. İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre Türkiye'de Uzun Süreli İşsizlik	127
3.2. AMAÇ, KAPSAM, SINIRLILIKLAR VE METODOLOJİ	130
3.2.1. Amaç, Kapsam ve Sınırlılıklar.....	130
3.2.2. Metodoloji	132
3.2.2.1. Örneklem Seçimi ve Verinin Toplanması	132
3.2.2.2. Veri Toplama Aracının Tasarlanması	132
3.3. VERİ ANALİZİ VE BULGULAR	133
3.3.1. Amprik Araştırma	133
3.3.2. Bulgular	138

3.3.2.1. Katılımcıların Profillerine İlişkin Bulgular	138
3.3.2.2. Fark Analizleri ve Bulgular	147
3.3.2.2.1. Cinsiyete göre Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri Fark Analizi	147
3.3.2.2.2. Medeni Duruma Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi	149
3.3.2.2.3. Eğitim Durumuna göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi	151
3.3.2.2.4. Ücret Beklentisine Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi	153
3.3.2.2.5. Son Çalıştığı İşte Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi	155
3.3.2.2.6. Mesleki Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi	157
3.3.2.3. Lojistik Regresyon Analizi ve Bulgular	159
3.3.2.3.1. Yaş, Deneyim ve İş Arama Süresi Değişkenlerinin Seçilmiş Alt Boyutlarla Lojistik Regresyon Analizi Bulguları	160
3.3.2.4. Ek İlişki Analizleri	164
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	178
ÖZGEÇMİŞ	204

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Senaryolara Göre Türkiye Toplam Nüfusu	17
Tablo 2: Türkiye’de Genç Ve Yetişkin Nüfusun Sayısı Ve Toplam Nüfus İçindeki Oranı 1935-2080	20
Tablo 3: Genç Nüfusun Yaş Yapısı	24
Tablo 4: Genç Nüfusun İşgücü Durumu	25
Tablo 5: Genç Nüfusun İşgücüne Dâhil Olmama Nedenleri (Bin Kişi)	27
Tablo 6: Genç Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücü Durumu	29
Tablo 7: Genç Nüfusta Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (%).....	31
Tablo 8: 15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun Yıllara Göre İstihdam Durumu	32
Tablo 9: Genç Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İstihdam Durumu	34
Tablo 10: Genç Nüfusun Eğitim Durumuna Ve Yıllara Göre İstihdam Oranı (%)..	35
Tablo 11: Türkiye’de Genç İşsizlik 2000-2017	36
Tablo 12: Cinsiyete Göre Genç İşsizlik	39
Tablo 13: Eğitim Durumuna ve Dönemlere Göre Genç İşsizlik Oranı (%).....	42
Tablo 14: Seçilmiş Oecd Ülkelerinde Uzun Süreli Genç İşsizlik Oranı (15-24 Yaş, %)	46
Tablo 15: İş Arama Süresine Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik Oranı Türkiye 2005-2017 (15-24 Yaş, %)	48
Tablo 16: Uzun Süreli Genç İşsizlik İstanbul- Türkiye (15-24 Yaş)	50
Tablo 17: Türkiye’de ve İstanbul’da Geniş Yaş Grubuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik	52
Tablo 18: Cinsiyete Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik.....	54
Tablo 19: Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-24 Yaş).....	55
Tablo 20: İşsizlik Nedenine Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-24 Yaş).....	57
Tablo 21: Aranılan İşin Türüne Göre Uzun Süreli Genç İşsizler	58
Tablo 22: Aranılan Mesleğe Göre Uzun Süreli Genç İşsizler	59
Tablo 23: Son Çalışılan Faaliyet Koluna Göre Uzun Süreli Genç İşsizler (15-24 Yaş)	60
Tablo 24: İllerin Aldığı, Verdiği Göç, Net Göç Ve Net Göç Hızı 2015-2016.....	66
Tablo 25: Mezun Olunan Alana Göre İşgücü Göstergeleri, 2016.....	80

Tablo 26: Genç Nüfusun Eğitimde Ve İstihdamda Olma Durumu 2017 (Bin Kişi).91	91
Tablo 27: İşkur’a Yapılan Başvuruların Mesleklere ve Yaşa Göre Dağılımı,2017 101	101
Tablo 28: İstihdam Edilenlerin Kayıtdışılık Durumu 2017 112	112
Tablo 29: Eğitim Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş) 120	120
Tablo 30: Eğitim Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş) 121	121
Tablo 31: Medeni Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş) 122	122
Tablo 32: Medeni Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş) 123	123
Tablo 33: Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29) Yaş..... 124	124
Tablo 34: Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)..... 125	125
Tablo 35: Aranılan İşin Türüne Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)..... 126	126
Tablo 36: Aranılan İşin Türüne Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29) 127	127
Tablo 37: İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)..... 128	128
Tablo 38: İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29)..... 129	129
Tablo 39: Kmo Değeri Ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu 134	134
Tablo 40: Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları 135	135
Tablo 41: Korelasyon Matrisinin Toplam Açıklanan Varyans 136	136
Tablo 42: Faktörler Arasındaki Korelasyon Matrisi..... 136	136
Tablo 43: İçsel Tutarlılık Katsayısı 137	137
Tablo 44: Kolmogorov- Smirnov Normallik Testi..... 138	138
Tablo 45: Katılımcıların Cinsiyet Ve Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılımı .. 139	139
Tablo 46: Katılımcıların Yaş Ve Medeni Duruma Göre Frekans Dağılımı..... 139	139
Tablo 47: Katılımcıların Mesleki Eğitim Geçmişine Göre Frekans Dağılımı 140	140

Tablo 48: Katılımcıların Son Çalıştıkları İşyerinde Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımı	140
Tablo 49: Katılımcıların Ücret Beklentisine Göre Frekans Dağılımı	141
Tablo 50: Katılımcıların İş Arama Süresine Göre Frekans Dağılımı	141
Tablo 51: Katılımcıların Deneyim Süresine Göre Frekans Dağılımı	142
Tablo 52: Katılımcıların Uzun Süreli İşsizlik Boyutlarına İlişkin Algıları	142
Tablo 53: Uzun Süreli Genç İşsizlik Algısı	144
Tablo 54: Cinsiyete Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri.....	148
Tablo 55: Medeni Duruma Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri	150
Tablo 56: Eğitim Duruma Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri	152
Tablo 57: Ücret Beklentisine Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri	154
Tablo 58: Son Çalıştığı İşte Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri	156
Tablo 59: Mesleki Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri	158
Tablo 60: Model I	160
Tablo 61: Model II.....	161
Tablo 62: Model III	162
Tablo 63: Model IV	163
Tablo 64: Medeni Hal ve İş Arama Süresi Arasındaki İlişki	164
Tablo 65: Cinsiyet İle Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki.....	166
Tablo 66: Cinsiyet ve Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Arasındaki İlişki.....	167
Tablo 67: Eğitim Düzeyi ve Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki	168
Tablo 68: Eğitim Düzeyi İle Kayıtlı Çalışma Arasındaki İlişki.....	169
Tablo 69: İş Arama Süresi İle Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki.....	170

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye AB OECD Genç İşsizliğin Seyri % 1990-2017	9
Grafik 2: İstanbul’da Geniş Yaşa Göre Nüfus.....	22
Grafik 3: Türkiye’de Nüfusun ve Genç Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	23
Grafik 4: Uzun Süreli İşsizlik 2000-2017.....	45
Grafik 5: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İller Arası Göç Eden Nüfus, 2014-2016 ...	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Eğitim Sistemi.....	77
Şekil 2: NEİY Nüfusunun Alt Bileşenleri.....	89
Şekil 3: Atkinson Esnek Firma Modeli	114
Şekil 4: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Modeli.....	177

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EUROFOUND	:Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	:Türkiye İş Kurumu
KMO	: Kaiser Mayer Olkin
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
NEET	:Ne İstihdamda Ne Eğitimde Ne de Yetiştirmede
NEİY	:Ne İstihdamda Ne Eğitimde Ne de Yetiştirmede
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	:Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
YUSEDER	: Altı Avrupa Ülkesinde Genç İşsizlik ve Sosyal Dışlanma: Hedef Boyutlar, Öznel Deneyimler ve Altı Avrupa Ülkelerinde Yenilikçi Kurumsal Cevaplar Projesi

GİRİŞ

Bugün geline nokta sadece gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş kabul edilen ekonomilerin en önemli sosyo-ekonomik sorunlarından biri olarak görülen işsizlik ve bu sorundan en fazla etkilenen grup olduğu bilinen gençlerin işsizliği, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren akademide ve reel sektörde üzerinde en fazla konuşulan, tartışılan ve çözüm üretilmeye çalışılan konulardan birini teşkil etmektedir. Pek çok ülkede sorunun çözümüne yönelik politika ve programlar oluşturuluyor ve kamu yönetimi tarafından piyasaya yönelik teşvikler veriliyor olmasına rağmen genç işsizlik olgusu gündemdeki yerini ve önemini korumaktadır. Buna ilaveten özellikle 2008 küresel krizinden bu yana gençlerin işsiz kalma süresi uzadığı da açık bir şekilde görülmektedir. Bu çerçevede bir yıldan uzun süredir iş arıyor olmasına rağmen kendisine uygun iş bulamayan gençlerin durumu oldukça dikkat çekmektedir. Bu denli önemli bir sorunu teşkil ediyor olmasına rağmen Türkiye’de hala uzun süreli genç işsizlik oranlarının yayınlanmadığını belirtmekte büyük fayda görülmektedir.

Uzun süreli genç işsizlik sorunu beraberinde getirdiği sosyo-ekonomik ve psikolojik sonuçlar açısından kısa süreli işsizliğe oranla daha yıkıcı bir durumun oluşmasına neden olmaktadır. Ekonomik açıdan geçinememe halinin adeta bir yaşam stili haline gelmesi, toplumun geneli üzerinde yarattığı sosyal baskı ve buhran ortamı ya da psikolojik açıdan ortaya çıkardığı olumsuz ruh durumu bu yıkıcı durumlardan sadece bazılarıdır.

Literatür tarandığında Türkiye’de uzun süreli genç işsizliğine yönelik yapılmış kapsamlı bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu denli önemli bir sorunsal alanı teşkil ediyor olmasına rağmen akademik camiada ilgi görmediği tespit edilen bu konunun nedenleri ve sonuçları bakımından detaylı bir şekilde analiz edilmesi ve bunun kapsamlı bir saha çalışması ile desteklenmesi bahsedilen boşluğun doldurulmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicilerini tespit ederek, gençlerin demografik özelliklerinin bu belirleyiciler

üzerinde etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamı ise İstanbul'da ikamet eden 18-29 yaş aralığında bulunan ve bir yıldan uzun süredir işsiz olan gençlerden oluşmaktadır. Türkiye'de gençlere yönelik yapılan emek piyasası araştırmalarına bakıldığında yaş aralıklarının 15-29 ve 18-29'a çekildiği görülmekle birlikte, uluslararası literatür incelendiğinde ise genç yaş aralığının üst sınırının genellikle yine 29'a çıkarıldığı tespit edilmiştir. Türkiye'de 15-18 yaş aralığında uzun süreli genç işsizlerinin oranının son derece düşük olması nedeniyle araştırmanın kapsamı 18-29 yaş olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda çalışmada, uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicileri tespit edilmiş ve İstanbul'da ikamet eden, 18-29 yaş aralığında bulunan bir yıldan uzun süredir işsiz olan gençlerin algılarını ölçmek üzere anket çalışması yapılmıştır. Ölçek, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçek oluşturma çalışmaları için öncelikle literatür taraması yapılmış, hazırlanan soru formu konu ile ilgili beş uzmana gönderilmiş ve uzman kişilerden gelen geri dönüşlerle birlikte çeşitli yargılarda değişiklikler yapılarak anket formu yeniden tasarlanmıştır. Ardından ilk pilot çalışmaya başlanmış, çalışmadan elde edilen verilerle birlikte soru formunda değişiklikler gerçekleştirilerek ikinci pilot çalışmaya başlanmıştır. Pilot çalışmalar sonrasında ölçek geliştirmeye ilişkin yargılarla alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Anket formu katılımcılara yüz yüze ve telefonla uygulanmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Buna göre birinci bölümde genel olarak genç işsizlik olgusunun ekonomik, toplumsal ve psikolojik etkilerine değinildikten sonra Türkiye'de gençlerin nüfus ve işgücü yapısı TÜİK verileriyle ortaya konmuştur. Bu çerçevede genç nüfusun yapısına ve işgücü piyasasındaki genel durumuna bakılmıştır. Bu bölümde son olarak uzun süreli genç işsizliği verileri geniş yaş grubu, cinsiyet, eğitim durumu, işsizlik nedeni, aranan iş türü, aranan meslek ve son çalışılan faaliyet kolu kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü tezin de ana başlığını taşıyan uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicileri üzerine odaklanmıştır. Bu çerçevede sosyal belirleyiciler; kentleşmenin getirdikleri: kırdan kente göç, gecekondu ve yoksulluk sarmalı, kimlik ve etnisite, eğitim sistemi ile iş dünyası uyumsuzluğu, genç nüfusta atalet ve aile olgusuna bakışta farklılaşma; ekonomik belirleyiciler ise girişimcilik ekosistemi ve İŞKUR faaliyetlerinin yetersizliği, ekonomik krizler ve istihdam

yaratmayan büyüme, kayıtdışı istihdamın mevcudiyeti ve emek piyasalarında esneklik arayışları başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde ilk iki bölümde verilen teorik varsayımların reel sektördeki karşılığını görebilmek amacıyla 18-29 yaş grubundaki uzun süreli genç işsizlere yönelik yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlar, araştırma hipotezleri bağlamında değerlendirilmiştir. Türkiye’de uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicileri tespit edilmiş ve uzun süredir işsiz olan gençlerin demografik özelliklerinin bu belirleyiciler üzerindeki farklılıkları ve ilişkileri, eğitim sistemi ve istihdam, işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri, demografik eğilimler ve kentleşme, ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi ile gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutlarında ele alınmış, sonuç bölümünde ise yapılan analizlerle birlikte uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri modeli ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENÇ İŞSİZLİK KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE VE İSTANBUL’DA GENÇ İŞGÜCÜNÜN ÖZELLİKLERİ

1.1.GENÇ İŞSİZLİK OLGUSU VE ETKİLERİ

Genç tanımlaması biyolojik olarak ifade edilmekle birlikte sosyal, ekonomik ve tarihsel süreçte yaşanan değişimlerle birlikte de değerlendirilmesi gereken farklı boyutları olan bir kavramdır. Bu anlamda eleştirel bakış açısı ile yapılmış çalışmaların da üzerinde durduğu üzere; herkes büyür ancak bu süreç statik olmayan, dinamik bir yapıyı ifade etmektedir. Gençlerin büyüme sürecinde etkileşime girdikleri okul, polis ve refah gibi kurumlar sosyal olarak gençliğin anlamını ve çerçevesini de genişletmektedir. Zira gençler büyürken okul, polis, refah gibi pek çok kurumla etkileşime girerler. Bu bağlamda sosyal olarak gençliğin anlamı da çerçevesi de genişler¹. İnsan hayatında yaşla sınırlandırılmayacak kadar geniş ve önemli bir dönemi kapsayan gençlik, sadece yaşla ifade edildiği takdirde bu kavramı bütün toplumsal dinamiklerden etkilenmeyen bir yapıya büründürmüş oluruz ki bu gençliğin doğasına aykırılığı da beraberinde getirir². Lüküslü tarafından yapılan bu tespitlere istinaden Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk gençliğin araçsallaştırıldığını ifade etmekte ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve yarınlarımızın teminatı gibi başka “şey”ler için önem addedildiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda ele alınması gereken gençlik kavramı, içinde bulunduğu ya da etkilendiği her türlü “iktidar” gruplarının içerisinde, bir tanımlama ya da yetişkinliğin içerisinde yer alan bir “genç” kategorisinden, onu baskılayan bir geçiş sürecinden ve geçmiş deneyimlerin aktarımından ziyade sosyo – ekonomik perspektif ve tarihsel süreçte dönüşen bir yapıyı ifade etmektedir.³ Burada ifade edilen temel nokta gençliğin sadece yaş sınırlandırması altında olmadığı ve

¹Johanna Wyn, Rob White, **Rethinking Youth**, London, Sage Publication, 1997, s. 3-4. Ayrıca tartışmalara ilişkin olarak ayrıntılı kaynak, **a.e.**

²Demet Lüküslü, “Günümüz Türkiye Gençliği: Ne kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlik Geleceği” **Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Der. Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran ve Gülesin Nemutlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.287-297.

³Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu ve Nurhan Yentürk, “Gençler Hakkında, Gençlik için, Gençlerle” **a.e.**, s. 5.

sosyolojik olarak bundan daha fazlasını ifade ettiğidir. Gençlerin geçmiş deneyimleri ve çevresel koşulları (sosyal, iktisadi, psikolojik) farklılıklar arz ettiği için genel bir tanımlamaya ulaşabilmek mümkün olmamakla birlikte gençlik yaşı 15-24 kabul edilmekte⁴ ve ulusal, uluslararası birçok çalışmada gençlik 15-24 yaş aralığında tanımlanarak bu perspektifte değerlendirilmektedir.

Özellikle emek piyasalarına ilişkin sunulan veriler ve çalışmalar genellikle bu yaş aralığında açıklanmaktadır. Oysa günümüzde ve özellikle 1980'lerden sonra eğitimde kalma yaşının yükselmesi gençlerin işe geçiş süreçlerini de yaş olarak 24 yaşın üzerine çekmektedir. Bu nedenle gerek TÜİK gerek Dünya Bankası gerekse de Avrupa Birliği gibi kurumlar işe geçiş süreçlerine ilişkin verilerin yaş aralıklarını 15-29 ve hatta 15-34 yaş aralıklarına çekmişlerdir⁵. Türkiye eğitim sisteminde lise mezuniyeti 18 yaşında gerçekleştiğinden, lisans mezunu gençlerin emek piyasasına girişi en erken 22 yaşında olmaktadır. Uzun süreli işsizlik bir yıldan uzun süredir işsiz olanları kapsarken, uzun süreli genç işsizleri sadece 15-24 yaş arasında değerlendirmek doğru sonuçlara ulaşmamıza engel olacaktır. 22 yaşında lisans mezunu olarak iş aramaya başlayan genç, uzun süreli genç işsizliğin alt kategorilerinden biri olan üç yıldan uzun süredir işsiz kaldığı takdirde yetişkin aşamasına geçecek ve uzun süredir işsiz olan genç kategorisinden çıkacaktır. Bu durum konu itibarıyla araştırma alanını kısıtlamaktan ziyade gençleri dâhil etmemekle eşdeğerdir. Bu yüzden çalışmanın doğası gereği hem TÜİK hem de diğer ulusal ve uluslararası araştırmalarda dâhil edilen geniş yaş grubu mevcut çalışmaya dahil edilmiştir.

TÜİK işsizliği, “Referans dönemi içinde istihdam hâlinde olmayan (kar karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ağı ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişilerdir.” şeklinde tanımlamaktadır. Genç

⁴ Sedat Murat, “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, İstanbul, İÜ Yayın No. 3867, 40. Kitap, 1995, s. 176-177.

⁵ Örneğin Türkiye araştırması için bkz; TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırması 2009 ve 2016, (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/>, 15 Ekim 2017;

işsizlik ise bütün bu koşullara sahip 15-24 yaş arasındaki gençleri ifade etmektedir⁶. Ancak bu tanımlara karşı görüşler de bulunmaktadır. DİSK'in 2018'de yayımladığı raporda ifade edilen geniş tanımlı işsizlik, çalışma ekonomisi literatüründe son zamanlarda dile getirilmeye başlamıştır. DİSK'in yönetsel açıklamalarında ifade ettiği geniş tanımlı işsizlik; *“Klasik dar tanım kapsamında yer alan işsizler yanında, iş bulma ümidini kaybeden işsizleri, iş aramayan ancak çalışmaya hazır olan işsizleri, mevsimlik ve zamana bağlı eksik çalışanları kapsayan alternatif işsizlik tanımıdır.”*⁷

Klasik Ortodoks teoride tanımlanan gönülsüz işsizliğin geçerliliğinin sorgulanması gerektiğini ifade eden Ceylan-Ataman, Neo-klasik teoride işsizliğin sebebinin yüksek ücretlerden kaynaklandığını ancak işsizlik olduğu hâlde neden ücretlerin düşmediğini tartışmaya dâhil ederken, serbest rekabetin emek piyasalarında tam anlamıyla işlemediğini ifade etmektedir. Ayrıca Neo-klasik yaklaşımdaki gönüllü işsizlikle Keynesci gönülsüz işsizlerin beraber değerlendirilmesi gerektiği, gönüllü işsizliğin bireyin kendi iradesiyle işsiz olmasından ziyade beklentilerinin altında kalan işlerde çalışmak istemeyenler olarak değerlendirilerek geniş bir işsizlik tanımına ulaşıldığını ifade etmektedir⁸. Bu tartışmaların hepsini genç işsizlik için de yapmak mümkündür. Özellikle genç işsizliğin son dönemlerde yapısal bir sorun hâline geldiği, gelişmiş ülkelerin bile temel problemlerinden biri olduğunu rahatlıkla ifade edebilmekteyiz.

İşsizlik problemi 1960'lı ve 1970'li yıllarda büyük oranda çözülmüş olmakla birlikte, 1980'lerden sonra tekrar başlamış ve hala çözülemeyen temel problemlerden biri haline gelmiştir. İşsizlik kavramının neo-liberal politikalar ekseninde değerlendirildiğinde teknolojik gelişmeler, istihdamın hizmetler sektörüne kayması, emek piyasalarının esnekleşmesi ve kuralsızlaşma gibi bir çok sorun içeren kavramı da beraberinde getirdiği görülmektedir. Günümüzde gençlerin yaşadığı işsizlik problemi, emek piyasasına girişin temel koşullarından biri haline gelen eğitim

⁶ TÜİK, (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html, 13 Mart 2017.

⁷ DİSK-AR, “Gençler İşsiz Üniversiteliler Boşta Kadınlar Evde”, (Çevrimiçi) <http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/DISK-AR-istihdam-is%CC%A7sizlik-raporu-SON-Ocak-2018.pdf>, 05 Şubat 2018.

⁸ Berrin Ceylan-Ataman,, “İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:53, Sayı:1, 1998, s. 66-67.

seviyesinin artışı ve yukarıda sıralanan kavramlar etrafında detaylandırıldığında, çeşitli sorunları da karşımıza çıkarmaktadır. Bu sorunlardan çalışan yoksulluğunun, kuralılaşmanın, esnekleşmenin ve kutuplaşmanın gençler üzerindeki etkisi kaçınılmazdır⁹. Prekarya olarak ifade edilen yeni bir sınıfın doğuşunu da tetikleyen bu olgular içerisinde güvencesiz geleceğe doğru giden genç işsizler, aynı anda işsizlik ve güvencesizlikle baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Ebeveynlerinin aynı dönemlerde güvenceli ve istikrarlı işlerde çalışmaları ve gençlerin kendi ebeveynleri ile karşılaştırılmaları sonucunda işsizliğin gençler üzerindeki etkileri sadece kariyerleri ile sınırlı kalmamaktadır. Gençler aynı zamanda parasal, zamansal, sağlık ve çoklu etkiler ile sınıfsal olarak işsizliğin etkilerini de yaşamaktadırlar. Bütün bu nedenleri tetikleyen bağlar toplumsal cinsiyetten, etnik kökenden ve sınıfsal farklılıklardan kaynaklandığı gibi gençlerin yalnızca işsiz kalmasının değil aynı zamanda güvencesiz işlere doğru geçişlerinin de sosyolojik olarak işsizlik ile eşdeğer sonuçlar yarattığı görülmektedir¹⁰. Bu bağlamda uzun süreli genç işsizlik değerlendirildiğinde gençlerin uzun süreli iş arama deneyimlerinden sonra ya da bu sürecin maliyetlerine katlanamadıklarından dolayı kayıtdışı sektöre kaymaları da benzer sonuçları beraberinde getirmektedir.

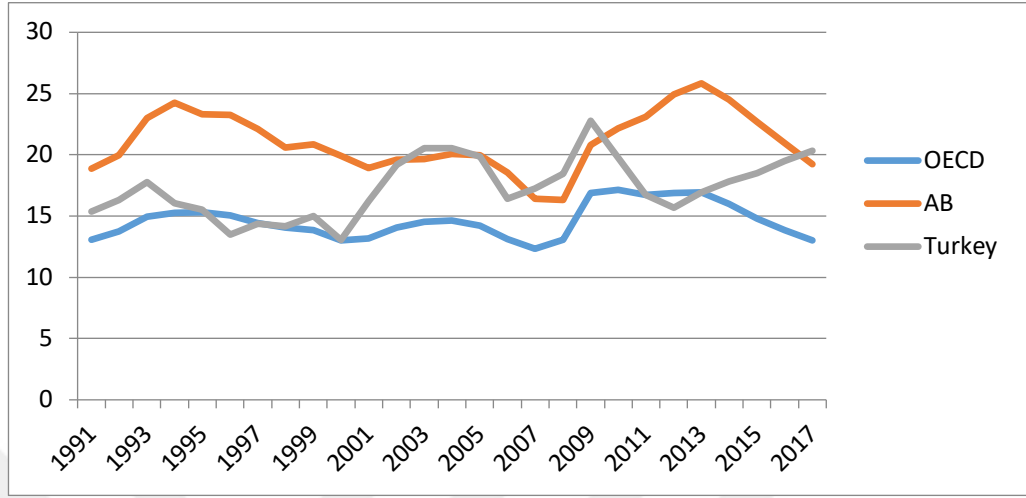
Genç işsizliğin boyutları ulusal ve uluslararası anlamda değerlendirildiğinde ortaya oldukça vahim bir tablo çıkmaktadır. 1990'larda aşağıdaki grafik eğilimlerinde de gözlemlendiği gibi genç işsizlik oranı artmaya başlamış ancak 1995'ten sonra OECD ve AB'de 2008 yılına kadar düşüş eğilimi yaşanmıştır. Türkiye'de ise 2000 yılından yaklaşık 2004 yılına kadar dramatik bir artış görülmüştür. Bu artışın sebebi 2000 ve 2001 krizleridir. Ekonomik krizlerin emek piyasasındaki etkileri ikinci bölümde ayrıntılı olarak değerlendirecektir ancak yine de OECD ve AB ülkeleriyle karşılaştırdığımızda bu denli bir yükselişin temelinde krizlerin olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Grafik 1'de görüldüğü üzere 2008 küresel kriziyle birlikte hem

⁹ Bu konuda ayrıntılı tartışmalar için bkz., Meryem Koray, **Sosyal Politika**, 4. bs., Ankara, İmge Kitapevi, 2012.

¹⁰ Tim Strangleman, Tracey Warren, **Çalışma ve Toplum Sosyolojik Yaklaşımlar, Temalar ve Yöntemler**, Çev. Fuat Man, Ankara, Nobel Yayınları, 2015, s. 254-263; Guy Standing, **Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf**, Çev. Ergin Bulut, 3.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s.117-118.

OECD’de, hem AB’de hem de Türkiye’de genç işsizlik oranlarında artış yaşanmıştır. AB ülkelerinde küresel krizin etkisiyle genç işsizlik oranları 2013 yılına kadar artış göstermekle birlikte %25,8’lere kadar çıkmıştır. Türkiye’de küresel krizle birlikte 2009 yılında %22,7’lere çıkan genç işsizlik oranı 2012 yılına kadar düşme eğilimine girmiştir. 2012 yılında Türkiye’de genç işsizlik oranı %15,6 olurken, bu oran OECD’de %16,9, AB’de %24,9’lara kadar çıkmıştır. 2017 yılı oranlarında ise Türkiye’nin uluslararası karşılaştırmalarda 2012 yılında yakaladığı iyileşmeyi kaybettiği açıkça görülmektedir. AB ortalamasında genç işsizlik oranı %19,2’lere kadar inerken, OECD’de bu oran %13,02’lere gerilemiş, Türkiye’de ise 2012 yılından bu yana yaşanan artışla %20,3’lere kadar çıkmıştır.

Grafik 1: Türkiye AB OECD Genç İşsizliğin Seyri % 1990-2017

Kaynak: World Bank, “Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24”, (çevrimiçi), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS>, 10 Nisan 2018.

Genç işsizliği ekonomik, sosyolojik ve de psikolojik etkileri barındıran günümüzün en temel problemlerinden biridir ve bu işsizlik türü grafik 1’de görüldüğü üzere gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelerin problemi olmaktan öteye giden bir sorunu ifade etmektedir. Genç işsizliğin etkileri bakımından tahlili bu anlamda önem arz etmektedir.

1.1.1. Ekonomik Etkileri

Küresel bir mesele hâline gelen genç işsizliği, genel işsizlik oranlarına istinaden çok daha yüksek seyretmekte ve etkileri bakımından toplumsal ve ekonomik alanda birçok soruna neden olmaktadır. Ekonomik ve toplumsal alanda yaşanan bu soruna karşın deneyimlenen işsizliğin bir yaşam biçimi hâline gelmesiyle birlikte söz konusu ekonomik etkiler sosyal alanda da birçok probleme neden olmaktadır¹¹. Aynı zamanda genç işsizliği, yetişmiş, dinamik gençlerin üretime katılamamasına neden

¹¹ İlkay Savcı, “Genç İşsizliği: Eğitim ve İstihdamda Sorunlar, Çözüm Arayışları”, **TİSK Akademi**, Cilt:2, Özel Sayı: 1, 2007, s. 87., Levent ŞAHİN, “Avrupa Birliği’ ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu”, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 73.

olmakta bu açıdan da üretimde verimli bir şekilde kullanılabilecek işgücünün üretim dışında kalarak, ayrıca maliyet unsuru hâline gelmesine neden olmaktadır¹².

ABD’de 1922 yılında Ticaret Bakanlığında görevli bir çalışanın Asya ile ilgili yazdığı bir raporda işgücünün ucuzluğu nedeni ile tasarruf sağlayabilecek makinelerin alınmasına gerek duyulmadığını ancak işçilerin verimsiz çalışmaları nedeni ile bu makinelere yatırım yapanların yaptıkları yatırımları alandaki tecrübelerine bağlamaktadır¹³. Buna karşın üretkenliğin artışının istihdamın artışını beraberinde getirdiği gerçeğinin geçerliliğini yitirdiğini ifade eden Rifkin, *End of the Work/İşin Sonu* kitabında işsizlik artışının geri dönülemez olduğunu ileri sürerek mevcut büyümenin istihdam yaratmadığının altını çizmektedir¹⁴. Günümüzde özellikle genç işsizlik tartışmalarında ve genç işsizliğe karşı uygulanan politikalarda da gözlemlendiği üzere, genç işsizlik yapısal bir sorun hâline gelerek etkisini uzun sürelerdir devam ettirmektedir.

Beşerî sermaye kaybı olarak da ortaya çıkan genç işsizliğinin yarattığı önemli etkilerden biri de yoksulluktur.¹⁵ Yoksullukla işsizlik arasındaki ilişkiyi, üretim teknolojilerinin yarattığı emek tasarrufu sonucunda, yoksul istihdamının azalarak teknolojik işsizliğin temellerinin atıldığı 18. yüzyıla kadar götürmek mümkündür¹⁶. Türkiye emek piyasalarında işgücüne katılımın azalması ve artan işsizlik oranları yoksulluğu derinleştirirken, genç ve eğitimli nüfusun işsiz olması yoksulluğun ve işsizliğin birbirini beslemesine neden olmaktadır¹⁷. Günümüzde gençlerin yoksullukla karşılaşmalarının temelinde yatan işsizlik sorunu, uzun süreli genç işsizlikle birlikte

¹² Sevilay Konya, Gülbahar Kabaloğlu, Mücahide Küçüksucu, “Türkiye’de Farklı Boyutları Ve Alternatif Çözüm Politikaları İle Genç İşsizliği”, Ed. Selçuk KOÇ, Ayhan ORHAN, Mehmet Çağrı GÖZEN, **Kayıt Dışı İstihdam ve Ekonomi**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2018, s. 39.

¹³ Gregory Clark, **Fukaralığa Veda Dünyanın Kısa İktisadi Tarihi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, s.381.

¹⁴ Tanıl Bora, Necmi Erdoğan, “Cüppenin Kılıcın ve Kalemin Mahcup Yoksulları”, **Boşuna mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği**, ed. Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan, İlknur Üstün, 5.bs. İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s. 13.

¹⁵ A. Utku Erdayı, “Dünyada Genç İşsizliği Sorunun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye”, **Çalışma ve Toplum**, Cilt:3, 2009, s. 136.

¹⁶ Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, Ankara, İletişim Yayınları, 2008, s. 44.

¹⁷ Erkan Erdil, “Poverty and Turkish Labor Markets”, **METU Studies in Development**, Cilt: 34, Sayı:2, s. 165.

daha karmaşık bir yapıya girerken yoksulluğun da kalıcı hâle gelerek topluma yayılmasına neden olmaktadır.

İşsizlik ve yoksulluk birbirini beslerken sonuç olarak da ortaya kayıtlı sektörden kayıtdışı sektöre kaymalar yaşanmaktadır. Gençler geçmişten bu yana değişen çalışma koşulları yapısı nedeniyle günümüzde daha çok “risk- sensitive (riske duyarlı) model” olarak da tanımlanan yarı zamanlı, geçici, güvencesiz ve düşük ücretli olarak “hiring and firing (işe alma - işten çıkarma)” bakış açısıyla emek piyasasında yer bulabilmektedirler. Aynı zamanda gençlerin işlerini sık sık değiştirmek zorunda kalması işsizliği yoğun bir şekilde deneyimlemelerine neden olmakta ve bu durum gençlerin hayatındaki işsizlik olgusunun normalleşmesine neden olmaktadır¹⁸. Genel olarak işsizlik aşamasında geçici işlerde çalışan gençler işsizliğin etkilerini azaltmak için kayıtdışı sektöre yönelmekte, kayıtlı alanda iş yaratılamaması sonucunda da kayıtdışı sektör gençler tarafından sürekli beslenmektedir¹⁹.

1.1.2. Toplumsal Etkileri

Bireyin özellikle tek gelir kaynağı olan işini kaybetmesi sadece bireysel yıkımlara sebep olmayıp, toplumsal bir etki yaratmaktadır. Sorunun bu şekilde toplumsallaşmaya yol açması neticesinde özellikle Türkiye açısından ele alındığında aile, sosyal çevre ve hatta toplumsallaşma neticesinde oluşan işsizlik, ayrıca incelenmesi gereken bir konu niteliği taşımaktadır.

İşsizliğin özellikle uzun sürmesi ve rakamsal olarak yüksek seyretmesi toplumsal alanda bütünleşmenin önüne geçerek bireyin çevresine ve ailesine zarar veren sorun örüntüsüne dönüşmektedir. İşsizliğin toplumsal alanda yarattığı etkiler özellikle işsizliğin uzun sürmesi ve rakamsal olarak yüksek seyretmesi tepkisel anlamda toplumsal bütünleşmenin önüne geçerek bireyin çevresine ve ailesine zarar veren sorun örüntüsüne dönüşmektedir²⁰. Türkiye’de özellikle gençler, işsizliğin

¹⁸Kari Nyssöla, “Youth Unemployment and Marginalization: Changes in the Labor Market Status of Finnish Young People in the Years, 1980-1993”, Sage Publications, **Young**, Cilt: 7, Sayı: 3, 1999, s. 2.

¹⁹ Emel Çetinkaya, “Türkiye’de Gençlerin Kayıt Dışı İstihdamdaki Durumu”, **Bilgi**, Cilt:17, sayı:2, 2008.

²⁰ Nurşen Adak, “Sosyal Bir Problem Olarak İşsizlik ve Sonuçları”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, Cilt:21, Sayı:2, s. 111.

yarattığı psikolojik ve sosyal sorunların üstesinden gelebilmek için öncelikli olarak aile kurumuna başvurumaktadırlar. Ailenin yarattığı bu olumlu etki yanında, ailede gelir getirici rol üstlenen bireyin uzun süre işsiz kalması ise travmatik bir etki yaratmaktadır.²¹ İşsizlik süresi boyunca birey aile ve çevresince dışlanma tehdidi ile karşı karşıya kalmakla birlikte, işsizlik toplum baskısı neticesinde de toplumsal çözümlere uzanan bir yapıya da zemin oluşturmaktadır²². Gelir azalmasına bağlı olarak aile, aynı zamanda yaşam standartlarının düşmesi tehlikesi²³ ile karşı karşıya kalmaktadır. Cart ve Lemieux (2000), Kanada ve ABD’de ücretlerin ve bölgesel işgücü taleplerinin işgücü, okullaşma ve refah yardımlarından yararlanma arasındaki ilişkiyi inceleyerek yüksek ücret ve yüksek işgücü talebinin olduğu bölgelerde genç erkeklerin daha az okula gitmek istediklerini, ailelerinin evlerinden ayrıldıklarını, düşük işgücü talebi olan ve düşük ücret düzeyleri olan bölgelerde ise aileleri ile yaşayarak okullaşma oranlarının arttığını tespit etmiştir²⁴. Aynı zamanda sosyolojik literatürde yapılan birçok araştırmaya göre bireysel işsizlik, etki bağlamında sadece bireyleri etkilememekte, eşlerin ve çocukların da sorunlarla karşı karşıya geldiğini ortaya koymaktadır²⁵. Gençler, işsizliğin yol açtığı sosyal sorunlardan yetişkinlere oranla daha çok etkilenmektedirler.

Genç işsiz, sadece gelirden yoksun kalmadığı gibi aynı zamanda da işin yarattığı sosyal çevreden de yoksun kalmaktadır. Bu durumda gençler işsizliğin yarattığı bu yoksunluğa karşın kendilerine kurumsal olmayan alanlarda (holiganizm gibi) sosyalleşmeye başlarlar ²⁶.

²¹ Tuncay Yılmaz, Fatma Fidan, Veli Karataş, “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, İ.Ü. Yayınları, 48. Kitap, 2004, s. 166.

²² İhsan Yüksel, “İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:60, Sayı:3, 2005, s. 271.

²³ Penny Swinburne, “The Psychological Impact of Unemployment on Managers And Professional Staff”, **Journal of Occupational Psychology**, Cilt: 54, Sayı:1, 1981, s. 58.

²⁴David Cart, Thomas Lemeiux, “Adapting Circumstances: The Evolutaion of Work, School and Living Arrangements Among North American Youth”, Ed David G. Blanchflower, Richard B. Freeman, **Youth Employment and Joblessness in Advanced Countries**, Chicago, University of Chicago Press, 2000, s. 171-214.

²⁵ Tim Strangleman, Tracey Warren, **Çalışma ve Toplum Sosyolojik Yaklaşımlar, Temalar ve Yöntemler**, Çev. Fuat Man ,Ankara, Nobel Yayınları, 2015, s. 257.

²⁶ Oscar Vargas Foronda, “The Social Sciences and The Problem of Youth Unemployment in The World”, Paris, Unesco Pub., 1986, s. 21, (çevrimiçi) <http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000697/069785eb.pdf>, 3 Mart 2018.

Suç, ülkenin ekonomik durumuyla nedensel bir bağ kursa da aynı zamanda eğitim seviyesi, göç, kentleşme, işsizlik, gelir dağılımı, yoksulluk, ücret seviyeleri ve birçok sosyo-ekonomik faktör suçu ve suçun biçimlerini etkilemektedir²⁷. Bir diğer taraftan gelirden yoksun, öfkeye kapılan gençlerin suç eğilimlerinin arttığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar güçlü kanıtlar sunmasa bile yüksek gelir getirici etki yarattığı için ekonomik temelli suça yönelen gençlerin sayıca arttığı ortaya konulmaktadır²⁸.

Genç işsizliğinin yarattığı önemli toplumsal problemlerden biri de sosyal dışlanmadır. Kronauer (1998)'a göre sosyal dışlanma altı çeşit dışlanmanın toplamı ve etkileşiminden ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki emek piyasasından dışlanma olarak ortaya çıkan, nispeten az beceri sahibi olanların emek piyasasına girişiyle ilgili dışlanmaya maruz kalmakla birlikte, toplumda daha az değerli olma hissini uyandırmaktadır. İkincisi ise ekonomik dışlanmadır. Yoksulluk ve emek piyasasından dışlanmanın sonucunda birey kendisini ve ailesini, maddi olarak destekleme kabiliyetini kaybeder. Üçüncüsü ise kurumsal dışlanmadır. Yoksul ve işsiz bireyler diğer bireylerin hayatlarını kolaylaştıran kurumlara erişimde (bankalar, sigorta şirketleri vb.) sorun yaşamaktadırlar. Bu kurumlar yerine işsizler marjinalize olmuş bireylerin başvurduğu kurumlara başvururlar. Bu durum da bireyin utanç ve pasifliğe yol açan bağımlılık duygularını yaşamasına neden olur. Bir diğer dışlanma biçimi ise sosyal izolasyon şeklinde gerçekleşmektedir. Bütün bu açıklanan koşullar kişinin sosyal ağlarının kaybolmasına veya geri çekilmesine ya da sosyal ilişkilerinin azalmasına neden olur. Kültürel dışlanma olarak bahsedilen dışlanma biçimi ise toplum tarafından damgalanmaya ve bununla birlikte yaptırımlara neden olmaktadır. Son olarak mekânsal dışlanma olarak tespit edilen dışlanma biçiminde ise, bireyler sınırlı mali imkânlarla sahip olmalarından dolayı kötü alt yapıya sahip bölgelerde yaşarlar²⁹. Bütün bu dışlanma biçimlerinin ortak noktası olarak işsizlik ve işsizliğin neden olduğu gelir yoksunluğu nedeniyle ortaya çıkmasıdır. Gençler daha emek piyasasına girmeden ya da girdikten sonra işsiz kalarak bu dışlanma biçimleriyle

²⁷ Seda Tekeli, Güler Günsoy, "The Relation Between Education and Economic Crime: an Assessment for Turkey", **Procedia Social and Behavioral Sciences**, Sayı: 106, 2013, s. 3013.

²⁸ Savcı, **a.g.m.**, 98.

²⁹ Thomas Kieselbach, "Long-Term Unemployment Among Young People: The Risk of Social Exclusion", **American Journal of Community Psychology**, Vol:32, No: ½, 2003, S. 70.

mücadele etmektedirler. İşsizlik problemi uzun süreli olmaya başladığı zaman ise dışlanma sorunu geçici yapıdan kronik bir soruna doğru evrilmektedir.

Bu konuda yapılan önemli bir araştırma olan, AB Komisyonu Genel Müdürlüğü tarafından (DG Research) desteklenen “Altı Avrupa Ülkesinde Genç İşsizlik ve Sosyal Dışlanma: Hedef Boyutlar, Öznel Deneyimler ve Altı Avrupa Ülkelerinde Yenilikçi Kurumsal Cevaplar”(YUSEDER) adlı proje bağlamında AB’nin altı ülkesini kapsayan araştırmanın üçüncü ayağı olan “Hayatı Uçlarda Yaşa-Avrupa’da Uzun Süreli Genç İşsizlik ve Sosyal Dışlanma Üzerine Bir Ampirik Analiz” isimli çalışmada ise araştırmaya konu olan 6 ülkenin her birinde 50 adayla problem merkezli görüşme tekniği kullanılarak elde edilen sonuçlar ile uzun süreli genç işsizliğin sosyal dışlanma ile arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Bu bağlamda 300 uzun süreli genç işsizle, işsizlik ve sosyal dışlanma mekanizmaları ve işsizlikle başa çıkma yöntemleri üzerine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre tüm ülkelerdeki vakaların çoğunda düşük eğitim ve düşük nitelik, bireyin birincil emek piyasasından dışlanma riskinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca emek piyasasında düşük talep ve gençlerin deneyim eksikliği araştırmaya konu olan çoğu genç için işe girişi engelleyen nedenlerden biri olarak gözlemlenmiştir. Diğer yandan uzun süredir işsiz olan gençler, işe giriş için kendilerini şanslı görmediklerinde sistem dışına çıkarak emek piyasasından tamamen çekilebilmektedirler³⁰. Bu çekilme ve işsizliğin yarattığı diğer etkiler bireylerin psikolojilerini de etkilemekte ve bazı psikolojik sorunlara da yol açmaktadır.

1.1.3. Psikolojik Etkileri

İşsizlik, bireyler üzerinde psikolojik anlamda birçok soruna neden olabilmektedir. İşsizliğin psikolojik boyutlarını açıklamada kullanılacak birçok teori olmakla birlikte temel teoriler aşağıdaki gibidir: ³¹

- Psikososyal Gelişim Teorisine göre; işsizliğin kimlik oluşumu açısından bir kargaşaya yol açacağı ve bireyin gelecek yaşamını etkileyeceğini ifade etmektedir.

³⁰ Thomas Kieselbach vd., **Youth Unemployment and Social Exclusion a Comparison of Six European Countries**, YUSEDER Publication, Opladen, Psychology of Social Inequality No. 2., 2000a.

³¹ Başak Kıcı, “Eğitimli Genç İşsizlik Üzerinden İşsizlik Kaygısına Bir Bakış”, **Çalışma ve Toplum**, Cilt:3, Sayı: 54, 2017, s. 1380-1384.

- Öğrenilmiş Çaresizlik Teorisine göre; işsizlik ve işsizlik tehdidi içerisinde yaşayan bireylerin daha çok öğrenilmiş çaresizlik duygusuna kapıldığını ve iş arama süresi uzadıkça, işten yeni çıkan bir bireye göre daha kötümser bir bakış açısına sahip oldukları belirtilirken, bu durumda olan bireyin çaresizlik ve kontrolsüzlüğe sürüklenmesine neden olmaktadır.

- Güdülenme ve Duygu Yükleme Teorisine göre; başarısızlık içsel nedenlerle ilişkilendirilirken bireyin özsaygısının yükselmesine tersi durumlarda ise düşmesine neden olur.

Bir diğer taraftan işsizliğin psikolojik refah düzeyini de düşürdüğü bilinmektedir. Bu durumda birey intihara yönelebilmektedir³². Yapılan çalışmalarda işsizlik nedeniyle intihar etme ve intihara teşebbüs etme arasında güçlü bir bağ tespit edilmiştir. Oxford'da kendini zehirleme ve kendini yaralama üzerine yapılan araştırmaya göre özellikle erkeklerde işsizliğin alkol ve uyuşturucu kullanımına ilişkin önemli bir neden oluşturduğu tespit edilmiştir³³.

Diğer taraftan ise işsizlik statü kaybı, saygınlık ve aidiyet gibi kavramlarla ilişkili olduğundan işsiz kalan bireyin geleceğe yönelik belirsizlik, korku gibi duygular içerisinde gerginlik, depresyon, kendini yetersiz görme, özgüven zedelenmeleri ve uykusuzluk gibi birçok problemle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. İşsizliğin yüksek stresli bir iş olarak değerlendirilmesi mümkün olmakla birlikte psikolojik yıkımı da beraberinde getirdiği düşünülmektedir³⁴.

İngiltere'de erkeklerde yaş ve işsizlik süresi üzerine yapılan bir araştırma sonucuna göre iş kaybından sonra yaşanan sağlık problemlerinin temel sorunlardan biri olduğu, orta yaş grubunda yaşanan psikolojik sıkıntıların yaygın olduğu belirtilirken, işsizlik süresi arttıkça psikolojik sıkıntıların da arttığı belirtilmektedir³⁵.

³² Stephen Machin and Alan Manning, "The Causes and Consequences of Long-Term Unemployment in Europe", London, Centre for Economic Performance London School of Economics and Political Science, No:400, 1998, s.27, (çevrimiçi) <https://core.ac.uk/download/pdf/6389077.pdf>, 5 Nisan 2017.

³³ Stephen L. Morrell, Richard J. Taylor, Charles B. Kerr, "Unemployment and Young People's Health", *The Medical Journal Of Australia*, Cilt: 165, Sayı:5, 1998, s. 237.

³⁴ Yılmaz, Fidan, Karataş, a.g.m., s.167-170.

³⁵ Michael K. Rowley, Norman Feather, "The Impact of Unemployment in Relation to age and Length of Unemployment", *Journal of Occupational Psychology*, Cilt: 60,1987, s.323-332.

Tiggemann ve Winefield, yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre işsiz gençlerde çalışanlara göre, özellikle kadınlarda özsaygı puanlarının daha düşük olduğunu ve depresyon puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir³⁶.

YUSEDER araştırma projesi kapsamında yapılan çalışmalardan ilki olan “Genç İşsizlik ve Sağlık Altı Avrupa Ülkesi Karşılaştırması” isimli çalışmada uzun süreli genç işsizlik ile ilişkili sosyal dışlanma riski arasındaki ilişkiye cevap vermeyi amaçlamıştır. Araştırma 3 Kuzey Avrupa (İsveç, Belçika, Almanya) ve 3 Güney Avrupa (İspanya, İtalya, Yunanistan) ülkesinde gerçekleştirilmiştir³⁷. İşsizlik ile sağlık sorunları arasındaki bağlantıyı tespit edebilmek için Finance/Shame modeli 16-25 yaş arasında 502 işsiz kadın ve erkek katılımcı ile test edilmiş olup yüksek eğitilmiş ve daha fazla deneyimli kişilerde hastalık, depresyon, güçsüzlük hissi düşük eğitilmiş ve düşük deneyimli işsizlere göre oldukça fazla gözlemlenmiştir³⁸. Bu model ayrıca uzun süreli genç kadın ve erkek işsizlerde de test edilerek sağlık sorunlarının yüksek eğitilmiş ve daha fazla deneyimli işsizlerde yoğunlaştığı bu gruptaki kadınların %64’nün erkeklerin %46’sının işsizlik ile bağlantılı sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldıkları sonucuna varılmıştır. Starrin’in konu ile ilgili sonuçları ortaya koyduğu bir diğer test ise Finance/Social Bonds modelinde 20-64 yaş arası 9,700 kişide test edilerek onaylanmış ve sık ekonomik sıkıntı içerisinde olan ve zayıf sosyal destek grubu içerisindeki bireylerde intihar düşüncesi ve depresyon yoğun olarak gözlemlenmiştir. Çalışmada ayrıca 6 ülkede objektif (ölüm oranları, intihar ve sağlık hizmetlerinden yararlanma) ve subjektif (özgüven, sosyal sapma, yabancılaşıma) sağlık göstergeleri ile genç işsizlik arasındaki ilişkiler, yapılmış çalışmalar üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

³⁶ Marika Tiggemann, Anthony H. Winefield, “The Effects of Unemployment on The Mood, Self-Esteem, Locus of Control And Depressive Affect of School Leavers”, **Journal of Occupational Psychology**, Cilt: 57, 1984, s.33-42.

³⁷ Thomas Kieselbach, **Youth Unemployment and Health. A Comparison of Six European Countries**. Psychology of Social Inequality, Opladen, YUSEDER Publication No.1., 2000b.

³⁸ Bengt Starrin vd., “Understanding the Health Consequences of Unemployment- The Finance/Shame Model”, Ed. Kieselbach, T. (ed), **Youth Unemployment and Health. A Comparison Of Six European Countries...**, 2000b, s. 35-41.

1.2. TÜRKİYE’DE GENÇLERİN NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

1.2.1. Türkiye’de Genç Nüfusun Yapısı

Nüfus sadece toplumda yaşayan bireylerin sayısal olarak ifade edilmesinden öte emek piyasası açısından, emeğin kendisini de ifade etmektedir. Bu bağlamda nüfus çalışmasına ilişkin veriler ve gelecek projeksiyonlarının değerlendirilmesi ile gençlerin yakın gelecekte emek piyasasındaki konumlarını, karşılaştıkları sorunları ve daha birçok göstergeye ilişkin durumları da gözler önüne serecektir.

Tablo 1: Senaryolara Göre Türkiye Toplam Nüfusu

	Senaryo 1 (Temel senaryo)	Senaryo 2	Senaryo 3
2013	76 481 847	76 481 847	76 481 847
2014	77 323 892	77 340 212	77 348 190
2015	78 151 750	78 200 638	78 224 595
2016	78 965 645	79 063 465	79 111 401
2017	79 766 012	79 929 196	80 009 298
2018	80 551 266	80 796 415	80 916 763
2019	81 321 569	81 665 262	81 834 055
2020	82 076 788	82 535 851	82 761 284
2021	82 816 250	83 407 572	83 697 899
2022	83 540 076	84 280 531	84 644 097
2023	84 247 088	85 153 647	85 598 777
2024	84 936 010	86 025 476	86 560 477
2025	85 569 125	86 854 339	87 487 390
2026	86 182 900	87 676 291	88 415 344
2027	86 776 550	88 490 312	89 343 286
2028	87 349 415	89 295 612	90 270 255
2029	87 900 467	90 090 891	91 194 956
2030	88 427 604	90 874 077	92 115 182
2031	88 929 672	91 644 005	93 029 839
2032	89 406 656	92 400 658	93 938 876
2033	89 857 527	93 143 145	94 841 519
2034	90 282 341	93 871 755	95 738 335
2035	90 680 302	94 586 203	96 629 322
2036	91 050 330	95 285 940	97 514 499
2037	91 392 634	95 972 151	98 395 617
2038	91 708 113	96 646 702	99 275 380
2039	91 996 525	97 310 495	100 155 471
2040	92 257 821	97 964 644	101 037 927
2041	92 492 085	98 610 322	101 924 943
2042	92 700 354	99 249 869	102 819 917
2043	92 883 492	99 885 295	103 725 912
2044	93 042 267	100 518 518	104 645 802
2045	93 175 281	101 149 183	105 580 208
2046	93 283 052	101 778 534	106 531 355
2047	93 366 932	102 408 747	107 502 249
2048	93 426 741	103 040 148	108 494 141
2049	93 463 312	103 674 053	109 508 921

2050	93 475 575	104 309 596	110 546 401
2051	93 464 322	104 947 768	111 608 036
2052	93 439 748	105 581 962	112 678 328
2053	93 400 901	106 211 292	113 756 581
2054	93 347 176	106 835 023	114 842 131
2055	93 277 765	107 452 196	115 934 065
2056	93 192 514	108 062 516	117 032 151
2057	93 094 517	108 668 970	118 139 471
2058	92 983 622	109 271 368	119 255 985
2059	92 858 359	109 868 288	120 380 503
2060	92 716 895	110 458 050	121 511 659
2061	92 560 559	111 042 263	122 651 491
2062	92 391 593	111 623 563	123 803 175
2063	92 208 292	112 200 737	124 966 141
2064	92 011 145	112 774 883	126 142 249
2065	91 800 361	113 346 937	127 333 312
2066	91 576 634	113 918 389	128 541 786
2067	91 344 401	114 494 560	129 774 060
2068	91 103 415	115 075 976	131 031 654
2069	90 851 271	115 660 968	132 313 898
2070	90 589 432	116 251 718	133 623 970
2071	90 319 404	116 850 343	134 964 921
2072	90 041 548	117 457 667	136 338 400
2073	89 757 396	118 075 535	137 746 955
2074	89 466 941	118 703 984	139 191 107
2075	89 172 088	119 344 690	140 672 782

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075

Tablo 1’de ifade edildiği gibi Türkiye nüfusunun gelişimi ile ilgili olarak 3 senaryo bulunmaktadır. Senaryo 1’de ifade edilen temel senaryo perspektifinde doğurganlık hızının azalarak 2050 yılında 1,65’e düşeceği ve 2050 yılından sonra artış eğilimine girerek 1,85’e ulaşacağı belirtilmektedir. 2. Senaryoda toplam doğurganlık hızının kademeli olarak 2020 yılında 2,11’e 2050’de ise 2,50’ye, 2050 yılından sonra da 2075 yılına kadar sabit kalacağı varsayımdır. 3. Senaryo ise toplam doğurganlık hızının artarak 2050’de 3’e ulaşacağı ve 2075 yılına kadar sabit kalacağı varsayımdır.

Nüfus ile ilgili dönüşümler tarihsel süreçlerde dikkat çekici noktalarda ortaya çıkmaktadır. En nihayetinde nüfus ile ilgili yaşanan dönüşümler emek piyasaları özelinde birçok etki yaratmaktadır. Ekonomik alanda nüfus artışını destekleyici ve karşı çıkan görüşler bulunmaktadır. Merkantalistlerce benimsenmiş ve nüfus artışını destekleyen görüşe göre fazla nüfus, işçi ücretlerini baskılayarak işçilerin daha fazla çalışmak zorunda kalacağını bu durumda da ülke servetini artıracaktır. Foucault, Collogé de France’da verdiği bir derste merkantalistlerin nüfusa bakış açısını

anlatırken şöyle ifade etmiştir; “Nüfus temel bir öğedir, yani tüm diğer öğeleri koşullayan öğedir. Peki neden koşullar? Çünkü tarım için işgücü sağlar, yani hasatların bolluğunu garantiler: Ne kadar çok çiftçi olursa o kadar etkili alan o kadar bol hasat olur ve böylece tahıl ve tarım ürünlerinin fiyatları düşük olur. Nüfus aynı zamanda sanayiye de işgücü sağlar, yani mümkün olduğu ölçüde ithalata gerek duyulmamasını ve dolayısıyla yabancı ülkelere altın ya da nakit para ödenmemesini sağlar...”³⁹.

Marx aile büyüklüğüyle nüfus arasında ters orantı olduğunu, işçi sömürsünün nüfusu artırdığını dolayısıyla nüfus artışının temelinde kapitalist üretim sistemi olduğunu ifade etmektedir. Liberal görüş temelinde Malthus, işçi sınıfının çok çocuk sahibi olmaktan kaynaklanan sorunlarının kendi sorumluluklarında olduğunu, yoksulluk ve açlığın doğal bir süreç olduğunu ifade ederken Klasikler de benzer bir bakış açısı etrafında nüfus artışına karşı çıkmaktadırlar. Ekonomik alanda hızlı nüfus artışının yaratacağı tüketim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sosyal sorunlar yaratabileceği gibi emek piyasasında da yapısal işsizlik problemine neden olabilecektir⁴⁰.

Türkiye nüfus politikaları geçişleri açısından birçok dönemeçten geçmiş, 1950’li yıllardan sonra nüfus artış politikalarının sorun yarattığı anlayışıyla birinci kalkınma planında nüfus planlamasına yönelik adımlar atılmıştır. Muhafazakâr çevreler bu politikalara karşı durarak tepki göstermelerine rağmen, doğum oranlarında kısa sürede azalmalar görülmüştür. Ancak ülke nüfusu içerisinde genç nüfusun fazla olmasının olumlu etkileri olduğu yadsınamaz bir gerçek olduğundan sadece muhafazakarlarca değil bütün kesimlerce benimsenen bir görüş olarak genç nüfusun dinamik ve toplumsal avantaj yarattığı noktasında ortak görüşler belirtilmiştir⁴¹.

³⁹ Michel Foucault, **Güvenlik Toprak Nüfus, Collogé de France Dersleri 1977-1978**, Çev. Ferhat Taylan, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 63.

⁴⁰ Sedat Murat, **Dünden Bugüne İstanbul’un Nüfus ve Demografik Yapısı**, İstanbul, İTO Yayınları, 2006, s.41-49.

⁴¹ TÜSİAD, **Türkiye’nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, Yayın no: TÜSİAD-T/99-1-251, 1999,s. 122.

Tablo 2: Türkiye’de Genç ve Yetişkin Nüfusun Sayısı ve Toplam Nüfus İçindeki Oranı 1935-2080

Yıl	Toplam nüfus	Genç nüfus (15-24 yaş)	Genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %	Yetişkin nüfus (25+ yaş)	Yetişkin nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%)
1935	16 158 018	2 433 916	15,1	6 989 637	43,3
1940	17 820 950	2 568 914	14,4	7 729 741	43,4
1945	18 790 174	3 461 047	18,4	7 883 464	42,0
1950	20 947 188	4 350 499	20,8	8 551 463	40,8
1955	24 064 763	4 650 353	19,3	9 901 288	41,1
1960	27 754 820	4 607 042	16,6	11 671 001	42,1
1965	31 391 421	5 254 191	16,7	12 942 184	41,2
1970	35 605 176	6 545 971	18,4	14 172 289	39,8
1975	40 347 719	7 796 643	19,3	16 142 845	40,0
1980	44 736 957	9 016 986	20,2	18 118 619	40,5
1985	50 664 458	10 191 944	20,1	21 366 259	42,2
1990	56 473 035	11 311 973	20,0	25 371 228	44,9
2000	64 729 501	12 575 362	19,4	33 207 681	51,3
2007	70 586 256	12 544 551	17,8	39 476 188	55,9
2008	71 517 100	12 441 662	17,4	40 286 851	56,3
2009	72 561 312	12 514 737	17,2	41 187 241	56,8
2010	73 722 988	12 545 094	17,0	42 299 312	57,4
2011	74 724 269	12 542 174	16,8	43 295 520	57,9
2012	75 627 384	12 591 641	16,6	44 178 564	58,4
2013	76 667 864	12 691 746	16,6	45 126 304	58,9
2014	77 695 904	12 782 381	16,5	46 051 093	59,3
2015	78 741 053	12 899 667	16,4	46 955 166	59,6
2016	79 814 871	12 989 042	16,3	47 900 047	60,0
2017	80 810 525	12 983 097	16,1	48 793 940	60,4
2023	86 907 367	12 823 288	14,8	54 482 692	62,7
2030	93 328 574	13 068 510	14,0	60 415 854	64,7
2040	100 331 233	13 404 250	13,4	67 593 090	67,4
2060	107 095 998	12 603 733	11,8	76 366 181	71,3
2080	107 100 904	11 925 954	11,1	78 361 168	73,2

Kaynak: TÜİK, “İstatistiklerle Gençlik, 2017”, (çevrimiçi) <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 03 Haziran 2018.

Tablo 2’de görüldüğü gibi 1935’te genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı %15,1’den 1980’lere kadar sürekli artarak %20,2 seviyelerine kadar çıkmıştır. 1960’lardan sonra nüfus azaltıcı politikaların etkisiyle birlikte, toplam nüfus içerisinde

genç nüfusun yoğunluğunun 1990'lerden beri süregelen bir hâlde azaldığı görülmektedir. Ancak yine de AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında oldukça genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan Türkiye'nin demografik fırsat penceresine sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

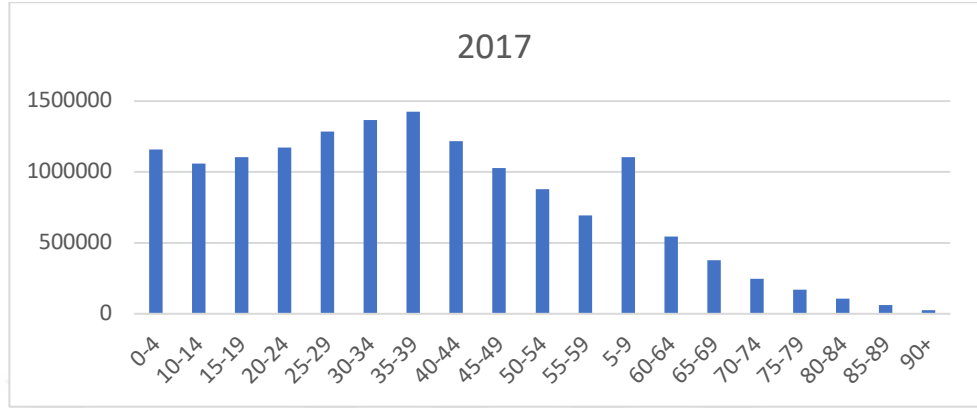
Demografik fırsat penceresi, ülkelerin başına bir kez gelebilecek ve birçok avantajı da beraberinde getirebilecek bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Demografik fırsat penceresini tanımlayabilmek için ülkelerin nüfus değişimlerini incelemek gerekmektedir. Genel ifadeyle demografik dönüşümün başlangıç evrelerinde genç nüfusun yoğunluğu yüksek olmakla birlikte, orta evrede çalışma çağındaki nüfusun yoğun olduğu, son evrede ise yaşlı nüfus yoğunluğu gözlemlenmektedir. Demografik fırsat penceresi orta evrede görülmektedir. Genç nüfusun niteliğinin artırılması için gerekli çabalar ve politikalar sonucunda ülke geleceğinin kurgusu da aynı oranda daha etkin sonuçlar verecektir. Öyle ki demografik fırsat penceresi kendiliğinden fırsatı da yaratmamaktadır. Önemli olan bu fırsatın iyi değerlendirilmesi için gerekli politikaları üretilmesidir. Ayrıca ülkeler, çalışma çağındaki nüfusa istihdam yaratmada başarılı olmalı ki ekonomik büyüme ve üretkenlik de beraberinde gelsin. Aksi durumda Türkiye'de olduğu gibi emek piyasasına girenlerin sayıca çok olması ücretleri düşürecek, bununla birlikte yoksulluk da artacak ve kaos ortaya çıkacaktır⁴².

Son yıllarda bahsedilen diğer mesele de genç nüfus şişkinliğine ilişkindir. Genç nüfus şişkinliği; genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki yoğunluğunu ifade etmektedir. Genç nüfus yoğunluğu nedeniyle emek piyasasına geçiş yapan gençler ilk işlerini bulmayla ilgili problem yaşamakta ve bu durumda da genç işsizliği yaşanmaktadır⁴³.

⁴² Aysıt Tansel, **2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış**, Ankara, TÜSİAD Yayınları, Yayın No: TÜSİAD- T/2012-11/536, 2012, s.37-38.

⁴³ Tansel, **a.g.e.**, s. 40.

Grafik 2: İstanbul’da Geniş Yaş Göre Nüfus

Kaynak: TÜİK, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, (çevrimiçi) http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, 15 Haziran 2018.

Türkiye’de nüfusun en yoğun olduğu il İstanbul’dur. Aynı zamanda alan araştırmasının yapılacağı il de olan İstanbul’da nüfusa geniş yaş grubuna göre bakıldığında Grafik 2’de belirtildiği gibi İstanbul’da 15-19 yaş arası nüfus 1.105.552 kişi iken, 20-24 yaş arası nüfus 1.172.927 kişi ve 25-29 yaş arası nüfus 1.287.312 kişidir. İstanbul’un 2017 yılı toplam nüfusu 15.029.231 kişi iken 15-29 yaş arası nüfus toplamda 3.565.791 kişidir. Toplam nüfusun %23,7’si 15-29 yaş aralığında iken bu oran 15-24 yaş arası grupta %15,1’dir.

1.2.1.1. Cinsiyete Göre Genç Nüfus

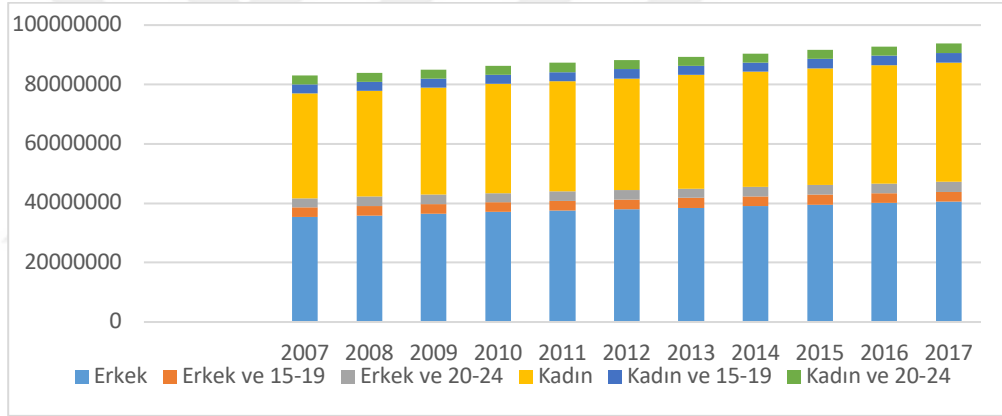
Genel nüfus içerisinde kadın - erkek nüfusu önem arz etmekle birlikte, bu dağılımın demografik, sosyal ve ekonomik etkileri bulunmaktadır. Nüfus, evlenmeleri, doğumları, ölümleri oransal olarak etkilerken, kadın ve erkek nüfus arasındaki farklılıklar ayrıca emek piyasalarını da etkilemektedir⁴⁴. Türkiye’de erkeklerin işgücüne katılma oranı kadınlara oranla daha yüksek olduğundan, erkek nüfusun fazla olması işgücüne katılma oranını yükseltici bir etki yaratması beklenmektedir. İşverenlerin kadınları işe almada ayrımcı tavırlar sergilemesi, erkek nüfusun fazla olduğu durumda işverenlerin tercihlerini erkek nüfusta daha da yoğunlaştırarak işgücüne katılma oranlarındaki farkı giderek arttıracaktır. Öte yandan Türkiye’de

⁴⁴ Şahin, a.g.e.. s. 85.

kadınların nüfus içerisindeki payı erkeklerden az olsa da, Avrupa Birliği ülkelerindeki gibi belirgin farklılıklar olmamasına rağmen Türkiye genç kadın işsizliği sorunuyla da karşı karşıyadır.

Grafik 3'te Türkiye'de nüfusun ve genç nüfusun cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir. Türkiye nüfusunda erkek sayısı 2017 yılında 40.535.135 iken, kadın sayısı 40.275.390'dır. 15-19 yaş grubunda erkek sayısı 3.351.043 olurken, kadın sayısı 3.175.544'tür. 20-24 yaş grubunda ise erkek nüfus 3.294.336, kadın nüfus ise 3.162.174'tür. Bu yaş gruplarında ve genel nüfusta erkeklerin sayısı kadınlardan fazladır.

Grafik 3: Türkiye'de Nüfusun ve Genç Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, (çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, 16 Kasım 2018.

1.2.1.2. Geniş Yaş Grubuna Göre Genç Nüfus

Tablo 3'te görüldüğü gibi, 2007'den bu yana gençlerin nüfus içerisindeki payı sürekli artmakla birlikte, en çok artışın yaşandığı yaş grubu 15-19 yaş aralığındadır. 15-19 yaş aralığındaki gençlerin eğitim görmesi nedeniyle, gençlerin istihdamda olması genellikle 20-24 yaş aralığına denk gelmektedir. Artan okullaşma oranlarıyla birlikte 15-19 yaş aralığındaki gençlerin istihdamında azalma meydana geldiği bilinmektedir. 2007-2017 yılları arasında 15-19 yaş grubunda olanların oranı %7,82'den %8,36'ya yükselirken, 20-24 yaş arası gençlerin oranı ise %7,93'ten %8,02'ye yükselmiştir. Görüldüğü gibi iki yaş aralığı da birbirine yakın seyretmektedir.

Tablo 3: Genç Nüfusun Yaş Yapısı

TÜRKİYE			İSTANBUL
Yıl	Yaş Grubu	Nüfus	Nüfus
2007	15-19	6.157.033	1.016.765
	20-24	6.240.573	1.089.594
2008	15-19	6.185.104	1.018.888
	20-24	6.256.558	1.107.534
2009	15-19	6.234.620	1.020.515
	20-24	6.280.117	1.108.372
2010	15-19	6.277.307	1.031.866
	20-24	6.267.787	1.088.541
2011	15-19	6.317.583	1.056.759
	20-24	6.224.591	1.117.306
2012	15-19	6.405.552	1.069.229
	20-24	6.186.089	1.104.301
2013	15-19	6.477.722	1.094.224
	20-24	6.214.024	1.123.814
2014	15-19	6.518.921	1.103.160
	20-24	6.263.460	1.136.062
2015	15-19	6.585.500	1.114.864
	20-24	6.314.167	1.157.736
2016	15-19	6.623.319	1.113.396
	20-24	6.365.723	1.158.213
2017	15-19	6.526.587	1.105.552
	20-24	6.456.510	1.172.927

Kaynak: TÜİK, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, (çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, 16 Ağustos 2018.

1.2.2. Türkiye Emek Piyasalarında Gençlerin Durumu

1.2.2.1. İşgücüne Katılım

İşgücüne katılım emek piyasasının önemli göstergelerinden biridir. Türkiye’de işgücüne katılım oranları yıllar itibariyle sürekli düşüş göstermektedir. 1960’lı yıllarda %80 olan işgücüne katılım oranı sırasıyla 1980’li yıllarda %55’e gerilemiş, 2000’li yıllarda ise %50’nin altına düşmüştür⁴⁵. Gençlerde ise 1988 yılında gençlerin işgücüne katılma oranı %56 iken 1999 yılında %46,6’ya gerilemiş, 2016 yılı verilerine göre genç nüfusta işgücüne katılma oranı %42,4 olmuştur⁴⁶. Türkiye emek piyasalarında emek arzının sürekli artmasına rağmen, işgücüne katılma oranlarının süregelen bir düşüş

⁴⁵ Meryem Koray, **Sosyal Politika**, 4. bs. Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 2012, s. 298.

⁴⁶ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 18 Kasım 2018.

içerisinde olması da önemli sorunlardan bir tanesidir. Ancak bu durum gençlerde benzer bir eğilim göstermemektedir. Elbette bu durum genç nüfusun artmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak okullaşma oranlarının artması neticesinde genç nüfusun işgücü içerisindeki sayısı azalma eğilimindedir. 1988 yılında genç işgücü 5.652.000⁴⁷’den 2016 yılında 5.025.000’e gerilemiştir. Bu gerilemeye işgücüne dâhil olmayanlar açısından da bakılacak olursa, işgücüne dâhil olmayan genç nüfus 1988 yılında 4.441.000’den 2016 yılında 6.820.000’e çıktığı görülmektedir. Tablo 4’te ifade edildiği üzere, 2017 yılında ise 5.146.000 genç işgücündeyken, işgücüne katılma oranı %43,3, işgücüne dâhil olmayan genç nüfus ise 6.729.000’dir.

Tablo 4: Genç Nüfusun İşgücü Durumu

Yıllar	İşgücü (Bin)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus (bin)
2000	5.401	42,5	7.302
2001	5.323	42,1	7.318
2002	5.116	40,9	7.404
2003	4.753	38,4	7.626
2004	4.474	37,8	7.366
2005	4.436	37,7	7.321
2006	4.365	37,4	7.305
2007	4.364	37,7	7.218
2008	4.381	38,1	7.109
2009	4.454	38,7	7.059
2010	4.426	38,3	7.122
2011	4.529	39,3	7.005
2012	4.422	38,2	7.152
2013	4.584	39,6	6.979
2014	4.789	40,8	6.936
2015	4.958	42,0	6.843
2016	5.025	42,4	6.820
2017	5.146	43,3	6.729

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; TÜİK, İşgücü İstatistikleri

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.05.2018.

⁴⁷ A.e.

1.2.2.1.1. Genç Nüfusta İşgücüne Dâhil Olmayanlar

Gençlerde öğrenci olduğu için işgücüne katılmayanlar işgücüne dahil olmama nedeni olarak bütün nedenler arasında en önemlisi olarak görülmektedir. Eğitim öğretime devam eden genç sayısı yıllar itibariyle artış göstermiş, 1988 yılında 1.541.000 genç eğitim öğretim nedeniyle işgücüne dâhil olmazken⁴⁸, Tablo 5'te görüldüğü üzere 2016 yılında bu sayı 4.381.000'e çıkmıştır. 2017 yılında ise 4.332.000'e çıkmıştır. İş bulma ümidi kalmayan gençlerin sayısı 1990'lı yıllarda 100.000'in altında seyrederken, özellikle 2004'ten sonra neredeyse iki katına çıkmış, 2016 yılında ise iş bulma ümidi olmayan genç sayısı 188.000, 2017 yılında 170.000 kişi olmuştur. Gücenmiş işçi olarak da tanımlanan iş aramayıp çalışmaya hazır olan gençlerdeki artış da dikkate değerdir. 1988'de 113.000 gencin iş aramayıp çalışmaya hazır oldukları tespit edilirken⁴⁹, 2016 yılında bu sayı 442.000, 2017 yılında 389.000'dir. Gücenmişliğin en önemli sebebi uzun süreli işsizliğe maruz kalmaktır. Uzun süreli işsizlikle birlikte ümidi kalmayan gençler iş aramaktan vazgeçmektedirler. Bu durumda da işsiz kriterlerine uymayan bu gençler işsizlik rakamlarına da yansımamaktadır.

Bir diğer işgücüne dâhil olmama sebebi olarak mevsimlik çalışanlara bakıldığında ise, gençlerde mevsimlik çalışma çok düşük seyrettiği görülmektedir. Kırsal alandan kentsel alana yaşanan göçün de etkilerinin görüldüğü mevsimlik işlerde gençlerin çalışma alanının son derece kısıtlı kaldığı ve bu bağlamda gençlerin mevsimlik işlerde düşük oranlı çalışmalar sergilediğini bilinmektedir. Ancak burada kayıtdışı istihdam gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Özellikle tarımsal alanda ve gençlerde kayıtdışılığın yüksek olması güncel rakamların doğru değerlendirebilmesi açısından boşluk ve ikircilik yaratmaktadır. Türkiye'de kadın – erkek eşitsizliğine sebep olan bir diğer etken de ev işleri ile meşgul olmaktır. Türkiye'de toplumsal olarak ev işleriyle meşguliyyetin kadının temel görevi olduğu düşüncesi gerek geleneksel açıdan gerekse de toplumsal normlar bağlamında hâlâ kırılmakta zorluk çekilen bir alandır. Bu yüzden özellikle kadınlar, ev işleriyle meşgul olmaları nedeniyle emek piyasalarına dâhil olamamaktadır. Gençlerde bu sayı giderek

⁴⁸ TÜİK, "İşgücü İstatistikleri" (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 18 Kasım 2018.

⁴⁹ A.e.

azalsa da hâlâ güncel olarak ev işleriyle meşguliyet sebebiyle 2016 yılında 1.202.000, 2017 yılında 1.184.000 kişi işgücüne dâhil olmamaktadır.

Tablo 5: Genç Nüfusun İşgücüne Dâhil Olmama Nedenleri (Bin Kişi)

Yıllar	İş bulma ümidi yok	İş aramayıp çalışmaya hazır olan/Diğer	Mevsimlik çalışan	Ev işleri ile meşgul	Öğrenci (eğitim-öğretim)	Özürlü yaşı veya hasta	Ailevi ve kişisel nedenler	Diğer
2000	91	139	166	2.627	2.833	127	930	379
2001	61	95	237	2.519	2.959	141	971	325
2002	35	95	217	2.339	3.124	148	1.163	278
2003	39	98	194	2.277	3.365	138	1.248	263
2004	157	295	93	2.320	3.349	154	671	328
2005	216	363	101	2.193	3.382	166	494	406
2006	249	403	90	2.108	3.511	168	370	405
2007	231	357	78	2.040	3.607	170	395	341
2008	221	353	87	1.927	3.680	190	362	289
2009	246	364	19	1.835	3.872	187	397	140
2010	218	380	10	1.754	4.027	175	368	190
2011	217	337	10	1.658	4.110	164	339	172
2012	235	348	10	1.646	4.279	177	290	169
2013	192	374	6	1.435	4.347	176	289	161
2014	179	470	16	1.404	4.287	186	302	92
2015	189	424	13	1.306	4.333	192	300	87
2016	188	442	13	1.202	4.381	203	312	81
2017	170	389	11	1.184	4.332	208	348	87

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.05.2018.

1.2.2.1.2. Cinsiyete Göre Genç Nüfusun İşgücü Durumu

Türkiye’de işgücüne katılma oranlarında süregelen bir azalma yaşandığından burada üzerinde durulması gereken bir diğer önemli nokta da Türkiye emek piyasalarında kadın erkek arasındaki işgücüne katılma oranı arasındaki farktır. Tablo 6’da ifade edilen 2016 yılı rakamlarına bakıldığında, erkeklerde işgücüne katılma oranı %54,3’ken, kadınlarda bu oran %30,4 olduğu görülmektedir. 1988 yılında

Türkiye’de genç kadınların işgücüne katılma oranı %40,6⁵⁰’dan 2016 yılında %30,4’e gerilemiştir. Erkeklerde de işgücüne katılma oranı 1988 yılında %73,2⁵¹’den 2016 yılında %54,3’e gerilemiştir. Bu durum da Türkiye emek piyasasında iş yaratma kapasitesinin düşüklüğünü kanıtlar niteliktedir. Kadınların işgücüne katılma oranlarında yaşanan bu düşüşün bir çok nedeni bulunmaktadır. Bunlar arasında özellikle kırsal alandan kentsel alana yaşanan göçlerin yarattığı, daha önce kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak çalışmış olan kadınların kentlerde iş bulamamaları ve bu sebeple iş piyasası dışında kalmaları önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca eğitim sürelerinin de uzamasıyla birlikte eğitim yaşlarının yükselmesi temel sebepler arasında gösterilse de toplumsal cinsiyet rolleri temelinde kırılmayan bir döngüye sahip olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Öte yandan kadın-erkek farklılık işgücü açısından değerlendirildiğinde nüfus olarak kadın ve erkek arasında ciddi bir fark olmasa da işgücü açısından bakıldığında 2016 yılında kadın işgücü 1.788.000, 2017 yılında 1.823.000; erkek işgücü 2016 yılında 3.237.000, 2017 yılında 3.324.000 kişidir. Tabloda da erkek işgücünün kadın işgücünden neredeyse iki kat daha fazla olduğu açıkça görülmektedir.

⁵⁰ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 30 Kasım 2018.

⁵¹ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 30 Kasım 2018.

Tablo 6: Genç Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete göre İşgücü Durumu

Yıllar		İşgücü (Bin)	İşgücüne Katılma Oranı %	İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus (Bin)
2000	Erkek	3.579	57,6	2.637
	Kadın	1.821	28,1	4.665
2001	Erkek	3.484	56,3	2.701
	Kadın	1.839	28,5	4.617
2002	Erkek	3.259	53,3	2.860
	Kadın	1.857	29,0	4.544
2003	Erkek	3.057	50,6	2.988
	Kadın	1.696	26,8	4.638
2004	Erkek	2.954	51,3	2.803
	Kadın	1.520	25,0	4.563
2005	Erkek	2.959	51,7	2.763
	Kadın	1.476	24,5	4.558
2006	Erkek	2.908	51,1	2.777
	Kadın	1.458	24,4	4.528
2007	Erkek	2.916	51,6	2.731
	Kadın	1.449	24,4	4.488
2008	Erkek	2.905	51,7	2.712
	Kadın	1.477	25,1	4.397
2009	Erkek	2.937	52,2	2.686
	Kadın	1.517	25,8	4.373
2010	Erkek	2.872	50,9	2.771
	Kadın	1.554	26,3	4.352
2011	Erkek	2.951	52,3	2.690
	Kadın	1.578	52,3	4.316
2012	Erkek	2.910	50,8	2.820
	Kadın	1.512	25,9	4.332
2013	Erkek	2.981	51,9	2.763
	Kadın	1.603	27,5	4.216
2014	Erkek	3.166	54,0	2.700
	Kadın	1.622	27,7	4.236
2015	Erkek	3.202	54,2	2.707
	Kadın	1.755	29,8	4.135
2016	Erkek	3.237	54,3	2.728
	Kadın	1.788	30,4	4.092
2017	Erkek	3.324	55,2	2.697
	Kadın	1.823	31,1	4.032

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; TÜİK, İşgücü İstatistikleri
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.05.2016.

1.2.2.1.3. Eğitim Durumuna Göre Genç Nüfusun İşgücü Durumu

Genç nüfusta her 10 gençten sadece 4'ü işgücüne katılırken, eğitim işgücüne katılma açısından en önemli etkenlerden biridir. Tablo 7'de de görüldüğü üzere yüksekokul veya fakülte mezunlarının işgücüne katılma oranları diğer eğitim seviyelerine göre oldukça yüksektir. Okuma yazma bilmeyenlerin işgücüne katılma oranı 1988 yılında %50,3'ten, 2017 yılında %23'lere gerilemiş, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin işgücüne katılma oranları 1988 yılında %54,3'ten 2017 yılında %42,6'ya gerilemiştir. İlkokul mezunlarında ise bu oran 1988 yılında %64,1'den 2017 yılında %42,8'lere kadar gerilemiştir. Ortaokul veya dengi meslek okullarından mezunların işgücüne katılma oranı 1988 yılında %32,9'dan 2017 yılında %23,4 seviyelerine düşmüştür. Genel lise ve lise dengi meslek okullarından mezun olan gençlerin işgücüne katılma oranları 1988 yılında sırasıyla %51,8 ve %66,2'den 2017 yılında yine sırasıyla %32,3 ve %57,2'ye gerilemiştir. Yüksekokul veya fakülte mezunlarında da benzer bir düşüş yaşanmış, 1988 yılında %85 olan işgücüne katılma oranı 2017 yılında %78'lere kadar gerilemiştir⁵².

İşgücüne katılma oranlarında eğitimin etkisini özellikle kadınlarda açıkça görülmektedir. Kadınlarda eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılma oranları da artmaktadır. 2016 yılı oranlarına göre kadınların işgücüne katılım oranları yüksek öğrenim mezunlarında %71,8'dir. Aynı eğitim seviyesine sahip erkeklerde işgücüne katılma oranı %79,5'tir. Kısaca ifade etmek gerekirse kadın ve erkek arasındaki işgücüne katılma oranı açısından farklılık eğitim seviyesi arttıkça kapanmaktadır.

⁵² TÜİK, "İşgücü İstatistikleri" (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 30 Kasım 2018.

Tablo 7: Genç Nüfusta Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (%)

Yıllar	Okuma-yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya dengi meslek okul	Genel lise	Lise dengi meslek okul	Yüksek okul veya fakülte	İlköğretim
2000	31,6	24,6	51,8	28,9	36,1	60,1	69,8	11,7
2001	27,8	27,9	52,1	30,8	37,2	58,7	71,8	10,6
2002	24,5	19,8	51,6	34,4	33,8	56,5	71,6	12,5
2003	27	17,1	48,9	37,9	29	54,3	72,6	13,6
2004	23,4	26,2	48	48,9	31,7	58,5	79	14,7
2005	21,8	28,1	46,2	58,7	30,3	57,5	74	20,4
2006	18,4	29,1	45,3	59,9	31,2	55,8	75,4	22,8
2007	17,5	29,6	46,1	67,9	31,2	58,4	76,3	27,3
2008	17,8	32,5	45,9	69,5	32,6	58,2	76	30,2
2009	19,9	34,4	47,2	71,8	36	59,2	76,1	31,7
2010	21,1	36,1	46,5	71	32,8	57	71,9	34,1
2011	21,7	36,5	48,6	74,2	32,8	57,5	74,4	35,3
2012	17,7	34,9	47,3	80,1	30,6	54,5	73,5	34,4
2013	21,1	40,6	17,8	15,4	32,2	55,8	74,9	35,6
2014	23,9	42,3	26,1	14,4	31,1	54,1	72,7	41
2015	24,4	43,8	28,4	17,3	32,9	54,3	75,1	47,5
2016	21	43,4	33,7	19,9	32,5	56,1	75	56,9
2017	23,3	42,6	42,8	23,4	32,3	57,2	78,2	64,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.09.2018.

1.2.2.2. İstihdam

İstihdam kavramı geniş ve dar anlamda farklı tanımlanmakla birlikte, geniş anlamda istihdam kavramı üretim faktörlerinin üretim sürecinde kullanılmasını ifade ederken, dar anlamda istihdam emeğin üretimde kullanılmasını ifade etmektedir⁵³. Nitekim TÜİK istihdamı “İşbaşında olanlar (Ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişiler) ve işbaşında olmayanlar (İşi ile bağlantısı devam ettiği hâlde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar)” olarak tanımlanmaktadır.

⁵³ Harun Doğan, **Çalışma Ekonomisi**, Ed. Hüseyin M. Yüceol ve Fatma Fidan, İstanbul, Lisans Yayıncılık, 2015, s. 27.

Tablo 8: 15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun Yıllara Göre İstihdam Durumu

Yıl	İstihdam edilenler (Bin)	İstihdam oranı (%)
2000	4.696	37,0
2001	4.460	35,3
2002	4.135	33,0
2003	3.777	30,5
2004	3.554	30,0
2005	3.554	30,2
2006	3.533	30,3
2007	3.493	30,2
2008	3.484	30,3
2009	3.328	28,9
2010	3.465	30,0
2011	4.529	32,1
2012	3.647	31,5
2013	3.727	32,2
2014	3.930	33,5
2015	4.039	34,2
2016	4.040	34,1
2017	4.077	34,3

Kaynak: TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 18 Kasım 2018.

Türkiye’de çalışma çağındaki nüfus sürekli artarken, istihdamın artış hızı çalışma çağındaki nüfus artış hızının gerisinde kalmaktadır. Bu durum 1988-2005 yılları arasında çalışma çağı nüfusunun 17.080.000 artışına karşılık istihdamın sadece 4.292.000 kişi artması, 2005-2016 yılları arasında ise çalışma çağındaki nüfusun 10.364.000 artışına karşılık, istihdamın sadece 7.572.000 kişi artmasıyla açıklanabilmektedir. Gençlerde ortaya çıkan durum da benzer eğilimler sergilemektedir. 2000-2016 yılları arasında genç nüfus 413.680 kişi artarken istihdam 656.000 kişi azalmıştır⁵⁴. Gerek genel istihdamda gerek genç istihdamda nüfus artışına karşılık yaratılamayan istihdam rakamları açıkça göstermektedir ki Türkiye’de beşerî sermaye yeterince ve etkin kullanılamamaktadır. Yatırımların ve ekonomik büyümenin yetersiz olması, kırsal alandaki nüfusa iş imkânlarının yaratılamaması, sık sık yaşanan krizler ve krizler sonrası izlenen istikrar politikaları gibi nedenlerle

⁵⁴ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 18 Kasım 2018.

istihdam sınırlı kalmaktadır⁵⁵. Tablo 8’de ifade edilen biçimiyle istihdamda olan genç nüfus 2000 yılında 4.696.000’den 2017 yılında 4.077.000’e düşerken oransal olarak ise istihdam %37’den %34,3’e gerilemiştir. 15-19 arası yaş diliminde bu oranlar 2000 yılında %31,7 iken 2017 yılında %23,7’ye gerilemekte, 20-24 yaş aralığında ise 2000 yılında %42,16’dan 2017 yılında %46,3’e çıkmaktadır. Oransal olarak yaşanan düşüşün 15-19 yaş arasındaki gençlerde baskın olması göze çarpan bir etmendir. Bir diğer önemli nokta istihdam edilenlerin en yoğun olduğu yaş aralığı olan 25-44 yaşta istihdam oranının yaklaşık %60 olmasıdır. Aynı zamanda bu yaş aralığında istihdam oransal olarak sürekli artış göstermektedir. Ancak gençlerde bu eğilim tam tersine azalma göstermektedir.

1.2.2.2.1. Cinsiyete Göre Genç Nüfusun İstihdamı

1988 yılında Türkiye’de 17.085.000 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde istihdam edilen kadın sayısı 5.235.000 iken, istihdam oranı %30,6’dır⁵⁶. Tablo 9’da 2016 yılı verilerine baktığımızda 15 ve üzeri yaş nüfus 29.689.000 olurken, kadın istihdamı 8.312.000 kişidir. İstihdam oranı ise %28 seviyelerinde gözlemlenmektedir. Benzer bir eğilim de genç kadınlar üzerinde görülmektedir. 1988 yılında %33,4 olan 15-24 yaşları arasındaki nüfusta kadınların istihdam oranı 2016 yılında %23,2 olarak gözlenmiş ve 2017 yılında ise %23,0 seviyelerine gerilemiştir. Ayrıca kadın erkek istihdamı arasındaki dramatik farklılık, Türkiye emek piyasalarının durumunu ortaya koymaktadır. Öyle ki istihdam edilen erkeklerin sayısı kadınların iki katıdır.

⁵⁵ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz, İbrahim Sarıoğlu, **İşsizlik Sorununun Çözümünde Kobilerin Desteklenmesi**, İstanbul, İTO Yayınları, 2006, s. 97-98.

⁵⁶ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 18 Kasım 2018.

Tablo 9: Genç Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İstihdam Durumu

Yıllar		İstihdam edilenler	Eksik istihdam	Zamana Bağlı Eksik İstihdam	Yetersiz İstihdam	İstihdam Oranı
2000	Erkek	3.090	387	-	-	49,7
	Kadın	1.606	67	-	-	24,8
2001	Erkek	2.886	343	-	-	46,7
	Kadın	1.574	51	-	-	24,4
2002	Erkek	2.596	278	-	-	42,4
	Kadın	1.540	53	-	-	24,1
2003	Erkek	2.401	244	-	-	39,7
	Kadın	1.376	64	-	-	21,7
2004	Erkek	2.349	172	-	-	40,8
	Kadın	1.205	38	-	-	19,8
2005	Erkek	2.381	137	-	-	41,6
	Kadın	1.173	36	-	-	19,4
2006	Erkek	2.377	131	-	-	41,8
	Kadın	1.157	32	-	-	19,3
2007	Erkek	2.345	103	-	-	41,5
	Kadın	1.148	30	-	-	19,3
2008	Erkek	2.321	121	-	-	41,3
	Kadın	1.163	36	-	-	19,8
2009	Erkek	2.190	-	66	86	39,0
	Kadın	1.137	-	32	23	19,3
2010	Erkek	2.269	-	73	75	40,2
	Kadın	1.196	-	37	22	20,3
2011	Erkek	2.446	-	63	74	43,4
	Kadın	1.251	-	28	24	21,2
2012	Erkek	2.435	-	45	61	42,5
	Kadın	1.212	-	20	18	20,7
2013	Erkek	2.476	-	53	67	43,1
	Kadın	1.252	-	25	25	21,5
2014	Erkek	2.639	-	59	75	45
	Kadın	1.291	-	29	28	22,0
2015	Erkek	2.674	-	45	78	45,2
	Kadın	1.365	-	25	37	23,2
2016	Erkek	2.675	-	47	87	44,8
	Kadın	1.365	-	22	32	23,2
2017	Erkek	2.731		42	101	45,4
	Kadın	1.347		23	43	23,0

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, erişim tarihi:

05.06.2018.

1.2.2.2.2. Eğitim Durumuna Göre Genç Nüfusun İstihdamı

Tablo 10’da ifade edilen eğitim durumuna göre istihdama bakıldığında, istihdam oranının en yüksek olduğu eğitim seviyesi üniversite mezunları olduğu görülmektedir. Oransal olarak yapılan karşılaştırmalarda istihdam oranının yüksek

olduğu diğer eğitim seviyesi ise ilköğretim mezunlarındadır. En düşük istihdam seviyeleri ise ortaokul veya dengi meslek okul mezunları ve okuma yazma bilmeyenlerde görülmektedir. 2017 yılı oranlarına göre okuma-yazma bilmeyenlerde istihdam oranı %20,5, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerde %35,8, ilkokul mezunlarında %36,7, ilköğretim mezunlarında %54, ortaokul veya dengi meslek okullarından mezunlarda %20,1, genel lise mezunlarında %24,4, lise ve dengi meslek okulu mezunlarında %44,7, yüksekokul veya fakülte mezunlarında %52,2 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 10: Genç Nüfusun Eğitim Durumuna ve Yıllara göre İstihdam Oranı (%)

Yıllar	Okuma-Yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya dengi meslek okul	Genel Lise	Lise dengi meslek okulu	Yüksekokul veya Fakülte	İlköğretim
2005	19,3	23,5	39,7	47,4	22,6	42,8	51,5	17,4
2006	16,1	24,7	38,7	49,2	23,3	44,1	54,9	19,4
2007	14,6	24,5	39,3	54,8	23,9	45,2	54,6	22,7
2008	15,9	26,1	39,3	56,5	24,5	46,1	53,4	24,8
2009	16	26,5	38,8	56,3	25	42,9	50,8	24,6
2010	17,7	29,4	39,5	63,2	23,9	43,8	48,6	27,8
2011	19,2	31	43,1	63,7	25,5	45,3	52,1	30,1
2012	16,1	29,7	46,1	80,1	24,6	44,1	52,5	29,6
2013	18,9	34,3	15,9	13,1	25,1	45,5	53	30
2014	21	36	21,9	12,5	24,7	43,7	52,1	34,9
2015	22,4	37,6	23,8	14,9	25,6	44,5	53	40,1
2016	18,2	36,9	28,2	17,1	25,1	44,3	51,9	47,9
2017	20,5	35,8	36,7	20,1	24,4	44,7	52,2	54

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.06.2018.

1.2.2.3. İşsizlik

Çağdaş bir toplumda büyümenin temelini iş yaratabilme kapasitesi oluşturur. İşsiz gençler yetişkinlerden daha çok riskle karşı karşıya kalmaktadırlar⁵⁷. Türkiye'nin de temel problemlerinden biri olan işsizlikte dönüşüm, sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerden daha farklı bir eğilim sergilemektedir. Özellikle AB ülkelerinde kriz dönemine kadar sürekli bir azalma eğilimi içerisinde olan işsizlik oranları krizle birlikte tırmanmaya başlasa da Türkiye'de sürekli artan işsizlik oranları dikkat çekici seviyededir. Türkiye'de işsizlik 2001'den sonra iki haneli rakamlara ulaşmış ve

⁵⁷ Helen Russel ve Philip J. O'Connel, "Getting a Job in Europe: The Transition from Unemployment to Work among Young People in Nine European Countries", **Work, Employment; Society**, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 1.

sonrasında sürekli bir artış sergilemiştir⁵⁸. Genç işsizliğin seyrine bakıldığında 1988 yılında %17,5⁵⁹’ten 1999 yılında %15’lere kadar gerileme eğiliminde olan bu oran, 2000 yılına gelindiğinde tablo 11’de de görüldüğü gibi %13,1’e kadar gerilemiştir. Ancak 2001 yılından itibaren yaşanan gerek ulusal gerekse de küresel krizler neticesinde %20 seviyelerine ulaşmıştır. 2008 krizinin etkisiyle 2009 yılında %25,4 olan genç işsizlik oranı, 2016 yılında %19,6’dır. Türkiye emek piyasasında 2017 yılı verilerine göre genç işsiz sayısı 1.069.000, işsizlik oranı ise %20,8’dir.

Genel işsizlik rakamının %10,6 olduğu gerçeğinden hareket edersek genç işsizlik oranının genel işsizlik oranından iki kat daha fazla olması Türkiye’de gençlerin karşı karşıya kaldığı işsizliğin boyutunu da daha açık bir hâle getirmektedir. Bu durumda gençler yetişkinlerden daha dezavantajlı bir emek piyasasına giriş yapmaktadırlar.

Tablo 11: Türkiye’de Genç İşsizlik 2000-2017

Yıllar	İşsiz(Bin)	İşsizlik Oranı (%)
2000	705	13,1
2001	862	16,2
2002	980	19,2
2003	975	20,5
2004	605	20,5
2005	578	19,5
2006	531	18,3
2007	571	19,6
2008	584	20,1
2009	746	25,4
2010	604	21,0
2011	505	17,1
2012	474	16,3
2013	506	17,0
2014	858	17,9
2015	919	18,5
2016	985	19,6
2017	1.069	20,8

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01 Eylül 2018.

⁵⁸ Levent Şahin, Avrupa Birliği’nde uyum sürecinde Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu, İstanbul, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

⁵⁹ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri” (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 30 Kasım 2018.

1.2.2.3.1.Cinsiyete Göre Genç İşsizlik

Türkiye emek piyasalarında yaşanan işsizliğe ilişkin kadın ve erkek arasında hâlihazırda yıllardır süregelen farklılıklar yaşanmaktadır. Gerek istihdamda gerekse de işgücüne katılma oranında açıkça görülen bu ikili yapı işsizlik rakamlarına da yansımaktadır. Ataerkil toplum geleneklerinden yola çıkarak yapılan tespitlerde kadınlar, emek piyasasında işgücüne dâhil olduğunda ve iş aradığında benzer bir eğilimle karşılaşmaktadırlar. Sosyal politika açısından gençler ve kadınlar ayrı ayrı dezavantajlı gruplar arasında değerlendirilmekle beraber, emek piyasalarında genç kadın işsizliğine baktığımızda ise kadınların bileşik ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmektedir⁶⁰. Kadın işsizliğinin oranı 1988 yılında %10,6 iken 2000 yılına gelindiğinde bu oran %6,3'e kadar düşmüş, 2003 yılından sonra çift haneli rakamlara ulaşarak %10'un üzerinde seyretmiştir. 2009 yılında kadın işsizliği en yüksek noktasına ulaşarak %14,3'e kadar çıkmıştır. 2016 yılı oranlarına göre kadın işsizliği %13,7'dir. Erkeklerde 1988 işsizlik oranları %7,5'ten 2002 yılında çift haneli rakamlara ulaşmış ve %10'un üzerine çıkmıştır. 2011 yılından itibaren tekrar tek haneli rakamlara inerek, 2016 yılında %9,6 seviyesine gerilemiştir⁶¹.

Bu noktada özellikle belirtilmesi gereken nokta kadın ve erkek işsizliği arasındaki makasın sürekli açılmasıdır. Erkeklerde yaşanan işsizlik rakamları dengeli bir yükselmeden ziyade gerek krizlerden sonra gerekse de ekonomik koşullara uygun olarak yaşanan gelişmelerden hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilenmektedir. Ancak kadın işsizliğinde benzer bir durum tespit edilmemektedir. Tablo 12'de de görüldüğü gibi 2003 yılından beri tek haneli rakamlara inmeyen kadın işsizliği karşısında erkek işsizliğinde görece iyileşmeler yaşandığı gözlemlenmektedir. Gençlerde ise erkeklerin işsizlik oranları kadınlara göre daha yüksek seyretmekle birlikte, kuşkusuz bunun altında yatan sebeplerin başında kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması bulunmaktadır. Kadınların eğitime devam etmeleri ve özellikle yükseköğrenimini tamamlayan genç kadınların işgücüne katılma oranlarının

⁶⁰ Maviş Yıldırım, **Sosyal Politika**, Ed. Aysen Tokol, Yusuf Alper, 5.bs., Bursa, Dora Yayınları, 2015, s. 287.

⁶¹ TÜİK, "İşgücü İstatistikleri" (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 30 Kasım 2018.

artması ve 2008 küresel krizin etkisiyle, 2009 yılından itibaren genç kadın işsizlik oranları genç erkek işsizlik oranlarından daha yüksek seyretmeye başlamıştır. Öte yandan Başlevent ve Onaran, 2003 yılında yaptığı çalışmada kadınların eşlerinin işlerini kaybettiği dönemlerde emek piyasasına katılma kararı aldığı ve iş aradığına ilişkin tespitleri bulunmakla birlikte özellikle 1994 ekonomik kriziyle bu davranışın arttığına ilişkin güçlü kanıtlar ortaya koymuşlardır⁶². Tablo 12’de de ifade edildiği gibi 2016 yılı verilerine göre genç erkek işsiz sayısı 529.000, işsizlik oranı %16,5, genç kadın işsiz sayısı 390.000 ve kadın işsizlik oranı %22,2’dir. 2017 yılında ise erkek işsiz 593.000 kişi ve işsizlik oranı %17,8 olurken, kadın işsiz sayısı 476.000’e çıkmıştır. Kadın işsizlik oranı ise 2000 yılından bu yana en yüksek orana çıkarak %26,1 olarak ölçülmüştür. Bu oran 2008 krizi ertesinden bile daha yüksektir.

⁶² Cem Başlevent, Özlem Onaran, “Are Married Women in Turkey More Likely to Become Added or Discouraged Workers?”, **Labour**, Cilt:17, Sayı: 3, s. 439–458.

Tablo 12: Cinsiyete Göre Genç İşsizlik

Yıllar		İşsiz (Bin)	İşsizlik Oranı %
2000	Erkek	489	13,7
	Kadın	216	11,9
2001	Erkek	598	17,2
	Kadın	265	14,4
2002	Erkek	663	20,3
	Kadın	318	17,1
2003	Erkek	655	21,4
	Kadın	320	18,9
2004	Erkek	605	20,5
	Kadın	315	20,7
2005	Erkek	578	19,5
	Kadın	303	20,5
2006	Erkek	531	18,3
	Kadın	301	20,6
2007	Erkek	571	19,6
	Kadın	301	20,8
2008	Erkek	584	20,1
	Kadın	313	21,2
2009	Erkek	746	25,4
	Kadın	379	25,0
2010	Erkek	604	21,0
	Kadın	358	23,0
2011	Erkek	505	17,1
	Kadın	327	20,7
2012	Erkek	474	16,3
	Kadın	301	19,9
2013	Erkek	506	17,0
	Kadın	351	21,9
2014	Erkek	527	16,6
	Kadın	331	20,4
2015	Erkek	529	16,5
	Kadın	390	22,2
2016	Erkek	529	16,5
	Kadın	390	22,2
2017	Erkek	593	17,8
	Kadın	476	26,1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01 Eylül 2018.

1.2.2.3.2. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlik

1997 yılında zorunlu eğitimin 8 yıla çıkmasıyla birlikte hem kadınlarda hem de erkeklerde lise ve yükseköğrenime olan katılım artmıştır. 2000-2001 krizinin etkisinin olduğu yükseköğrenime geçişin artmasıyla birlikte gençlerin eğitim yanlı davranış sergilemeleri emek piyasasında yer alma çabalarını açıkça göstermektedir⁶³. Ancak bununla birlikte eğitim arttıkça işsizliğin nicelik bakımından azalacağı savını doğrulamak Türkiye emek piyasalarında mümkün gözükmemektedir. Genç işsizliğin çözümüne ilişkin en etkili araç eğitimin artırılmasıdır. Ancak eğitim oranları artsa da özellikle genç işsizliğin azalacağını kesin bir şekilde söylemek mevcut verilerle mümkün olmamaktadır. Bu anlamda ifade edilmesi gereken en önemli unsur eğitimin nicelikten çok nitelik olarak arttırılmasıdır. Günümüz koşullarında emek piyasasının beklentilerini içeren eğitim planlaması burada başat rol oynamaktadır⁶⁴. Gençlerin eğitimde geçen sürelerinin artması çalışma oranlarında ülke ortalamasının altına düşmesi beklenen bir sonuç olsa da genç işsizlik rakamları genel işsizlik rakamlarının neredeyse iki katı üzerinde seyretmektedir⁶⁵.

Tablo 13'te ifade edildiği gibi, 2016 yılı verilerine göre okuma yazma bilmeyen 15-24 yaş arası işsiz genç sayısı 7.000'ken, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen genç işsiz sayısı 43.000, ilköğretim mezunu genç işsiz sayısı 97.000, genel lise mezunu 125.000, lise ve dengi meslek okul mezunu 163.000, yükseköğretim mezunu genç işsiz sayısı 263.000, ilköğretim mezunu sayısı 278.000'dir. Burada dikkat çeken yükseköğretim mezunu genç işsiz sayısının yüksekliğidir. Özellikle eğitilmiş genç nüfusun sayısal olarak sürekli artması karşısında emek piyasasında yer bulamayan genç sayısı günden güne daha da artmaktadır. Bu durum gerek eğitime yapılan yatırımların atıl kaldığını gerekse de en verimli çağlarında değerlendirilemeyen gençlerin piyasa dışında kaldığını göstermekle birlikte ayrıca daha önce de belirtildiği gibi hem bireysel hem de toplumsal ve ekonomik bir çok probleme neden olmaktadır. Eğitim durumlarına

⁶³ İnsan Tunalı ve Bengi Yanık İlhan, "Türkiye İşgücü Piyasasına Geçişte Gençler", Ekonomik Araştırma Forumu, Araştırma Notu 09-1, ocak 2009. S.1-3.

⁶⁴ Sedat Murat, Levent Şahin, **AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği**, İstanbul, İTO Yayınları, 2011, s. 51.

⁶⁵ Tunalı, a.g.e., s. 1.

göre genç işsizleri oransal olarak incelendiğinde yine en yüksek işsizlik oran yüksekokul veya fakülte mezunlarında karşımıza çıkmaktadır. Kuşkusuz emek piyasasının bu eğitim seviyesindeki gençlere iş yaratamaması en önemli sebep olsa da gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta da eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılma oranlarının artmasıdır. Dolayısıyla eğitim seviyesi arttıkça doğal bir sonuç olarak gençler emek piyasasında iş arayışına girdikleri gözlenmektedir.

Tablo 13’de belirtildiği gibi 2016 yılında okuma yazma bilmeyenlerde genç işsizlik oranı %13,4, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen genç işsizlik oranı %15, ilkokul mezunlarının oranı %16,5, ortaokul veya dengi meslek okul mezunlarının oranı %14,1, genel lise mezunlarının oranı %22,8, lise dengi meslek okul mezunlarının oranı %21, yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranı %30,8, ilköğretim mezunlarının oranı %15,8’dir. 2017 yılında ise bu oranlar okuma yazma bilmeyenlerde %12,1 okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen genç işsizlik oranı %16,1, ilkokul mezunlarının oranı %14,1, ortaokul veya dengi meslek okul mezunlarının oranı %13,8, genel lise mezunlarının oranı %24,4, lise dengi meslek okul mezunlarının oranı %21,8, yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranı %34,4, ilköğretim mezunlarının oranı %16,2’dir.

Tablo 13: Eğitim Durumuna ve Dönemlere Göre Genç İşsizlik Oranı (%)

	Okuma- yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya dengi meslek okul	Genel lise	Lise dengi meslek okul	Yüksek okul veya fakülte	İlköğretim
2000	5	11	8,3	13,7	20,6	20,8	28,3	10,3
2001	8,7	14,4	10,6	17,7	24	25,5	30,7	9,6
2002	11,5	15,7	12,4	20,7	26,8	28	38,3	10,7
2003	18,1	30,2	15,3	19,7	25,9	23,8	38,8	11,4
2004	9,6	13	13,4	19,6	26,6	29,3	39,8	13,3
2005	11,3	16,3	14,1	19,2	25,3	25,6	30,5	14,5
2006	12,5	15,3	14,7	17,9	25,2	21,1	27,2	15,2
2007	16,7	17,3	14,7	19,3	23,5	22,6	28,5	16,8
2008	11	19,8	14,3	18,7	25	20,8	29,8	17,9
2009	19,5	23	17,9	21,6	30,6	27,6	33,2	22,4
2010	16,4	18,4	14,9	10,9	27,2	23,1	32,5	18,4
2011	11,2	15,1	11,2	14,1	22,4	21,2	30	14,5
2012	9	14,8	2,5		19,8	19,1	28,5	14,1
2013	10,3	15,5	10,9	15,1	21,9	18,6	29,2	15,5
2014	12,1	15	16	13,1	20,4	19,3	28,3	14,8
2015	7,9	14,1	16,3	14	22,2	18,1	29,5	15,6
2016	13,4	15	16,5	14,1	22,8	21	30,8	15,8
2017	12,1	16,1	14,1	13,8	24,4	21,8	34,4	16,2

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.05.2016.

1.3. TÜRKİYE’DE ve İSTANBUL’DA UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİ

ILO, EUROSTAT, OECD ve TÜİK uzun süreli işsizliği bir yıldan uzun süredir iş arayıp bulamayanlar olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda yapısal işsizliğin yaygın bir tehdit hâline geldiği emek piyasalarında özellikle gençlerin uzun süreli işsizlik sarmalına doğru bir geçiş yaşamasının sonuçları itibariyle bu tehdidi büyüteceği aşikârdır.

Ekin (2000) Avrupa’da işsizliğin dört boyutuyla dikkat çektiğini ifade etmektedir.

Bunlar;

- İşsizliğin uzun süre devam etmesi,

- İşsizliğin temel olarak gençlerde ortaya çıkması ve bu gençlerin hızla uzun süreli işsizler grubuna dâhil olması,
- İşsizliğin esas itibarıyla vasıfsızlarda yoğunlaşması,
- İşsizliğin belirli yöre ve şehirlerde daha fazla olması ve dolayısıyla coğrafi dağılımın dengesizliğidir. Bu durumda da işsizlikten kurtulmak daha güç olmaktadır.

Uzun süreli işsizler mevcut işsizler içerisinde bir yıldan uzun süredir iş arayıp bulamayanları ifade etmektedir. Özellikle AB ülkelerinde 2008 küresel krizi sonrasında dramatik bir biçimde artış gösteren uzun süreli işsizlik kısa süreli işsizliğe nazaran daha büyük yıkımlara sebep olmaktadır. Hem gelir yoksunluğu hem de mesleki yeterliliklerin unutulması piyasadan uzak kalan işsizlerin tekrar işe girişlerini zorlaştırmaktadır. Son zamanlarda yaşanan teknolojik değişimler beraberinde emek piyasalarında sürekli bir değişimi ve genel yeterlilik standardının yükselmesini getirmektedir. Bununla birlikte işverenlerce, uzun süreli işsizlik ve bu durumun yol açtığı maddi yoksunluğun uzun süreli işsizlerin etkinliklerinin azalmasına, beklenti, beceri ve yeterliliklerinin düşmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu durum da uzun süreli işsizlerin emek piyasasına dahil olmasında yeterlilik bağlamı dışında işverenlerce tercih edilmediklerini göstermektedir.⁶⁶

Engberson, Schuyt, Timmer ve Waarden'ın 1993 yılında yapmış oldukları çalışmada uzun süreli işsizleri altı tipolojide değerlendirmişlerdir. İlk grubu hâlâ iş arayan “*konformistler*” olarak adlandırılan çalışmada, ikinci grubu “*ritüelciler*” oluşturmaktadır. Bu grupta işsizler sadece form doldurmak üzere ritüel oluşturmuşlardır. Üçüncü grup “*geriçekilenler*”den oluşurken bu gruptakiler artık iş aramayanlardan ve tecrit olanlardan oluşmaktadır. Dördüncü grup “*girişimciler*”den oluşmaktadır. Bu gruptakiler daha yüksek bir tüketim için kayıtdışı ekonomide çalışanlardır. Beşinci tip “*çıkarcılar*”dan oluşmakta ve refah sistemini kullanmayı amaçlamaktadırlar. Dördüncü ve beşinci tiplerin ortak özellikleri şudur; aldıkları

⁶⁶ Harun Aslan, Melda Aslan, “Uzun Süreli İşsizlik Ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:15, Sayı:4, ARALIK 2017, s. 112-114.; Richard Jackman, “An Economy Of Unemployment” içinde Ed. Eithne McLaughlin, **Understanding Unemployment New Perspectives on Active Labour Market Policies**, This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2002. s. 50;

sosyal yardıma ek olarak daha fazla gelir etmeyi amaçlamaktadırlar. Altıncı tip ise “bağımsızlar/özerkler”dir. Sosyal yardımları temel gelir olarak gören bu grup vakitlerini kendilerini geliştirmek için kullanmaktadırlar⁶⁷.

15-24 yaş arası 12 aydan fazla süredir iş arayıp bulamayanları ifade eden uzun süreli genç işsizlik oranını hesaplamak üzere Eurofound 2017 yılında yayınladığı raporda iki göstergeyi belirlemiştir. Bunlar;⁶⁸

- Toplam işsiz nüfus içindeki uzun süreli işsizlerin oranını ölçen uzun vadeli işsizlik oranı (OECD),
- Ekonomik olarak aktif nüfus içindeki uzun süreli işsizlerin payıdır. (Eurostat)

TÜİK uzun süreli genç işsizliğe ilişkin hesaplama yöntemini henüz belirtmemekle birlikte yapılan bu çalışmada OECD ve EUROFOUND raporunda belirtilen toplam işsiz nüfus içindeki uzun süreli işsizlerin oranını gösteren hesap kullanılacaktır.

AB son zamanlarda gençlerin emek piyasasında mevcut durumuna odaklanmakla birlikte 2008 kriziyle en üst seviyeye çıkan, aktif nüfus içinde uzun süreli genç işsizlerin oranı 2008 yılında %3,6 olurken, 2013 yılında neredeyse %8 seviyesine gelmiştir. 2016 yılında %5,5 seviyelerine gerileyen bu oran orta yaş (25-49) ve yaşlı işçilerle karşılaştırıldığında (her iki grup için uzun süreli işsiz oranı %3,9) yüksek çıkmakta ve bu oran 1,25 milyon gence karşılık gelmektedir. Benzer şekilde uzun süreli genç işsizlik oranı 2008 yılında %23 seviyelerinden 2016 yılında %30’a çıkmıştır. Bu durumda neredeyse her üç gençten biri on iki aydan uzun süredir iş arayıp bulamamıştır ⁶⁹. Grafik 4’te belirtildiği gibi OECD verilerine göre 2008 krizinden AB ile benzer şekilde etkilenmiş bir orana sahipken, 2008 yılında %24,6 seviyelerinde olan uzun süreli işsizlik oranı 2017 yılında 30,9’a yükselmiştir. Türkiye’de ise 2008 yılında %26,8 olan uzun süreli işsizlik oranı 2017 yılında %21,8’e gerilemiştir. AB ve

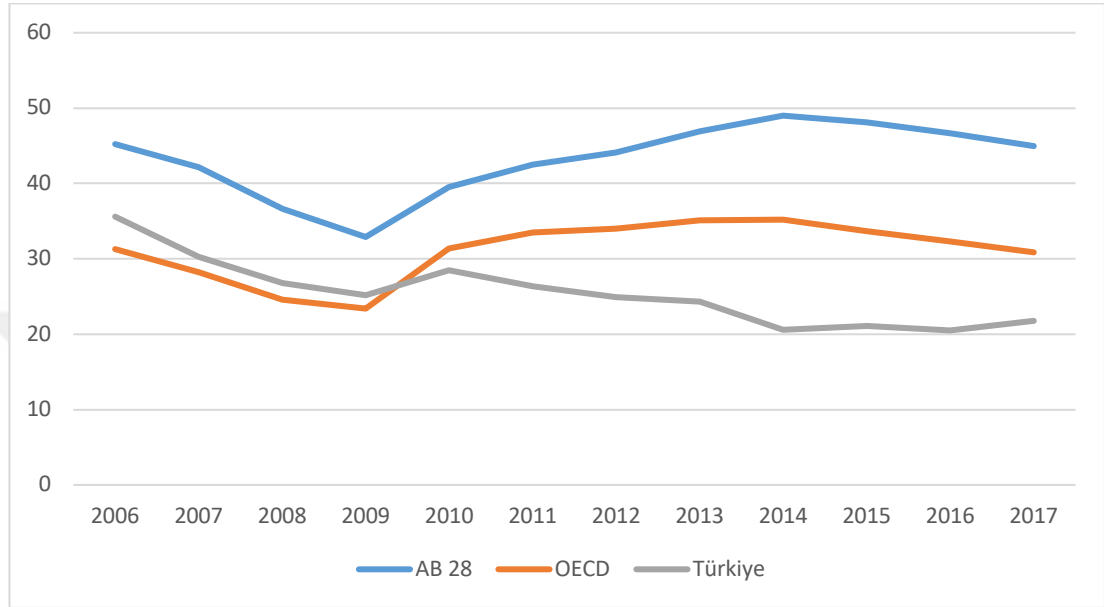
⁶⁷ Godfried Engbersen, Kees Schuyt, Jaap Timmer, and Frans van Waarden, **Cultures of Unemployment A Comparative Look at Long-Term Unemployment and Urban Poverty** , Amsterdam, Amsterdam University Press,2006.

⁶⁸ Eurofound, **Long-term Unemployed Youth: Characteristics and Policy Responses**,Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2017.

⁶⁹ A.e., s.3.

OECD ile karşılaştırıldığında ise Türkiye’de uzun süreli işsizlik oranları düşük seyretmektedir.

Grafik 4: Uzun Süreli İşsizlik 2000-2017

OECD, (çevrimiçi) https://www.oecd-ilibrary.org/employment/long-term-unemployment-rate/indicator/english_76471ad5-en, 05 Mayıs 2018.

Tablo 14: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Uzun Süreli Genç İşsizlik Oranı (15-24 Yaş, %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yunanistan	45,1	47,9	41,4	35,8	30,8	35,4	42,3	49	52	60,1	56,1	53,3	54,2
İtalya	45,3	43,6	41,1	38,2	40,4	44,5	47,7	49,6	53,2	59,7	55,7	52,4	53,8
Slovakya	56,6	57,6	53,9	48,9	38	50,2	50,2	52,4	57,6	53,9	51,2	44,7	41,8
Güney Afrika	41,9	37	36,2	29,7	29,7	33,3	38,4	35,3	35,6	34,3	35,7	35,1	36
Slovenya	37	35,8	29,2	20,2	20,3	33,8	35,3	32,2	39,4	37,5	35,8	47,4	33,6
İrlanda	22,1	21,6	21	19,3	25,5	42	46,7	48,3	41,2	39,4	38,5	35	28,5
Fransa	23,8	25,3	24,6	24,5	25,7	30,1	28,3	28,5	27,4	29,2	27,3	27,7	27,5
Belçika	27,2	28,3	29,7	27,4	26	30,1	32,1	29,3	30,8	34,4	35,7	31,4	26,8
Portekiz	31,5	29,3	27,4	25,3	26,8	30,2	26,4	30,8	36,3	36,3	30,9	29,4	26,5
İspanya	13,4	11,8	10,1	10,4	18,2	29,2	32,4	35,7	39,4	40,5	35	28,9	26,5
Almanya	31,8	33,3	32,2	29,3	27,3	26,8	23,8	23,2	23	23	22,5	21,9	22,8
Macaristan	35,8	37,2	36,6	32,2	30,2	39,9	36,1	32,9	33,2	34,4	27,2	28,1	22,6
Japonya	23,6	20,4	20	23,8	21,6	28,6	30	31	32,4	25,8	25	34,6	21,7
Polonya	38,4	37,2	30	18,8	16,2	15,5	20,9	25,4	25,5	24	29,2	24,5	21,4
Çek Cumhuriyeti	38,5	38,4	33,6	31,6	20,7	30,2	30,5	32,3	33,3	28,6	30,9	24,5	19,8
Rusya Federasyonu	26,5	29,4	28,6	21,2	20,9	20	21,1	20	20	17,3	17,2	20,3	18,4
Avusturalya	10,1	11,1	9,9	8,7	9,2	12,7	12,7	13,3	14,2	17,6	17,9	18,2	17,1
OECD	19,5	18,5	16,2	14,4	16,1	20,5	21,2	22,3	22,5	21,9	19,7	18,5	17
İngiltere	12,6	13,6	15,7	16	18,9	23,6	24,5	27,3	28,8	27,9	21,9	17	15,7
Avusturya	13,3	15,6	13,4	13,7	12,7	17	14,3	14,6	14,8	13,5	15,8	18,1	15,2
Estonya	34,7	19,7	30,5	24,2	25,7	37,1	39,5	29,9	34,9	29,7	15,5	20,4	15,1
Lüksemburg	14	30	23	21,6	12,1	25,7	22,5	19,2	23	14	8,5	11,4	14,7
Türkiye	35,9	32,5	26,6	23,6	22,2	22,9	19,5	19,6	19	14,4	13,8	14,3	14,7
Hollanda	17,7	19,2	12,6	11	10,7	11,6	14,1	13,8	17,2	19,2	18,7	17,1	13,9
Litvanya	22,2	18,2	11,1	13,3	20,7	33,1	32,8	31,1	29,4	24,1	27,1	29,4	13,4
Litvanya	21,3	24,9	21,1	10,3	17,6	30,3	34,2	25,4	19,9	22,6	16,4	14,4	12,7
ABD	7,2	6,3	6,5	7,1	12,2	18,3	19,5	18,2	15,9	13,9	11,4	10,4	8,1
Norveç	1,6	4,4	2,6	1,1	2,1	3,8	4,4	2,9	2,6	4	3,1	3,8	6,7
Danimarka	4,5	4,7	4,2	3,3	3,6	6,4	9,9	9	10,1	8,9	8	8,2	6,5
Finlandiya	6,1	5,5	5,5	3,3	4,5	7,7	5,4	5,7	5,4	5,7	8	8	6,1
İzlanda	0,8	1,5	..	1,5	3,2	11,1	15	10,4	10,2	5,9	1,6	1,2	5,6
Kanada	3,2	2,2	1,5	1,4	2,8	4,2	5,5	5,2	6	5,8	5,1	4,9	5,4
İsrail	11,5	14,7	13,2	11,8	13,6	11,8	8,8	8,9	6,3	5	4,8	5,2	5,4
Kolombiya	23,8	..	8,4	7,7	8,3	8,5	6,8	6,3	5,5	6,1	5	4,3	5
İsveç	..	..	3,5	3,3	4,3	6,4	5,9	6,1	5,7	4,6	4,4	3,9	4,5
Meksika	0,9	1,2	0,9	1,1	1,2	0,9	1,2	1,2	1,4	0,8	0,9	1,4	1,2

Kaynak: OECD, (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/unemp/long-term-unemployment-rate.htm>, 18 Aralık 2018.

Tablo 14’te belirtilen uzun süreli genç işsizliğin OECD ülkelerinde seyrine bakıldığında ise 2008 krizinin belirgin etkisi göze çarpmaktadır. 2017 yılı oranlarına göre OECD ülkeleri arasında en yüksek uzun süreli genç işsizlik oranına sahip ülke %54,2’yle Yunanistan’dır. Ardından %53,8’le İtalya gelirken, Slovakya %41,8’le üçüncü sıradadır. Uzun süreli genç işsizlik, gelişmiş ülkeler de başta olmak üzere birçok ülkeyi sarmalına almıştır.

AB yüksek genç işsizlik oranlarıyla boğuşurken bir yandan da uzun süreli genç işsizlikle baş başa kalmıştır. Türkiye ise uzun süreli genç işsizlik karşılaştırmasında çoğu AB ülkesinden iyi durumda gözükmemektedir. Ancak kayıtdışı istihdam oranlarının Türkiye’de %34,8 oranında seyretmesi, Avrupa ve Merkez Asya’da %25’ler seviyesinde kalması bu oranları baskılayan bir nedeni de gözler önüne sermektedir⁷⁰. Öte yandan Türkiye’nin gücenmiş işçiliği de içine alan NEET oranlarında OECD ülkelerinde en yüksek orana sahip olması (%28,1)⁷¹ “Türkiye’de uzun süreli genç işsizlik sorunu AB ülkelerine göre daha az öneme sahiptir.” anlayışından uzaklaşmamız gerektiğini kanıtlamaktadır. Sadece kayıtlı olmayan işsizlikten kaçış mekanizmaları AB ülkelerine göre daha fazla gelişmiştir.

⁷⁰ ILO, **Women and Men in The Informal Economy: A Statistical Picture (Third Edition)**, Geneva, International Labour Office, 2018.

⁷¹ OECD Stat, “Youth not in employment, education or training (NEET)” (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>, 5 Nisan 2018.

Tablo 15: İş Arama Süresine göre Uzun Süreli Genç İşsizlik Türkiye 2005-2017 (15-24 yaş, %)

	1-2 ay	3-5 ay	6-8 ay	9-11 ay	1 yıl ve daha fazla 2 yıldan az	2 yıl ve daha fazla 3 yıldan az	3 yıl ve daha fazla	İş bulmuş ancak başlamak için bekleyen	Toplam İşsiz (Bin)
2005	22,1	22,9	12,4	4,6	20,2	10,5	4,9	2,04	881
2006	23,9	24,5	11,4	4,0	19,9	8,4	3,8	2,7	832
2007	28,9	25,0	12,3	4,7	17,6	6,0	2,41	2,75	871
2008	31,4	27,0	11,9	4,2	15,8	5,4	1,8	2,1	897
2009	28,9	28,5	14,2	4,8	15,2	4,9	1,6	1,3	1.126
2010	32,5	25,3	13,1	4,7	16,4	5,0	1,3	1,3	961
2011	35,9	25,8	12,9	4,6	14,5	3,8	0,9	0,9	832
2012	35,3	27,4	12,5	4,1	14,5	3,8	0,7	0,7	775
2013	37,1	27,1	11,5	3,5	14,7	3,3	0,8	0,8	857
2014	47,9	25,6	9,0	3,0	10,9	2,7	0,6	*	858
2015	47,6	25,2	9,6	3,5	10,8	2,6	0,3	*	919
2016	47,2	24,7	10,4	3,1	11,7	2,1	0,5	*	985
2017	46,4	23,9	10,9	3,9	11,7	2,3	0,5	*	1.069

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01 Eylül 2018.

Türkiye’de iş arama sürelerine göre genç işsizlerin yoğunlaştığı iş arama süresi 1-2 ay arası iş arayanlardır. İşsizlik kriterlerinin 2014 yılında değişmesi neticesinde 2014 yılı öncesi ve sonrası karşılaştırılabilir olmamakla birlikte, ⁷² bir fikir vermesi açısından tablo 15 incelendiğinde 2005 yılında %22,1 olan genç işsizlik oranı 2017 yılında 2 kat artarak %46,4’e çıkmıştır. Sayısal olarak baktığımızda ise Türkiye emek piyasalarında 2005 yılında 1-2 ay arası işsiz olanların sayısı 195.000’den 2017 yılında 497.000’e çıkmıştır. İş arama süresine göre işsizlik oranlarına baktığımızda ikinci sırada ise 3-5 aydır işsiz olanlar göze çarpmaktadır. Oransal olarak 2005 yılından bu yana ara ara yükselmeler yaşansa da 2005 yılında %22,9 olan genç işsizlik oranı 2017 yılında %23,9 olarak hesaplanmaktadır. 2005 yılında 3-5 aydır işsiz olanların sayısı 202 binden 2017 yılında 256 bine çıkmıştır. Türkiye emek piyasalarında iş arama sürelerine göre genç işsizliğin yoğun olduğu bir diğer iş arama süresi 1- 2 yıldır iş arayıp bulamayan gençlerden oluşmaktadır. Bu gençlerin oranı 2005 yılında %20,2’den neredeyse yarı yarıya azalarak %11,7’ye gerilemiştir. Sayısal olarak

⁷² TÜİK, (çevrimiçi) www.tuik.gov.tr, 2 Haziran 2017.

baktığımızda ise 178.000'den 126.000'e gerilemiştir. Uzun süreli işsizliğin kısa süreli işsizliğe oranla daha düşük seyretmesi elbette ki olumlu bir gelişmedir. Ancak bu yaş dilimi içerisinde genellikle kısa süreli işlerin yapılması, aynı zamanda gençlerde uzmanlaşmanın az olması, farklı alanlarda olan iş arayışları, gençlerin eğitimlerine devam ederken iş aramaması veya esnek çalışma biçimlerine olan yönelimleri bu duruma neden olan en büyük etkenlerdendir. Aynı zamanda ikinci bölümde de ayrıca değinilecek olan ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerde yaşanan trajik yükselmeler bu oranların düşük çıkmasına neden olmaktadır. Emek piyasalarında yapılan kısa süreli işlere giriş çıkışların olması uzun süreli genç işsizliğin düşük gözükmesine neden olmaktadır.

İş arama süresine göre işsizlerin yoğunlaştığı dördüncü grup 6- 8 ay arası iş arayanlardır. 2005 yılında %12,4 olarak hesaplanan oran 2017 yılında %10,9'a gerilemiştir. Sayısal olarak ise 110.000'den 117.000'e yükselmiştir. Bir diğer grup 9-11 ay arası iş arayıp bulamayanlardan oluşmaktadır. 2005 yılında %4,6 olan oran 2017 yılında %3,9'a gerilemiştir. Kişi sayısı olarak da 41.000'den 42.000'e çıkmıştır. 2 yıl ile 3 yıl arası iş arayıp bulamayan gençlerin oranı %10,5'ten %2,3'e gerilemiştir. 2005 yılında 93.000 genç 2 yıl ile 3 yıl arası iş arayıp bulamazken 2017 yılında bu sayı 25.000'e gerilemiştir. Öte yandan 3 yıldan uzun süredir iş arayıp bulamayanların oranı 2005 yılında %4,9 olarak ölçülürken, 2017 yılında bu oran %0,5'e gerilemiştir. 2005 yılında 3 yıldan uzun süredir işsiz olan genç sayısı 44.000'den 2017 yılında 6.000'e gerilemiştir. Bu bağlamda yaşanan gelişmeler olumlu olarak görülse de bu düşüslere etki eden faktörler bulunmaktadır. Üniversitelerde okullaşma oranlarının artması gençlerin emek piyasalarına geçişini ötelemektedir. Bu bağlamda emek piyasalarında uzun süreli genç işsizlik ve emek piyasalarına geçiş araştırmaları daha sonra da belirtileceği gibi 29 yaşına ve hatta 34 yaşına kadar genişletilmiştir. Nicelikten ziyade nitelik arayışında olan emek piyasası için mevcut oranlara istinaden yaşanan gelişmelerin konu bağlamında olumlu olduğunu söylerken diğer faktörlerin de göz önünde bulundurulması önemlidir.

Tablo 16: Uzun Süreli Genç İşsizlik İstanbul- Türkiye (15-24 Yaş)

Yıllar	İstanbul			Türkiye			İstanbul'da Uzun Süreli Genç İşsiz/Türkiye'de Uzun Süreli Genç İşsiz
Yıllar	1 yıldan az	1 yıl ve daha çok	İş bulmuş ancak başlamak için bekleyen	1 yıldan az	1 yıl ve daha çok	İş bulmuş ancak başlamak için bekleyen	
2005	68,3	29,8	2,5	62,2	36,5	2,4	14,6
2006	75,7	22,2	1,9	65,0	32,2	2,7	13
2007	82,5	16,1	1,2	71,0	26,1	2,7	10,5
2008	80,0	17,3	2,6	74,6	23,1	2,1	12,5
2009	78,1	21,1	0,8	77,7	22,2	13,5	19,4
2010	75,5	23,4	1	75,7	22,8	1,3	20,9
2011	82,8	16,5	0,6	79,6	19,3	0,9	16,7
2012	79,8	19,5	0,5	79,8	19,3	7,7	22,1
2013	83,0	15,1	1,8	80,0	19,0	0,8	15,4
2014	88,7	11,2	*	85,5	14,4	*	18,5
2015	90,1	9,8	*	86,1	13,8	*	17,3
2016	87,6	12,4	*	85,5	14,4	*	21,8
2017	88,8	11,2	*	85,3	14,6	*	17,8

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.09.2018.

2005 yılından itibaren İstanbul'da 1 yıldan kısa süredir iş arayanların sayısı 108.000'den 222.000'e çıkarken, uzun süreli iş arayanların sayısı 46.000'den 28.000'e gerilemiştir. Oransal olarak baktığımızda İstanbul'da %15'lik bir gerileme yaşanırken, Türkiye'de neredeyse yarı yarıya bir azalma gerçekleşmiş, 2005 yılında 1 yıldan uzun süredir iş arayanların sayısı 315.000'den 157.000'e gerilemiştir. Tablo 16'da da belirtildiği gibi İstanbul'daki uzun süreli genç işsizlerin Türkiye'deki uzun süreli genç işsizlerin içindeki payı ise %14,6'dan %17,8'e çıkmıştır. 2005 yılında İstanbul'da %29,8 olan uzun süreli genç işsizlik oranı %29,8'den %11,2'ye gerilemiş, Türkiye'de ise bu oran %36,5'ten %14,6'e gerilemiştir.

Yukarıda Türkiye'deki ve İstanbul'daki uzun süreli genç işsizliğinin ana hatları incelenmiş olup, ayrıca geniş yaş grubuna göre, cinsiyete göre, eğitim durumuna göre, işsizlik nedenine göre, aranan işin türüne göre, aranan mesleğe göre ve son çalışılan faaliyet koluna göre uzun süreli genç işsizliğinin ele alınarak konunun detaylandırılması bu sorunun Türkiye açısından durumunu ortaya koymaktadır.

1.3.1. Geniş Yaş Grubuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Uzun süreli genç işsizlik oranına aynı yaş aralığında bakıldığında 15-19 yaş arası uzun süreli genç işsizlik oranının 2005 yılında %32,4 olan oranın, 2017 yılında %9,8'e gerilediği görülmektedir. Türkiye'de 2005 yılında 97 bin olan genç işsiz sayısı 2017 yılında 30 bine gerilemiştir. İstanbul'da da benzer bir düşüş göze çarpmaktadır. Tablo 17'de de ifade edildiği gibi bu yaş grubu içinde uzun süreli işsizlerin oranı %26,3'ten %6,1'e kadar gerilemiştir. Yine 20-24 yaş arası uzun süreli genç işsizlik oranı 2005 yılında %37,4'ten 2017 yılında %16,6'ya gerilemiştir. Ancak bu yaş grubu içindeki uzun süreli genç işsizlik oranı 2015 yılından itibaren artışa geçmiştir. 2015 yılında emek piyasalarında en düşük oranı yakalayan 20-24 yaş arası uzun süreli genç işsizlik oranı, 2015 yılından itibaren artış göstererek %16,6'ya çıkmış, 2015 yılından 2017 yılına kadar 29.000 kişi artarak 127.000 kişiye ulaşmıştır. İstanbul'da ise bu yaş grubunda uzun süreli genç işsizlik oranı %30,6'dan %12,9'a kadar gerilemiştir. Seyir içinde İstanbul'da Türkiye'yle benzer bir eğilim sergileyerek 2015 yılından itibaren yükselme eğilimine girmiştir. Bu gerileme süreci içerisinde 2005 yılında bu yaş grubunda işsiz sayısı 31.000'den 2017 yılında 24.000'e gerilemiştir. 25-34 yaş arası gruba baktığımızda ise 2005 yılında %41,3 olan uzun süreli işsizlik oranı 2017 güncel rakamlara göre %24,8'e gerilemiştir. Öte yandan 2014 yılından itibaren de oransal olarak artış gösteren uzun süreli işsizlik oranı %22,2'den %24,8'e yükselmiştir. İstanbul'da da 2005 yılında %36,8 iken 2017 yılında %17,6'ya gerilemiştir. 2014 yılından itibaren benzer bir artış İstanbul emek piyasasında da yaşanmaktadır. Tüm bu değerlendirmelerle birlikte Türkiye emek piyasalarında 15-24 yaş arası 157.000 genç, 15-34 yaş arası ise toplamda 418.000 kişi bir yıldan uzun süredir işsizdir.

Tablo 17: Türkiye’de ve İstanbul’da Geniş Yaş Grubuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Yıllar	TÜRKİYE				İSTANBUL		
	Yaş Grupları	Genç İşsiz	Uzun Süreli Genç İşsiz	Uzun Süreli Genç İşsiz/ Genç İşsiz	Genç İşsiz	Uzun Süreli Genç İşsiz	Uzun Süreli Genç İşsiz/ Genç İşsiz
2005	15-19	299	97	32,4	57	15	26,3
	20-24	582	218	37,4	101	31	30,6
	25-34	800	331	41,3	152	56	36,8
2006	15-19	284	76	26,7	56	9	16
	20-24	547	191	34,9	102	26	25,4
	25-34	783	293	25,4	150	44	29,3
2007	15-19	325	75	23	56	9	16
	20-24	547	154	28,1	93	15	16,1
	25-34	783	249	31,8	145	36	24,8
2008	15-19	330	74	22,4	50	8	16
	20-24	567	135	23,8	99	18	18,1
	25-34	874	244	27,9	170	38	22,3
2009	15-19	401	77	19,2	79	12	15,1
	20-24	725	171	23,5	150	36	24
	25-34	1.184	305	25,7	266	59	22,1
2010	15-19	313	59	18,8	58	13	22,4
	20-24	648	160	24,6	139	33	23,7
	25-34	1.012	318	31,4	211	70	33,1
2011	15-19	258	35	13,5	52	6	11,5
	20-24	574	126	21,9	111	21	18,9
	25-34	868	253	29,1	182	48	26,3
2012	15-19	234	37	15,8	47	7	14,8
	20-24	541	111	20,5	121	26	21,4
	25-34	858	232	27	188	44	23,4
2013	15-19	268	40	14,9	52	7	13,4
	20-24	589	122	20,7	114	18	15,7
	25-34	914	243	26,5	190	42	22,1
2014	15-19	281	29	10,3	68	5	7,3
	20-24	578	94	16,2	136	18	13,2
	25-34	924	206	22,2	194	37	19
2015	15-19	294	29	9,8	77	5	6,4
	20-24	625	98	15,6	146	17	11,6
	25-34	942	220	23,3	211	48	22,7
2016	15-19	287	27	9,4	74	6	8,1
	20-24	698	114	16,3	175	25	14,2
	25-34	1.060	243	22,9	266	52	19,5
2017	15-19	305	30	9,8	65	4	6,1
	20-24	764	127	16,6	186	24	12,9
	25-34	1.051	261	24,8	267	47	17,6

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01 Eylül 2018.

1.3.2. Cinsiyete Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Türkiye’de cinsiyete göre uzun süreli genç işsizlik oranlarına baktığımızda genç erkek uzun süreli işsizlik oranı 2005 yılında %34,7 iken yıllar içerisinde azalma eğilimi içerisine girerek 2013 yılında %17,7’ye gerilemiştir. Tablo 18’de de belirtildiği gibi 2014 yılında aynı oran %12,3 iken 2017 yılında ise %11,7’ye gerilemiştir. Kadınlarda 2005 yılında aynı oran %43,8’den , 2013 yılında %25’e gerilemiştir. 2014 yılında %17,8 olan uzun süreli genç kadın işsizliği 2017 yılında %18,4’e yükselmiştir. İstanbul’da cinsiyete göre uzun süreli genç işsizliğini incelediğimizde ise erkeklerde 2005 yılında uzun süreli genç işsizlerin oranı %28,4’ten 2013 yılında %12’ye gerilemiştir. 2014 yılında bu oran %10,9 olurken, 2017 yılında %10,2’ye çıkmıştır. İstanbul’da uzun süreli genç kadın işsizlik oranına baktığımızda ise 2005 yılında %29,8 olan oran 2013 yılında %18,9’a gerilemiştir. Aynı oran 2014 yılında %11,9 olurken 2017 yılında %12’dir. Cinsiyete göre uzun süreli genç işsizliğinin yıllar içerisinde azalma eğiliminde olduğu görülmekle birlikte, kadınların uzun süreli işsizlik oranlarının erkeklere oranla daha yüksek seyretmesi, Türkiye’de ve İstanbul’da genç kadın işsizlerin erkek işsizlere oranla daha fazla uzun süreli işsizlik riskiyle karşı karşıya kaldığını göstermektedir.

Tablo 18: Cinsiyete Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Yıllar	Cinsiyet	Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik Oranı	İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik Oranı
2005	Erkek	34,7	28,4
	Kadın	43,8	29,8
2006	Erkek	31,6	20,8
	Kadın	40,8	24,5
2007	Erkek	25,7	14,2
	Kadın	35,2	20,6
2008	Erkek	22,9	15,9
	Kadın	30,3	19,6
2009	Erkek	20,5	21
	Kadın	28,7	20,6
2010	Erkek	20,1	19,4
	Kadın	30,1	28,5
2011	Erkek	17,2	12
	Kadın	25,9	20,8
2012	Erkek	18,1	18
	Kadın	24,2	21,3
2013	Erkek	17,7	12
	Kadın	25	18,9
2014	Erkek	12,3	10,9
	Kadın	17,8	11,9
2015	Erkek	11,3	8,1
	Kadın	17,1	11,6
2016	Erkek	12,6	11,4
	Kadın	16,7	13,6
2017	Erkek	11,6	10,2
	Kadın	18,4	12

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

1.3.3. Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Eğitim durumuna göre uzun süreli genç işsiz sayısına bakıldığında ise en dramatik artışın yükseköğrenim mezunlarında olduğu görülmektedir. 2000 yılında 9.000 olan işsiz sayısı 2005 yılında 12.000’e ve ardından 2017 yılında 59.000’e çıkmıştır. Diğer yandan tablo 19’da da görüldüğü gibi 2017 yılında %18,4 ile en yüksek oran yükseköğrenim mezunlarındadır. Ayrıca 2005 yılında ilköğretim mezunlarında uzun süreli genç işsizlik oranı %31,2’ den 2017 yılında %16,6’ya gerilemiştir. Ortaokul ve dengi meslek okul mezunlarında aynı yıllarda sırayla

%37,7'den %11,6'ya gerilemiştir. Lise mezunlarında da yaşanan gerileme dikkat çekicidir. Bu eğitim seviyesinde genel lise mezunlarında uzun süreli genç işsizlik oranı %44,2'den %12,5'e gerilemiş, lise ve dengi meslek okullarında 2005 yılında %38,8 olan oran 2017 yılında %14,7 olarak hesaplanmaktadır. Genel olarak bakılacak olursa uzun süreli genç işsizliğin genç işsizlikle benzer eğilimlere sahip olduğu Yükseköğrenim mezunlarında uzun süreli genç işsizliğin daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 19: Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-24 yaş)

Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul Ve Dengi Meslek Okul	Genel Lise	Lise ve Dengi Meslek Okul	Yüksekokul veya Fakülte	İlköğretim
2005	18,1	35,1	31,2	37,7	44,2	38,8	35,9	38,6
2006	20	29,2	31,2	33,6	43,4	37,1	34,5	25
2007	16,6	15	25,5	25,7	37,7	28,2	31,1	26,5
2008	37,5	16,1	21,9	25,7	33,8	30,9	23,9	20,1
2009	23,5	15,29	23,2	32,1	28,9	23,6	24,2	20,2
2010	21,4	18,9	22,2	33,3	29,1	25,9	25	21,4
2011	11,1	15,24	20*	0*	23,2	21,9	26,6	16,6
2012	0*	15,6	-	-	20,6	25	25,8	16,8
2013	16,6	14,8	0	0	21,3	23,5	22	19,2
2014	22,2	15,2	16,6	11,7	17,5	12,9	17,2	12
2015	0*	9,3	0*	9,6	13,2	14,4	17,6	12,4
2016	14,2	11,6	22,2	10,3	15,2	12,8	17,4	13,3
2017	0	15	16,6	11,6	12,5	14,7	18,4	13,1

“*” İfadeinde veriler 2 bin kişi altında olduğu için güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

1.3.4. İşsizlik Nedenine göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Tablo 20’de belirtilen işsizlik nedenine göre uzun süreli genç işsizler incelendiğinde 1 yıldan uzun süredir 2 yıldan az süredir iş arayanların en yoğun işsizlik nedeninin işinden ayrılanlar olduğu görülmektedir. 2017 yılında 1-2 yıl arası iş arayanların %27’si işinden ayrılanlardan oluşurken işini kaybeden - geçici bir işte çalışanların, işi bitenlerin oranı %25,3’tür. Bu durumda bir yıldan çok iki yıldan az

süredir iş arayan her 10 gençten 5'i işinden ayrılanlardan, işini kaybedenlerden, geçici bir işte çalışanlardan oluşmaktadır. Öte yandan öğrenimine devam ettiği için ilk kez iş arayanlarda bu oran %23,8'dir. Bu durumda da bir yıldan uzun süredir iki yıldan az süredir iş arayan her 10 gençten neredeyse 2'si eğitimini bitirip iş aramaya başlamış ve işsiz kalmışlardır. 2 yıldan uzun 3 yıldan kısa süredir iş arayan gençlerin %34,6'sı yine öğrenime devam edenlerden oluşmaktadır. Uzun süreli işsizler içerisinde 2 yıldan uzun 3 yıldan kısa süredir işsiz olan her 10 gençten neredeyse 4'ü ilk kez iş arayıp bulamamıştır. Bu işsizlik kategorisindekilerden işinden ayrılanların oranı %23, sırasıyla işini kaybeden, geçici bir işte çalışan ve işi bitenlerin oranı %15,3 ve daha önce ev işleriyle meşgul olduğu için ilk kez iş arayanların oranı %11,5'tir.

TÜİK yayınladığı istatistiklerde 2 bin kişinin altında elde edilen verilerin güvenilir tahminler için yeterli olmadığını ifade ettiği için 2 binin altındaki veriler değerlendirmeye alınmamaktadır. Tabloda bu oranlar (*) işaretiyle belirtilmektedir. TÜİK'in özellikle 3 yıldan uzun süredir işsiz olan gençlere ilişkin ölçüm sıkıntısı yaşadığı tablodan da görüldüğü üzere aşikârdır. Bu da bu istatistiklerin güvenilirliğini sorgulama anlamında önemli bir göstergiyi daha ifade etmektedir. Ancak yine de tablodan 3 yıldan uzun süredir işsiz olan gençlerin yarısının öğrenime devam ettiği için ilk kez iş arayanlar kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Üç yıldan uzun süredir iş arayıp bulamayan bu gençlerin deneyimsiz oldukları ve öğrenimlerine devam ettikleri görülmektedir. Özellikle üniversite mezunları arasında olan uzun süreli genç işsizliğinin artışı bu oranı destekler niteliktedir. Emek piyasasında eğitimli gençlerin işsiz olmaları ötesinde uzun süreli genç işsizler içerisindeki payı dikkat çekici boyuttadır. Bu durumda eğitim oranı yükseldikçe özellikle üniversite mezunlarında uzun süreli işsizliğin en kötü hâli olan 3 yıldan uzun süredir iş bulamama sorunu yapısal problemler ile beraberinde getirmektedir.

Tablo 20: İşsizlik Nedenine göre Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-24 yaş)

İşsizlik Nedeni	İş Arama Süresi		
	1 Yıl ve Daha Fazla 2 Yıdan Az	2 Yıl Ve Daha Fazla 3 Yıdan Az	3 Yıl Ve Daha Fazla*
İşini Kaybetti-Geçici Bir İşte Çalışıyordu, İş Bitti	25,3	15,3	25,0
İlk Kez İş Arayan-Ev İşleri İle Meşgul	4,7	11,5	0
İlk Kez İş Arayan-Diğer	0,7*	0	0
İşini Kaybetti-İşten Çıkarıldı	3,1	3,8*	-
İşini Kaybetti-İşyerini Kapattı/İflas Etti	2,3	3,8*	-
İşinden Ayrıldı-Kendi İsteğiyle	11,9	3,8*	0
İşinden Ayrıldı-Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışıyordu	0	0	-
İşinden Ayrıldı-Diğer	27,7	23,0	25,0
İlk Kez İş Arayan-Öğrenime Devam Ediyordu	23,8	34,6	50,0
İlk Kez İş Arayan-Askerden Yeni Geldi	0	3,8	-
Toplam	100	100	100

“*” İfadesinde veriler 2 bin kişi altında olduğu için güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

1.3.5. Aranan İşin Türüne Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Tablo 21’de görüldüğü üzere uzun süreli genç işsizlerin aradıkları iş türü tam zamanlıdır. Gençler emek piyasalarında öncelikli olarak tam zamanlı bir işte çalışmak istemektedirler. (*) ifadesiyle belirtilen bölümler 2 bin kişinin altında olduğu için

güvenilir sonuçlar vermemektedir. Bu bağlamda genel değerlendirme yaparken bu güvenilir olmayan sonuçlar üzerinden değerlendirme yapmak çok mümkün olmamaktadır. Fakat genel bir görünüm anlamında bakılacak olursa tablo 21’de de ifade edildiği üzere iş arayan uzun süreli genç işsizlerin %90’ından fazlası tam zamanlı iş aramaktadır. Gençlerin emek piyasalarından beklentileri tam zamanlı bir işte çalışmaktır. Ancak esnek istihdam biçimlerine doğru bir yöneliş işsizliği emici bir yapı sergilemektedir.

Tablo 21: Aranan İşin Türüne Göre Uzun Süreli Genç İşsizler

İşsizlik Nedeni	İş Arama Süresi		
	1 Yıl ve Daha Fazla 2 Yıllardan Az	2 Yıl Ve Daha Fazla 3 Yıllardan Az	3 Yıl Ve Daha Fazla
Tam Zamanlı	90,4	92,0	100
Tam Zamanlı, Ancak Bulamazsa Yarı Zamanlı Olabilir	5,5	4,0*	-
Yarı Zamanlı	0,7*	-	-
Yarı Zamanlı, Ancak Bulamazsa Tam Zamanlı Olabilir	-	-	-
Tam Zamanlı Veya Yarı Zamanlı Fark etmez	0,7*	0	0
Kendi İşini Kurmak İstiyor	1,5	0	-
İş Bulmuş, Başlamak İçin Bekliyor	0,7*	4,0*	-
Toplam	100	100	100

“*” İfadesinde veriler 2 bin kişi altında olduğu için güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

1.3.6. Aranan Mesleğe Göre Uzun Süreli Genç İşsizler

Tablo 22’de görüldüğü gibi iş arama sürelerinin hepsinde aranan meslekte en yüksek oranın hizmet ve satış elemanlığı olduğu görülmektedir. Bir yıldan uzun, iki yıldan kısa süredir işsiz olanlarda bu oran %26,1 olurken, iki yıldan uzun, üç yıldan kısa süredir işsiz olanlarda %28, üç yıldan uzun süredir işsiz olanlarda ise bu oran %33,3’tür. Bir yıldan uzun iki yıldan kısa süredir iş arayanların aradığı ikinci meslek, %23’le büro hizmetleri olurken, üçüncü meslek olan profesyonel meslekler %19 oranındadır. Dördüncü olarak teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları %15, ardından sırasıyla %9,9’la nitelik gerektirmeyen işlerde

çalışanlar, %6,3'le sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar gelmektedir. Yöneticilere dair veriler 2 binin altında olduğu için veriler değerlendirme için güvenilir olmamaktadır. İki yıldan fazla üç yıldan az süredir iş arayanlarda bu oranlar sırasıyla %28'le hizmet ve satış elemanları olurken, %20 ile profesyonel meslek mensupları ve büro hizmetlerinde çalışan elemanlar ikinci sırada gelmekte, %8 ile sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlarla teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları üçüncü sırada gelmektedir. 3 yıldan uzun süredir iş arayanların verilerine ilişkin güvenilirlik sorununu burada da görülmektedir. Bu yüzden bu alana ilişkin tek güvenilir veri 3 yıldan uzun süredir işi olan gençlerin %33,3'ünün hizmet ve satış elemanlarından oluştuğudur.

Tablo 22: Aranan Mesleğe Göre Uzun Süreli Genç İşsizler

Aranan Mesleğe Göre Uzun Süreli Genç İşsizler	İş Arama Süresi		
	1 Yıl ve Daha Fazla 2 Yıldan Az	2 Yıl Ve Daha Fazla 3 Yıldan Az	3 Yıl Ve Daha Fazla
Yöneticiler	0,7*	0	0
Profesyonel Meslek Mensupları	19,0	20,0	16,6*
Teknisyenler, Teknikerler Ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	15,0	8,0	16,6*
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	23,0	20,0	16,6*
Hizmet ve Satış Elemanları	26,1	28	33,3
Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	0	-	0
Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	6,3	8,0	0
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	1,5	4*	0
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	7,9	8,0	16,6*
Toplam	100	100	100

“*” İfadesinde veriler 2 bin kişi altında olduğu için güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

1.3.7. Son Çalışılan Faaliyet Koluna Göre Uzun Süreli Genç İşsizlik

Uzun süreli genç işsizleri son çalıştıkları sektör bağlamında değerlendirildiğinde ise bir yıldan daha uzun iki yıldan daha az süredir işsiz olanların

%31,4'ünün daha önce tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. Bu oranın diğer uzun süreli işsizlik sürelerinde ölçülmemesi dikkat çekicidir. Tarımsal alandan diğer sektörlerle geçiş yapmak isteyenlerin iş bulabildiği ya da tarıma geri döndüğü gibi ifadeye yer verebilmekle birlikte, bu söylemle ilgili bir kanıt olmadığı gerçeği bulunmaktadır. Öte yandan tarımda çalışanların genellikle niteliksiz olması, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmaları ve kayıtdışı istihdama yönelimlerinin yüksek olması da iş bulabilmelerinde dikkate alınacak etkenlerden bir diğeridir.

Aynı iş arama süresi içinde daha önceden hizmet sektöründe çalışanların oranı %50,3 iken sanayi sektöründe çalışanların oranı %12'dir. İnşaat ise bu oran %4,7 olarak hesaplanmaktadır. Bu iş arama süresi içerisinde bir diğer önemli bulgu da iş arayanların %70'nin deneyimlilerden oluşmasıdır. Daha önce çalışmamış olanların oranı %29,1 iken, %0,7'si 8 yıldan önce işten ayrılmıştır. Ancak bu durum iki yıldan fazla üç yıldan az süredir iş arayıp bulamayanlarda değişmektedir. Öyle ki bu iş arama süresi kategorisi içinde olan gençlerin %48'i daha önce çalışmamıştır. Tarım sektöründe daha önce çalışmış olan kişi sayısı 0 iken, sanayi sektöründe 12, hizmetler sektöründe 36'dır. İnşaat sektörüyle ilgili veriler güvenilir olmadığından değerlendirmeye alınmamaktadır. 3 yıldan uzun süredir iş arayanların %57'si daha önce çalışmamış olanlardan oluşmaktadır. Ve yine en yüksek oran %28,5'le daha önce hizmetler sektöründe çalışanlardan oluşmaktadır.

Tablo 23: Son Çalışılan Faaliyet Koluna göre Uzun Süreli Genç İşsizler (15-24 Yaş)

Son Çalışılan Faaliyet Kolu	İş Arama Süresi		
	1 Yıl ve Daha Fazla 2 Yıllan Az	2 Yıl ve Daha Fazla 3 Yıllan Az	3 Yıl ve Daha Fazla
Tarım	31,4	0	0
Sanayi	12,0	12,0	14,2*
İnşaat	4,7	4*	-
Hizmet	50,3	36,0	28,5
8 yıldan önce işten ayrılanlar	0,7*	-	-
Daha önce çalışmamış olanlar	29,1	48,0	57,1

“*” İfadesinde veriler 2 bin kişi altında olduğu için güvenilir sonuçlar vermemektedir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ

2.1. SOSYAL BELİRLEYİCİLER

Uzun süreli genç işsizliğin sosyal belirleyicileri, yapılan literatür araştırmaları neticesinde; kentleşmenin getirdikleri: kırdan kente göç, gecekondulaşma ve yoksulluk sarmalı, kimlik ve etnisite, eğitim sistemi ile iş dünyası arasındaki uyumsuzluk, popüler kültür, genç nüfusta atalet, aile olgusuna bakışta farklılaşma olarak belirlenmiştir.

2.1.1. Kentleşmenin Getirdikleri: Kırdan Kente Göç, Gecekondu ve Yoksulluk Sarmalı

Harvey'e göre kentsellik toplumsal dönüşümlerin gözlemlenlendiği bir alan, bu özelliğiyle de bir aynadır. Ona göre "Kentselliğin karmaşası" kentselliğin kendi doğasına bağlanamaz. Kent, kentsellikle bağıdaşmış ancak arasında birebir bağ olmayan birçok tartışmaya konu olmaktadır⁷³. Bu bağlamda da kentleşme işsizliğe neden olur gibi bir kanı sunmak doğru olmamakla birlikte, önce kentselliğin yarattığı dönüşümlere odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla işsizlik ve kentleşme arasındaki örüntüler kentsel politikalardan bağımsız bir biçimde, genç işsizlik özelinde değerlendirilmelidir.

Türkiye'de kırsal alandaki mevcut olumsuz şartlar, kentlerdeki yüksek yaşam standartları, eğitim olanakları, iş bulma ümidi gibi nedenler kırsal alandan kentsel alana doğru göçün devamlılığını sağlamaktadır. Nitekim göçle ilgili yapılan temel çalışmalardan biri olarak Ravenstein'in kaleme aldığı "Göç Kanunları" adlı makalede kentlerde yaşanan ekonomik gelişmelerin kentlerin çekici bir kuvvet olmasını sağladığı ve kırsal alandan kentsel alana göçe neden olduğu belirtilmektedir⁷⁴. Makalede yoksulluk, işsizlik, hızlı nüfus artışı gibi nedenlerin itici faktör, daha iyi

⁷³ David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, İstanbul, Metis Yayınları, 2016, s. 22.

⁷⁴Ernest George Ravenstein, "The Laws of Migration", *Journal of the Statistical Society of London*. Sayı: 48. Cilt: 2, 1988, s. 167-235

gelir elde etme imkânı, refah, yüksek hayat standartları gibi nedenlerin de çekici faktörler olduğu ifade edilmektedir⁷⁵.

Yüksek işsizlik ve buna bağlı olarak düşük ücret sorunlarına rağmen kentlere olan göçün neden devam ettiği konusunda yapılan temel çalışmalardan birini Todaro ortaya koyduğu modelde açıklamıştır. Bu modelde göçün beklenen kazançlar yerine mevcut ücretlere odaklı olarak gerçekleştiğini ifade ederken⁷⁶, Harris ve Todaro'nun kaleme almış oldukları bir diğer çalışmada ise kentsel alandaki yüksek işsizliğe rağmen göç hareketinin devam etmesinin bireylerin ekonomik olarak rasyonel tercihlerini gösterdiğini ve devam eden göçün bölgede uygulanan yüksek asgari ücretle bağlantılı olduğunu, kentsel alanda asgari ücret belirli olduğu sürece göçün işsizliğe rağmen devam edeceğini ifade etmişlerdir⁷⁷. Todaro modeli olarak bilinen model, bireyin göçle birlikte modern sektöre geçişini açıklarken, Cole ve Senders'in çalışması göç eden eğitimli bireylerin modern sektörde çalışma alanı bulabildiğini ancak düşük beşerî sermayeye sahip bireylerin kayıtdışı sektörde istihdam edildiğini ortaya koymuştur⁷⁸.

Lee'nin yapmış olduğu çalışmada kişilerin itici ve çekici faktörlere ilişkin farklı tepkiler verebileceği öngörülmüştür. Örneğin bekâr ve işsiz bir gencin iş ve gelir fırsatlarına daha fazla tepki vereceğini, eğitimle ilgili endişesinin daha düşük olacağını ifade ederken çocuklu bir ailenin eğitim fırsatlarına daha fazla önem vereceği belirtilmektedir⁷⁹. Lowry (1966) ve Newman (1981), bir bölgedeki istihdam artışının göçe neden olacağını ileri sürerken DaVanzo (1978) yaptığı araştırmada, iş arayan aile reislerinin göç etme konusunda daha istekli olduğunu belirlemiştir⁸⁰. M. Levy ve W. Wadycki (1972) ise yapmış oldukları çalışmada Venezuela'da göç kararının

⁷⁵Russell King, "Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer", Ed. Erica Righard, **Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations** Cilt:3, Sayı:12, İsveç, Malmö Institute For Studies Of Migration, Diversity And Welfare (Mim) M., s. 13.

⁷⁶ Michael P. Todaro, "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries," **American Economic Review**, Mart 1969, S: 59, s. 138-48.

⁷⁷ John R. Harris, Michael P. Todaro, "Migration, Unemployment and Development: A Two Sectoral Analysis", **The American Economic Review**, C: 60, Sayı: 1, 1970, s.127-131.

⁷⁸ William E. Cole ve Richard D. Sanders, "Internal Migration and Urban Employment in the Third World", **The American Economic Review**, C: 75, S: 3,1985, s. 481-492.

⁷⁹ King, **a.g.e.**, s.13

⁸⁰ Michael J. Greenwood, " Human Migration Theory, Models, and Empirical Studies ", **Journal of Regional Science**, C: 25, S: 4,1985, s. 521-544.

oluşumunda işsizlik oranındaki yaşanan bir düşüşün ortalama ücretteki artışla aynı etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir⁸¹.

Türkiye’de göçün tarihsel gelişimine bakıldığında ise, istihdamın yine baş rol oynadığını söylemek mümkündür. 1940’lardan sonra Batı’dan sağlanan yardımlarla modernleşme sürecine giren Türkiye’de kırsal alanda işgücü fazlası oluşurken bir yandan da kentlerde sanayi ve hizmet sektörü için gerekli işgücü ihtiyacı oluşmuştur. Bu yıllarda kentlerin cazibe merkezi hâline gelmesi çekici faktör olarak, kırsal alanlarda yaşayanların yaşadığı ekonomik sorunların da itici faktör olduğu görülmekle birlikte⁸², 1960’lara kadar uzanan bu dönemde yaşanan göç genellikle geçici ve mevsimsel nitelikte olmuştur. Yine bu dönemde kentsel alanda sanayi için gerekli olan işgücünün nitelik eksikliğini de temsil eden kırsal işgücü daha çok bakım onarım gibi “*marjinal görevleri*” üstlenmişlerdir⁸³. Sonradan iç göç gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalan Türkiye’de 1950’de nüfusun %18,7’si on bin kişinin üzerinde nüfuslu kentlerde yaşarken, 1980’de bu oranın %45,4’e çıktığı⁸⁴ görülmektedir. Yaşanan bu iç göçe karşı uygulanan politikalar genellikle başarısız olmuş, göç sadece mekânsal değişimleri beraberinde getirmemiş, bölgeler arası farklılıklar, sosyo-ekonomik dengenin değişmesi, işsizlik ve altyapı problemleri gibi birçok soruna da neden olmuştur.

1980’lere kadar olan süreçte göç “*çifte işgücü pazarı*” yaratmış, yeni göç edenlerin arz fazlası oluşturması sonucunda, emek piyasasında kayıtdışı ağların karmaşıklığını da beraberinde getirmiştir. Göç ve kentleşmenin beraberinde getirdiği gecekondu bölgeleri, kapitalist pazara ucuz emek sağlamıştır. Türkiye’deki kentleşme, istihdam olanaklarının yetersizliği, içgöç, çarpık kentleşme, gecekondulaşma ve işsizliğe neden olurken Ekin’in deyimiyle “*kasabalashmayı*” oluşturmuştur. 1980’lerden bu yana yaşanan göç ise daha çok kır-kent arası ve kentten

⁸¹ Mildrey B. Levy, Walter Wadycki, “Lifetime Versus One-Year Migration in Venezuela”, **Journal of Regional Science**, C: 12, S:3, 1972, s. 407-415.

⁸² Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydınğün, “Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi”, **Türkiye’de İçgöç**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s.208.

⁸³ Harun Aslan, Melda Aslan, “Uzun Süreli İşsizlik ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:15, Sayı: 4, Aralık 2017, s. 111.

⁸⁴ Jenny B. White, **Para ile Akraba Kentsel Türkiye’de Kadın Emegi**, Çev. Aksu Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, s. 49.

kente göçün arttığı bir dönemi ifade etmektedir⁸⁵. Yaşanan tarımsal çözülme ve beraberinde gelen göçle birlikte Türkiye’de kırsal alandan kentsel alana göçen bireylerin kentlerde düşük ücret seviyelerinde çalıştıkları ve sermaye sahiplerine artı değer fırsatı yarattıkları ifade edilmektedir⁸⁶.

Göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte ILO’nun 1991 yılında Türkiye’nin dört ayrı bölgesinde seçilen kırsal alanda yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre, göçün itici nedenlerinde en önemli etken ”içinde bulunulan şartlardan memnun olmamak veya işsiz bulunmak”, çekici nedenlerinde ise ilk sıra yine “İş bulma isteği” yer almaktadır. Dolayısıyla “iş ve istihdam koşulları göçün hem çekici hem de itici nedenlerinin en önemlisi olarak tespit edilmiştir ⁸⁷.

Gençler açısından özel bir değerlendirme yapıldığında ise Kutal, genç işsizliğin yüksek olması nedeniyle gençlerin göçe daha eğilimli olduğunu ifade etmiştir⁸⁸. Genç nüfusta kırsal alandan kentsel alana göç özellikle gelişmekte olan ülkelerde genç ve erkek nüfus üzerinde yoğunlaşırken, bu durum kentlerde açık işsizliği tetiklemektedir⁸⁹. Diğer yandan okullaşma oranındaki artışın iç göçü hızlandırdığı, genç bireylerin ailelerinin desteğiyle özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerindeki kronik sorunlar ve kırsal alanda karşı karşıya kalınan ekonomik problemlerle birlikte kentsel alanlara ve aslında büyük kentlere göç etme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.⁹⁰ Uzun süreli işsizlik ve uzun süreli genç işsizlik temelinde Türkiye’de yapılmış bir araştırma bulunmamakla birlikte, gençlerin daha iyi işlere daha iyi eğitim fırsatlarına ve hayat standartlarına sahip olmak için göç ettikleri bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda cazibe merkezi hâline gelen kentlerde (İstanbul, Ankara, İzmir) işsizlik

⁸⁵ A.e., s.234-235.

⁸⁶ Harun Aslan, Melda Aslan, “Uzun Süreli İşsizlik ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:15, Sayı: 4, Aralık 2017, s. 111.

⁸⁷ Mustafa Şen, “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi”, **Çalışma ve Toplum**, S: 40, 2014, s. 238.

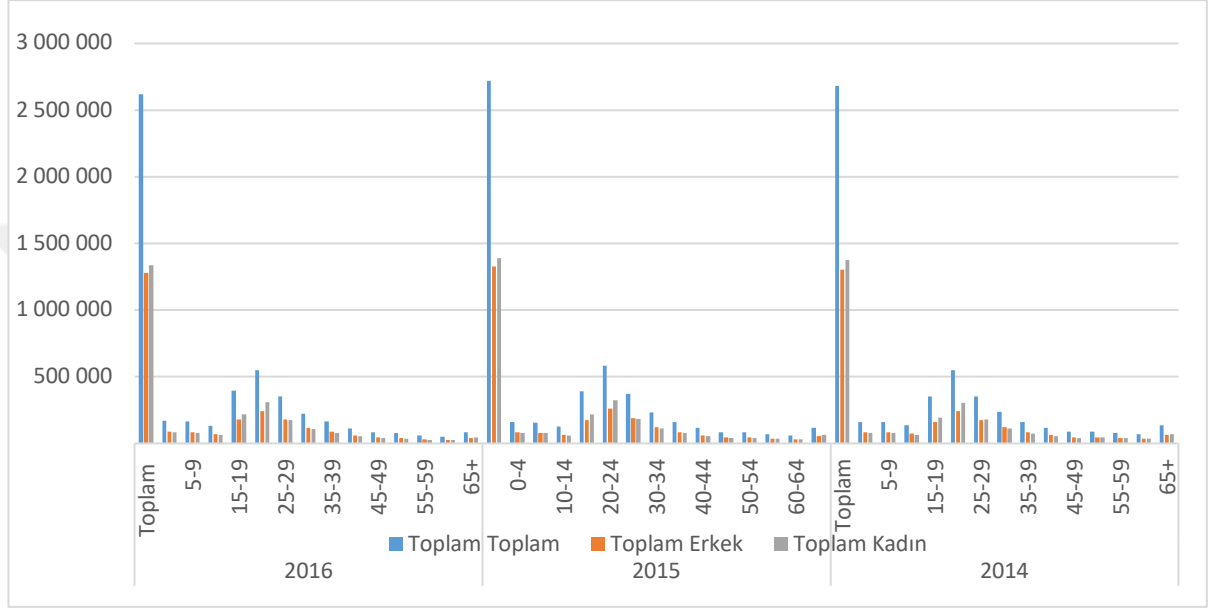
⁸⁸ Gülten Kutal, “Türkiye’de İşsizliğin Yapısal Sorunları”. **II. İstihdam Haftası Tebliğleri**, Ankara, İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayınları, 1992.

⁸⁹ Sedat Murat, “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, 40. Kitap, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 549, 1995, s.185-186.

⁹⁰ Engin Dücan, “Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C: 12, S: 2, 2016, s. 180-181.

oranları beklenenin aksine yüksek olmakla birlikte kıır-kent göçünde 2000’lerden bu yana düşüş olsa da özellikle kentlerden büyük kentlere göçün devam ettiği görülmektedir.

Grafik 5: Yaş Grubu ve Cinsiyete göre İller Arası Göç Eden Nüfus, 2014-2016

Kaynak: TÜİK, (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, 25 Nisan 2018.

Tabloda iller arası göç edenlerin yaş gruplarına bakıldığında 20-24 yaş arası nüfusun yoğunluğu açıkça görülmektedir. 2016 yılında 20-24 yaş arası 549 bin 459 genç göç etmiştir. İkinci sırada ise 15-19 yaş grubu gelirken, hemen ardından 25-29 yaş grubu gençler gelmektedir. Göç hareketliliği içerisinde de görüldüğü gibi göç edenlerin birçoğu gençlerden oluşmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere gençler iş bulma, daha iyi hayat koşullarına sahip olma ve eğitim imkânları gibi nedenlerle göç etmektedirler. Bu anlamda İstanbul göç hareketliliğinin yoğun bir biçimde yaşandığı ilk ildir. İkinci sırada Ankara, üçüncü sırada ise İzmir gelmektedir. Büyük şehirlerin cazibe merkezi hâline gelmeleri, iş fırsatları, iş beklentisi ve eğitim bağlamı gibi unsurlardan dolayı diğer illerden nüfusu ve özellikle de genç nüfusu kendilerine çekmektedirler. İstanbul Kalkınma Ajansı’nın yapmış olduğu çalışmada, 1995-2000 yılları arasında İstanbul’a göçün ilk nedeni “iş arama/bulma” olarak tespit edilmiştir.

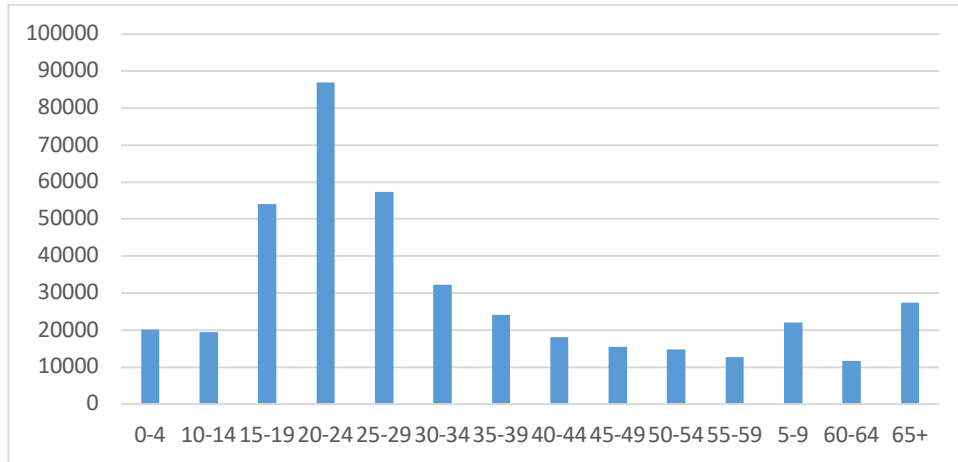
Tablo 24: İllerin Aldığı, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı 2015-2016

İl	Toplam nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)
Toplam	79.814. 871	2.619 403	2.619 403	0	0
İstanbul	14.804 116	369.582	440.889	- 71.307	-4,8
Ankara	5.346 518	177.166	159.915	17.251	3,2
İzmir	4.223 545	122.668	98.902	23.766	5,6

Kaynak: TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067, 25 Nisan 2018.

İşgücü piyasası bağlamında İstanbul en çok tercih edilen şehirdir. İstanbul'a göç eden nüfusun yaş dağılımına bakıldığında genel göç eğilimlerine benzer bir yapı gözlemlenmekte, 20-24 yaş arası 87.012 genç nüfusun İstanbul'a göç ettiği görülmektedir. İkinci sırada 25-29 yaş arası 57.375 kişi, üçüncü sırada ise 15-19 yaş arası 54.101 kişi İstanbul'a göç ettiği görülmektedir. Türkiye geneli iller arası göçe bakıldığında 15-19 arası yaş grubu üçüncü sırada yer alırken, İstanbul'a gerçekleştirilen göç verilerinde ikinci sırada 25-29 yaş grubunun geldiği görülmektedir.

Grafik 6: Yaş Grubuna Göre İstanbul'un Aldığı Göç 2017

Kaynak: TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067, 25 Nisan 2018.

Bu örüntüler bağlamında yaşanan göç ve en nihayetinde kentsel alanda ortaya çıkan konut ihtiyacı ve ötesinde devlete ait, vakıflara ait topraklara ya da ormanlık

alanların yasal olmayan yollarla işgal edilerek, kendilerine yerleşim yeri kuran ve günümüzde şehirle bütünleşmiş bir yapı hâline gelen gecekondu, kentleşme olgusunun sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent hukukunun görmezden geldiği ve aslında “çeşitli nedenlerle” de imtiyaz olarak sunulan bu yerleşim yerleri günümüzde sadece bir yerleşim yeri spesifikliğinden arınmış, kendi iç dinamiklerini yaratmışlardır. Bu bağlamda gecekondu bölgeleri kent merkezlerinin yanı başında yoksulluğun, çarpıklığın, işsizliğin, kayıtdışı ağların, eşitsizliklerin, “sınıfaltı”lığın kökenlerini işaret etmektedir. Yıllardır süregelen bu “değerli” araziler üzerinden yaratılan faydalar, gecekondulaşmanın derinleşmesine ve hatta bölgede süregelen bir ikamet alanı hâline gelmesine neden olmuştur.

Göç edenlerin gecekondu bölgelerinde kendi “güvenli” alanlarını yaratmalarına rağmen, kayıtlı emek piyasasında kendilerine yer bulamamaları onlara gecekondu bölgelerinde “dayanışma ağları”nı kullanarak kayıtdışı alanlarda kendilerini konumlandırabilme güveni yaratmıştır. Hatta 1980 ve sonrasında bu bölgelere göç eden ve yerleşenlerin imar afları ve sonrasında imar aflarına bile lüzum görülmeden devam eden bir sistemik anlayış Işık ve Pınarcıoğlu’nun “*nöbetleşe yoksulluk*” adını verdikleri sarmalın oluşumuna neden olmuştur. Bu sarmalda ortaya çıkan yoksulluk, bir sonraki kuşakta da devam eden ve niteliği itibarıyla sistem boşluklarıyla geliştirilen bir yoksulluğu da ifade etmektedir. Hemşehrilik, İslam, Alevilik veya etnik köken gibi temellerle oluşturulan bu alanlar, birbirini tetikleyen ve birbiri üzerinden para kazanma döngüsüne ve hatta ilk yerleşimcilerin işgal noktasında zenginleşmesine, sonraki yerleşimcilerin ise düşük kira, kayıtdışı ağlara katılabilme gibi fırsatlara sahip olmasına ve dolayısıyla piramitsel ağ ilişkileri yaratan hiyerarşik bir düzenin oluşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu bölgelerde belediyelerin hukuksal karşılığı olmayan tapular dağıtarak bu süreci desteklediği gerçeği de yadsınamamaktadır⁹¹.

İstanbul gecekondu bölgelerinde yapılan araştırmalar da gecekondu bölgelerinde yoğun kayıtdışı ağların olduğu istihdam mekanizmalarının temel ögesinin kayıtdışılık olduğunu göstermektedir. Örneğin Sultanbeyli’de yapılan

⁹¹ Oğuz Işık, Melih Pınarcıoğlu, **Nöbetleşe Yoksulluk**, 7. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s. 78-80.

araştırmanın sonuçlarına göre; gençlerin %53'ünün öğrenci olduğu ve geri kalan kesimin çalıştığı tespit edilmiştir. Çalışanların %10'u 12-17, %22'si 18-25, %31'i 25-35, %34'ü 35-50 ve %3'ü 50-65 yaş grupları arasındadır. Ayrıca çalışanların oranı %37'i iken ev hanımlarının oranının %46 olması da kadınların emek piyasası dışında kaldığının açık göstergesidir. İşsiz oranı ise %2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç niteliği itibariyle son haftada tuttuğu iş üzerinden değerlendirildiğinde gençlerin Sultanbeyli'de her sabah kurulan amale pazarı ve inşaat sektörü başta olmak üzere her türlü işe gittiklerini göstermektedir. Düzenli iş bağlamında sıkıntı yaşansa da kayıtdışı ağ yapıları içinde özellikle “inşaat” sektörü, iş bulabilmelerini ve belli bir gelir elde etme şansını sağlamaktadır. Bu durum aslında Sultanbeyli'nin yaygın kaçak yapılaşmanın emek talebi yarattığını da göstermektedir.⁹²

Yılığür'ün Nişantaşı Teneke Mahallesi özelinde yaptığı araştırmada özellikle ilk yerleşimcilerin çingene kimliğiyle örtüşmesi sonucunda bireyler çeşitli istihdam alanlarının dışına itildikleri görülmektedir. Üstelik bu durum hem kayıtdışı hem de kayıtlı alanlarda sınırlayıcı bir etki yaratmıştır. Araştırmacının yoksulluk olarak bahsettiği yoksulluğun “mutlak yoksulluk” çerçevesinde değerlendirilmesi gerekliliği de üzerinde durulması gereken bir konudur. Günlük yiyecek ihtiyaçlarını bile karşılamayla ilgili sıkıntılar yaşayan gecekondu bölgesinde yoksulluğun kalıcılığı da göze çarpmaktadır. Etnik köken başlığında da ayrıca değerlendirilecek olan mahalle sakinlerinin 1950'lerden sonra yaşadığı dönüşümde Nişantaşı ile ilişkiler içerisine girdiği ve ev hizmetçiliği, şoförlük, çamaşırcılık gibi işlerde çalıştıkları; en alt gelir grubunda olan roman ve çingenelerin ise bu etkileşim dışında bırakıldığı ve zamanla ikili yapıya bürünen mahallenin birbirine yabancılaşmaya başladığı ve mahalleyi terk ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte bu bölgede kentsel dönüşüm süreci içerisine girenlerin yoksulluktan kurtulduklarını ifade etmenin mümkün olmadığı mahalleden ayrılanların da yoksulluk sarmalından çıkabildiklerini ifade etmek oldukça güçtür⁹³.

İstanbul'a göç eden ailelerin düşük gelir seviyelerinde toplumsal katılımının düşük olduğu izole yerlerde yaşamlarını sürdürdükleri bu bağlamda eşit koşullara, eğitim olanaklarına sahip olmadıkları görülmektedir. Açıkali'nın İstanbul ve

⁹² A.e., s. 317-319.

⁹³ Egemen Yılığür, **Nişantaşı Teneke Mahallesi Teneke Mahalle Yoksulluğundan Orta Sınıf Yerleşimine**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Gaziantep’te yaptığı araştırmada örneklem kapsamındaki çocuk ve gençlerin, aile eğitim düzeyinde benzer eğitim düzeyine sahip, okul terk etme eğilimlerinin yüksek gelecek beklentilerinin ise eğitimin odak noktası olmadığı ve hatta bu anlamda bir beklentilerinin de olmadığı hususları ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda göçmen gençlerin kentsel emek piyasasında niteliksiz işgücünü oluşturdukları ve yine güvencesiz, esnek, işverenin keyfi uygulamalarına maruz kalınan kayıtdışı sektörde istihdam edildikleri tespit edilmiştir⁹⁴. Bu noktada göçmen aile çocuklarının da yoksulluk sarmalından kurtulmalarına imkân olmadığını ve hatta kendilerini de bu anlamda bir umuda sahip olmadıklarını açıkça görülmüştür. Yoksulluk konusunda detaylıca incelenecek olan bu sarmala dair en temel sorunlardan birinin de eğitim ve buna istinaden kırdan-kente, kentten kente göç eğilimleri içerisinde olan ailelerinin izole edilmiş bölgeler ve getto diye tabir edilen bölgelerde yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda geriye yönelik göçü teşvik edici yapının da ortaya konulabileceği gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Baloğlu’nun İstanbul İstiklal Mahallesi’nde yaptığı çalışmada da görülen gettolaşma sonucunda özellikle genç kuşakların eğitime erişimi ve yaşam alanlarıyla ilgili yaratılan “*kentsel mağaralar*” çoğu zaman iktidarların seçim politikaları hâline gelmiş ve rant alanları yaratılmıştır. İstiklal Mahallesi’nde yaşayan göçmenlerin ikinci kuşakta eğitim seviyesinin yükselmesi gibi olağan sonuçların bu bölgede görülmediği, aynı zamanda çocuk ve gençlerin eğitim fırsatlarından kentsel alanlar özelinde yararlanamadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda “*sınıfaltı*” bireylerin aynı “*sınıfaltı*”lık içerisinde kaldığını ve iş ümitlerinin tükendiği belirtilmektedir⁹⁵. Kırsal alanda yaşayan yoksul nüfusun istihdam olanakları nedeniyle İstanbul çekici bir mekanizma yaratmış ancak göç eden bireylerin nitelikleriyle emek piyasası talepleri örtüşmemiş bunun sonucunda da muazzam bir işsizlik sarmalı oluşmuştur. İstiklal mahallesinde işsizlik oranlarının özellikle gençler arasında yüksek olması ve mesleksizlik sorunlarıyla daha da görünür hâle gelen işsizlik bir yandan da eksik istihdama bağlı düşük gelir ve yoksulluk olguları şehirlerin içinde daha da görünür bir

⁹⁴ Neriman Açıkalın, “Yoksulluk ve Genç Kuşakların Toplumsal Hareketlilik Olanakları: İstanbul ve Gaziantep Örnekleri”, **Çalışma ve Toplum**, S: 17, 2008, s. 131-154.

⁹⁵ Filiz Baloğlu “Kentsel Yoksulluk: İstanbul’dan Küçük Bir Kesit”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi**, Sayı:31, 2005, s. 231-249.

hâle gelmiştir. Öte yandan yapılan araştırmada İstiklal Mahallesi'nde yaşayan işsizliğin, Türkiye ortalamasından 5 kat üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır⁹⁶.

Uzun süreli genç işsizlerle yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde mekânsal dışlanma algısı getto bölgelerinde yaşayanlarda görüldüğü, iş imkanlarının olmaması, ulaşım imkanlarının kısıtlı olması, kültürel imkanlardan da soyutlanmış bölgelerde yaşanması neticesinde gençlerin kendilerini dışlanmış hissettikleri tespit edilmiştir⁹⁷.

Göç, gecekondulu ve yoksulluk sarmalı birbirini tetikleyici etkiler yaratırken, diğer yandan da sorunların yapısal bir hâle gelmesine neden olmaktadır. Yapılan birçok araştırmada da görülmektedir ki, göç gecekondulaşma yoksulluğunu görünür kılmış, üstelik devamlı hâle getirmiştir. Mekânsal damgalanmaya maruz kalma, güvenceli işlere erişimi de kısıtladığı, kırsal alanlardan ya da küçük kentlerden İstanbul'a göç eden birincil kuşakla ikinci kuşak arasında bu çerçevede anlamlı olumlu gelişmelerin yaşanmadığı görülmüştür. Gençlerin geleceğe dair beklentilerinin ve eğitime katılımlarının sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Gecekondulu bölgelerinin kendi içinde yarattığı dinamikler ve sosyal ağların yine kendi içinde kaldığı ise ayrıca görülmektedir. Gecekondulu bölgelerinde yoksulluk yoğun yaşanırken bir yandan da gelir sağlayan ve işsizliği baskılayan kayıtdışı sektörün etkisi, güvenceli işler vaat etmezken işsizliğin görünürlüğünü ve süresini azaltmaktadır. Bu bağlamda gençlerde uzun süreli işsizliğin güvencesiz kayıtdışı işlerle baskılandığını ve gerçekliği yansıtmayan sonuçlara ulaştığını söylemek mümkündür.

2.1.2. Kimlik ve Etnisite

Etnik köken, ayrımcılığın bir parçası olma niteliği taşımaktadır. Doğuştan sahip olunan ya da sonradan elde edilen özellikler üzerinden değerlendirildiğinde etnik kökenin doğuştan sahip olunan özellikler üzerinden temellendirilmesi doğru olacaktır. Ayrımcılıkla ilgili tek ve spesifik bir tanım yapabilmek mümkün olmamakla birlikte en genel biçimiyle *“Bir kişi veya gruba bazı farklı özelliklerinden dolayı diğerlerine davranıldığından daha farklı muamele edilmesi, daha az özenli davranılması”*

⁹⁶ A.e., s. 239.

⁹⁷ Kieselbach, a.g.e., s. 31.

şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda etnik kökenle ilintili olarak daha farklı muameleye maruz kalan bireylerin doğrudan ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmektedir. Ayrımcılık her alana yayılmış (emek piyasası, kültürel, sosyal, bireysel vb.) yapısal bir problemdir⁹⁸. Marshall’a göre etnisite “*ait oldukları ve içinde özgün kültürel davranışlar sergiledikleri bir toplumda kendilerini diğer kolektif yapılardan farklılaştıran ortak özelliklere sahip olduğunu düşünen ya da başkaları tarafından bu gözle bakılan kişiler*”dir⁹⁹. Buna istinaden etnisite, biyolojik anlamda ırk tanımından çok daha ötesini ifade ederek kültürü baz alır. Toplumsal eşitsizliğin ve ayrımcılığın metodolojik tahlilinin temel nedenlerinden biri olarak ifade edilebilecek etnisite, sınıfsal yönden bağımsız düşünülemede, sınıfsal sömürüye dayalı tahlili de zorunlu kılmaktadır. Sosyal bilimlerin araştırma alanlarından biri olarak günümüz Türkiye’inde neoliberal eksenli politikalar, mekânsal farklılaşmalar, kentsel alanların dönüşümü, prekarizasyon ve enformalleşme, göç, işsizlik, taşeronlaşma, bölgesel eşitsizlikler gibi temel problemlerin üzerinden görünürlüğü artan kimlik ve etnisite olgusu¹⁰⁰ bu çalışma bağlamında özellikle işsizlik ve emek piyasası açısından değerlendirilecektir.

Lordoğlu’nun yapmış olduğu çalışmaya göre çalışma hayatında yaşanan ayrımcılık sekiz farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; işe almamak, işyerinde terfi ve kadro unvanı vermemek, işten çıkarmak, işyeri kapatmak veya boşaltmak, işyerinde taciz edip işten uzaklaşmasını sağlamak, iş vermeyerek terk etmesini sağlamak, işyeri ortamını değiştirmek veya sürgün etmek, işyerinde uzun süreli çalışmaya zorlamak veya sosyal güvencesiz çalıştırmak¹⁰¹.

Türkiye emek piyasasında çalışma hayatında etnik kökene bağlı ayrımcılık yukarıda da ifade edildiği gibi birçok farklı boyutlarda görülebilmektedir. Bu durumda da etnik farklılıklar nedeniyle emek piyasasında yer alamayan, istihdam edilirken

⁹⁸ Maviş Yıldırım, “Ayrımcılık”, **Sosyal Politika**, Ed. Aysen Tokol ve Yusuf Alper, 5. bs. Bursa, Dora Yayınları, 2014, s. 284.

⁹⁹ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 215.

¹⁰⁰ Polat S. Alpman, **Esmer Yakalılar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 47-48.

¹⁰¹ Kuvvet Lordoğlu, Mustafa Aslan, “Türkiye İşgücü Piyasalarında Etnik Bir Ayrımcılık Var Mıdır?”, **Çalışma ve Toplum**, C: 2, 2012, s.134.

birçok problemle karşı karşıya kalan bireyler yaşadıkları işsizliğin bir sonucu olarak yoğun bir yoksulluk sarmalına sürüklenmekte veya enformeleşmektedirler.

İşsizlik ve etnisite arasında organik bir bağ bulunmasına rağmen Türkiye’de etnisiteye bağlı işsizlik istatistikleri bulunmamaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar üzerinden değerlendirme yapacak olursak geniş anlamda istihdamı ve etnik ayrımcılığı konu alan İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde yapılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı statüsüne sahip etnik gruplardan Roman, Kürt, Ermeni, Rum ve Çerkezleri kapsayan Türkiye’de Irk veya Etnik Köken Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu’nun sonuçlarına göre Romanların emek piyasalarında yoğun bir biçimde ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Öyle ki, raporda Romanların işsizlik oranlarının %80-85 bandında, istihdam biçimlerinin ise daha çok gündelik ve mevsimlik işler olduğu ifade edilmektedir. Rapor özelinde görüşme yapılan Romanların sadece %1-2’sinin sosyal güvenlik çatısı altında çalıştıkları tespit edilmiştir. Çalışmada Kürt nüfusla ilgili sonuçlara da bakıldığında işsizlik probleminin yoğun yaşandığı tespit edilmiştir. Özellikle göçler sonucunda kentsel alanlarda Kürt nüfusun istihdam edilmesine ilişkin nitelik uyumsuzluğu nedeniyle işsizlik probleminin sadece göç eden birincil kuşaklarda değil ikinci kuşaklarda da temel bir problem teşkil ettiği ifade edilmektedir. Kürtler, işsiz olmaları sebebiyle mevsimlik işlerde ve kötü koşullarda çalıştıklarını ve her yıl yaklaşık 300 bin işçinin Karadeniz ve Akdeniz bölgelerine gittiğini, Kürt olmaları nedeniyle de ırkçı davranışlara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler¹⁰².

Etnik kökene bağlı ayrımcılığın önemli etkilerinden biri de ekonomik alanda karşımıza çıkmaktadır. Genç göçmenler, ötekileştirme ve emek piyasalarından dışlanmaları, toplumun genelinin sahip olduğu haklardan yoksun olmasının sonucunda yoksullukla baş başa kalmaktadırlar. “Zorunlu Göçün Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri 2004-2010 Karşılaştırmalı Araştırma” raporu sonuçlarına göre hane halklarından %60’ının aylık gelirinin 1.000 TL’den az olduğu, %72’sinin borcunun olduğu ifade edilmektedir. Göçmen gençlerin eğitime katılma eğilimleri yüksek olmakla birlikte okula devam etme konusunda sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür.

¹⁰² Seda Alp, Nejat Taştan, **Türkiye’de Irk veya Etnik Köken Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu**, Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2011, s. 23-24.

Bunun temel nedenlerinden biri de şüphesiz ekonomik koşullardır. Bununla birlikte gençler hanehalkı gelirlerinin düşük olması nedeniyle eğitimlerine devam edememekte, kayıtdışı emek piyasalarında, geçici, güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Gençler eğitimlerine devam etmedikleri için vasıf sorunuyla hayat boyu mücadele etmekte ve yine işsizlikten kaçış yolu olarak kayıtdışı emek piyasalarında çalışmaya devam etmektedirler. Araştırma sonuçlarına göre genç kadınların çoğunun mavi yakalı işlerde (tekstil), erkeklerin ise yine mavi yakalı işlerde (hizmetler sektörü, alışveriş merkezlerinde temizlik işleri vb) çalışmakta olduğu ve gençlerin %56,4'ünün kayıtdışı sektörde istihdam edildiği görülmektedir¹⁰³. Diğer yandan işsizliğe ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde 18-25 yaş arası gençlerin %65'inin tam zamanlı bir işte, %12'sinin ise düzensiz işlerde çalıştıkları ve %22'sinin ise işsiz olduğu ifade edilmektedir. 25-39 yaş grubunda ise tam zamanlı işlerde çalışanların oranının sadece %60 olduğu, düzensiz işlerde çalışanların oranının %24 ve işsiz olanların oranının ise %16 olduğu görülmektedir.

1974'te Lenior'un ortaya koyduğu sosyal dışlanma kavramı engelli, tek ebeveyn, sigortasız çalışma gibi nedenlerden dolayı devletin sosyal korumasından yararlanamayan ve süreç dışına itilen birey ve grupları ifade etmek için kullanılmıştır. Sosyal dışlanma kavramı genellikle istihdamla ilişkilendirilirken, günümüzde istihdamın ötesine geçerek mekânla ilişkili olarak tartışılmaya başlanmıştır. Göçmenler gibi dezavantajlı grupların sosyal konutlar aracılığıyla şehir merkezlerinden ayrı ve uzak yerlere itilmesi neticesinde hizmet, ulaşım ya da eğitim imkânlarına erişimlerinin kısıtlı olması onların toplumsal ağlardan uzaklaşmalarına ve hatta kopmalarına neden olmuştur. 1980 ve 1990'larla birlikte uzun süreli işsiz olan ya da sosyal güvenceden ve imkânlardan yoksun olan gençler de sosyal dışlanma

¹⁰³ İstanbul'da yapılan araştırmada örneklem kitle 11-17 yaş arası 260 çocuk, 18-24 yaş arası 267 gençle, 353 yetişkinle yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre 18-24 yaş arası 508 gencin %5.9'u okuma yazma bilmiyor, %4.9'u okuma yazma biliyor ancak hiç okula gitmemiş, %12.2'si ilkokul mezunu (5 yıl), Ortaokul mezun oranı % 15.4, Lise mezunu % 12.2, Üniversite öğrencisi %4.7, %0.8'i üniversite mezunuyken, %0.8'i Üniversiteden ayrılmıştır. Gençlerin %32.4'ü kayıtlı olduğu okullardan ayrılmıştır. 25-39 yaş arası yapılan araştırma sonuçlarında ise okuma yazma bilmeyenlerin oranı %17.3, okula gitmemiş ancak okuma yazma bilenlerin oranı % 27.5'ken, İlkokul mezunlarının (5 yıl) oranı %37, Ortaokul mezunlarının oranı %9.1, Lise mezunlarının oranı, %7.8, Üniversite mezunlarının oranı ise %1.3'tür. Detaylı bilgi için; İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Başak Kültür Sanat Vakfı "Zorunlu Göçün Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri 2004-2010 Karşılaştırmalı Araştırma Raporu", (çevrimiçi) https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2017/05/08/sesduy-ingilizce_MiKM6qt.pdf, 10 Mart 2018.

kavramı içerisinde tartışılmaya başlamıştır¹⁰⁴. Öte yandan genç göçmenlerin maruz kaldıkları sosyal dışlanma ikili bir yapı arz eden bileşik dışlanmayı ifade etmekle birlikte çok daha karmaşık ve yapısal bir sorunu da beraberinde getirmektedir.

Saith'in de ifade ettiği üzere kayıtlı istihdam alanlarının dışında kalma, toplumun erişebildiği refah devleti uygulamalarından yararlanamama olarak emek piyasalarında maruz kalınan ayrımcılık, gelişmekte olan ülkelerde özellikle kayıtdışı emek piyasasının geniş alan bulmasıyla birlikte daha da karmaşık bir yapıya bürünmektedir¹⁰⁵.

Türkiye emek piyasalarında etnik yapıya bağlı olarak yaşanan ayrımcılık Romanlar özelinde incelendiğinde “Roman işleri” diye bir durumla karşı karşıya kalınmaktadır. Kimsenin yapmak istemediği bu işler hurdacılık, kâğıt ve plastik toplayıcılığı, hamallık gibi işlere referans vermektedir. Hatta bu işlerin görünürlüğünün toplumda rahatsızlık uyandırdığı gerçeği, Antakya’da hurdacılığın yasaklanması, Bergama’da Romanların sadece mevsimlik tarım işlerinde çalıştırılması gibi boyutlarla da daha fazla ortaya çıkmaktadır. Emek piyasalarından dışlanmanın temelinde mekânsal damgalanmanın da olduğu Roman mahallelerinde yaşayanların işe alınmadıkları da yapılan araştırmada ortaya konmuştur¹⁰⁶. Yapılan bir diğer araştırmada da Romanların yaptıkları mesleklerle ilgili benzer sonuçlara ulaşılmış, genç Romanların farklı illerde farklı mesleklerde toplandığı ifade edilmiştir. Kâğıt toplayıcılığı, fırınlarda ve gıda sektöründe çıraklık, işportacılık, dilencilik gibi işlerde çalıştıkları, öte yandan kapalı toplum olarak yaşamaya mecbur bırakılan gençlerin ise modern dünyayla bütünleşebilecek deneyimlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda da geçmişle bağları kopmayan gençler aynı kalıplarda yaşamaya devam edeceklerdir. Eğitim seviyelerinin de düşüklüğü ve hatta okuma yazma bilmeme problemi İŞKUR bünyesinde oluşturulan Aktif İstihdam Politikalarına erişimlerini

¹⁰⁴ Laden Yurttagüler, “Sosyal Dışlanma ve Gençlik”, **Türkiye’de Gençlik Çalışmaları ve Politikaları**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 381.

¹⁰⁵ Ruhi SAITH, "Social Exclusion: the Concept and Application to Developing Countries", **Queen Elisabeth House Working Paper Number 72**, University of Oxford, 2001.

¹⁰⁶ Başak Ekim Akkan, Mehmet Baki Deniz, Mehmet Ertan, **Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri**, (çevrimiçi) http://www.spf.boun.edu.tr/img/1439798483_roman_kitap_tr.pdf, 10 Şubat 2018.

engellemektedir. Bu bağlamda yaşanan işsizlik sorununun aktif istihdam politikalarıyla çözüme ulaştırılması neredeyse imkânsız gözükmektedir¹⁰⁷.

Etnik yapıya istinaden emek piyasalarında yaşanan ayrımcılık ve sosyal dışlanma olgusu birlikte değerlendirildiğinde, etnik grupların emek piyasasında birçok problemle karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. Temelde işsizlik problemini yaşayan etnik gruplar istihdam edilseler bile güvenceli ve kayıtlı piyasalarda yer bulamamaları gibi sorunlar neticesinde kayıtdışı alanlara kaymaktadırlar. Gençlerin etnisiteye bağlı ayrımcılık ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaları neticesinde spesifik olarak işsizlik sürelerini belirten bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak kayıtdışı alana kayan gençler uzun süreli işsizlik bağlamında tespit edilebilecek oranlardan çok daha yüksek bir uzun süreli işsizlikle karşı karşıyadır. Etnik kökenden dolayı yaşanan ayrımcılık nedeniyle gençlerin işsizlik süreleri uzamaktadır. Halihazırda yoksullukla mücadele eden bu gruplar, iş aramanın maliyetine çok uzun süre katlanamadığı için güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Öte yandan güvenceli iş piyasalarına girmek için gerekli olan eğitim ve sosyal ağlardan mahrum kalmaları bu döngüyü sürekli bir hale getirmektedir.

2.1.3. Eğitim Sistemi ile İş Dünyası Uyumsuzluğu

Genç işsizliğin belirleyicilerinden biri de eğitim sistemine ilişkindir. Genç işsizlik oranını azaltacak önlemlerle ilintili olarak temel bir politika alanı olan eğitim sistemi, Türkiye emek piyasalarındaki nitelik beklentisiyle örtüşmemektedir.

Gelişmekte olan ülkeler kendi özelliklerine uygun eğitim reformlarına yöneldikleri ve bu bağlamda eğitimle ilgili temel problemleri tespit ettikleri aşıkardır. Gelişmekte olan ülkeler hızla sanayileşme neticesinde eğitim sisteminin bu değişime uyum sağlamasına istinaden mesleki eğitim ve öğretim reformları yapmışlardır. Bu reform girişimleriyle birlikte birçok problem de beraberinde gelmiştir. Bu problemler arasında özellikle merkezileşmiş finansman ve merkezi eğitim içeriği sorunu, sosyal

¹⁰⁷Timo Piirainen, **Romanların Türkiye’deki Sosyal Durumu ve Sosyal İçermenin Desteklenmesine Yönelik Kamu Politikaları Ön Çalışma İkinci Rapor**, (çevrimiçi) http://siromatr.net/Portals/0/Act111-2ndEx-anteReport_15052017_TR_revised.docx, 08 Şubat 2018.

ortakların ve yerel toplulukların katılımının sınırlı kalması, esnekliğin sağlanamaması sorunları öne çıkmıştır.¹⁰⁸.

Türkiye eğitim sistemi yukarıda ifade edilenler çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulduğunda özellikle finansman probleminin Türkiye eğitim sisteminde büyük bir sorun teşkil ettiği görülür. Eğitime yapılan kamu harcamalarının düşüklüğünü gözler önüne seren oranlara göre 2016 yılında öğrenci başına düşen eğitim harcaması 2.461 dolar, eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ise %6,2'dir. Bu oranın yüksek görülmesinin temel nedenleri arasında sınav sistemlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sınavlara hazırlığa istinaden dersane, özel ders gibi alanlara yönelen bu harcamalar emek piyasasına dair beklentilere yönelik olmadığı gibi faydaları tartışılır bir sınav mekanizmasına istinaden yapılmaktadır. Öte yandan eğitimde özerklik problemi, temel problemlerden biri olma özelliğini devam ettirmektedir.

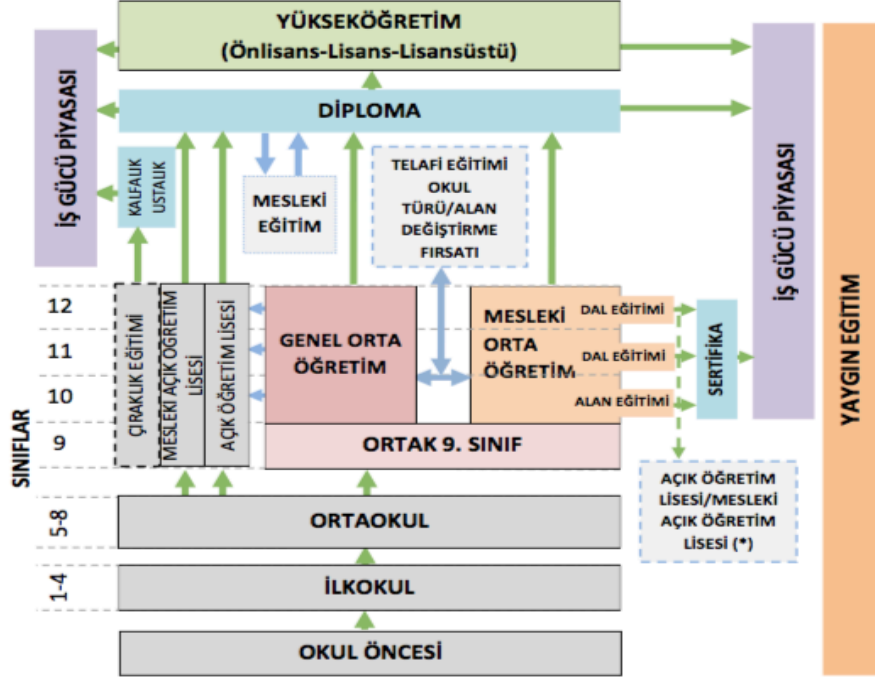
Ayrıca personel, eğitim içeriği, ders kitabı gibi birçok temel unsur merkezî idare tarafından belirlenmektedir. Türkiye'de eğitime ilişkin kararların %90'ı merkezî idare tarafından verilirken, Norveç'te bu oran %35, Hollanda'da %30 Almanya'da %5'tir. Diğer temel problemlerden biri de mesleki eğitimin emek piyasası taleplerine karşılık verememesidir¹⁰⁹. Mesleki ve teknik eğitim veren kurumların emek piyasası beklentilerini karşılayıcı durumda olmadığını ifade eden çalışmalar bulunmakla birlikte ILO'nun hazırladığı raporda da ifade edildiği üzere mesleki eğitime ağırlık verilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır¹¹⁰.

¹⁰⁸ Peter Auer, Natalia Popova, "Labour Market Policy for Restructuring in Turkey: The Need for More Active Policies", **ILO Employment Paper 51**, Geneva, 2003, s. 16.

¹⁰⁹ A. Utku Erdayı, "Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye", **Çalışma ve Toplum**, S: 22, 2009, s.146.

¹¹⁰ ILO, **A Skilled Workforce for Strong, Sustainable and Balanced Growth: A G20 Training Strategy**, Geneva, ILO, 2010.

Şekil 1: Türkiye’de Eğitim Sistemi

Kaynak: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018**, s. 16.

Grafikte Türkiye’de eğitim sisteminin şematik bir gösterimi bulunmaktadır. Emek piyasası ile eğitim aşamaları arasındaki geçişkenliğini de gösteren grafikte, öğrencilerin Ortaokul seviyesinden sonra yönelebileceği temelde iki eğitim biçimi bulunmaktadır. Ortaokuldan çıkan öğrenci, çıraklık eğitimine ve bu doğrultuda, mesleki açık öğretim lisesi veya açık öğretim lisesine yönelebilir. Diğer taraftan genel orta öğretim veya mesleki orta öğretime geçiş yaparak aldıkları diploma ve sertifikalarla emek piyasasına geçebilirler. Buna mukabil bütün eğitim seviyelerini tamamlayanların geçiş yapabileceği yükseköğrenim aşamasıyla birlikte yine emek piyasalarına dâhil olabilmektedirler. Raporda, Türk eğitim sistemi yeterlilikler çerçevesi temelinde yapılan değerlendirmede de öncelikli alanlardan biri olan istihdam ve eğitim arasındaki ilişkiyi güçlendirme, bu amaçla da hayat boyu öğrenme olanaklarının desteklenmesi, emek piyasasının ihtiyaç duyduğu yeterliliklerin geliştirilmesi ve bu alandaki çalışmaların sürdürülmesi öncelikli ihtiyaçlar arasına alınmıştır.

Mesleki eğitimle istihdam arasındaki bağlantı bir yana yükseköğrenimle ilgili benzer eğilimler ve tespitler de söz konusudur. TİSK'e göre genç işsizliğinin temel nedenlerinden biri de eğitim sisteminin işletmelerin işgücü ihtiyacına cevap verememesi, gençlerin çoğunun beceri eksikliği nedeniyle emek piyasasına geçiş yapamamasıdır. Rapor, Türkiye eğitim sistemi içerisinde akademik eğitimin ön planda olduğunu oysa çağdaş eğitim sisteminin mesleki eğitime ağırlık verdiğini ifade etmektedir¹¹¹.

Eğitim sisteminde ortaya çıkan ikili yapı da genç işsizliğini perçinleyen sorunlardan bir tanesidir. Az sayıda öğrenci alan liseler Fen Lisesi, Anadolu Lisesi gibi okulların yanında özel okulların artmasıyla gelir seviyesi yüksek olan ailelerin çocukları herhangi bir sınav sistemine tabi olmadan bu okullarda kaliteli eğitim almaları, yabancı dil bilgisi gibi bazı yetkinliklerini geliştirmelerini sağlayabilmektedirler. Bu liselerden mezun olan öğrencilerin çoğu üniversite sınavında başarı göstererek eğitim hayatına devam ederken mezun olduktan sonra kayıtlı sektörlerde çalışma hayatına geçmekte, toplumun genelini oluşturan diğer kesim öğrenci ise sınav sisteminde başarılı olamadıkları için güvencesiz işlerde çalışmaya mecbur kalmaktadırlar¹¹².

Sınıflar arası eşitsizlikler yüksek öğrenime geçişte de devam etmektedir. Eğitim sistemindeki eşitsizlikler örtük ve açık bir biçimde fark edilebilir düzeydedir. Alt ve orta sınıftan gelen öğrenciler özellikle bazı bölümlere yönelmekte, aynı yaş grubundaki gençlere göre eğitimde yaşanan gecikme, sınıf tekrar etme, uzatma örtük eşitsizliklerin göstergelerini ifade etmektedir¹¹³. Erdoğan'ın yaptığı mülakatlara istinaden alt sınıflardan gelenlerin memuriyet gibi güvenceli işlere, orta sınıf

¹¹¹ TİSK, **25. Genel Kurul 14-15 Aralık 2013 Çalışma Raporu**, Ankara, 2013, s. 120.

¹¹² Sedat Murat, Levent Şahin, "Gençlerin İstihdamı/İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi", **Çalışma ve Toplum**, S: 3, 2011, s. 124.

¹¹³ Pierre Bourdieu, Jean-Claude Passeron, **Varisler Öğrenciler ve Kültür**, Çev. Levent Ünsaldı ve Aslı Sümer, Ankara, Heretik Yayınları, 2015, s. 14.

ailelerinin çocuklarının ise “güvenceli” işler yerine risk olarak yeni girişimcilik kapasitesi yaratan kariyerlere yöneldikleri görülmektedir¹¹⁴.

Dışa açık bir ekonomide emek piyasasının sürekli değişen ihtiyacı ve kontenjanlar arasında durağanlık, üniversite mezunlarında yüksek işsizlik rakamları, üniversite mezunlarının çalışma hayatında doyum ve verimlilikleri, yüksek öğrenim ile emek piyasaları arasındaki zayıf bağa istinaden öğrencilerin de eğitim süresince kazandığı nitelikler yanında toplumsal saygınlık, askerlik süreçleri gibi beklentileri de ön plana çıkarmaları gibi geniş bir perspektifte değerlendirilebilen yüksek öğrenim sorunları ve bunların aşılması kalkınmanın reçetesi olarak sunulmaktadır. Öte yandan yüksek öğrenim mezunlarında yaşanan yüksek işsizlik rakamları nitelikli emeğin çalışma hayatında eğitim alanı dışına kayması, yine nitelikli emeğin sanayileşmiş ülkelere kayması (Beyin Göçü) gibi problemlere de neden olmaktadır¹¹⁵.

¹¹⁴ Necmi Erdoğan, “Sancılı Dil, Hadım Edilen Kendilik ve Aşınan Karakter”, **Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliğine Genel Bir Bakış**, **Boşuna Mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği** içinde, Ed. Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan, İlknur Üstün, İstanbul, İletişim Yayınları, 5bs. 2015, s. 80.

¹¹⁵ Fikret Şenses, “Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler”, Ankara, **ERC Working Papers in Economics 07/05 ODTÜ**, 2007, s. 11-12.

Tablo 25: Mezun Olunan Alana Göre İşgücü Göstergeleri, 2016.

Mezun Olunan Alan	İşgücü (Bin)	İşsiz (Bin)	İstihdam (Bin)	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı
Refah (Sosyal Hizmetler)	50	12	38	24	51,4	67,6
İş sağlığı ve Ulaştırma Hizmetleri	17	4	13	23,5	54,2	70,8
Sanat	203	43	160	21,2	62,3	79
Gazetecilik ve Enformasyon	26	5	21	19,2	60	74,3
İmalat İşleme	147	27	120	18,4	63,8	78,2
Bilişim ve İletişim Teknolojileri	112	19	93	17	67,4	81,2
Kişisel Hizmetler	168	28	140	16,7	65,7	78,9
Matematik ve İstatistik	92	13	79	14,1	66,9	78
Biyoloji, çevre ile ilgili birimler	85	12	73	14,1	72,3	84,2
İş ve Yönetim	1.967	271	1.696	13,8	69,5	80,6
Diller	138	19	119	13,8	60,1	69,7
Sosyal Bilimler ve Davranış bilimleri	563	76	487	13,5	65,4	75,6
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	142	18	124	12,7	71,3	81,6
Mimarlık ve inşaat	261	33	228	12,6	71,3	81,6
Fiziki bilimler	166	20	146	12	71,2	81
Beşeri bilimler	209	22	187	10,5	69	77,1
Mühendislik ve mühendislik işleri	775	73	702	9,4	79,3	87,6
Eğitim	995	86	909	8,6	68,8	75,3
Veterinerlik	55	4	51	7,3	82,3	88,7
Sağlık	426	27	399	6,3	77,8	83
Hukuk	167	10	157	6	76,6	81,5
Güvenlik Hizmetleri	129	6	123	4,7	75,9	79,6

Kaynak: İŞKUR, Mezun Olunan Bölümlere Göre İşsizlik Oranları, (çevrimiçi) <http://www.iskur.gov.tr/TabId/763/ArtMID/1707/ArticleID/750/Mezun-Olunan-B246l252mlere-G246re-%C4%B0%C5%9Fsizlik-Oranlar%C4%B1.aspx>, 10 Ocak 2018.

Mezun olunan alanlara göre işgücü göstergelerine bakıldığında en yüksek işsizlik rakamlarının refah (sosyal hizmetler), iş sağlığı ve ulaştırma hizmetleri, sanat, gazetecilik ve enformasyon, imalat ve işletme alanlarında olduğunu, en düşük işsizlik oranlarının ise güvenlik hizmetleri, hukuk, sağlık ve veterinerlik alanlarında olduğu

görülmektedir. Öte yandan işgücüne katılma oranı olarak da yine en düşük oranın refah hizmetlerinde, en yüksek işgücüne katılım oranının da veterinerlik alanında olduğunu görülmektedir.

Yukarıda ifade edilen sorunların çözümüne ilişkin üniversite-sanayi işbirliğiyle üretilecek projelerin önemi vurgulanmaktadır. Akademisyenlerin hizmet içi eğitim içerisinde katkısı, öğrencilerin stajlar yoluyla iş dünyasına adaptasyonunun istihdamı arttıracığı ifade edilmektedir¹¹⁶. Ayrıca İŞKUR'un da aktif istihdam politikaları bağlamında emek piyasasına ilişkin çalışmaları bulunmaktadır. Bu konu ayrıca değerlendirilecek olmakla birlikte AB ülkelerinin aktif istihdam politikaları bağlamında değerlendirilen gençlere ilişkin çalışmalarını şu şekilde özetleyebiliriz¹¹⁷;

- Orta öğretim reformu: Yeni rehberlik formlarının geliştirilmesi, pratik ve teorik eğitimin birleştirilerek, yeni öğretim metotlarının geliştirilmesi.
- Mesleki eğitimi daha etkin hâle getirme: işletmelerle iş piyasası arasındaki bağın geliştirilmesi, formasyon için eğitim öncesinde kurslar.
- Meslek danışmanlarının geliştirilmesi: İş arama ve eğitimden ayrılmış gençlerin, uzun süreli işsizliğe karşı takip hizmetleri geliştirmek.
- Genç girişimciliğin desteklenmesi.

O'Higgins (2003) yapmış olduğu çalışmada gelişmekte olan ülkelerde genç işsizliğinin emek piyasası koşullarından ve demografik faktörlerden etkilendiğini, istihdam edilenler içerisinde gençlerin çoğu ülkede düşük olduğunu, uzun dönemli işsizler arasında ise gençlerin ve eğitilmiş işsizlerin fazla olduğunu vurgulamıştır¹¹⁸. Green, Loon ve Mangan (2000), Kuzey Avustralya emek piyasası için Logit model

¹¹⁶ Yusuf Alpaydın, "Emek Piyasalarında Yükseköğrenim Düzeyindeki Beceri İhtiyaçlarının Belirlenmesi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi", (çevrimiçi) https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/34650118/Emek_Piyasalarinda_Yuksekogrenim_Duzeyindeki_Beceri_Ihtiyaclarinin_Belirlenmesi_Turkiye_Icin_Bir_Model_Onerisi.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1521656198&Signature=wzmb06tfNKsstXTh3LFI697poIk%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DEmek_Piyasalarinda_Yuksekogrenim_Duzeyin.pdf, 15 Ocak 2018.

¹¹⁷ Naci Gündoğan, "Genç işsizliği ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C: 54, S.1, 1999, s. 73-75.

¹¹⁸ Niall O'Higgins, "Trends in the Youth Labour Market in Developing and Transition Countries", *World Bank Social Protection Discussion Paper* Series No. 0321, 2003.

kullanarak eğitim, cinsiyet, yaş, din ve deneyim faktörlerinin gençlerin üzerindeki etkilerini Kuzey Avusturalya’da araştırarak genç işsizliğini etkileyen faktörlerden en önemlisinin eğitim düzeyi olduğunu ortaya koymuşlardır¹¹⁹. Altı Avrupa ülkesinde uzun süreli genç işsizlerle yapılan araştırma bulgularında ise, bütün ülkelerde düşük eğitimin ve düşük niteliğe sahip olmanın emek piyasasından dışlanma riskini arttığı tespit edilmiştir. Almanya’da gitgide daha fazla eğitilmiş gencin uzun süreli işsizlikten etkilendiği ifade edilmekle birlikte, İspanya’da yüksek niteliğin iş bulmayı zorlaştırdığını belirtmişlerdir. İtalya’da ise uzun süreli genç işsizler, eğitimlerinin iş bulmak için işe yaramadığını çünkü emek piyasalarında bu bilgilere ihtiyaç duyulmadığını ve hatta yüksek niteliğe sahip olmanın kayıtdışı işlerde dahi çalışmayı zorlaştırdığını, bu işlerde düşük nitelikli gençlerin tercih edildiğini ifade etmişlerdir¹²⁰.

Eğitim durumuna göre Türkiye’de uzun süreli genç işsizleri incelediğimizde bütün eğitim seviyelerinden farklı olarak üniversite mezunlarının uzun süreli işsizliğe daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. 2000 yılında 9 bin üniversite mezunu uzun süreli genç işsiz varken günbegün bu sayı artarak 2017 yılı verilerine göre 59 bin üniversite mezunu uzun süreli genç işsiz sayısına ulaşmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça uzun süreli genç işsizlerin sayısı düşmek bir yana artış göstermektedir. Bu durum emek piyasası dinamiklerinde eğitimle iş dünyasındaki uyumsuzluğu açıkça gözler önüne sermektedir. Üstelik üniversite mezunlarında uzun süreli genç işsizliğin artışı gücünmiş işçi nezdinde nitelikli emeğin de piyasadan çekilmesine neden olacaktır. Bu anlamda hem eğitilmiş hem de verimli emeğin atıl kalmasına ve dahası bağımlı konuma düşmesine neden olacaktır.

Lisans eğitiminin öneminin artmasına rağmen iş dünyasıyla arasındaki uçurumdan kaynaklanan nedenlerle işverenler, deneyimsiz gençleri işe almak

¹¹⁹ Colin Green, Astrid Loon ve John Mangan, “Youth Labour Markets, Education and Employment Destination: Result From The Queensland Survey of Youth”, **Labour Market Research Unit Department of Employment and Training** Working Paper No. 1, 2000, s.3-18.

¹²⁰ Thomas Kieselbach vd. (Ed), **Living on the Edge, an Empirical Analysis on Long-Term Youth Unemployment and Social Exclusion in Europe**, YUSEDER Publications, no. 3, Opladen, 2001, s. 44.

istememekte ya da çok düşük ücretlerle çalıştırmak istemektedirler. Demir ve Taşkiran'ın yapmış olduğu araştırmada gençler, aldıkları eğitimin yetersizliğinden dolayı işverenlerin onların işe almayacaklarını düşündüklerini ve niteliklerinin emek piyasasıyla uyuşmadığını düşündüklerini ortaya koymuşlardır¹²¹. İtalya'da da benzer bir sorun yaşandığı tespit edilmiş olmakla birlikte uzun süreli genç işsizler, emek piyasalarından dışlanmalarının nedeninin eğitim sistemi ile iş dünyası arasında uyumsuzluktan kaynaklandığını ve bu durumun da onların emek piyasasından dışlanmalarına neden olduğunu ifade etmektedirler¹²². Bu durumda eğitilmiş gençler eğitimlerini aldıkları alanda istihdam şansı bulmak için iş aramaya devam etmekte, bu durum işsiz kalınan süreyi uzatmaktadır. Diğer yandan işsizlikten kaçmak için lisansüstü eğitime yönelmek son zamanlarda oldukça fazla başvurulmuş bir alandır. Bu durum bir yandan eğitim oranlarını yükseltirken diğer yandan da işsizliği sadece ötelemektedir.

2.1.4. Popüler Kültür: Daha Az Sorumluluk Daha Fazla Eğlence

Erdoğan, popüler kültürle emek piyasası arasındaki sorunsalı “*Popüler kültür ücretli maaşlı köleliğin işsiz bırakma, çalıştırma, ezme ve ezdirme pratiğidir: Popülerdir, çünkü egemen olan ve her gün tekrarlanan odur. Bu kültürün üretim kararında serbest kölelere verilen popüler seçenek, bir işte çalışma veya işsiz kalmadır. İşsizlik çok olmasına ve her gün tekrarlanmasına, yani en popüler yaşam tarzı olmasına rağmen popüler değildir. Bol bol yaşandığı ama tercih edilen yaşam tarzı olmadığı için mi dersiniz? Ücretli kölelik herkesin her gün en az sekiz saat katıldığı temel ilişki biçimi olmasına rağmen popüler olarak nitelenmez. Hatta adından bile bahsedilmez. Zorunlu olarak tercih edildiği ama sevilmediği için mi dersiniz? Dolayısıyla, popüler olanı tanımlayan yaşanan niceliksel çokluk değil, gündeme getirilen işlevsel niceliksel çokluktur.*”¹²³ şeklinde ifade etmektedir.

TDK popüler kültürü “*Belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin bütünü*” olarak tanımlamaktadır. Oktay ise “*Popüler kültür,*

¹²¹ Özlem Demir, Gülçin Taşkiran, İİBF Mezun Adaylarının İş Bulma Ümitlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Nicel Bir Araştırma, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt:9, Sayı: 1, 2018, s.42-57.

¹²² Kieselbach vd., a.g.e., s. 337.

¹²³ İrfan Erdoğan, “Popüler Kültürün Ne Olduğu Üzerine”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, S:57, 2004, s. 5. (Sayfa aralığı 1-18.)

gündelik yaşam kültürüdür. Dar anlamıyla, emeğin gündelik olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla, belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin ön koşullarını sağlar.” şeklinde tanımlamaktadır¹²⁴.

Kültür ve popüler kültür dinamiklerinin yansıttığı yeni yaşam biçimleri, değişen piyasa mekanizmalarıyla da ifade edilebilmektedir. Kapitalist sistem öncesi ve sonrası farklı dinamikler yansıtan kitle kültürü ve popüler kültürde bilinç son derece düşük seviyede kalmakla birlikte bireyselleşmeden ziyade bireysel tüketimin ön plana çıktığı ve hatta bireylerin tükettikleriyle kendilerini tanımlamalarına uzanan bir süreci de ifade etmektedir. Bu zamanla oluşmuş olmakla birlikte egemen sınıfların tüketimi yönlendirici yüceltici tavrının en önemli yansıtıcısı kitle iletişim araçlarıdır¹²⁵. İletişim araçlarıyla birlikte iş dışı zamanlarda yaptıklarıyla tanımlanan, sahip oldukları (moda, teknolojik aletler, gidilen yerlerin popülerliği gibi) mülkiyetlerle kendilerini tanımlayan bir gençlik de beraberinde gelmiştir.

1980 sonrası kuşak olarak tanımlanan gençlerde ortaya çıkan apolitik, kayıtsız, yalnız, toplumsal kimlik kazanımları, birey olma, sorumluluk almayla ilgili olarak sürekli sorunlarla karşılaşan gençliğin yeni kimlik örüntüleri hedonizm, eğlence, tüketimle bütünleşmiştir¹²⁶. Pazar araştırması şirketi olan Millward Brown’nun “Avrupa Gençliği ve Markaları” araştırmasında Türkiye gençliğine yönelik tespitlerini Millward Brown Türkiye Müdürü Khan şu şekilde yorumlamıştır. “*Kendilerini güvende hissetmek istiyorlar. O yüzden yemeklerini pişiren, yataklarını toplayan, harçlık veren ailelerini bırakmak istemiyorlar, ama aynı zamanda özgürce dolaşıp eğlenmek istiyorlar. Türk gençliğinde gelecek kaygısı yoğun. Çaresizliğin hâkim olduğu bir gençlik söz konusu. Markalardan da 'Kendimi ifade etmem için bana yardımcı ol' talebinde bulunuyorlar.*”¹²⁷.

¹²⁴ Ahmet Oktay, **Toplumsal Değişme ve Basın**, Ankara, Bilim/Felsefe, Sanat Yayınları, 1987, s. 20.

¹²⁵ İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **Popüler Kültür ve İletişim, Popüler Kültür ve İletişim Halk Kültürü Kitle Kültürü ve Popüler Kültürün Üretim Dağıtım Tüketim Pratiklerinin Doğası**, Ankara, Erk Yayınları, 2011, s.48-56.

¹²⁶ Mehmet Güzel, “Popüler Kültür ve İşçi Gençlik,” **Basılmamış Doktora Tezi**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 94.

¹²⁷ Milliyet Gazetesi, “Türkiye’de Gençlik Avrupa’nın İzinde”, 18.06.2004, Milliyet.

Televizyon, internet gibi kanallarla gençlerin zamanlarını doldurması ve medyayla birlikte yönlendirilen yeni popülerlikler, müzik kliplerinin gençleri şiddet davranışına yöneltmesi, gerçeklikle bağlarının zayıflamasına neden olarak sistematik bir bilinçli seçimin de önüne geçerken¹²⁸ üniversite öğrencilerine yöneltilen başka bir araştırmada “Kendinize rol model birini hangi alandan seçersiniz?” sorusuna verilen yanıtların % 50’sinin kendilerine model olabilecek insanı müzik alanından, % 36,5’inin sanat-sinema alanından, % 6,5’inin siyaset alanından, % 4,12’sinin spor alanından ve % 1’inin dini liderler arasından seçmek istediği yönünde görüş belirtmesine neden olmuştur¹²⁹. Televizyon dizilerinden etkilenme düzeylerinde de benzer eğilimler sergilenirken, birçok dizide başrol karakterlerinin şiddete, zenginliğe, kısa yoldan para kazanmaya özendirdiği ve bunlara maruz kalan gençlerin davranışlarına, tutumlarına, gündelik hayatlarında taklit etmeye varan sonuçlar ortaya çıkarmaktadır¹³⁰.

Gerek kitle iletişim araçlarıyla gerekse de popüler kültürün oluşturduğu hedonizm, narsizm, bireysellik, zenginlik isteği, kısa yoldan para kazanma hırsı, sorumluluk almaktan uzaklaşan yapısı nedeniyle gerçeklikten giderek koparak günümüz gençliğinin çalışma hayatına geçişiyle birlikte birçok problem yaşanmakta ve gençler uyum sağlamada zorlanmaktadırlar. Rol model aldıkları dizi, müzik karakterleri gündelik rutinlerinin içerisine girdikçe, iş hayatlarından beklenti düzeyleri değişmekte ve dahası onlar için çalışmanın anlamı değişmektedir. Öte yandan iş hayatına girdiklerinde gerçeklik şokuyla baş başa kalan gençler işten ayrılma, hayal kırıklığı gibi birçok sorun yaşamaktadır. Bu durumda tekrar işsiz hâle gelen genç bir sonraki iş arayışında gerçeklikten kopuk bir biçimde iş aramaya başlamaktadır. Bu kopuşla birlikte iş arama süresi artan genç işsizlerin popüler kültürden etkilenecek iş beklentileri gerçeklikten uzaklaştığından iş bulma süreleri uzamaktadır.

¹²⁸ Aysel Günindi-Ersöz, “Popüler Kültür Ürünlerinden Müzik Videolarının Gençler Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, **Aile ve Toplum**, C: 2 S: 5, 2002.

¹²⁹ Ömer Özden, “Üniversite Öğrencilerinin Popüler Kültür ve Popüler Müzikle İlgili Görüşleri”, Konya, **Basılmamış Doktora Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 92.

¹³⁰ Yaşar Erjem, Mustafa Çağlayandereli, “Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 2006 C:30 S:1, s.15-30; Yalçın Çetinkaya, “Bir ‘Manipülasyon Aracı’ Olarak Medya, Medya ve Gençlik”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, S: 57, 2005, s.10–12.

Gençler popüler kültür, sorumluk, eğlence çalışma hayatı ekseninde değerlendirmeye tabi tutulurken kuşaklar arası farklılıkları da değerlendirmeye dâhil edildiğinde, Neil Howe ve William Strauss'un 1991'de yayımlanan çalışmalarında Amerika'da yirmi beş farklı kuşak olduğu belirtilmiş, daha sonra yapılan araştırmalarda kuşaklar beş kategoriye indirilmiştir. Bunlar¹³¹; Yönetimsel Sorunlar Kuşağı (Generation): 1901-1924 yılları arasında doğanlar, Sessiz Kuşak (Silent): 1925-1942 yılları arasında doğanlar, Patlama Kuşağı (Boom): 1943-1960 yılları arasında doğanlar, X Kuşağı (X): 1961-1981 yılları arasında doğanlar, Milenyum Kuşağı (Millenials): 1982-2002 yılları arasında doğanlardır.

Ancak bu sınıflandırma sonrasında da yapılan birçok çalışmada doğum yılları arasında farklılıklar bulunduğu ve tarih kesinlikleri konusunda görüş birliği sağlanamadığı görülmüştür.

Türkiye'de kuşaklar ise şu şekilde sınıflandırılabilir¹³²; Geleneksel Kuşak: 1923-1945 Arası doğanlar, Patlama Kuşağı: 1946-1959 Arası doğanlar, X Kuşağı: 1960-1980 Arası doğanlar, Y Kuşağı: 1980-2000 Arası doğanlar, Z Kuşağı¹³³: 2000 sonrası doğanlar (Bazı çalışmalarda 1995 yılı doğanlar başlangıç yılı kabul edilmektedir.)

Araştırma konusu olan gençler açısından bakıldığında çalışma hayatındaki Y ve Z kuşağının çalışmayı ilgilendirdiği görülmektedir. Y kuşağı işte sadakat duyguları az olmakla birlikte, eğlenceye önem veren, çalışma hayatıyla aile hayatı arasında dengeyi kurmak isteyen, çalışmayı sevmekle birlikte iş hayatını hayatının merkezine koymayan, teknolojiyi iyi derecede kullanan¹³⁴, ebeveynleri ve aileleriyle iyi ilişkiler içerisinde olan ve hatta iş görüşmelerine ailelerini getiren, hedonist, bencil ve

¹³¹ Emir Kayacan, "X ve Y Kuşaklarının Motivasyon Kaynakları: Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması", İstanbul, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 74-75.

¹³² a.e., s. 81.

¹³³ Mark McCrindle, Emily Wolfinger, **The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations**, 2. Bs., Sdney, UNSW Press, 2011, s. 12.

¹³⁴ Behrstock-Sherratt, Ellen Jane Coggshall, "Realizing the Promise of Generation Y", **Educational Leadership**, C:67, S: 8, 2010, 28-34.

tembel¹³⁵ motivasyon açısından bakıldığında diğer bütün kuşaklarla karşılaştırıldığında (Z kuşağı hariç) en az sorumluluk ve en fazla boş zamanla motive olan kuşaktır¹³⁶. Bu bağlamda çalışma hayatına ve iş arama davranışlarına ilişkin aile ile ilişkileri yoğun olan bu kuşak aynı zamanda iş değiştirme eğilimleri yüksek¹³⁷ (özellikle X kuşağına göre düşük sadakat, aile ile bütüncül ilişkiler) olan bir kuşağı temsil etmektedir.

Boş zaman tercihi yüksek olan gençlerin boş zamanlarında yoğunlukla yaptıkları faaliyetler ise popüler kültürle birebir ilintilidir. Y kuşağının teknoloji ve iletişim araçlarının (internet, televizyon, sosyal medya gibi) yoğun kullanıldığı bir döneme denk gelmesi onları hedef kitle hâline getirmiştir. 2012 yılında SETA ve Gençlik Spor Bakanlığı tarafından yapılan araştırmada da görülmektedir ki gençler boş zamanlarını yaygın olarak televizyon seyrederek (yerli diziler, spor programları ve diğer programlar) geçirmektedirler. Ardından kitap, dergi ve gazete okuma gelmektedir. Nüfusbilim Derneği ile UNFPA tarafından yapılan araştırmada gençlerin %75'i boş zamanlarında alışveriş merkezlerine gittiklerini belirtmişlerdir. Fiziksel ve zihinsel etkinlikler ise çok gerilerde kalan tercihler arasında görülmektedir¹³⁸. Bu bağlamda bakıldığında gençlerin tüketime yöneldiğini ve boş zamanlarının çoğunu popüler kültür araçlarına maruz kalarak geçirdiklerini ifade etmek mümkündür. İş hayatlarından beklentileri de boş zaman tercihleri ön planda olduğu da göz önüne alındığında, popüler kültürle olan ilişkileri yoğun olan bu kuşağın, daha fazla eğlence anlayışına yöneldiğini açıkça görebilmekteyiz. Bu durumda da gençler beklentilerine uygun işler bulamamakta ve uzun süre işsiz kalmaktadırlar.

2.1.5. Genç Nüfusta Atalet

Genç nüfusun atalet, NEET (not in education, employment or training) olarak da belirtilen oran OECD tarafından ne eğitimde ne istihdamda olan gençler olarak

¹³⁵ Martha Crumpacker, Jill M. Crumpacker, "Succession Planning and Generational Stereotypes: Should HR Consider Age-Based Values and Attitudes a Relevant Factor or a Passing Fad?" **Public Personnel Management**, C: 36, S: 4, 2007, s. 349–369.

¹³⁶ Ian N. Barford, Patrick T. Hester, "Analysis of Generation Y Workforce Motivation Using Multiattribute Utility Theory", **Defense Acquisition Research Journal**, C: 18, S: 1, 2011, s. 72.

¹³⁷ Nevbahar Ertaş, "Turnover Intentions and Work Motivations of Millennial Employees in Federal Service", **Public Personnel Management**, C: 44, S: 3, 2015, s. 9-13.

¹³⁸ Nüfusbilim Derneği, "Genç Nüfusa Genel Bakış Raporu", (çevrimiçi) http://www.nd.org.tr/dosya/NBD_Gencn%C3%BCfus_rapor.pdf, 02 Şubat 2018.

tanımlamaktadır. TÜİK’ de NEET oranını aynı tanımlama üzerinden hesaplamakla beraber Türkçede NEİY (Ne istihdamda ne eğitimde ne de yetiştirmede) olarak kısaltılmıştır. Eğitimde olanlar tam zamanlı ya da yarı zamanlı eğitimde olanları içerirken, çok kısa süreli eğitim ve öğretim faaliyetleri bu hesaplamanın dışında bırakılmaktadır¹³⁹. NEİY heterojen bir yapıya sahip olmakla birlikte, işsiz (istihdam için uygun ve aktif olarak iş arayan), eğitim ve öğretimin dışında kalan aktif olmayan gençleri ifade eder. Aktif olmayanlar ifadesinden kasıt da aşağıda belirtildiği gibi beş kategoride değerlendirilmektedir¹⁴⁰.

- Ailesine bakanlar
- Engelliler ve hastalar
- Cesareti kırılmış veya sosyal olarak dışlanmış gençler
- Gönüllü NEİY kapsamında olanlar (Seyahat ve sanatsal faaliyetler gibi kişisel hedefler için eğitime ve kariyerine devam etmemeyi tercih edenler)

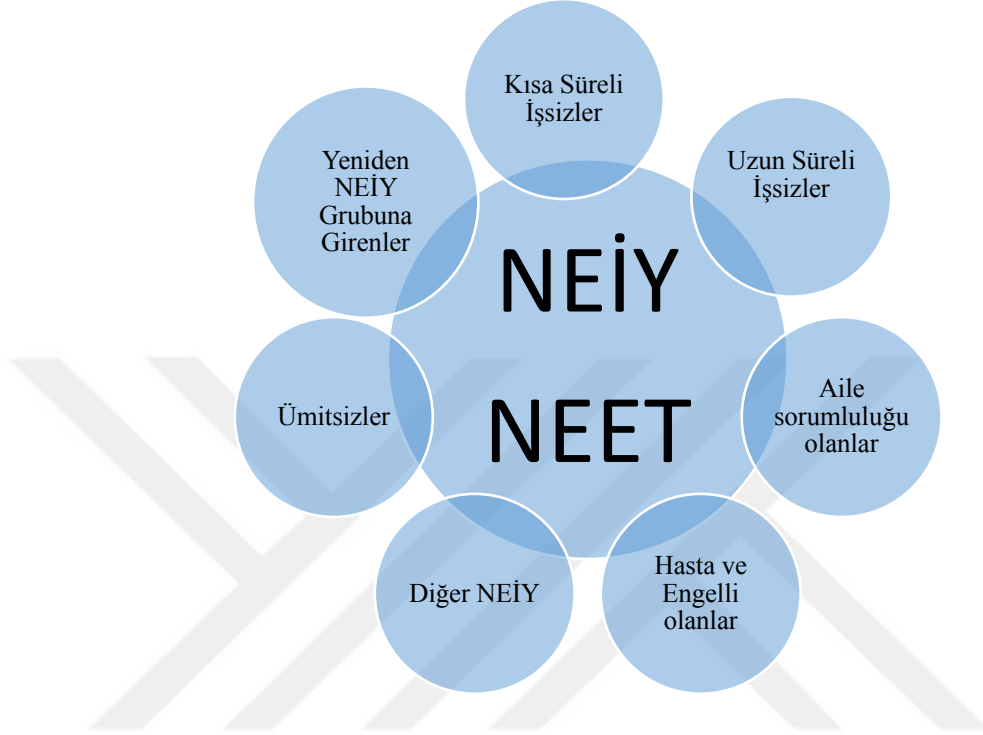
Eurofound raporunda belirtilen NEİY nüfusunun alt bileşenleri aşağıdaki grafikte belirtilmiştir. Ayrıca her alt kategoride farklı sosyo-ekonomik faktörler bulunmakla birlikte eğitim, aile geliri, aile geçmişi, göçmenlik, sağlık durumu gibi bileşenlere ayrıştırılmıştır. Aşağıdaki grafikte de belirtildiği üzere NEİY kısa süreli işsizler, uzun süreli işsizler, aile sorumluluğu olanlar, hasta ve engelli olanlar, ümitsizler, yeniden NEİY grubuna dâhil olanları içeren alt bileşenleri bulunmaktadır¹⁴¹.

¹³⁹ OECD, (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-education-or-employment-neet.htm>, 01 Mart 2018.

¹⁴⁰ETF,” Çalışmayan, Eğitim Ve Öğrenim Görmeyen (NEET) Gençliğe Odaklanarak Türkiye’de Gençler İçin Beceri Ve İşlere Yönelik Yollar Oluşturma Çalıştayı Arka Plan Notu” (çevrimiçi) [https://www.etf.europa.eu/events/mgmt.nsf/\(getAttachment\)/6D06DA021A408DFDC1257F0F004D25E0/\\$File/Arkaplan%20notu%20NEETs%20calistayi%20Turkiye_final.pdf](https://www.etf.europa.eu/events/mgmt.nsf/(getAttachment)/6D06DA021A408DFDC1257F0F004D25E0/$File/Arkaplan%20notu%20NEETs%20calistayi%20Turkiye_final.pdf), 03 Nisan 2018.

¹⁴¹ Eurofound, **Exploring the Diversity of NEETs**, Publications Office of the European Union, 2016, s. 32.

Şekil 2: NEİY Nüfusunun Alt Bileşenleri

Kaynak: Eurofound, **Exploring the Diversity of NEETs**, Publications Office of the European Union, 2016, s. 33.

Şekil 2’de belirtildiği gibi okulla ilişkisini kesmiş, işgücüne katılmayan gençlerin¹⁴² oranının 15-19 yaş grubunda %16,8, 20-24 yaş grubunda %32,5, 25-29 yaş grubunda ise %34 olduğu görülmektedir. En yüksek oran 25-29 yaş grubunda gözlemlenmektedir. Her ne kadar gençlik 15-24 yaş grubu içerisinde ifade edilse de eğitimde kalma süresinin artması ve işe geçiş sürelerinin uzaması dolayısıyla gençlerin istihdama geçişi araştırmalarında 29 yaşa kadar olan nüfus, geniş genç yaş sınıflandırması dâhilinde çalışmalara konu edilmektedir¹⁴³.

Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler cinsiyet anlamında değerlendirildiğinde kadınlarda rakamların çok yüksek seyrettiği görülmektedir. 15-19 yaş grubu içerisinde %21,9, 20-24 yaş grubunda %47, 25-29 yaş grubu içerisinde

¹⁴² İnsan Tunalı, Bengi Yanık İlhan, “Türkiye’de İşgücü Piyasasına Geçiş Aşamasında Gençler”, **Ekonomik Araştırma Forumu**, Araştırma Notu 9-01, TÜSİAD, Ocak 2009.

¹⁴³ Yaş aralığı ülkeden ülkeye değişim gösterebilmektedir.

%53,4 olan NEİY oranı kadınların kendi yaş grubu içerisinde olan (15-19 yaş grubu hariç) kadınların yarısının atalet içerisinde olduğu açıkça görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi kadınlar geleneksel rol temelli nedenlerle (evlilik, çocuk, ev işi gibi) işgücüne dâhil olmamaktadırlar. Bu durumda da kadınlarda erkeklere oranlara neredeyse 3 kat daha fazla NEİY oranı hesaplanmaktadır (15-19 yaş grubu hariç). Son yıllarda eğitim öğretim alanında yaşanan olumlu gelişmeler NEİY oranını düşürücü etki yaratmaktadır. Öte yandan yükseköğrenime kayıtlı olanların %50'sinden fazlasının açık öğretimde kayıtlı olması rakamları baskılamakta¹⁴⁴, Türkiye buna rağmen 15-29 yaş grubunda %28,2 oranıyla OECD ülkelerinin arasında en yüksek NEİY oranına sahip ülke konumunda bulunmaktadır¹⁴⁵.

Uzun süreli genç işsizlik oranları istatistiki olarak düşük seyreden Türkiye’de gençlerin hem istihdamdan hem de eğitimden çekilmeleri istatistiki anlamda verilerin baskılandığına işaret etmektedir. İstihdam şansına sahip olabilecek bir gencin emek piyasalarından çekilmesi beklenebilecek bir sonuç değildir. Diğer yandan açık öğretim sistemine kayıtlılık gerçek sonuçların gözden kaçırılmasına neden olabilmektedir. Uzun süreli genç işsizlerin içerisinde cesareti kırılmış gençlerin yoğunluğu da dikkate alınarak tekrar değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Türkiye güncel olarak uluslararası anlamda iyi bir ortalamaya sahip gibi gözükse de gerek NEİY oranları bazında gerekse de güncel genç işsizliği kapsamında değerlendirildiğinde özellikle 25-29 yaş grubundaki gence odaklanmak zorunda olduğu görülmektedir. Uzun süreli genç işsizliğinin yoğun olduğu eğitim seviyesi yükseköğrenim mezunlarında gözlemlenmektedir. Bireyin en iyi ihtimalle 22 yaşında üniversiteden mezun olacağı varsayıldığında üç yıldan uzun süredir işsiz olan genç kategorisine 15-24 yaş grubu bazında değerlendirme yapılamamaktadır. Yine de 20-24 yaş oranlarına bakıldığında özellikle kadınlarda bu yaş grubu içerisindeki nüfusun neredeyse yarısının ne eğitimde ne istihdamda olduğu göze çarpmaktadır. 15-24 yaş arası kadın nüfusunda uzun süreli işsiz sayısı ise 88 bin kişidir. 254 bin kadın ise ne eğitimde ne de istihdamdadır.

¹⁴⁴ Nergis Dama, “Türkiye’nin Eğitim Öğrenim ve Çalışma Sürecinde Olmayan Gençleri”, **Seta Analiz**, Nisan 2017, S:198, s. 20.

¹⁴⁵ OECD Stat, “Youth not in employment, education or training (NEET)” (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>, 5 Nisan 2018.

Kadınların emek piyasalarına dâhil olmamasıyla ilgili toplumsal cinsiyet rolleri de devreye girse bile burada neredeyse üç kat fark bulunmaktadır. Genç erkekler üzerinden değerlendirildiğinde ise NEİY oranının en yüksek olduğu yaş aralığı %17,7'yle 20-24'tür. 20-24 yaş aralığında 490 bin erkek ne eğitimde ne istihdamdadır. Uzun süreli genç işsiz toplamda 15-24 yaş arasında 69 bin kişi olarak verilere yansımıştır. Uzun süreli iş arama maliyetine katlanamayan gençlerin büyük çoğunluğu gücümüş işçi konumuna düşmektedir. İş bulma ümidi olmayan gençlerin sayısı 2000 yılında 91 bin kişiyken, 2016 yılı rakamlarına göre %2,06 kat artarak 188 bine çıkmış, iş aramayıp çalışmaya hazır olanların sayısı ise 2000 yılında 139 binden 2016 yılında 3,17 kat artarak 442 bine çıkmıştır.

Tablo 26: Genç Nüfusun Eğitimde ve İstihdamda Olma Durumu 2017 (Bin Kişi)

Yaş Grubu		Toplam Nüfus	Sadece Eğitimde Olanlar	Sadece İstihdamda Olanlar	Eğitim ve İstihdamda Olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanların Oranı %
15-19	Toplam	6.280	3.741	758	728	1.053	16,8
	Kadın	3.030	1.917	234	214	665	21,9
	Erkek	3.250	1.824	523	514	389	12
20-24	Toplam	5.595	1.185	1.830	761	1.818	32,5
	Kadın	2.825	598	645	254	1.318	47
	Erkek	2.771	587	1.185	508	490	17,7
25-29	Toplam	6.085	366	2.988	661	2.070	34
	Kadın	3.040	227	979	209	1.625	53,5
	Erkek	3.045	139	2.009	452	445	14,6

Kaynak: TÜİK, (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/>, 5 Nisan 2018.

2.1.6. Aile Olgusuna Bakışta Farklılaşma: Geç Evlenme Bir Sorun mu Yoksa Tercih Mi?

Toplumun en temel kurumlarından biri olan aile kuşkusuz emek piyasasının da temelini oluşturmakta ve hatta şekil vermektedir. Son yıllarda değişen aile yapısı, yaşam biçimi, gençlerin evlilik kurumuna olan bakış açısının değişmesi ve pek çok sosyal değişken toplumsal alanda birçok değişime sebebiyet vermiştir.

Aile kavramının tarihsel kökenlerine inildiğinde geleneksel toplumdan modern topluma geçerken köklü değişimler yaşayarak dönüşüme uğradığı sonucuna ulaşılır. Ailenin geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş temelinde sanayileşmenin yattığı

gerçeği yadsınamamaktadır. Özellikle ekonomide yaşanan değişimler ve sanayileşmeyle ortaya çıkan kentleşme ve akabinde meydana gelen toplumsal ilişkiler geleneksel ailenin yerini modern çekirdek aileye bırakmasına neden olmuştur. Ancak geniş ailenin ortadan kalktığı savı bu bağlamda doğru bir ifade olmamakla birlikte çekirdek aileyle birlikte yer almaktadır¹⁴⁶.

Stone Avrupa'daki değişimi 1500'lerden 1800'lere kadar üç aşamada ele almış; ilk evrede duygusal bağlılığın olmadığı, toplulukların içinde ayırt edilemeyen romantik ilişkilere hastalık gözüyle bakılan bir dönemden ikinci evre olan 17. yüzyıldan 18. yüzyılın sonuna kadar olan süreçte evlilikte aşka bakış açısının değiştiği ancak bu değişim daha çok üst tabakada gerçekleştiği bir yapıya evrildiğini belirtmiştir. Son evrede ise “*bağlanmacı bireyciliğin*” geliştiğini ifade eden Stone bu dönemde iş yerinin ev dışına çıkmasının aileyi üretimden ziyade tüketime yönelttiği, kadınların daha çok ev işleriyle erkeklerin ise evi geçindirmesiyle ilişkilendirildiği bir döneme geçildiğini ifade etmektedir¹⁴⁷.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise özellikle Avrupa ülkeleri başta olmak üzere kadınların işgücüne katılımının artması, sosyal ve ekonomik gelişmelerin yaşanması ve yine kadınların refah seviyelerinin yükselmesi ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları nedeniyle ailenin yapısal olarak değişime uğradığı görülmüştür¹⁴⁸. Birçok sosyolog ailenin boyutunda meydana gelen esaslı değişikliğin sebebini kapitalizm ile ilişkilendirmiştir.¹⁴⁹

Türkiye’de evlilik yaşı 1970 öncesi kadınlarda 16 iken 2000 yılı sonrası kadınların evlilik yaşı 24’e çıkmıştır. Bu durumun birçok sebebi olmakla birlikte Türkiye’de 1950’li yıllarda yaşanan iç göç ve sanayi ile hizmetler sektörünün kentsel alanlarda yoğunlaşması, bu sektörlerde işe girmek için önem kazanmaya devam eden eğitimle birlikte kentsel alanlarda aile kurma sürecinin kırsal alanlara göre değişmesi önde gelenler arasındadır. Aile kurulmasının ön planında iş sahibi olma bir diğer

¹⁴⁶ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması**, Ankara, Araştırma Serisi 2010, s. 28-29.

¹⁴⁷ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008, s. 249.

¹⁴⁸ Irena E. Kotowska v.d., **Second European Quality of Life Survey: Family Life and Work**, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2010, s. 7.

¹⁴⁹ Anthony Giddens, **Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım**, Çev: M. Ruhi Esengül ve İsmail Öğretir, 5. bs., İstanbul, Birey Yayıncılık, 1998.

ifadeyle işsiz olmama başat rol oynamaktadır. Ailenin hem kurulması hem de devamlılığı için istihdam edilmenin önem kazanması paralelinde eğitim seviyesine verilen önemi de beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda mülkiyet sahipliği de önem kazanan bir diğer faktör hâlini almıştır. Bu koşullarla birlikte aile kurma süresi uzamış ve özellikle kentsel alanlarda ilk evlenme yaşı hızla yükselmiştir¹⁵⁰.

Öte yandan refah seviyesi yüksek olan kesim yoksul kesime göre daha geç evlenmektedir¹⁵¹. Bu bağlamda evlilik kararının sadece ekonomik nedenlerle verildiğini ifade etmek yanlış olacaktır. Bunun yanında kültürel, bireysel tercihler, tüketim, benmerkezcilik, yalnızlaşma gibi birçok neden ifade edilebilir.

1935'te yapılan ulusal nüfus sayımında evlilik yaşının dinî nikah, evlilik nedeniyle kadınların yaşlarını yüksek göstermesi gibi sebeplerle beklenenden farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmada kırsal kesimde ortalama evlilik yaşının kadınlarda 19, erkeklerde 22 olduğu ifade edilmektedir. Kentsel alanlar Türk aile yapısından ziyade Avrupa'yla benzer eğilimler göstererek kırsal alandan ayrılmıştır. İstanbul'da ise erkeklerin evlilik yaşı 1905-1940 yılları arasında 30 yaş civarında kadınlarda ise 1930 yılı verilerine göre ilk evlilik yaşı 23'ün üzerinde tespit edilmiştir¹⁵².

Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan modern aile eğitim, hukuk ve sanat gibi kurumlarla bütünleşen, eşitlikçi politikalarla harmanlanan ve kadınların toplumsal katılımlarının artması gibi dönüşümlerle kadınların emek piyasasına geçişlerini yönlendiren bir dönem olarak geleneksel aile yapısından ayrılan bir aileyi de beraberinde getirmiştir. Bu dönem ve sonrasında kadın ve aile sorunlarının temel politikalar üzerine yapılan tartışmalar açısından yeri ve önemini korumuştur¹⁵³.

Kentlerde kadınların eğitim seviyelerinde artışla birlikte ücretli işlerde çalışarak bağımsızlıklarını kazanmış olmaları da onları erkeklere karşı ekonomik

¹⁵⁰ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, İstanbul, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, 2014, s. 24-25.

¹⁵¹ Aylin Görgün Baran, "Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış", **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, C: 1 S:1, 2013, s. 22.

¹⁵² Alan Duben, **Kent, Aile, Tarih**, 2. Bs., Çev: Leyla Şimşek, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s. 131-132.

¹⁵³ İsmail Doğan, **Dünden Bugüne Türk Ailesi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009, s. 202-203.

olarak bağımlı statüden kurtararak kendi tercihlerini özgürce yapabilme şansı da yaratmıştır. Bu anlamda evlilik yaşı artarken, çocuk sahibi olma süresi uzamış ve sonuçta da boşanma hızı da artış göstermiştir¹⁵⁴.

İşsizlik ve aile arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Genç işsiz bireylerin gelir yoksunluğundan ötürü evlenme kararı almamaları doğal bir sonuç olarak kabul edilebilir. Öte yandan işsizlik oranlarının yüksek seyretmesi, mülkiyet, gelir düzeyi gibi değişkenler gençlerin evlilik kararı alırken öncelikli değişkenleridir. Birikim şansına sahip olmayan işsiz gençlerin mülkiyet edinmesi mümkün gözükmemekle birlikte, uzun süredir işsiz olan gencin ise elindeki birikimleri harcamış olması, geleceğe yönelik kaygılarının yoğun olması ve yüksek işsizlik baskısı altında evlilik kararı alabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Evlilik aynı zamanda tüketim anlamında sorumluluğun artışı da, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısını da arttıran bir etmendir. Özgül ve Özgüven'nin ekonomik durgunluğun tüketici davranışlarına olan etkisini inceledikleri çalışmada, evlilerin ekonomik durgunluk dönemlerinden bekârlara oranla daha fazla etkilendiklerini tespit etmişlerdir¹⁵⁵. Bu yüzden ekonomik durgunluk dönemlerinden ve ekonomik krizlerden etkilenme dereceleri de evli ve bekârlar arasında evliler aleyhine işlemektedir.

Diğer yandan evli olmanın uzun süreli işsizlik riskini azalttığı yapılan çalışmalarda da kanıtlanmıştır¹⁵⁶. Evlilerin sorumluluklarının yüksek olması, gelir elde etme zorunluluğu işsiz kalma süresini kısaltmaktadır. Bulut'un yaptığı çalışmada, iş bulma süresinin cinsiyet açısından değerlendirmiş, kadınların uzun süreli işsizliğe daha fazla mazur kaldığını ifade ederken, 0 ile 12 ay arasında evlilerin iş bulma

¹⁵⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, İstanbul, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, 2014, s. 24-25.

¹⁵⁵ Engin Özgül, Nihan Özgüven, "Ekonomik Durgunluk Dönemlerinde Tüketicilerin Satın Alma Davranışında Yaşanan Değişimlerinin Analizi", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı: 13, 2011, s.239-263.

¹⁵⁶ Aysit Tansel, H. Mehmet Taşçı, "Determinants of Unemployment Duration For Men and Women in Turkey," **Turkish Economic Association**, Discussion Paper No: 1258, s. 45-49; Volkan Bulut, "Türkiye'de İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Çözümlemesi ile İncelenmesi", Ankara, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, 2011; Louise Grogan, Gerard J. van den Berg, "The Duration of Unemployment in Russia" **CEPR Discussion Papers 2268**, 1999; Mehmet Taşçı, Ali Rıza Özdemir, "Trends in Long-Term Unemployment and Determinants of Incidence of Long-Term Unemployment in Turkey", **Journal of Economic and Social Research**, C: 7, S: 2, 2006, s.1-33.

süresinin daha kısa, bekârların ise 12 ay ve 24 ay ve üzeri bulma süresinin evlilere göre daha kısa olduğunu ifade etmektedir¹⁵⁷. Taşçı ve Özdemir çalışmasında ise uzun süreli işsizlik riski ile bekâr olmak ve Marmara ve Ege Bölgesinde yaşamak arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Tansel ve Taşçı ise evli kadınların evli erkeklere göre daha uzun süreli işsizliğe sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Çağlar, Kumaş ve Moralı yaptıkları çalışmada ise özellikle kadınların, hiç evlenmeyenlerin, yaşlı işsizlerin (genç işsizlere göre karşılaştırıldığında) çalışma deneyimine sahip olmayanların, uzun süreli işsizler arasında belirgin olduğunu ifade ederek daha riskli gruplar olduklarını ifade etmektedirler¹⁵⁸.

2.2.EKONOMİK BELİRLEYİCİLER

Uzun süreli genç işsizliğin ekonomik belirleyicileri yapılan literatür taraması neticesinde girişimcilik ekosistemi ve İŞKUR'un faaliyetlerinin yetersizliği, ekonomik krizler ve istihdam yaratmayan büyüme, kayıtdışı istihdamın mevcudiyeti, emek piyasalarında esneklik arayışları olarak belirlenmiş olup bu bağlamda değerlendirilmiştir.

2.2.1. Girişimcilik Ekosistemi ve İŞKUR Faaliyetlerinin Yetersizliği

Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülke genç işsizlik oranını düşürmek, genç istihdamı arttırmak için uyguladığı istihdam politikalarında girişimciliği başat olarak görmektedir. Genç işsizliği bağlamında hem istihdam yaratmak hem de ekonomik faaliyetleri destekleyerek ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek için girişimciliğin teşvikine büyük önem vermektedirler.

AB ülkelerinin de genç işsizliği ile mücadele etme noktasında önemli bir alanı oluşturan girişimcilikle ilgili uygulanan temel politikalar şunlardır¹⁵⁹:

- Yeni bir işletme kurmak için prosedürlerin azaltılması ve yine küçük işletmelerin muhasebe ve vergi işlemlerinin azaltılması,
- Kendi hesabına çalışmanın desteklenmesi,

¹⁵⁷ Volkan Bulut, **a.g.e**, s. 67.

¹⁵⁸ Atalay Çağlar, Handan Kumaş, Tuncay Moralı, "Türkiye'de İşsizlerin İş Arama Süresini Belirleyen Faktörler: 2007-2013 Dönemi", **Sosyal Güvenlik Dergisi**, C: 5, S: 1, 2015, s. 68-103.

¹⁵⁹ Naci Gündoğan, "Genç işsizliği ve Avrupa Birliği-ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç istihdam Politikaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S: 54, C: 1, s. 74-75. Aralığı 63-79.

- Yeni iş alanları yaratma fırsatlarının geliştirilmesi,
- İşgücü üzerindeki vergi yükünün azaltılması.

Ayrıca AB Komisyonu “İşletme ve KOBİ'lerin Rekabetçiliği”(COSME) programı oluşturarak 2014-2020 yılları arasında bu program dâhilinde 2.5 Milyar Euro bütçe öngörülen programda¹⁶⁰;

- KOBİ'lerin finansmana erişimine yardımcı olmak,
- İş kurma ve büyüme için olumlu bir ortam oluşturmak,
- Avrupa'da girişimcilik kültürünü teşvik etmek,
- Avrupalı şirketlerin sürdürülebilir rekabetçiliğini artırmak,
- Küçük işletmelere farklı ülkelerde faaliyet gösterebilme imkânı tanımak başlıkları öne çıkmıştır.

Diğer yandan Y kuşağı üzerine yapılan araştırmalarda girişimcilik eğilimi yüksek kuşak olarak ifade edilen Y kuşağının “bağımsız olma”, “yaratıcı” ve “risk alabilme” özelliklerinin diğer kuşaklardan daha yüksek eğilimli olduğu gözlemlenmiştir¹⁶¹. Uluslararası denetim ve danışmanlık şirketi olan EY “Yeni Kuşağı Kaybetmemek” isimli raporunda gençlerin düşük nitelikli ve ücretli işlerde çalıştığını ifade ederken, girişimciliğin genç işsizlik için etkili bir çözüm olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca gençlerin girişimcilik anlamında %73’nün finansman, %66’sının ise bu alanda eğitime ihtiyacı olduğunu ifade ettikleri görülmektedir¹⁶².

Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018’¹⁶³de genç girişimci, “*Tek Başına Veya En Az %30 Payla Bir İşletmenin Sahibi Olan 18-29 Yaş Arası*

¹⁶⁰ H. Yunus Taş, Merve Bilen, “Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri”, **Emek ve Toplum Dergisi**, C: 3 S: 2, 2014, s. 67.

¹⁶¹ Fadime Çoban, “Milenyum Kuşağı Neleri Değiştirecek?” **Capital Dergisi**, Haziran, 2006, <https://www.capital.com.tr/yonetim/insan-kaynaklari/milenyum-kusagi-neleri-degistirecek>, 2 Şubat 2018; Hatice Necla KELEŞ, “Girişimcilik Eğiliminin Kuşak Farkına Göre İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S:26, 2013, s.23-43.

¹⁶² EY, “Avoiding a Lost Generation Young Entrepreneurs Identify Five Imperatives for Action”, (çevrimiçi) [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Avoiding_a_lost_generation_June_2013/\\$FILE/Avoiding_a_lost_generation_LoRes_FINAL.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Avoiding_a_lost_generation_June_2013/$FILE/Avoiding_a_lost_generation_LoRes_FINAL.pdf), 01 Nisan 2017.

¹⁶³ KOSGEB, Türkiye Girişimcilik Stratejisi Eylem Planı 2015-2018, (çevrimiçi) https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf, 1 Mayıs 2017.

Kişiler veya 18-29 Yaş Arası Potansiyel Girişimcilerdir.” olarak tanımlanırken, program dâhilinde;

- Genç girişimciler için Erasmus,
- Yenilikçi Girişimciliğin Desteklenmesi,
- AB genç girişimci programlarına katılım sağlanması,
- Gençlere yönelik girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması hedefleri

belirlenmiştir.

Uzun süreli işsizlik açısından değerlendirildiğinde kuşkusuz girişimcilik özellikle uzun süreli işsizler için istihdamı arttıracak politikalardan biridir. Uzun süreli genç işsizlerin emek piyasalarına tekrar girişleri daha güç olduğu için, istihdam hacmindeki artışla beraber diğer aktif istihdam politikalarıyla da desteklenmesi dâhilinde emek piyasalarına giriş yapabilme ihtimalleri yükselecektir. Ancak bu kişilerin uzun süredir emek piyasası dışında oldukları düşünüldüğünde tekrar eğitime tabi tutulmaları ve güncel durumda destek görmeleri şarttır. Türkiye’de aktif istihdam politikaları bağlamında uzun süreli genç işsizlere yönelik özel bir program bulunmamasıyla birlikte, İŞKUR bünyesinde gençlere ve uzun süreli işsizlere yönelik yürütülen bir dizi çalışma bulunmaktadır.

1946 yılında kurulan İş ve İşçi Bulma Kurumu değişen yapı ve yürütülen hizmetler noktasında yaşadığı sorunlar nedeniyle aktif istihdam politikaları bağlamında emeğin niteliğini, becerilerini geliştirme ve iş yaratma anlamında yeni bir misyon yüklenmiş ve 2003 yılında çıkarılan yeni kanunla Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) kurulmuştur. Kurum aktif istihdam politikalarıyla hem işverene hem de işçiye destek sağlamakta ve geçici de olsa yeni istihdam yaratma görevi bulunmaktadır. Ancak bu yaratılan işlerin geçici olmasıyla ilgili çeşitli sıkıntılar ortaya çıkmaktadır¹⁶⁴. Aktif istihdam politikalarının en önemli etkinlik alanı işsizlerin emek piyasasına tekrar dâhil edilmesi için çalışmalar yürütmektir. Bu çalışmalarda öncelikli olarak dezavantajlı grupların hedef kitlesi; kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, engelliler, madde bağımlıları ve sosyal yardım yararlanıcılarıdır. Kurumun genç işsizler için öncelikli amacı iş bulmalarını sağlamak ve deneyim kazandırmaktır. Bu amaç için kurum,

¹⁶⁴ Koray, a.g.e. s, 311.

istihdam programları, ücret ve istihdam sübvansiyonlarıyla ilgili çalışmalar yürütmektedir¹⁶⁵.

İŞKUR'un uzun süreli işsizleri de dâhil ettiği programlardan biri “İŞKUR İş Kulüpleri” projesidir. Bu proje kapsamında söz konusu dezavantajlı gruplara, iş ve meslek danışmanlığı verilerek, iş aramak için teşvik etme, mülakat uygulamaları ve iş arama kanalları hakkında bilgi verme gibi danışmalıklar sunulmaktadır¹⁶⁶. Ayrıca aktif istihdam politikaları dâhilinde İŞKUR'un uyguladığı programlar bulunmaktadır. Bunlar; ücret ve istihdam sübvansiyonları, kendi işini kuracaklara yardım programları, doğrudan kamu istihdamı, mesleki eğitim programları, kamunun eşleştirme ve danışmanlık hizmetleridir¹⁶⁷. Türkiye’de uygulanan aktif istihdam hizmetleri¹⁶⁸;

- Mesleki Eğitim Kursları
- Girişimcilik Eğitim Programları
- İşbaşı Eğitim Programları
- Toplum Yararına Programlar

Bunlara ek olarak İŞKUR;

- Çalışanların Mesleki Eğitimi
- Özel Politika ve Uygulamalar
- Korumalı İşyerleri Projesi
- Engelli ve Eski Hükümlüye Kendi İşini Kurma Desteği
- Engellinin İş Bulmasını Sağlayacak Destek Teknolojilerine İlişkin

Projeler

- Engellinin İşe Yerleştirilmesi, İşe ve İşyerine Uyumunun Sağlanmasına

Yönelik Projeler

- Engellilerin İstihdam Edilebilirliklerini Artırmayı Amaçlayan Mesleki

Eğitim ve Rehabilitasyon Projeleri yürütmektedir.

¹⁶⁵ Şelale Uşen, “Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları”, **Çalışma ve Toplum**, C:2, 2007, s. 66-67.

¹⁶⁶ İŞKUR, “İş ve Meslek Danışmanlığı”, (çevrimiçi) <https://www.iskur.gov.tr/baglantilar/sss/is-ve-meslek-danismanligi/>, 10 Aralık 2018.

¹⁶⁷ Özlem Işığışok, **İstihdam ve İşsizlik**, Bursa, Dora Yayınları, 2014.

¹⁶⁸ İŞKUR, “Aktif İşgücü Programları”, (çevrimiçi) <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/isarayan/aktifisgucuprogramlari.aspx>, 2 Mayıs 2018.

İŞKUR’la ilgili temel problemlerden biri işe yerleştirme oranlarının düşük kalması ve kurumun işe yerleştirmelerde daha çok niteliksiz işlerde başarılı olmasıdır. 2016 yılı İŞKUR rakamlarına göre 15-24 yaş arası 144.042 erkek, 76.912 kadın, bütün yaş gruplarında toplamda 789.133 kişi işe yerleştirilmiştir. İstanbul’da ise 15-24 yaş arası 32.443 erkek, 20.160 kadın bütün yaş gruplarında toplamda 150.835 kişi işe yerleştirilmiştir. Diğer yandan 15-24 yaş arası 556.721 erkek, 408.553 kadın işe yerleştirilmek üzere İŞKUR’a başvuru yapmıştır. İŞKUR’a en fazla başvuru yapan yaş aralığı ise 15-24’tür. Aktif istihdam politikalarından yararlanan genç erkek sayısı 92.199 olurken, kadın sayısı 77.040’tır. Aktif istihdam politikalarından yararlanan en büyük kitle 15-24 yaş arası erkeklerden oluşmaktadır. Gençlerin İŞKUR’a başvuruları işsizlikle mücadele için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak gerek başvuran sayısının yüksekliği gerekse de başvuran genç erkeklerin %25,8’inin, kadınların ise %18,8’inin işe yerleştirilmesi kurumun başarısını sorgulanır hale getirmektedir.

İŞKUR’un aktif istihdam politikaları bağlamında ortaya koyduğu programlardan biri mesleki eğitim kurslarıdır. Söz konusu kurslar emek piyasası ihtiyaçlarını gözeterek, mesleği olmayan işsizleri, mesleği olanların mevcut becerilerini geliştirilmesini ya da mevcut mesleklerinin geçerliliğini yitirmiş olanların yeniden meslek edinmesini amaçlamaktadır. Ayrıca uzun süreli işsizler, gençler gibi dezavantajlı gruplara öncelik verilen eğitimlere katılım 2017 yılında (Ocak- Eylül) 86. 472 kişi olurken, katılımcıların 8.166’sı 15-19, 17.881’i, 20-24 yaş, 13.526’sı ise 25-29 yaş aralığındadır. Gençlerin toplam katılımcılar içerisindeki oranları ise 15-19 yaş aralığında %9,44, 20-24 yaş aralığında %20,68, 25-29 yaş aralığında ise %15,64’tür. Katılımcıların eğitim durumlarına baktığımızda ise, ilköğretim mezunu olanların oranı %57,5 olurken, Lise ve dengi %22,4, Önlisans %7, Lisans mezunu olanların oranı ise %6,1’dir. Ayrıca en fazla kurs düzenlenen ilk 10 meslek; dokuma konfeksiyon makineci, süt sığırcı yetiştiricisi, yöresel kilim dokuyucusu, çoban/sürü yönetim elemanı, müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, kadın giysileri dikim elemanı, el nakışçısı, aşçı yamağı, seramik imal işçisi ve hasta ve yaşlı refakatçisi meslekleri yer almaktadır¹⁶⁹. Açılan eğitimler dikkate alındığında mevcut başvuruların ilköğretim

¹⁶⁹ İŞKUR, “9. Genel Kurul Çalışma Raporu”, (çevrimiçi) https://media.iskur.gov.tr/13592/9-genel_kurul_raporu.pdf, 1 Ekim 2018.

mezunlarında yoğunlaşması son derece olağan olduğu görülmektedir. Söz konusu meslekler nitelik itibariyle yüksek vasıflar gerektirmemektedir. Bu durum da bize söz konusu programların niteliksiz işlerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Diğer yandan yararlanıcıların başvuru yaptığı meslekler de genellikle niteliksiz mesleklerdir. Oysa uzun süreli genç işsizlerin lisans ve üstü eğitim seviyelerinde yoğunlaştığı olduğu göz önüne alındığında, kurumun uzun süreli genç işsizlere yeteri kadar ulaşamadığı görülmektedir. Bu durumda da uygulanan mevcut politikaların uzun süreli genç işsizliği sorununa etkisi son derece kısıtlı kalmaktadır. Tablo 28’ de görüldüğü üzere 15-29 yaş grubunun başvurduğu mesleklerde en yoğun olan alan satış danışmanlığı, büro memurluğu ve garsonluktur. Diğer başvuruların da çoğu vasıfsız ya da yarı vasıflı işlerde gerçekleşmiştir. İŞKUR’un uzun süreli genç işsizlere yönelik uyguladığı özel politikalar bulunmamakla birlikte, uzun süreli işsizlere yönelik gerçekleştirdiği “İş ve Meslek Danışmanlığı” genellikle bu işlerde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 27: İŞKUR’a Yapılan Başvuruların Mesleklere ve Yaşa Göre Dağılımı,2017

Meslekler	Yaş Grupları			
	15 -24		25 -29	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Satış Danışmanı / Uzmanı	48.767	63.367	19.379	19.284
Büro Memuru (Genel)	22.573	34.080	14.793	18.530
Garson (Servis Elemanı)	45.730	13.902	11.270	2.979
Sekreter	1.038	28.206	542	15.854
Ön Muhasebeci	6.726	15.220	5.637	12.581
Şoför-Yük Taşıma	7.374	10	10.020	14
Reyon Görevlisi	18.353	16.543	6.025	4.716
Kasiyer	11.282	22.279	3.629	7.752
Güvenlik Görevlisi	5.508	1.936	10.177	2.223
Turizm ve Otelcilik Elemanı	16.656	4.658	4.389	1.733
Aşçı Yardımcısı	5.516	2.898	1.915	1.862
Makineci (Dikiş)	4.125	6.641	2.678	3.858
Aşçı	4.298	1.670	3.123	1.015
Şoför (Yolcu Taşıma)	3.386	6	4.778	20
Çağrı Merkezi Müşteri Temsilcisi	5.031	9.962	2.986	5.700
Hemşire	5.693	17.728	491	1.347
Konfeksiyon İşçisi	4.055	5.321	1.811	2.270
Elektrikçi (Genel)	3.279	2.432	2.291	1.824
Hasta Kabul-Kayıt Görevlisi	8.463	51	4.321	39
Muhasebeci	999	7.534	655	4.160
Bekçi	1.551	2.470	2.228	2.907
İşletmeci	668	5	921	4
Pazarlamacı	1.673	1.203	1.926	1.337
Çocuk Gelişim Elemanı	2.998	1.055	3.252	822
Güvenlik Görevlisi (Silahlı)	47	8.400	19	2.954
Büro Yönetimi Ve Sekreterlik/Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanı	1.299	335	3.676	769
Elektrik Teknisyeni	679	5.230	646	3.605
Muhasebe Meslek Elemanı	5.714	73	2.763	20
Çocuk Bakıcısı/Çocuk Bakım Elemanı	1.909	2.873	1.687	2.414
Müşteri Temsilcisi	23	2.394	19	1.625
Servis Komisi	1.867	3.511	1.398	2.470
Proses İşçisi	9.612	1.900	624	155
Tıbbi Dokümantasyoncu Ve Sekreter	3.326	761	2.416	310
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	254.310	116.275	129.607	71.945
Diğer Meslekler	211.584	137.621	165.224	95.881
Toplam	808.162	586.792	485.808	322.198

Kaynak: İŞKUR, (Çevrimiçi), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/>, 5 Kasım 2018.

Bu duruma istinaden İŞKUR, nitelikli gençlere yönelik olarak ise “İşe İlk Adım” adında yeni bir proje başlatmıştır. Mevcut programdan fakülte veya yüksek okullardan mezun 18-29 yaş aralığındaki gençlerin faydalanması amaçlanırken, zorunlu istihdam süresinde net asgari ücretin %50’sini, zorunlu istihdam süresi bitiminde ise 12 ay istihdam garantisi vermesi koşuluyla %25’ini kurumun karşılayacağını taahhüt etmektedir¹⁷⁰. Ancak mevcut program tamamlanmadığı için etkinliğiyle ilgili bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Etkinlikten kasıt elbette ki ise geçici bir istihdam alanı yaratılması değildir. Bu programlar sonunda elde edilmek istenen fayda katılımcıların düzenli, insana yaraşır ve kalıcı işlere yerleştirilmesi olmalıdır¹⁷¹. Nitekim AB’nde yapılan derinlemesine mülakatlar neticesinde mevcut programların uzun süreli genç işsizler için “zaman kaybı” olarak algılandığı tespit edilmiştir. Programlar gerçek anlamda emek piyasasına girişi sağlamamakta ve gençler bir programdan diğerine sürüklenmektedirler. Ancak bu süreçler geçici bir çözüm sunmakta ve kalıcı bir işe geçişi sağlamamaktadır¹⁷².

Uzun süreli genç işsizler hem deneyimsiz oldukları hem de uzun süre emek piyasasından uzakta oldukları için, devlet kurumlarının desteğine daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak yürütülen faaliyetlerinin yerine ulaşamaması, etkin bir program uygulanamaması neticesinde işsizlik süreleri uzamakta İŞKUR’dan etkin destekler alınamamaktadır.

İŞKUR’un aktif istihdam politikaları bağlamında yaptığı girişimcilik eğitimleri de işsizlikle mücadelede önemli bir yere sahiptir. İŞKUR Girişimcilik Eğitim Programlarında kuruma kayıtlı olan kişilere yönelik olarak KOSGEB ile birlikte süresi en az 32 saatlik olmak üzere temel girişimcilik eğitimi vermektedir. Katılımcılar bu program sonunda bir belge almaya hak kazanmakta ve KOSGEB Yeni Girişimci Desteğine başvuru için bu belgeyi ön koşul olarak sunmaktadır. Söz konusu programlara katılım 2016 yılında 63. 261 kişi, 2017 yılında da (Ocak- Eylül) 67.108

¹⁷⁰ İŞKUR, “İşe İlk Adım Projesi”, (çevrimiçi) <https://www.iskur.gov.tr/isveren/ise-ilk-adim-projesi/>, 01 Mayıs 2018.

¹⁷¹ Hansen, Ellen, vd., Challenges to Labour Market Governance in Selected CIS Countries, The Seminar Held with Kind Support from the Cypriot and Greek Ministries of Labour and Social Protection, Cyprus, s.29, (çevrimiçi) http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/geneva/download/events/cypruspaper_en.pdf, 1 Mayıs 2016.

¹⁷² Kieselbach, a.g.e., s. 49.

kişi olurken, bunların 1.254'ü 15-19 yaş, 10.491'i 20-24 yaş, 13.683'ü 25-29 yaş aralığındadır. Bir diğer ifadeyle 15-19 yaş aralığında %1,87, 20-24 yaş aralığında %15,63, 25-29 yaş aralığında %20,39 oranında katılım sağlanmıştır. En yoğun katılım gösteren yaş aralığı 25-39 olurken, katılımcıların %33,4'ü ilköğretim, %31,3'ü Lise ve dengi, %11'i önlisans ve %20,7'si lisans mezunlarından oluşmaktadır. Verilerden yola çıkarak ilk ve orta öğretim mezunlarının programlara katılma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu açıkça görebilmekteyiz¹⁷³. Diğer taraftan 15-29 yaş aralığında katılımcı sayısı yaklaşık 25.000 kişi seviyelerindedir. Bu katılımcıların işsizlik sürelerine ilişkin verilere de ulaşılamamaktadır.

İşsiz olan gençler, kendilerine istihdam olanakları sağlanmadığında kendi işlerini kurmak istemekte ancak yeterli destekleri görememektedirler. Bu destekler başta bilgi eksikliği olmak üzere, finansman sorunları, iş kurma prosedürlerinin fazlalığı gibi konulardır¹⁷⁴. Nitekim Türkiye'de gençlerin girişimcilik eğilimleri üzerine yapılan araştırmalarda eğitim, finansman, teknolojinin ve emek piyasalarının yetersizliği, bilgi eksikliği, devlet desteklerinin yetersizliği, kişisel faktörler gibi etmenlerin gençlerin girişimcilik eğilimlerini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir¹⁷⁵.

Söz konusu araştırma bağlamında, uzun süreli genç işsizlere yönelik olarak İŞKUR'da özel bir politika geliştirilmediği, işsizlikle mücadelede uygulanan aktif işgücü politikalarından olan girişimcilik programlarına katılımların yeterince sağlanamadığı görülmüştür. Ayrıca gençlerin girişimcilik eğilimleri üzerine yapılan araştırmalarda gençlerin temel sorunlarının iş kurma prosedürlerinin çok olması, finansman, eğitim gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Uzun süredir işsiz olan bir gencin girişimci olabilmesi için finansman problemi kısa süreli işsizlere göre daha yüksek olacaktır. Uzun süredir bir gelir elde edemeyen gençlere yönelik olarak destek kapsamının genişletilmesi bu gençlerin emek piyasalarında girişimci olarak yer

¹⁷³ İŞKUR, "9. Genel Kurul Çalışma Raporu", (çevrimiçi) https://media.iskur.gov.tr/13592/9-genel_kurul_raporu.pdf, 1 Ekim 2018.

¹⁷⁴ Emel İslamoğlu vd., "Bir Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Girişimcilik Programlarının Etkinliği: KOSGEB Yeni Girişimcilik Destek Programı Örneği", Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı: 8, 2014, s. 28-29 (25-44).

¹⁷⁵ Hidayet Tiftik, Mehmet Zencirkıran, "A Survey of Entrepreneurial Tendencies Candidate Young Entrepreneurs: Foundation University Sample", **Journal of Management Research**, Cilt: 6, Sayı: 2, s.183.

almasını kolaylaştıracak, istihdam olanaklarını arttıracaktır. Diğer taraftan verilen mesleki eğitimlerin genellikle nitelik gerektirmeyen işlerde yoğunlaşması söz konusu programlara katılanların lise ve altı eğitim seviyelerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Uzun süreli genç işsizlerin lisans mezunlarında yoğunlaşması nedeniyle kurumun mevcut soruna ilişkin etkinliğini azaltmakta ve uzun süreli genç işsizlere kısıtlı bir destek sağladığı görülmektedir.

2.2.2. Ekonomik Krizler ve İstihdam Yaratmayan Büyüme

Gençler, ekonomik krizlerde yetişkinlere göre çok daha fazla etkilenmektedirler. Uzun süreli işsizlik, gücenmiş işçi etkisi ve emek piyasasından sosyal dışlanmaya varan birçok probleme neden olmaktadır. Scarpetta özellikle gençler açısından bazı konuların altını çizmektedir. Buna göre krizler birçok yapısal problemi tetiklerken GSYH'daki düşüş de işgücüne olan talebi azaltmakta ve bu durumda okuldan işe geçiş aşamasında olanlar daha fazla iş arayanlarla rekabet etme durumunda kalmaktadırlar. Kriz sırasında gençler geçici iş sözleşmeleriyle çalışan kesimi de oluşturduğu için ilk işini kaybeden gruplar arasında değerlendirilmektedir. Bu durumda da geçici sözleşmeler gibi emek piyasasında yaratılan esneklik de krizler sırasında ve aslında genel yapıda daha fazla iş döngüsünü ifade etmektedir¹⁷⁶. Emek piyasalarında esneklik kavramı diğer bölümlerde ayrıntılı bir biçimde değerlendirilecek olmakla birlikte, krizler sırasında yarattığı etki noktasında düşük güvence, korumanın az olduğu istihdam biçimi olması nedeniyle gençleri yüksek düzeyde etkilemektedir.

Ekonomik durgunluk dönemlerinde ve krizlerde bazı işverenlerin krizleri fırsatlara dönüştürme çabaları da gençleri etkileyen önemli faktörlerden biridir. Murat ve Levent'in "*Durgunluk Dönemi Fırsatçıları*" şeklinde ifade ettikleri işverenlerin özellikle istihdamda olan gençlere krizi bahane ederek işten çıkartma tehdidi savurmaları ve düşük ücretle çalıştırmaya zorladıkları ya da istihdam ettikleri

¹⁷⁶ Misbah Tanveer Choudhry , Enrico Marelli, Marcello Signorelli, "Youth Unemployment and the Impact of Financial Crises", XXV Convegno Nazionale di Economia del Lavoro Università degli Studi G. D'Annunzio, Chieti-Pescara, September 9-10, 2010.

gençlerin çalışma sürelerini düşürerek fırsatçılığa ayrı boyutlar kattıkları görülmektedir¹⁷⁷.

2000 yılından itibaren Türkiye ekonomisinde lokal olarak iki, küresel olarak da bir kriz yaşanmıştır. 2000 yılında Kasım'da ve 2001 Şubat krizlerinden sonra birçok politika uygulamalarına rağmen başarı sağlanamadığı için 2001 yılında "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" uygulamaya konmuş, IMF desteği ile makro boyutta, enflasyon, kamu maliyesi ve ekonomik büyüme çerçevesinde yeni hedefler belirlenmiştir¹⁷⁸. Türkiye ekonomisi 2002-2005 yılları arasında yüksek büyüme oranları elde etmiş ancak bu büyüme rakamlarına rağmen işsizlikte istenilen düzeyde herhangi bir azalma gerçekleşmemiştir. 2002 yılında %10,3'e çıkan işsizlik 2005 yılında yine aynı oranda seyretmeye devam etmiştir. Yaşanan bu istihdamsız büyümenin temel nedenini Güçlü Ekonomiye Geçiş programı dâhilinde oluşturulan hedeflerin fiyat ve ekonomik istikrar temelli olmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Büyüme ve işsizlik arasındaki bağ bu noktada koparak ortaya istihdamsız büyüme sorunu çıkmıştır. Bu dönemde yaşanan işsizliğin ekonomik büyümeye karşı azaltılamamasının elbette daha başka nedenleri de bulunmaktadır. IMF ve AB'nin sürüklediği değişimin tarımsal çözülmeyi beraberinde getirerek gizli işsizliğin açık işsizliğe evrilmesi, genç nüfusun fazla olması, verimlilik, talep krizinin devam etmesi gibi nedenler de bunlar arasındadır¹⁷⁹. Diğer taraftan Türkiye'de vergi yükleri, emek piyasasındaki düzenlemeler, demografik faktörler, finansal spekülasyonlar, aşırı açık sermaye hesabı gibi nedenler ekonominin iş yaratma kapasitesini sınırlamaktadır¹⁸⁰.

Türkiye'de istihdamsız büyümeye ilişkin birçok ampirik çalışma bulunmaktadır. Murat ve Yılmaz Eser 2000, 2002, 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşen büyümenin istihdam yaratmadığı sonucuna ulaşmışlar ve bu durumun da

¹⁷⁷ Sedat Murat, Levent Şahin, "Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik", **Sosyoloji Konferansları Dergisi** - Prof. Dr. Mustafa E. Erkal'a Armağan Özel Sayı 2, S:44, 2011 s. 20.

¹⁷⁸ Emine Nida Kol, Zeynep Karaçor, "2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve İstihdam Üzerine Etkileri", **Maliye Dergisi**, S: 162, 2012, s. 381.

¹⁷⁹ Ahmet Ay, Zeynep Karaçor, "2001 Sonrası Dönemde Türkiye Ekonomisinde Krizden Büyümeye Geçiş Üzerine Bir Tartışma", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S: 16, s. 67-86.

¹⁸⁰ Erinc Yeldan, Hakan Ercan, Growth, Employment Policies and Economic Linkages: Turkey, International Labour Organization The Employment Working Papers, Sayı: 84, s. 1.

işgücü verimliliğindeki artıştan kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Verimlilik artışının yanında ise mal ve hizmet ithalatındaki artış, sabit sermaye yatırımlarının az olması neticesinde, işgücü maliyetlerinin yüksekliği artan kayıtdışılık, tarımda yaşanan çözülme, iş bulma sürelerinin uzunluğu gibi sorunlarla birlikte istihdamsız büyüme yaşandığını ifade etmişlerdir¹⁸¹. Demir ve Erdem 2002-2007 yılları arasında Türkiye ekonomisinde gerçekleşen %6,6 büyümeye karşın istihdam artışının %0,26 olduğunu¹⁸², Yılmaz Eser ve Terzi ise Türkiye'deki istikrarsız büyümenin işsizliği azaltmadığını ortaya koymuşlardır¹⁸³.

Türkiye'de yaşanan 2001 krizi emek piyasasında binlerce işsiz yaratmıştır. 2002 yılının ilk üç ayında işsizlik oranı %11,5 olurken işsiz sayısı da 2002 yılının ilk üç aylık döneminde bir önceki yıla göre 466 bin artmış ve 2003 yılının ilk üç aylık döneminde 2,8 milyonun üzerine çıkmıştır¹⁸⁴. 2000 yılında %20,7 olan uzun süreli işsizlik oranı ise 2002 yılında %28'e ulaşmıştır. Gençlerde bu oran 2000 yılında %19,2 olurken 2001 yılında %19,6'ya, 2002 yılında %25'e yükselmiştir.

Türkiye emek piyasalarını etkileyen bir diğer kriz ise 2008 yılında meydana gelen Amerikan konut kredileri (mortgage) ve vasıfsız kredi (subprime credit) piyasalarından tüm dünyaya yayılarak küresel boyuta ulaşan krizdir¹⁸⁵. Konuya ilişkin OECD 2014'ün ilk çeyreğinde 16 milyondan fazla insanın 12 aydan uzun süre işsiz kaldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte krizden sonra uzun süreli işsiz sayısının 8,7 milyon arttığını ve bu işsizlerin üçte birinden fazlasının en az bir yıl boyunca işsiz

¹⁸¹ Sedat Murat, Burçin Yılmaz Eser, "Türkiye'de Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: İstihdam Yaratmayan Büyüme Olgusunun Geçerliliği", **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, 2013, s.120-121.

¹⁸² Fırat Demir, Nilgün Erdem, "Labor Market Performance after Structural Adjustment in Developing Countries: The Interesting But not so Unique Case of Turkey", *Employment and Labor Issues: Unemployment, Youth Employment and Child Labor*, Ed. L.K. Valencia and B.J. Hahn, Nova Science Publishers, 2010.

¹⁸³ Burçin Yılmaz Eser, Harun Terzi, "Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 30, 2008, s.229-250.

¹⁸⁴ İnsan Tunalı, "İstihdam Durum Raporu", **İŞKUR**, 2003, S. 58-59, çevrimiçi http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/12671/%C4%B0%C5%99EKUR_T%C3%BCrkiye_%C4%B0stihdam_Durum_Raporu.pdf, 2 Nisan 2018.

¹⁸⁵ Erinç Yeldan, "Kapitalizmin Yeniden Finansallaşması ve 2007/2008 Krizi: Türkiye Krizin Neresinde?", **Çalışma ve Toplum**, S:20, 2009, s.11. s. aralığı 11-28.

kaldığını vurgulamıştır¹⁸⁶. Avrupa Birliği üye ülkelerinde ekonomik krizle birlikte uzun süredir işsiz kalan gençlerin aktif nüfus içindeki oranı 2006 yılında %3,6 iken, 2013 yılında %8'e çıkmıştır. 2008'de ise uzun süreli genç işsizlik oranı %23'ten 2016'da %30'lara yükselmiştir. Bu durum bize gösteriyor ki 2008 ekonomik kriziyle birlikte gençler ağır bedeller ödemiş işsiz gençlerin üçte biri 12 aydan daha uzun süredir iş aramış ancak bulamamışlardır¹⁸⁷.

2008 krizinin Türkiye emek piyasalarında gençlere olan etkisine bakılacak olursa, 2008'de %20,1 olan genç işsizlik oranının 2009'da önce %25,4'e çıktığı, 2010 yılında %21'ler düzeyine indiği görülmektedir. Buna göre 2008 yılında 584 bin olan genç işsiz sayısı, 162 bin kişi artarak 2009 yılında 746 bine çıkmış ve daha sonra 2010 yılında 604 bine inmiştir. Uzun süreli işsizler bakımından değerlendirildiğinde ise 2008 yılında %25 olan uzun süreli genç işsizlik oranının 2009'da %23'ler seviyesine gerilediği, 2010 yılında ise %26 seviyesine çıktığı görülmektedir¹⁸⁸. Oranlardan da anlaşıldığı gibi krizlerin uzun süreli genç işsizliğine etkisi emek piyasalarında normal olarak bir yıl sonra verilere yansımaktadır. Gençler krizler nedeniyle işten çıkartılmakta, yeni iş aramaya başlayanlar ise iş bulamamakta ve dolayısıyla işsizliğin süresi uzamaktadır.

2.2.3. Kayıtdışı İstihdamın Mevcudiyeti

Türkiye'de kayıtdışı istihdama genel olarak bakıldığında kadınlarda, iş hayatına yeni girmiş gençlerde (15-29), ileri yaşlarda (40-45 üstü) istihdamda olanlarda, eğitim seviyesi düşük çalışanlarda, bekârlarda, tarım sektöründe, ücretsiz

¹⁸⁶ OECD, (çevrimiçi) "Jobs recovery to remain weak in 2015, says OECD"

<http://www.oecd.org/newsroom/jobs-recovery-to-remain-weak-in-2015.htm>, 25 Mart 2017; The Guardian, "Long-term unemployment almost double pre-financial crisis level – OECD", (çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/business/2014/sep/03/long-term-unemployment-double-financial-crisis-level-oecd>, 25 Mart 2017.

¹⁸⁷ Eurofound, **Long-Term Unemployed Youth: Characteristics and Policy Responses**, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017, s.3.

¹⁸⁸ TÜİK, "İşgücü İstatistikleri", (çevrimiçi)

aile işçilerinde, küçük ölçekli işletmelerde, az gelişmiş bölgelerde ve esnek istihdamda olanlarda daha yoğun yaşandığı gözlemlenmektedir¹⁸⁹.

Kayıtdışı sektör, 1970’li yıllarda önce geçici olduğu ve zamanla kayıtlı sektör tarafından emilecek bir sektör olarak görülmüş ancak zamanla büyüyen bir sektör hâlini almıştır. 1971 yılında İngiliz ekonomist Keith Hart’ın kentsel alanlardaki ekonomik faaliyetlere ilişkin çalışmasında ilk defa kullanılan kayıtdışı sektör kavramı ayrıca 1972 yılında ILO’nun Kenya raporunda da kullanılmıştır¹⁹⁰. Kayıtdışı sektör, kayıtdışı işletme, kayıtdışı istihdam bağlamında birçok tanımlama bulunmakla birlikte bu alanlarda tek bir tanıma ulaşmak mümkün gözükmemektedir. ILO raporunda bu kavramlar şu şekilde açıklanmaktadır; Kayıtdışı işletme; belli bir sayının (5 veya 10 kişi) altında işçi istihdam eden şirketleşmemiş ve/veya yasal mevzuata kayıtlı olmayan işletmelerdir. Kayıtdışı sektör; Kayıtdışı işletmelerin tamamını içine alan sektörü ifade ederken, kayıtdışı sektörde istihdam; referans döneminde kayıtdışı bir işletmede istihdam edilenleri belirtmektedir. Kayıtdışı iş ise; kendi hesabına çalışanlar, işverenler, üretici kooperatifi üyeleri eğer kayıtdışı işletme ise, ister kayıtlı ister kayıtdışı olsun ücretsiz katkıda bulunan aile üyeleri işyerlerini içermektedir. Kayıtdışı istihdam da; belirli bir referans dönemi içinde kayıtlı veya kayıtdışı işletmelerde olan kayıtdışı işlerin tamamı veya kayıtdışı işlerde çalışanların tamamını ifade etmektedir¹⁹¹.

Türkiye’de kayıtdışı istihdamın birçok nedeni olmakla birlikte Ekin (2000) bu nedenleri; iç ve dış göçler, aile yapısı, eğitim olanakları gibi sosyal nedenler ile ikili ekonomik yapı ve istihdam yaratmada yetersiz kalan sektörler nedeniyle sürekli hâle gelen kayıtdışı ekonomi gibi ekonomik nedenler olarak ikiye ayırmaktadır.

Göç, kentlerde biriken bir işgücü yaratmış, modern sektörler bu işgücünün bir kısmını istihdam ederken bunların dışında kalanlar “emek arzı fazlalığı” nı

¹⁸⁹ Hüseyin Fidan, Sami Genç, “Kayıtdışı İstihdam ve Kayıtdışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Türkiye Özel Sektör Örneği”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:5, S:9, 2013, s. 137-150.

¹⁹⁰ Gülay Toksöz, Şerife Türcan Özşuca, Enformel Sektörde İstihdamın ve İşgücünün Özellikleri, **İktisat Dergisi**, S:430, 2002, s. 29-35; ILO; **Women and Men In The Informal Economy: A Statistical Picture**. International Labour Office, Geneva, 2002, s. 11.

¹⁹¹ Gülay Toksöz ve Şerife Türcan Özşuca, **Sosyal Koruma Yoksunluğu Enformel Sektör ve Küçük İşletmeler**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 591, s. 20-21.

oluşturmuştur. İşsiz kalan bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için gelire ihtiyaç duyduğu gerçeğinden yola çıkılacak olursa işsiz bireylere işsizlik sigortası kapsamında gelir transferi yapılmadığı müddetçe kendi gelir kaynaklarını kendileri yaratma yoluna gideceklerdir. Sektöre giriş çıkışın kolay olmasıyla birlikte de kayıtdışı sektör bu anlamda “emek süngeri” işlevi görmektedir¹⁹². Kavram ilk ortaya çıktığında zamanla ikincil ve geçici olarak görülen sektörün geçici durgunluk döneminden sonra kayıtlı sektör tarafından yaratılacak istihdamla emileceği öngörülse de giderek büyüyerek geleneksel işlerde kayıtlı işlerin de yerini aldığı görülmüştür¹⁹³.

Bu bağlamlarda değerlendirdiğimizde kayıtdışı ekonomi, kayıtdışı istihdamı da kapsayan büyük bir gölge ekonomiyi ifade ettiği gibi kayıtdışı istihdam, kayıtlı ekonomilerde de ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada iç içe geçmiş iki kayıtdışılık da birbirlerinin nedenleri ve sonuçları olarak görülmektedir. İşsizlik bağlamında değerlendirildiğinde ise kayıtdışı istihdamın ve ekonominin hem nedeni hem de sonucu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Hazans yaptığı çalışmada kayıtdışı ekonominin büyüklüğüne ve özellikle de kayıtdışı istihdama ilişkin çok sayıda (ve kısmen örtüşen) belirleyici tanımlamıştır. Bunlar¹⁹⁴:

(A) İşgücü piyasası kurumları:

(A1) İstihdam koruma mevzuatının (EPL) katı olması,

(A2) Asgari ücretin varlığı ve seviyesi,

(A3) Sendikaların etkisi,

(A4) Aktif emek piyasası harcamalarına yönelik harcama düzeyi,

(A5) İşsiz ve cesaretsiz işçilere sunulan işsizlik ve sosyal yardım yararları cömertliği;

(B) Genel olarak mali yük ve özellikle emek üzerindeki vergi takası;

¹⁹² Nusret Ekin, **Kayıtdışı Ekonomi Enformel İstihdam**. İstanbul, İTO Yayını, 1995, s. 38-39.

¹⁹³ Tijen Erdut, “İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü”, **Çalışma ve Toplum**, 2005 C: 3, S:6, s.14-15.

¹⁹⁴ Mihails Hazans, “What Explains Prevalence of Informal Employment in European Countries: The Role of Labor Institutions, Governance, Immigrants, and Growth”, **IZA Discussion Paper No. 5872** 2011, s.5.

(C) Resmi bir işletmenin başlatılması, çalıştırılması ve kapatılması ile ilgili diğer düzenlemeler: giriş, ticaret, finans piyasaları, iflas ve sözleşme uygulamaları (ürün piyasası düzenlemeleri);

(D) Kamu mal ve hizmetlerinin kalitesi (sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, eğitim, vergi ve menfaat sisteminin algılanan adaletliliği, düzenleyici çerçevenin kalitesi, yolsuzluktan kurtulma, ceza hukuku uygulamaları vb.)

(E) Vergi morali dâhil olmak üzere sosyal normlar;

(F) Gelir eşitsizliği;

(G) Sosyal dışlanma veya emek piyasasına maruz kalan büyük nüfus gruplarının varlığı, ayrımcılık (göçmenler, azınlıklar vb.);

(H) Ekonomik gelişme düzeyi.

Yukarıda da görüldüğü gibi kayıtdışı ekonomi ve istihdamın birçok nedeni bulunmaktadır. Ancak bu değerlendirmeler her ülke ekonomisinde farklı değerlendirilebilmektedir. Ayrıca nedenler bağlamında bakıldığında sosyal koruma mevzuatı ve sosyal politika açısından mevcutta var olan korumaların (işsizlik sigortası, asgari ücret, sosyal koruma gibi) ortadan kaldırılması ya da düzeyinin aşağı çekilmesi bir yandan da sosyal eşitsizlikleri arttıracaktır.

Diğer yandan uzun yıllardır kayıtdışı istihdam ve kayıtdışı ekonomi hem endişe hem de mücadele konusu olmuştur. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır¹⁹⁵;

- Bunlardan ilki bireyin kendisi ve ailesinin yoksulluk, sağlık, yaşlılık gibi risklerle kendi başlarına mücadele etme noktasıdır. Bireyler bazı riskleri kendileri tolere edebilse de belirli ihtiyaçların maliyetlerini karşılayamazlar. Yaşlılık, sağlık gibi artık çalışamayacak durumda olan ve kayıtdışı ekonomide kayıtdışı istihdam edilen birey sigorta araçlarına erişimde açık ve örtülü bir biçimde engellerle karşılaşmaktadır.

- İkincisi ise kayıtdışı ekonominin işletmeler üzerindeki olumsuz etkisidir. Kayıtdışı ekonomi nedeniyle oluşan vergi kayıplarını telafi etmek üzere vergi oranları yükselmekte, yükselen vergiler nedeniyle de yatırımlar azalıp büyüme üzerinde

¹⁹⁵ Truman Packard, Johannes Koettl, Claudio E. Montenegro, **In From the Shadow Integrating Europe's Informal Labor**, Washington, DC, **The World Bank**, 2012, s. 7-8.

olumsuz etki yaratmaktadır. Kayıtlı işletmeler ise haksız rekabetle karşı karşıya kalırken, kayıtdışı işletmeler gizli kalabilmek adına üretim hacmini daraltıp verimli bir üretim ölçeğinden uzaklaşabilmektedirler. Öte yandan aynı bireyler üzerinde ortaya çıkan etki gibi kayıtdışı işletmelerin yasal korumalardan yararlanma sıkıntısı ortaya çıkmaktadır.

- Üçüncüsü toplumla ilgilidir. Kamu hizmet ve mallarına ağır maliyetler yükleyen kayıtdışı ekonominin devlet yardımlarına yüklediği yükler neticesinde işsizlik, yaşlılık, sağlık sigortası gibi kurumları aşındırıcı etki yaratır.

İş bulamayan gençlerin gelir sağlama, deneyim elde etme, kayıtlı işlere geçiş gibi çeşitli nedenlerle kayıtdışı istihdama ve sektöre kaymaktadır¹⁹⁶. Gençlerin çoğu ve özellikle genç kadınlar güvencesiz, düşük ücretli, sosyal korumadan yoksun bir biçimde çalışmakta bu durumda da gençler sık sık iş değiştirmeye mecbur kalmaktadır ve bu durumda işsizlik sürelerini uzatmalarına neden olmaktadır¹⁹⁷.

ILO'nun 2014 yılında 20 ülkede yapmış olduğu “Informal Employment Among Youth: Evidence from 20 School-to-Work Transition Surveys” adlı raporunda literatürde standart dışı çalışma olarak görülen kayıtdışı istihdamın gençler arasında oldukça yaygın olduğunu 2012-2013 yılları arasında yürütülen okuldan işe geçiş anket sonuçlarına dayanarak 15-29 yaş arasındaki gencin dörtte üçünün kayıtdışı istihdamla bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda standart dışı çalışmanın pratikte standart hâle geldiğini, örneklem içindeki üst orta gelirli ülkelerde kayıtlı sektörde olup kayıtdışı istihdam edilen genç işçilerin oranının, kayıtdışı sektörde istihdam edilenlerden daha yüksek oranlı olduğu belirtilmektedir. Moticelli, Baglioni ve Bassoli'nin İtalya'da uzun süreli genç işsizlerle yapılan yüz yüze görüşmelere dayanan araştırmasında görüşme yapılan gençlerden daha önce çalışma deneyimine sahip

¹⁹⁶ Tuncay Güloğlu “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış”, **Visiting Fellow Working Papers**, Cornell University ILR School, 2005.

¹⁹⁷ ILO, “Promoting Formal Employment Among Youth Innovative Experiences in Latin America and the Caribbean”, (çevrimiçi) http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/documents/publication/wcms_361990.pdf, 01 Mart 2018 ; Kari Nyssöla, “Youth Unemployment and Marginalization: Changes in the Labor Market Status of Finnish Young People in the Years, 1980-1993”, **Young**, C:7, S:3, 1999, s. 2-20.

olanların ortak özelliklerinin kayıtdışı, düzensiz ve düşük nitelikte istihdam edilmeleri olduğu ortaya çıkmıştır¹⁹⁸.

Uzun süre işsizliğe maruz kalan gençler kayıtdışı işlere, işletmelere ve istihdama yönelmektedirler. Özellikle deneyimsiz gençlerin ilk işe giriş aşamasında deneyim kazanmak adına bu sektörde çalışmaya razı gelmesi, kayıtdışı sektörü beslemektedir. Gençler, iş ararken karşılaştıkları en önemli problemlerinden biri olan deneyim eksikliğini kayıtdışı sektörde çalışarak güvencesiz bir biçimde ötelemektedir.

Türkiye emek piyasalarında da benzer eğilimler gözlenmektedir. DİSK'in 2017 yılı raporuna göre kayıtdışı istihdamda olan kesimler yoğunlukla gençler, kadınlar ve azınlıklardır. İş bulamayan gençlerin işsiz kalmamak için kayıtdışı çalışmaya mecbur kaldığını ifade edilen raporda 1 Milyon 800 bin gencin kayıtdışı çalıştığı tespit edilmiştir¹⁹⁹.

Tablo 28: İstihdam Edilenlerin Kayıtdışılık Durumu 2017

	Toplam İstihdam	Kayıtdışı İstihdam	Kayıtdışı İstihdamın Toplam İstihdama Oranı %
Genel			
15-24	4.077	1.859	45.5
25+	24.112	7.716	32
Erkek			
15-24	2.731	1.286	47
25+	16.731	4.398	26
Kadın			
15-24	1.347	573	42.5
25+	7.381	3.316	44.9

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 27'de görüldüğü gibi 15-24 yaş arası gençlerin %45,5'i kayıtdışı çalışırken bu oran erkeklerde %47 kadınlarda ise %42,5'tir. Yetişkinlerde kayıtdışı çalışma oranı %32 olarak gerçekleşirken, erkek yetişkinlerde %26'dır. Kadınlarda 2 kat yüksek olan kayıtdışı oranı %44,9 olarak hesaplanmaktadır. Gençlerde kadın ve

¹⁹⁸ Lara Monticelli, Simone Baglioni, and Matteo Bassoli, "Youth Long-Term Unemployment and Its Social Consequences in Italy: 'In a World That Does Not Belong to Me', **Experiencing Long Term Unemployment in Europe Youth on the Edge**, ed. Christian Lahusen, Marco Giugni, Palgrave Macmillan, ISBN 978-1-137-50487-6 (eBook), 2016, s. 142.

¹⁹⁹ DİSK/GENEL İŞ, "Kayıtdışı İstihdam Raporu", **DİSK**, Kasım 2017.

erkek kayıtdışı istihdam oranı neredeyse benzer oranlara sahipken yetişkinlerde bu oran kadın lehine oldukça yüksek seyretmektedir. Öte yandan bunun nedeni kayıtdışı işlerde erkeklerin çalışmaların yoğun olduğu öngörülebilmektedir. Tamirci, seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı gibi kayıtdışı sektör işlerinde erkeklerin yoğunlukta çalışması nedeniyle yüksek çıkan bu rakam kadınlar açısından değerlendirildiğinde ise kadınların kentte istihdam oranının yüksek olması, diğer yandan genç kadınların eğitim seviyelerinin yüksek olmasıyla da bağlantılı olarak ortaya çıkabilmektedir ²⁰⁰.

Uzun süreli işsizlik oranlarının düşük çıkmasının en önemli sebeplerinden biri de kayıtdışı istihdamdır. Kayıtdışı istihdam edilen gençler, çalışmaları itibariyle geçici işlerde ve güvencesiz bir biçimde çalışırken istihdamda sayıldıkları için işsizlik oranına dâhil olmamaktadırlar. Özellikle işsizlik sigortasına erişimin zor olduğu, hele ki mevcut işsizlik sigortasından yararlanma koşullarının 15-24 yaş arası bir gencin sağlamasının çok zor olduğu bir ortamda işsiz kaldığında ilk olarak aile kurumuna başvuran genç eğer aile geliri düşükse gelir elde etmek için kayıtdışı istihdama ister istemez yönelmek durumunda kalmaktadır.

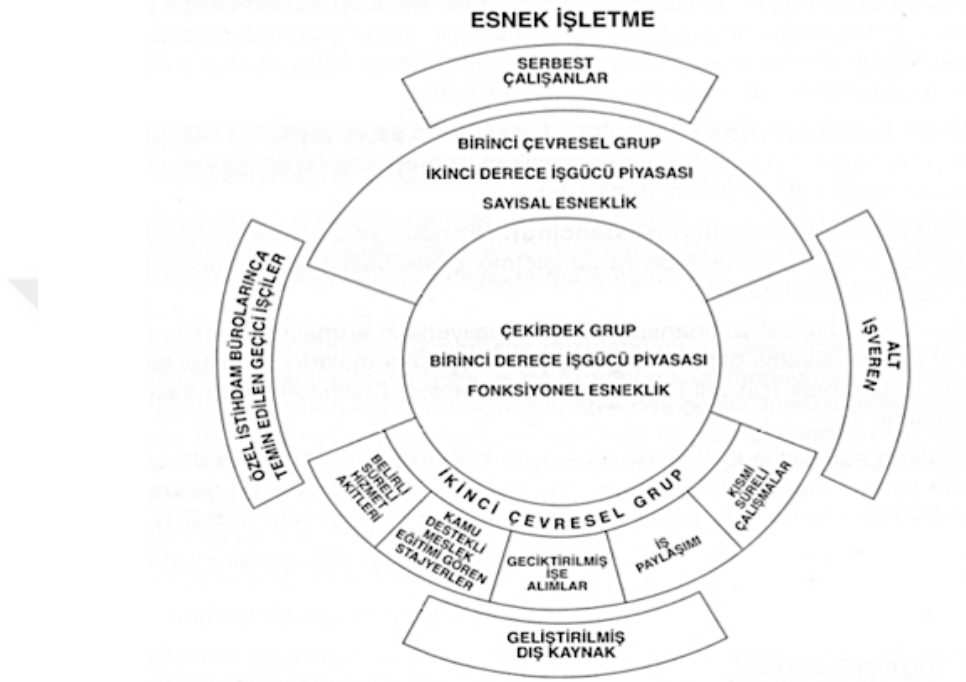
2.2.4. Emek Piyasalarında Esneklik Arayışları

II. Dünya Savaşı sonrası emek piyasalarında güvence arayışları, kurallı, düzenli emek piyasası yaratma çabaları neo-liberalizasyonla birlikte devinim yaratmıştır. Günümüzde işverenler ve birçok otorite piyasalarla esneklik arayışı içine girmiş ve taleplerini de bu doğrultuda sunmaktadırlar. Bu noktada işsizliğin temel sebeplerinden bir tanesinin Türkiye emek piyasalarında esneklik yoksunluğu olarak nitelendiren işveren tarafları, esneklik taleplerini rekabet edebilme güçleriyle ilişkilendirilmekte ve neo-liberal politikalarda ayakta kalabilmenin ön koşulu olarak görmektedirler. Peki bu esneklik neyi ifade etmekte, sınırları nerede başlayıp nerede bitmektedir? Bu anlamda ortak bir tanım ya da ortak bir politikaya literatürde rastlamak mümkün gözükmemektedir. Standart dışı çalışma, eğreti istihdam, a-tipik

²⁰⁰ Nurhan Yentürk ve Cem Başlevent, “Türkiye’de Genç İşsizliği: Etkileyen Faktörler ve Politika Önerileri”, **Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Der. Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 374.

çalışma gibi birçok isimle anılan esnek çalışma biçimsel olarak da birçok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır²⁰¹.

Şekil 3: Atkinson Esnek Firma Modeli

Kaynak: Aziz Çelik, “Eğreti Emek- Parçalanmış Sınıf”, **Birikim**, S: 217, 2007, s. 3.

Şekil 3’te ifade edilen işletme modelinde temel olarak iki emek grubunu ifade etmektedir. Çekirdek grubu olarak ifade edilen birinci derece emek piyasasında çalışanlar yüksek vasıflı görece güvenceli çalışma koşullarına sahipken Fordist sistemden Post-Fordist sisteme evrilen işçilerin hayatlarının merkezlerinde artık iş vardır. Çekirdek grubun etrafında birinci ve ikinci çevresel grubu ifade eden emek çekirdek emeğe göre daha güvencesiz ve esnek çalışma biçimleriyle çalışmaktadır. Bu grupta olan emek niteliği itibarıyla kolayca işten çıkarılıp işe alınabilmektedir. Görece düşük vasıflara sahip olan bu gruptaki emek, firmaların neo-liberal politikalar

²⁰¹ Aziz Çelik, “Eğreti Emek- Parçalanmış Sınıf”, **Birikim**, S:217, 2007, s. 3; Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, “Esneklik Kavramı ve Emek Piyasalarında Esneklik”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, S: 60, 2011, s.3.

çerçevesinde ayakta kalabilme şansı olarak ifade edilirken, kolay bir biçimde işten çıkarılmaları gerektiğinden, uygulanan “katı” iş hukuku hükümleri işveren taraflarınca eleştirilmektedir²⁰². Fonksiyonel esneklik bağlamında çekirdek emek üretim taleplerine daha yatkın olurken, ikinci grup olan çevresel işgücü sayısal esneklik sağlar ve geçici iş ilişkileriyle taşeronlukla veya kendi hesabına çalışanlarla doğrudan bir iş ilişkisi içine girmeye gerek duymadan sayısal bir esneklik sunmaktadır²⁰³. Atkinsonun esnek firma modeli bu anlamda temel bir model kabul edilse de istihdam ilişkilerinin bu kadar keskin bir biçimde birbirinden ayrılmasının mümkün olmaması nedeniyle birçok eleştiri almaktadır²⁰⁴.

Çalışma hayatında esneklik işsizliğe karşı alınması gereken önlemlerden biri olarak ifade edilirken, diğer yandan da yeni bir sınıfı meydana getirmektedir. Bu sınıftaki birey hem istihdamda olurken, diğer yandan güvencesiz her an işten çıkarılabilecek ücret garantisi olmayan bir istihdam biçimiyle talep dalgalanmalarına bağlı olarak işini kaybedecek bir sınıftır. Standing “Prekarya” olarak nitelendirdiği yeni bir sınıf öngörmektedir. Ancak bu sınıfın Marksist anlamda sınıf olmanın dışında henüz sınıflaşma sürecinde olduğunu ifade etmektedir. Eşitsizlikler ve emek piyasalarında yaratılan esnekleşme sürecinde sınıfların ortadan kaybolmadığını daha parçalı hâle geldiğini ifade etmektedir²⁰⁵. Prekaryayı gençler açısından değerlendirirken stajyerliğin birçok hükümet tarafından işsizliğin üstünü örtmek için uygulanan aktif istihdam politikalarında ön plana çıkarıldığını ifade ederken, yeni mezunların, öğrencilerin ve daha öğrenciliğe başlamamış gençlerin çok cüzi bir ücret veya hiçbir ücret almadan çalıştırıldığını ve aktif istihdam politikaları bağlamında değerlendirildiğinde stajyerliğe teşviğin hem maliyet açısından hem de istenilen sonuçlara ulaşmada uzun vadede bireye ve şirkete bir yarar sağlamadığını ifade etmektedir²⁰⁶.

²⁰² Aziz Çelik, **a.g.m.**, s. 3;

²⁰³ Anna Polert, “The 'Flexible Firm: Fixation or Fact?’, **Work, Employment & Society**, C: 2, S: 3, 1988, s. 283.

²⁰⁴ Polert 1999’dan aktaran Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, **a.g.m.**, s.3.

²⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Guy Standing, **Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s. 21.

²⁰⁶ **A.e.** s.35.

Diğer taraftan gerek AB istihdam stratejisinin gerekse de Ulusal İstihdam Stratejilerinde işsizliğe karşı uygulanacak politikaların temel eksenlerinde emek piyasalarında esneklik sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır²⁰⁷. En yaygın esnek çalışma biçimleri ise kısmi süreli çalışma, belirli süreli çalışma, geçici iş ilişkisi ile çalışma, uzaktan çalışma ve çağrı üzerine çalışmadır²⁰⁸. Genç istihdamını arttırmak ve genç işsizliğini azaltmak için birçok gelişmiş ülkede uygulanan esnek istihdam biçimleri uygulanmakla birlikte, özellikle altı çizilen nokta esnekliğin güvenceli bir biçimde sağlanmasıdır. Kanunlarla korunan esnek istihdam biçimlerini uygulayan ülkelerde, “esneklik-güvence” ekseninde düzenlenen emek piyasası, Danimarka ve Hollanda’da başarılı uygulamalar hâline gelmiştir. Hollanda’da düşük işsizlik ve yüksek esnek istihdam oranlarıyla paralellik gösteren sonuçlar bazında değerlendirildiğinde AB’de ortak bir esneklik arayışı içine girmiş, 2000’lerden bu yana AB’nin emek piyasalarında öncelikli hedefleri hâline gelmiştir. Özellikle kadınların ve gençlerin istihdamını arttırmak için uygulanan güvenceli esneklik çatısı altında çalışanların tam süreli çalışanlarla haklara sahip olması sistemin başarısını da desteklemiştir²⁰⁹.

Türkiye emek piyasalarında esnek istihdam biçimleri oransal olarak karşılaştırıldığında, 2016 yılı rakamlarına göre 15-24 yaş arası belirli süreli çalışma oranı %29,1 olurken OECD ortalaması %24,6, AB’de ise %43,8 seviyesindedir. Almanya’da bu oran %53,3 Hollanda’da ise %55,6’dır. Türkiye OECD ortalamasının üstünde belirli süreli istihdama sahipken AB oranının çok altında seyretmektedir. Diğer yandan part-time çalışma oranlarında Türkiye emek piyasasında gençlerde %9,5’lik bir oran sergilenirken, bu oran OECD’de %16,7, AB’de ise %17,7’dir. Hollanda ise part-time çalışma istatistiklerinde başrol oynamaktadır. Hollanda’da part-time çalışma gençlerde %37,7 Almanya’da ise %22,1 seviyelerindedir²¹⁰.

²⁰⁷ ÇSGB, “Ulusal İstihdam Stratejisi” (çevrimiçi) <http://www.uis.gov.tr/>, 5 Mart 2018.

²⁰⁸ ÇSGB, “İşgücü Piyasasında Güvence Ve Esnekliğin Sağlanması 5. İzleme ve Değerlendirme Kurulu Toplantısı”, (çevrimiçi), <http://www.uis.gov.tr/media/1482/esneklik.pdf>, 3 Şubat 2018.

²⁰⁹ A.e.; Ahmet Selamoğlu, “Gelişmiş Ülkelerde İstihdam Politikaları, Esneklik Arayışı ve Etkileri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2002, C:2, S:4 s. 33-63.

²¹⁰ OECD, “Temporary Employment” (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/emp/temporary-employment.htm#indicator-chart>, 2 Şubat 2018.

Güncel hâliyle ulusal istihdam stratejisinde belirlendiği üzere emek piyasasında esneklik arayışları sürmektedir. Ancak diğer yandan Türkiye’de mevcut kayıtdışı istihdam sorunu ve bununla birlikte gelen güvencesizlik deneyimleri ışığında işsizlik rakamlarının azaltılması yolunda atılan esnekleştirme adımlarının diğer tarafı da kayıtdışılığı yükseltmektedir. Ancak kısa dönemli işler yaratılması uzun süreli genç işsizliği aşağı seviyelere çekmektedir. Bu bağlamda bahsedilen esneklik arayışlarının uygulanma alanı ve mevcut koşulları sadece verileri aşağıya çekmeye yaramakta yapısal problemlerden biri olan uzun süreli genç işsizliği sadece ötelemektedir.

Gençler işsizlikle baş etmek, deneyim kazanmak için esnek istihdam biçimlerinde geçici ve güvencesiz çalışmayı kabul etmektedirler. Oysa İşsizlikle mücadele alanında uygulanan emek piyasalarının esnekleştirilmesi konusunun etkinliğini ölçebilecek bir data bulunmamaktadır²¹¹. Diğer taraftan geçici, part-time, kısmi süreli çalışma gibi esnek istihdam biçimleri kalıcı, güvenceli bir istihdamı sağlayamamaktadır. Uzun süredir işsiz olan gençler, kısa süreli de olsa gelir elde etme ihtiyacı içinde olmaktadır. Diğer taraftan uzun süreli işsiz olan gençler kısa süreli işlere geçiş yaparak uzun süreli işsiz statüsünden çıkmaktadır. Bu durumda da artık uzun süreli olarak değerlendirilmediklerinden verilere yansımamaktadırlar. Ancak neticede kısa süreli, güvencesiz bir biçimde istihdam edilseler bile bir süre sonra tekrar işsiz duruma düşmektedirler.

Geçici, part-time, kısmi süreli çalışma gibi istihdam biçimleri geçici çözümler sunarken, gençlere kısa süreli deneyim ve kısmi süreli ekonomik bağımsızlık sunmaktadır. Yunanistan’da uzun süreli genç işsizlerle yapılan görüşmelerde part-time çalışma deneyimine sahip bütün uzun süreli genç işsizler tam zamanlı bir işte çalışmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca görüşmelerde dikkat çekici olan bir diğer nokta da part-time çalışmayla kayıtdışı sektör ve istihdamın ilişkilendirilmesidir²¹². Türkiye’de uzun süreli genç işsizlere ilişkin veriler incelendiğinde de benzer sonuçlar çıkmaktadır. Uzun süreli genç işsizlerin %90’ı tam

²¹¹ Kieselbach, a.g.e., s. 35-36.

²¹² A.e., s.265.

zamanlı bir işte çalışmak istediklerini ifade etmektedirler²¹³. Diğer taraftan gençlerin esnek istihdam biçimlerinde çalışmak istememesi işsizlik sürelerini de uzatmaktadır. İsveç'te ise uzun süreli genç işsizlerle yapılan derinlemesine mülakatlarda gençler çağrı üzerine çalışma gibi işlerin istenen bir iş olmadığını ve güvencesizlikle eşdeğer olduğunu ifade etmişlerdir. Geçici işlerin ise yeterince finansal kaynak sağlamadığını ve bu işlerde çalışmanın sosyal tanınmayı sağlamadığını, toplumda kendilerini tanımlayabilecek bir işi ifade etmediğini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmeler neticesinde uygun ve istenen işin tam süreli çalışmayla eşdeğer olduğu sonucuna varılmıştır²¹⁴.

Türkiye emek piyasasında esnekliğin sağlanmasına ilişkin tartışmalar sürerken, bu esnekleşmenin uzun süreli işsizler nezdinde istenen faydayı sağlamayacağı sonucuna ulaşabilir. Uzun süreli işsiz olan gençler esnek istihdam biçimlerinden elde edecekleri faydayı geçici görmekte üstelik güvencesizlikle özdeşleştirmektedirler. Mevcut çalışmada yapılan alan araştırması sonuçları üçüncü bölümde ayrıntılı bir biçimde değerlendirilecektir. Ancak alan araştırması yapılırken elde edinilen deneyimler ışığında, geçici süreli ve part-time çalışan gençlerin %50'sinden fazlasının kayıtdışı çalıştığı gözlemlenmiştir. Esneklik arayışlarının etkin olarak ortaya konması için öncelikli olarak kayıtdışı çalıştırılmanın önüne geçilmesi ve gençler özneline uygun bir iş olarak algılanması gerekmektedir. Aksi takdirde gençler uzun süreli işsizliklerine rağmen bu işlerde çalışmak istemeyeceklerinden yapılan düzenlemeler etkin sonuçlar vermeyecektir.

²¹³ TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.09.2018.

²¹⁴ Lahusen, **a.g.e.**, s.114-115.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİĞİ ÜZERİNE İSTANBUL'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. TÜRKİYE'DE VE İSTANBUL'DA 15-29 YAŞ ARALIĞINDA UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK VE ÖZELLİKLERİ

Emek piyasasına geçiş araştırmaları gerek Avrupa Birliği'nin gerekse de TÜİK'in yapmış olduğu çalışmalarda 15-29 ve hatta 15-34 yaş aralığına çekilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki 15-29 yaş arası uzun süreli işsizlere ilişkin mevcut durum; eğitim, medeni durum, daha önce çalışılan sektör, aranılan iş türü ve iş aramaya başlamadan önceki duruma göre değerlendirilmiş olup, bu konu başlıkları altında ele alınmıştır.

3.1.1. Eğitim Durumuna Göre Türkiye'de ve İstanbul'da Uzun Süreli Genç İşsizlik

15-29 yaş aralığında Türkiye'de uzun süreli işsizlik oranları tablo 29'da ifade edildiği üzere 2017 yılında %18,51 olarak hesaplanmıştır. 2014'ten önceki ve sonraki veriler işsizlik kriterlerinin değişmesi nedeniyle, birebir karşılaştırma yapmak doğru olmamakla birlikte yıllar içerisinde sürekli azalan bir eğilim içerisinde olduğu aşikârdır. Öte yandan uzun süreli işsizlik oranı 15-29 yaş aralığında 2014'te %17 seviyelerinde gerçekleşirken 2017 yılında %18'i geçmiştir. Yine 2014'ten beri oluşan dinamiklere odaklandığımızda son üç yılda 15-29 yaş aralığında bir yıldan uzun süredir işsiz olanların sayısı 69.000 kişi artarak 312.000 bin kişiye çıkmıştır. Bu yaş aralığında işsiz sayısı ise 2014 yılından itibaren 293.000 kişi artarak 1.686.000 kişi olmuştur. Eğitim durumuna göre uzun süreli işsizliği bu yaş aralığında incelediğimizde ise 15-24 yaş aralığında da olduğu gibi en yüksek uzun süreli işsizlik oranı üniversite mezunlarında olduğunu görmekteyiz. 2017 yılında %25'ler seviyesinde olan uzun süreli işsizlik oranı sırasıyla lise ve dengi mezunlarında %16'lar seviyesinde, lise ve altı eğitilmişlerde ise %18'ler seviyesindedir. Üniversite mezunlarına ilişkin yapılabilecek bir diğer önemli tespit de bu eğitim seviyesinde uzun süreli işsizliğin sürekli arttığıdır. Öyle ki 2014'ten 2017'ye 3 yılda 95.000'den

155.000'e çıkarak 60.000 kişi artmıştır. Lise ve dengi okullardan mezunlarda bu artış 9.000 kişi olurken bu rakam 2014 yılında 66.000, 2017 yılında 75.000 kişi olmuştur. Lise altı eğitimlilerde ise 2014'ten 2017'ye arada 5.000 kişi artsa da nihayetinde 82.000 kişide kalmıştır.

Tablo 29: Eğitim Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	EĞİTİM DURUMUNA GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER				EĞİTİM DURUMUNA GÖRE İŞSİZLER				EĞİTİM DURUMUNA UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Toplam	Lise altı eğitimliler	Lise ve dengi	Yükseköğretim	Toplam	Lise altı eğitimliler	Lise ve dengi	Yükseköğretim	Toplam	Lise altı eğitimliler	Lise ve dengi	Yükseköğretim
2004	534	210	227	97	1 412	637	531	244	37,85	33,03	42,75	39,77
2005	530	220	223	87	1 367	638	515	214	38,80	34,53	43,19	40,97
2006	456	183	201	72	1 318	629	483	206	34,57	29,16	41,50	34,79
2007	384	143	170	71	1 351	633	489	229	28,43	22,63	34,74	30,98
2008	361	135	153	72	1 423	684	476	263	25,35	19,82	32,21	27,32
2009	438	181	169	87	1 830	908	604	318	23,91	19,97	28,03	27,35
2010	416	164	151	102	1 564	759	485	320	26,63	21,59	31,13	31,79
2011	308	110	100	98	1 343	617	395	331	22,96	17,86	25,33	29,63
2012	284	95	87	102	1 276	562	366	348	22,29	16,93	23,88	29,24
2013	306	108	93	106	1 380	613	390	377	22,21	17,56	23,76	28,17
2014*	243	82	66	95	1 393	618	368	407	17,44	13,27	17,93	23,34
2015*	260	87	64	109	1 467	631	370	466	17,72	13,79	17,30	23,39
2016*	281	87	68	127	1 599	631	429	538	17,57	13,79	15,85	23,61
2017*	312	82	75	155	1 686	616	454	616	18,51	13,31	16,52	25,16

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 30’da görüldüğü gibi İstanbul’da uzun süreli işsizliğin seyri, Türkiye’den daha düşük oranlarda seyretmektedir. 2017 yılı uzun süreli işsizlik oranı 15-29 yaş grubunda %13,55 olarak ölçülmüştür. 2014 yılından beri %13 ve %14 dolaylarında ölçülen işsizlik oranında hem Türkiye’de hem de İstanbul’da 2014 yılından önce ve sonra bu denli farklılık olmasının sebebi işsizlik kriterlerindeki değişimden kaynaklanmaktadır. Öyle ki iş arama süresinin son üç aydan bir aya indirilmesi neticesinde, son bir ayda iş arama kanallarını kullanmamış kişiler işsiz sayılmamaktadır²¹⁵. Bu yaş grubunda eğitim durumuna göre uzun süreli genç işsizliği en yüksek %16,97’yle yükseköğrenim mezunlarında, ardından lise altı ve lise mezunlarında %11 dolayındadır. Türkiye ile karşılaştığında İstanbul’da uzun süreli işsizliğin daha düşük oranlarla seyrettiği görülmektedir. Ancak sayısal olarak

²¹⁵ TÜİK, “İşgücü İstatistikleri”, (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27690>, 21 Kasım 2018.

baktığımızda 2014 yılında 15 bin yüksek öğrenim mezunu uzun süreli işsizken 2017 yılında bu sayı neredeyse 2 katına çıkarak 28 bin kişiye yükselmiştir.

Tablo 30: Eğitim Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	EĞİTİM DURUMUNA GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER				EĞİTİM DURUMUNA GÖRE İŞSİZLER				EĞİTİM DURUMUNA GÖRE UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Toplam	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi	Yükseköğretim	Toplam	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi	Yükseköğretim	Toplam	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi	Yükseköğretim
2004	84	40	27	17	272	129	93	50	30,91	30,80	29,08	34,60
2005	83	39	28	15	251	125	82	44	33,01	31,65	34,08	34,85
2006	61	29	25	7	245	129	80	36	24,85	22,52	30,50	20,53
2007	42	16	16	11	234	112	77	45	18,14	14,48	20,30	23,56
2008	46	16	19	11	251	116	76	59	18,27	13,71	24,84	18,77
2009	84	38	29	17	387	186	125	77	21,68	20,42	23,38	21,96
2010	87	39	30	18	324	158	93	72	26,79	24,50	32,39	24,56
2011	55	22	15	18	264	127	67	71	20,61	17,06	22,63	25,05
2012	59	21	17	21	281	122	81	78	20,93	17,41	20,46	26,93
2013	50	19	13	19	273	123	68	82	18,36	15,12	18,30	23,28
2014*	42	17	10	15	310	137	81	91	13,55	12,41	12,35	16,48
2015*	48	18	9	21	341	143	83	115	14,08	12,59	10,84	18,26
2016*	60	17	12	31	409	149	110	149	14,67	11,41	10,91	20,81
2017*	55	15	12	28	406	133	108	165	13,55	11,28	11,11	16,97

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.1.2. Medeni Duruma Göre Türkiye ve İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik

Tablo 31’de medeni duruma göre uzun süreli işsizlik oranlarını incelediğimizde, 2017 yılına kadar evlilerin, hiç evlenmeyenlere göre uzun süreli işsizlik oranları daha düşüktür. Bu beklenen bir durum olmasına rağmen 2017 yılında evlilerde %20,53 olan uzun süreli işsizlik oranı hiç evlenmeyenlerde %18’dir. Bu durum uzun süreli genç işsizliğin yapısının değişmeye başladığını da göz önüne koymaktadır. Oransal olarak evlilerde daha yüksek bir artış görülmekle birlikte sayısal olarak baktığımızda bekârlarda uzun süreli işsiz sayısının 2014 yılından beri artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. 2014 yılında 198.000 kişi olan uzun süreli hiç evlenmeyen işsiz sayısı, 2017 yılında 48.000 kişi artarak 246.000’e çıkmıştır. Evlilerde bu sayılar 2014 yılında 41.000 kişiden 2017 yılına kadar 21.000 kişi artarak 62.000’e çıkmaktadır. Elbette evlilik yaşının artması, eğitimde kalınan sürelerin

uzaması gibi birçok neden bu farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Boşanan ya da eşi ölenlerde oransal olarak dalgalı bir seyir varken, rakamsal olarak baktığımızda 4.000 kişi seviyelerindedir.

Tablo 31: Medeni Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	MEDENİ DURUMA GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER				MEDENİ DURUMA GÖRE İŞSİZLER				MEDENİ DURUMA GÖRE UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı veya eşi öldü	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı veya eşi öldü
2004	534	442	88	3	1 412	1 127	272	13	37,85	39,26	32,43	26,62
2005	530	422	103	6	1 367	1 063	289	15	38,80	39,74	35,41	40,00
2006	456	365	84	6	1 318	1 011	292	17	34,57	36,08	28,96	37,95
2007	384	303	75	6	1 351	1 044	289	18	28,43	29,04	25,98	33,33
2008	361	288	69	4	1 423	1 083	321	18	25,35	26,55	21,48	20,23
2009	438	348	80	10	1 830	1 394	409	26	23,91	24,94	19,52	36,58
2010	416	338	71	7	1 564	1 223	319	22	26,63	27,62	22,36	33,48
2011	308	250	51	7	1 343	1 060	260	23	22,96	23,63	19,66	29,30
2012	284	226	53	5	1 276	1 003	254	18	22,29	22,53	20,81	29,02
2013	306	242	58	6	1 380	1 085	271	24	22,21	22,36	21,39	25,00
2014*	243	198	41	4	1 393	1 120	251	22	17,44	17,68	16,33	18,18
2015*	260	208	47	5	1 467	1 192	256	18	17,72	17,45	18,36	27,78
2016*	281	221	56	4	1 599	1 252	324	22	17,57	17,65	17,28	18,18
2017*	312	246	62	4	1 686	1 367	302	18	18,51	18,00	20,53	22,22

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 32’de belirtilen İstanbul’da medeni duruma göre uzun süreli işsizlik oranına baktığımızda 2014 yılından 2017’ye hiç evlenmeyenlerde %14’ten %12’ye azalma gerçekleşirken, evlilerde %11’den %16’ya yükselmiştir. İstanbul’da uzun süreli işsizlik oranı en yüksek medeni durum ise %33 ile boşananlardadır. Sayısal olarak baktığımızda ise 2014 yılında hiç evlenmeyen uzun süreli işsiz sayısı 38.000’ken 2017 yılında 7.000 kişi artarak 45.000’e yükselmiştir. Evlilerde ise bu sayı 2014 yılında 4.000 kişiyken 2017 yılında 5.000 kişi artarak 9.000’e yükselmiştir.

Tablo 32: Medeni Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	MEDENİ DURUMA GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER				MEDENİ DURUMA GÖRE İŞSİZLER				MEDENİ DURUMA GÖRE UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Topla m	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Topla m	Hiç evlenmedi	Evli	Boşan dı	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı
2004	84	72	12	0	272	226	43	2	30,91	31,59	28,43	0,00
2005	83	72	10	1	251	210	40	1	33,01	34,39	25,49	38,89
2006	61	52	8	0	245	199	45	1	24,85	26,31	18,51	0,00
2007	42	38	4	0	234	196	36	2	18,14	19,45	11,46	0,00
2008	46	39	6	0	251	203	44	3	18,27	19,41	14,36	0,00
2009	84	75	8	2	387	311	72	3	21,68	23,98	10,49	47,93
2010	87	75	11	1	324	274	46	3	26,79	27,21	24,23	31,25
2011	55	47	6	1	264	226	34	4	20,61	20,75	18,15	31,85
2012	59	51	7	1	281	236	41	3	20,93	21,46	16,88	33,19
2013	50	43	7	0	273	218	50	5	18,36	19,51	13,79	0,00
2014*	42	38	4	0	310	270	36	3	13,55	14,07	11,11	0,00
2015*	48	40	7	1	341	294	43	4	14,08	13,61	16,28	25,00
2016*	60	52	7	1	409	335	68	6	14,67	15,52	10,29	16,67
2017*	55	45	9	1	406	348	55	3	13,55	12,93	16,36	33,33

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.1.3. Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik

Tablo 32’de belirtilen daha önce çalıştığı sektöre göre Türkiye’de uzun süreli işsizlik oranına bakıldığında en yüksek uzun süreli işsizlik oranı %18’le hizmetler sektöründedir. Sırasıyla hizmetler sektörünü %10’la tarım, %8’le sanayi sektörü izlemektedir. Uzun zaman önce işten ayrılan ya da ilk kez iş arayanlar içinde uzun süreli işsizlik oranı ise %37 seviyesindedir. Her sektörde yıllar içerisinde 2014 yılından beri oransal artışlar gözlemlenmektedir. Sayısal olarak bakıldığında ise 2017 yılında 173.000’e çıkan hizmetler sektöründeki uzun süreli işsiz sayısının 2014 yılında 111.000 kişi olduğu görülmektedir. Sadece 3 yıllık bir sürede 62.000 kişi artarak zirveye çıkmıştır. Tarım sektöründe 6.000 kişiyle değişmeyen uzun süreli genç işsiz sanayi sektöründe 4.000 kişi azalarak 35.000’e gerilemiştir. Uzun zaman önce işten ayrılan ya da ilk kez iş arayanlar içinde uzun süreli işsiz sayısı ise 10.000 kişi artarak 96.000 kişiye yükselmiştir.

Tablo 33: Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29) Yaş

YIL	DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER					DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE İŞSİZLER					DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI				
	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar
2004	534	21	95	148	271	1412	73	370	436	534	37,85	29,13	25,56	33,98	50,72
2005	530	20	113	152	245	1367	60	386	459	462	38,80	33,23	29,34	33,23	52,98
2006	456	17	92	141	206	1318	67	367	481	404	34,57	25,36	25,02	29,27	51,08
2007	384	12	70	122	181	1351	76	389	503	382	28,43	15,23	17,93	24,19	47,30
2008	361	13	70	127	150	1423	76	435	567	345	25,35	16,89	16,19	22,43	43,56
2009	438	20	110	168	140	1830	116	617	769	329	23,91	17,12	17,79	21,85	42,59
2010	416	14	103	175	125	1564	96	469	697	301	26,63	14,73	21,92	25,07	41,35
2011	308	8	77	125	99	1343	71	407	595	270	22,96	11,13	18,86	20,96	36,68
2012	284	7	59	130	89	1276	63	357	610	246	22,29	11,11	16,53	21,22	36,16
2013	306	12	59	135	100	1380	78	383	658	261	22,21	15,87	15,39	20,58	38,23
2014*	243	6	39	111	86	1393	78	418	670	226	17,44	7,69	9,33	16,57	38,05
2015*	260	6	35	129	91	1467	84	407	736	240	17,72	7,14	8,60	17,53	37,92
2016*	281	6	44	149	83	1599	72	428	872	226	17,57	8,33	10,28	17,09	36,73
2017*	312	8	35	173	96	1686	78	400	949	258	18,51	10,26	8,75	18,23	37,21

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 33’de belirtildiği gibi İstanbul’da Türkiye’de olduğu gibi sektörel bağlamda benzer eğilimler bulunmaktadır. En yüksek uzun süreli işsiz oranı daha önce hizmetler sektöründe istihdam edilenlerden oluşurken uzun süreli işsizlik oranı 2017 yılında %13 seviyelerindedir. Tarım sektörüne ilişkin veriler ölçülememekte ve güvenilirliği ile ilgili sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Öte yandan yine uzun zaman önce işten ayrılan ya da ilk kez iş arayanlar içinde uzun süreli işsizlik oranı %25’tir. Neticede hem Türkiye’de hem İstanbul’da uzun süreli işsizlerin daha önce hizmetler sektöründe çalışanlarda yoğunlaştığı ve yine uzun süre önce işten ayrılanlar veya ilk kez iş arayanlarda yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 34: Daha Önce Çalıştığı Sektöre Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZLER					DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE İŞSİZLER					DAHA ÖNCE ÇALIŞTIĞI SEKTÖRE GÖRE UZUN SÜRELİ GENÇ İŞSİZLİK ORANI				
	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Uzun zaman önce işten ayrılmış & ilk kez iş arayanlar
2004	84	0	23	34	28	272	1	94	99	78	30,91	0,00	24,16	33,81	35,19
2005	83	0	29	26	28	251	0	100	88	63	33,01	G	29,09	29,11	44,76
2006	61	0	20	21	20	245	1	96	96	51	24,85	0,00	20,87	21,94	38,00
2007	42	0	11	16	16	234	0	88	96	50	18,14	G	12,17	16,59	31,60
2008	46	1	14	18	13	251	1	96	103	50	18,27	96,93	14,28	17,26	26,69
2009	84	0	28	35	21	387	1	151	175	60	21,68	0,00	18,32	20,03	35,17
2010	87	0	29	36	22	324	1	113	154	56	26,79	0,00	25,66	23,39	38,30
2011	55	0	19	23	13	264	1	94	121	49	20,61	0,00	20,04	18,89	26,08
2012	59	0	12	33	13	281	1	79	156	46	20,93	0,00	15,56	21,37	29,07
2013	50	0	11	27	12	273	0	81	151	40	18,36	G	13,53	17,82	30,13
2014*	42	0	10	19	13	310	2	101	170	37	13,55	0,00	9,90	11,18	35,14
2015*	48	1	10	24	14	341	2	93	202	45	14,08	50,00	10,75	11,88	31,11
2016*	60	0	12	38	9	409	1	107	265	36	14,67	0,00	11,21	14,34	25,00
2017*	55	0	8	37	11	406	4	89	268	44	13,55	0,00	8,99	13,81	25,00

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.1.4. Aranılan İşin Türüne Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik

Aranılan işin türüne göre uzun süreli genç işsizlik oranları, tablo 35’te de belirtildiği gibi Türkiye’de yarı zamanlı iş arayan veya kendi işini kurmak isteyenlerde tam zamanlı iş arayanlara oranla daha düşük seyretmektedir. Uzun süreli genç işsizlerden tam zamanlı iş arayıp uzun süredir iş bulamayanların oranı 2014 yılında %14 seviyesindeyken, 2017 yılında yine %14 seviyesindedir. Tam zamanlı iş arayanlarda ise bu oran 2014 yılında %17 seviyesinden 2017 yılında %18 seviyesine gelmiştir. Sayısal olarak baktığımızda ise 2014 yılında 219 bin olan uzun süredir işsiz olan kişi sayısı 65 bin kişi artarak 284 bine yükselmiştir. Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak isteyenlerde bu rakamlar yine aynı yıllarda 24 binden 27 bine yükselmiştir.

Tablo 35: Aranılan İşin Türüne Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZ			ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE İŞSİZ			ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE İŞSİZLİK ORANI		
	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor
2004	534	432	102	1 412	1 115	297	37,85	38,74	34,53
2005	530	440	91	1 367	1 100	267	38,80	39,98	33,94
2006	456	388	68	1 318	1 077	241	34,57	36,00	28,15
2007	384	327	57	1 351	1 105	245	28,43	29,59	23,20
2008	361	318	43	1 423	1 215	208	25,35	26,15	20,65
2009	438	393	45	1 830	1 575	255	23,91	24,92	17,64
2010	416	380	36	1 564	1 381	183	26,63	27,53	19,80
2011	308	279	29	1 343	1 177	166	22,96	23,73	17,51
2012	284	255	29	1 276	1 103	174	22,29	23,15	16,78
2013	306	276	31	1 380	1 201	179	22,21	22,95	17,20
2014*	243	219	24	1 393	1 229	165	17,44	17,82	14,55
2015*	260	239	22	1 467	1 317	149	17,72	18,15	14,77
2016*	281	258	23	1 599	1 429	170	17,57	18,05	13,53
2017*	312	284	27	1 686	1 504	182	18,51	18,88	14,84

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 36’da belirtilen İstanbul’da uzun süreli işsizlik oranı tam zamanlı iş arayanlarda %14 seviyesinde gerçekleşirken bu oran yarı zamanlı veya kendi işini kurmak isteyenlerde %7 seviyesindedir. Bu oranlar hesaplanırken kullanılan veriler 4.000 kişi ve altında olduğu için sağlıklı sonuçlar elde edilememektedir. Yine de uzun süredir işsiz olan 15-29 yaş aralığında ve tam zamanlı iş arayanların oranı diğer aranılan iş türlerine göre Türkiye ortalamasında olduğu gibi İstanbul’da da daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 36: Aranılan İşin Türüne Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29)

YIL	ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE UZUN DÖNEM İŞSİZ			ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE İŞSİZ			ARANILAN İŞİN TÜRÜNE GÖRE İŞSİZLİK ORANI		
	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor	Toplam	Tam zamanlı	Yarı zamanlı veya kendi işini kurmak istiyor
2004	84	82	2	272	249	23	30,91	32,74	10,92
2005	83	81	2	251	235	15	33,01	34,43	11,10
2006	61	60	1	245	233	12	24,85	25,88	4,68
2007	42	42	0	234	227	7	18,14	18,56	0,00
2008	46	45	1	251	239	12	18,27	18,71	9,29
2009	84	81	3	387	365	22	21,68	22,15	13,87
2010	87	85	2	324	312	12	26,79	27,24	15,14
2011	55	51	3	264	252	12	20,61	20,37	25,45
2012	59	56	3	281	263	18	20,93	21,29	15,74
2013	50	48	2	273	255	18	18,36	19,02	9,10
2014*	42	40	2	310	282	28	13,55	14,18	7,14
2015*	48	45	3	341	312	29	14,08	14,42	10,34
2016*	60	55	5	409	372	37	14,67	14,78	13,51
2017*	55	51	4	406	355	51	13,55	14,37	7,84

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.1.5. İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli İşsizlik

Tablo 37’de belirtilen uzun süreli işsizlik oranları işinden ayrılanlarda 2017 yılında %42 seviyesinde hesaplanmakta olup, bu oran 2014 yılında %29 seviyesindedir. İşini kaybedenler 2017 yılında %13’ler seviyesinde olurken aynı yıl ilk kez iş arayanlar %12’ler ile ardından gelmektedir. Yine 2014 yılında işinden ayrılanlar 94.000’den 132.000’e yükselmiş ve işinden ayrılan her 10 kişiden 4’ü bir yıldan uzun süredir iş bulamamaktadır. İşini kaybedenlerden uzun süredir işsiz olanların sayısı 2014 yılında 70.000’den 2017 yılında 95.000’e yükselmiştir. İlk kez iş arayıp uzun süredir işsiz olanların sayısı ise yine aynı yıllarda 79.000’den 85.000’e yükselmiştir.

Tablo 37: İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre Türkiye’de Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29 Yaş)

YIL	UZUN DÖNEMLİ İŞSİZLERDE İŞ ARAMAYA BAŞLAMADAN ÖNCEKİ DURUMU				İŞ ARAMAYA BAŞLAMADAN ÖNCEKİ DURUMU				UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan
2004	534	135	129	271	1 412	476	402	534	37,85	28,35	32,03	50,72
2005	530	141	145	245	1 367	474	431	462	38,80	29,80	33,52	52,98
2006	456	119	130	206	1 318	463	452	404	34,57	25,82	28,76	51,08
2007	384	95	108	181	1 351	471	497	382	28,43	20,11	21,79	47,30
2008	361	96	115	150	1 423	543	534	345	25,35	17,62	21,45	43,56
2009	438	158	146	134	1 830	880	632	317	23,91	17,95	23,01	42,24
2010	416	145	152	120	1 564	669	603	292	26,63	21,63	25,23	40,97
2011	308	95	118	95	1 343	527	554	261	22,96	17,98	21,36	36,38
2012	284	84	115	85	1 276	483	557	236	22,29	17,48	20,64	36,00
2013	306	89	122	96	1 380	508	621	250	22,21	17,45	19,67	38,16
2014*	243	70	94	79	1 393	543	318	532	17,44	12,89	29,56	14,85
2015*	260	75	104	81	1 467	587	318	561	17,72	12,78	32,70	14,44
2016*	281	93	114	74	1 599	639	339	621	17,57	14,55	33,63	11,92
2017*	312	95	132	85	1 686	682	309	696	18,51	13,93	42,72	12,21

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 38’de görüldüğü gibi, İstanbul’da işinden ayrılmanın oranı %32 seviyelerinde olup, yüksek düzeyde seyretmektedir. Üstelik İstanbul’da 2014 yılında %14 seviyesinde olan bu oran 2017’de %32’ye yükselmiştir. İşini kaybedenlerde uzun süreli işsizlik oranı %9 olurken ilk kez iş arayanlarda bu oran %5’tir. İstanbul’da işinden ayrılanların ve uzun süredir iş bulamayanların sayısı 2014 yılından 2017 yılına %50’lik bir artışla 16.000 kişiden 33.000 kişiye yükselmiştir. İşini kaybedenlerden uzun süreli işsiz sayısı 2.000 kişi azalmış ve 12.000’e gerilemiştir. Yine ilk kez iş arayan ve uzun süredir işsiz olanların sayısı 12.000’den 10.000’e gerilemiştir.

Tablo 38: İş Aramaya Başlamadan Önceki Durumuna Göre İstanbul’da Uzun Süreli Genç İşsizlik (15-29)

YIL	UZUN DÖNEMLİ İŞSİZLERDE İŞ ARAMAYA BAŞLAMADAN ÖNCEKİ DURUMU				İŞ ARAMAYA BAŞLAMADAN ÖNCEKİ DURUMU				UZUN SÜRELİ İŞSİZLİK ORANI			
	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan	Toplam	İşini kaybetti	İşinden ayrıldı	İlk kez iş arayan
2004	84	34	23	28	272	99	95	78	30,91	34,11	24,05	35,19
2005	83	28	27	28	251	102	86	63	33,01	27,22	31,32	44,76
2006	61	20	22	20	245	95	98	51	24,85	20,60	22,08	38,00
2007	42	13	14	16	234	72	113	50	18,14	17,84	12,36	31,60
2008	46	14	18	13	251	88	113	50	18,27	16,51	15,91	26,69
2009	84	37	27	20	387	205	123	59	21,68	17,83	21,98	34,52
2010	87	33	33	21	324	134	135	55	26,79	24,63	24,32	38,15
2011	55	18	25	12	264	98	118	48	20,61	17,89	20,76	25,83
2012	59	18	28	13	281	104	134	43	20,93	17,74	20,68	29,44
2013	50	17	22	11	273	98	137	39	18,36	17,52	15,87	29,23
2014*	42	14	16	12	310	104	107	100	13,55	13,46	14,95	12,00
2015*	48	14	22	12	341	114	110	117	14,08	12,28	20,00	10,26
2016*	60	16	37	7	409	136	130	143	14,67	11,76	28,46	4,90
2017*	55	12	33	10	406	128	101	177	13,55	9,38	32,67	5,65

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.2. AMAÇ, KAPSAM, SINIRLILIKLAR VE METODOLOJİ

3.2.1. Amaç, Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmanın amacı, uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicilerini, uzun süreli genç işsizlerdeki algı düzeyleri ile ortaya koyabilmek amacıyla keşifsel bir alan araştırması yapmaktır. Uzun süreli genç işsizler üzerinde gerçekleştirilen alan araştırmasında demografik faktörlerle boyutlar arasındaki farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Gençler üzerinde daha önce yapılmış olan araştırmalara bakıldığında farklı yaş gruplarının esas alındığı görülür. Bunlar arasında 15-24 (literatürde kabul gören yaş aralığı), 15-29, 18-24 ve 18-29 en fazla tercih edilenlerdir. Uluslararası literatür incelendiğinde son yıllarda genç yaş aralığının üst sınırının daha çok 29 olarak kabul edildiği de görülmektedir. Bu çalışmada genç yaş aralığı 18-29 olarak kabul edilmiştir²¹⁶. Araştırma 18-29 yaş aralığında İstanbul’da ikamet eden uzun süreli genç işsizleri kapsamaktadır.

Çalışmada uzun süreli genç işsizliğinin belirleyici faktörleri işsiz gençlerin algıları üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda belirleyici etkenler sosyal ve ekonomik faktörler olarak “sosyo-ekonomik belirleyiciler” başlığında değerlendirilmiştir. Bu çerçevede belirleyiciler sosyal belirleyiciler; “kentleşmenin getirdikleri: kırdan kente göç, gecekondu ve yoksulluk sarmalı, etnik yapı, eğitim sistemi ile iş dünyası uyumsuzluğu, popüler kültür: daha az sorumluluk daha fazla eğlence, gençlik ve atalet, aile olgusuna bakışta farklılaşma: geç evlenme bir sorun mu yoksa tercih mi?” başlıkları altında, ekonomik belirleyiciler “girişimcilik ekosistemi ve İŞKUR faaliyetlerinin yetersizliği, ekonomik krizler ve istihdam yaratmayan büyüme, kayıtdışı istihdam ve emek piyasalarında esneklik arayışları” konuları çerçevesinde analiz edilmiştir.

²¹⁶ Christian Lahusen, Marco Giugni, Palgrave Macmillan (Ed), **Experiencing Long Term Unemployment in Europe Youth on the Edge**, ISBN 978-1-137-50487-6 (eBook), 2016; Eurofound, a.g.e.,2017, s.18.

Araştırma iki aşamalı olarak kurgulanmış olup ilk aşamada sınanacak olan hipotezler farklılıklar üzerinedir. Bunlar;

H₁: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, cinsiyet bakımından alt boyutlarda farklılık gösterir.

H₂: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, medeni duruma göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H₃: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, eğitim durumuna göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H₄: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, ücret beklentisine göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H₅: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H₆: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri, mesleki eğitim alıp almamasına göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

İkinci aşamada lojistik regresyon analizi yapılarak sınanacak hipotezler aşağıdaki şekildedir;

H₇: Yaş değişkeniyle İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri arasında ilişki vardır.

H₈: Deneyim değişkeniyle Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi arasında ilişki vardır.

H₉: Yaş değişkeniyle Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₀: Deneyim değişkeniyle Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₁: Yaş değişkeniyle Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₂: İş arama süresi değişkeniyle Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutu arasında ilişki vardır.

3.2.2. Metodoloji

3.2.2.1. Örneklem Seçimi ve Verinin Toplanması

Evrenin tümüne ulaşmak mümkün olmadığından dolayı bu evrenin içinden seçilen küçük toplulukla araştırma yapılmaktadır. Bu küçük topluluk örneklem olarak adlandırılmaktadır. Örneklem, “*Bütün bir anakütle veya evren yerine, incelenecek olan büyük grubun içinden, onun bütün özelliklerini gösteren temsil kabiliyeti olan küçük bir parçanın veya örnek modelin, belirli kurallara uyulmak suretiyle seçilerek incelenmesi*”dir²¹⁷.

Bu çalışmada uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri uzun süreli genç işsizlerin algısı ile ölçüldüğünden ve alan araştırması İstanbul’da yapıldığından dolayı evren İstanbul’da ikamet eden 18-29 yaş arası bir yıldan uzun süreli genç işsizlerden oluşmaktadır. Bu noktadan hareketle TÜİK’ten alınan verilerde İstanbul’da uzun süreli genç işsiz sayısının 2017 yılı itibarıyla 55 bin kişi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çalışma 20 Temmuz- 21 Ekim tarihleri arasında yapılmış olup ankete 400 kişi katılmıştır. Ancak anketlerde yapılan incelemeler neticesinde hatalı anketler çıkartıldığında değerlendirmeye alınan anket sayısı 339 adet olarak tespit edilmiştir.

3.2.2.2. Veri Toplama Aracının Tasarlanması

Çalışmada öncelikle ilgili konuda literatür taraması yapılmış olup daha önce konuyla ilgili yapılan araştırmalarda derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmelerinin tercih edildiği görülmüştür. Daha fazla kişiye ulaşmak, elde edilen verileri doğrudan almak, kişileri görüşme yöntemindeki çekincelerinden arındırmak ve nicel yöntemle konuya katkı sağlamak için anket yöntemi seçilmiştir. Yöntem seçildikten sonra incelenen literatür ve gözlem yoluyla 8’i demografik olmak üzere, 26 yargısal ifadeden oluşan 5’li likert tekniğine dayalı bir soru formu tasarlanmıştır. Soru formu, alanında uzman beş kişiye gönderilmiş ve uzman kişilerden gelen geri dönüşlerle birlikte yargılar değiştirilmiştir. Söz konusu anket formu tekrar

²¹⁷ Burhan Baloglu, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*, 3. Bs., İstanbul, Der Yayınları, 2006, s. 103.

düzenlenmiş, 20 Temmuz 2018 tarihinde 52 kişiyle gerçekleştirilen ilk pilot çalışma 6 Ağustos 2018 tarihinde bitmiştir. Pilot çalışma sonucunda uzun süreli genç işsiz olanların algısında farklılıklar tespit edilmiş, demografik ifadelerde bulunan iş arama süresi kriterinin ayrıca eklenmesiyle tekrar pilot araştırma yapmak için tekrar sahaya çıkılmıştır. 12 Ağustos 2018 tarihinde biten ikinci pilot araştırma sonuçları değerlendirilmiş ve bir uzman görüşüne başvurularak 5 yargısal ifadeye minör değişiklikler yapılmıştır. Bununla birlikte ölçek geliştirmeye ilişkin 15 yargısal ifadeye karar verilmiş, ölçek dışı 11 ifade de anket uygulamasına keşifsel bir amaç güdülerek dâhil edilmiş ve anket uygulamasına 19 Ağustos 2018 tarihinde başlanmıştır. 21 Ekim 2018 tarihinde anket uygulaması bitirilmiştir. Araştırmanın en önemli sınırlılığı, örneklem kitleye erişimin zorluğu olmuştur. Bu nedenle pilot uygulamalar dâhil olmak üzere veri toplama süreci 4 ayı geçmiştir.

3.3. VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

3.3.1. Amprik Araştırma

Çalışmada toplanan veri kümesi 16 ifade ve 339 gözlemden oluşmaktadır. Korelasyon matrisinin faktörlenebilirliğine karar vermek için kullanılan testlerden olan Bartlett küresellik testi (Bartlett Test of Sphericity) ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü dikkate alındığında korelasyon matrisinin faktörlenebilirliğine karar verilmiştir. Bartlett küresellik testinin temel hipotezi²¹⁸;

H_0 : Korelasyon matrisi birim matristir.

Faktör analizinin uygulanabilmesi için temel hipotez reddedilmiştir. Faktör analizinin uygulanabilirliğine karar vermek için bakılması gereken diğer test olan Kaiser -Meyer- Olkin Örneklem Yeterlilik testinin 0,5'ten küçük olması durumunda faktör analizine uygun olmadığı 0,70-0,79 değerlerinde ise “iyi” bir değere sahip olduğu ifade edilmektedir²¹⁹. Bulunan KMO değeri 0,774 olduğundan, iyi bir değer aldığı gözlemlenmiş ve faktör analizinin uygulanabilirliğine karar verilmiştir.

²¹⁸ Hakan Bektaş, **Faktör Analizinin Temel Yapısı**, İstanbul, Beta Yayınları, 2017, s. 55

²¹⁹ Bektaş, **a.g.e.**, s.57

Tablo 39: KMO Değeri ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu

Kaiser –Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçütü		,774
Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare Test İstatistiği	1275,035
	Serbestlik Derecesi	120
	Test İstatistiğinin Olasılık Değeri	,000

Tablo 40: Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

1. Faktör <i>Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi</i>	Faktör Yükleri
Değişkenler	
Türkiye’de iş kurmanın önündeki prosedürlerden kaynaklanan engeller ve vergi yükleri gençlerin girişimcilik faaliyetlerini kısıtlamaktadır.	,790
Ekonomik krizler gençlerin iş bulma sürelerini uzatmaktadır.	,710
Kendi işini kurarak girişimci olmak isteyen gençlere yönelik teşvik ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması işsizlik süresini uzatmaktadır.	,696
Ülkemizde yapılan yatırımların istihdam yaratmıyor olması gençlerin iş bulmasını zorlaştırmaktadır.	,620
Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini uzatmaktadır.	,590
2. Faktör <i>Demografik Eğilimler ve Kentleşme</i>	
Gecekondulaşma bölgelerinin yarattığı eşitsizlik uzun süreli genç işsizliğini tetiklemektedir.	,695
Kırdan kente devam eden yoğun göç gençlerin uzun süre iş bulamamasına neden olur.	,670
Genç nüfusun fazla olması uzun süreli işsizliği olumsuz etkilemektedir.	,663
Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları işsizliğin bazı bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.	,542
3. Faktör <i>Eğitim Sistemi ve İstihdam</i>	
Eğitim sisteminde öğretilen konuların iş dünyasından kopuk olması işsizlik süresini uzatmaktadır.	,756
Türkiye’de mesleki eğitim sistemi ara eleman yetiştirmede yetersizdir.	,731
İşverenler özel eğitim kurumlarından mezun olanları devlet okullarından mezun olanlara göre daha fazla tercih etmektedirler.	,710
4. Faktör <i>İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri</i>	
İşverenlerin etnik kökenden kaynaklı ayrımcılık yapmaları iş bulmayı zorlaştırmaktadır.	,793
Güvencesiz/ kayıtdışı istihdam edilen gençler işsiz kaldıklarında nitelsiz olarak değerlendirildiklerinden iş bulmakta zorlanmaktadır.	,738
5. Faktör <i>Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri</i>	
Ailelerin sunduğu maddi desteğin yüksek olmasından dolayı iş konusunda daha seçici davranan gençlerin, iş bulma süresi uzamaktadır.	,844
Popüler kültürün etkisindeki gençlerin iş beklentileri gerçeklikten uzaklaştığından uzun süreli genç işsizlik artmaktadır.	,837

Ağırlıklandırılmamış en küçük kareler metodu, varimax yöntemiyle faktör yüklerinin dik döndürülmesi neticesinde tahmin edilen faktör modelini ifade etmektedir. Elde edilen faktör yapısı doğrultusunda faktör isimlendirilmesi yapılmıştır. Bu doğrultuda 1. Faktör: Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi, 2. Faktör: Demografik Eğilimler ve Kentleşme, 3. Faktör: Eğitim Sistemi ve İstihdam, 4. Faktör: İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri, 5: Faktör Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 41: Korelasyon Matrisinin Toplam Açıklanan Varyans

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri		
	Madde Sayısı	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans (%)
1	5	16,914	16,914
2	4	11,566	28,480
3	3	11,282	39,762
4	2	10,196	49,958
5	2	9,906	59,864

Tablo 40'ta korelasyon matrisinin açıkladığı varyans yüzdeleri ifade edilmektedir. Beş Faktörün, toplam değişkenliğin %59,864'ünü açıkladığı görülmektedir.

Tablo 42: Faktörler Arasındaki Korelasyon Matrisi

	Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Eğitim Sistemi ve İstihdam	Demografik Eğilimler ve Kentleşme	İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	1,000				
Eğitim Sistemi ve İstihdam	0,369	1,000			
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	0,296	0,328	1,000		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	0,350	0,336	0,404	1,000	
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	0,166	0,104	0,90	0,111	1,000

Tablo 41'de faktörler arası korelasyonların 0,166- 0,369 arası değiştiği görülmektedir. Yukarıdaki tabloda da ifade edildiği gibi, korelasyon değerlerinin

0,70'den küçük olması ve çapraz yüklerinin sıfır civarı olması gerektiğinden ayrışma geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir²²⁰.

Tablo 43: İçsel Tutarlılık Katsayısı

Faktör	Cronbach's α
Eğitim Sistemi ve İstihdam	0,758
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	0,651
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	0,65
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	0,637
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	0,625

Güvenilirlik; değişik zamanlarda tekrarlanan deney, test ya da herhangi ölçme süreci neticesinde ulaşılan bulguların tutarlı olması şeklinde tanımlanabilmektedir²²¹.

Alfa (α) katsayısı, değişkenlerin sürekli olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada gözlenemeyen sürekli değişkenleri ölçmek amacıyla Cronbach's α değeri hesaplanmış ve tabloda ifade edilen α katsayılarına ulaşılmıştır²²².

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ aralığında ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ aralığında ölçek düşük güvenilirliktedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Tablo 41'de ifade edilen Cronbach α değerleri $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında olduğu için ölçek oldukça güvenilirdir.

²²⁰ Hakan Bektaş, Mücahit Aydın, "Müşteri Bağlılığının Ölçülmesi: Cep Telefonu Pazarı Üzerine Bir Uygulama", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:32, Sayı: 3, 2018, s. 783.

²²¹ Edward G. Carmines, Richard A. Zeller, **Reliability and Validity Assessment**, 9. Bs., USA, Sage Publications, 1987, s. 11.

²²² Kazım Özdamar, **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**, 4. Basım, Eskişehir, Kaan Kitabevi, 2002, s.673.

Tablo 44: Kolmogorov- Smirnov Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	P	İstatistik	sd	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	.133	339	.000	.900	339	.000
Eğitim Sistemi ve İstihdam	.124	339	.000	.925	339	.000
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	.106	339	.000	.967	339	.000
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	.205	339	.000	.863	339	.000
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	.158	339	.000	.924	339	.000

Normallik dağılımını incelemek üzere Kolmogorov- Smirnov normallik testi yapılmış ve P değerlerinin $p < 0,5$ 'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda da aşağıda ifade edilen H_0 hipotezi reddedilmiş, Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği'nin alt boyutlarının normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir.

H_0 : Uzun süreli genç İşsizliğin belirleyicileri ölçeğinin alt boyutları normal dağılım göstermektedir.

H_1 : Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri ölçeğinin alt boyutları normal dağılım göstermemektedir.

H_0 reddedildiğinden parametrik olmayan testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda parametrik olmayan testlerden Mann- Whitney testi ve Lojistik Regresyon Modeli kullanılmasına karar verilmiştir.

3.3.2. Bulgular

3.3.2.1. Katılımcıların Profillerine İlişkin Bulgular

Uzun süreli genç işsizliğinin algısını ölçmeye yönelik olarak İstanbul'da ikamet eden uzun süreli genç işsizlerle yapılan alan araştırması Temmuz 2018- Ekim 2018 tarihleri arasında yüz yüze ve telefonla gerçekleştirilmiştir. Ankete gönüllülük esasına göre 400 kişi katılmıştır. Ankete katılım gösterenlerden 339 kişinin anketi geçerli kabul edilmiştir. Bu kişilerin demografik özellikleri aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 45: Katılımcıların Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Cinsiyet	Kadın	210	61,9
	Erkek	129	38,1
Eğitim Durumu	Lise ve altı	102	30,1
	Önlisans	75	22,1
	Lisans ve Üstü	162	47,8

Katılımcıların %61,9'u kadınlardan, %38'i erkeklerden oluşmaktadır. Dört ay boyunca sahada sürdürülen çalışmanın ortaya çıkardığı deneyim çerçevesinde dağılımın kadınlarda erkeklere oranla neden fazla olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Buna göre kadınlar erkeklere oranla iş arama davranışını daha fazla sürdürebilmektedir. Ayrıca erkekler kadınlara göre kısa süreli işlerde çalışmaya daha fazla meyillidir.

Katılımcıların %30,1'i lise ve altı, %22,1'i önlisans, %47,8'i lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların neredeyse yarısının lisans ve lisans üstü eğitime sahipken diğer yarısının önlisans ve altı eğitime sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 46: Katılımcıların Yaş ve Medeni Duruma Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Yaş	18-24 Yaş	121	35,7
	25-29 Yaş	218	64,3
Medeni Durum	Bekâr	252	74,3
	Evli	87	25,7

Katılımcıların %35,7'si 18-24, %64,3'ü 25-29 yaş aralığındadır. Katılımcılardan bekâr olduklarını ifade edenlerin oranı %74,3 iken evli olanların oranı %25,7'dir. Evlilik yaşının yükselmesi ve araştırmanın 18-29 yaş aralığında yapılması,

bu yaş grubunda uzun süreli işsiz evli katılımcıların bulunmasını son derece güçleştirmiştir.

Tablo 47: Katılımcıların Mesleki Eğitim Geçmişine Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Mesleki Eğitim Geçmişi	Evet	113	33,3
	Hayır	226	66,7

Uzun süreli genç işsizler içinde araştırmaya katılanların %33,3'ü mesleki eğitim almış iken %66,7'si mesleki eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 48: Katılımcıların Son Çalıştıkları İşyerinde Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Son Çalıştığı İş	Part Time/Kayıtlı	20	5,9
	Part Time/Kayıtsız	21	6,2
	Geçici Süreli/Kayıtlı	25	7,4
	Geçici Süreli /Kayıtsız	38	11,2
	Tam Süreli/Kayıtlı	190	56,0
	Tam Süreli/Kayıtsız	45	13,3

Son çalıştığı işyerinde part-time çalıştığını ifade eden 41 kişinin 21'inin kayıtdışı çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan son çalıştığı işin geçici süreli olduğunu ifade edenlerin sayısı 63 kişiye bu kişilerin 38'si kayıtdışı çalıştıklarını belirtmişlerdir. Emek piyasalarında esnekliğin sağlanması son yıllarda önem kazansa da katılımcı profilinden de gözlemlenebileceği üzere esnek çalışma biçimlerinde kayıtdışılık yüksek orandadır. Diğer taraftan tam süreli çalıştığını ifade edenlerin sayısı 235 kişidir. Bunların 190'ı kayıtlı, 45'i kayıtdışı olarak çalışmıştır. Buna göre katılımcıların %69,3'ü bir önceki işinde kayıtlı %30'u ise kayıtdışı çalışmışlardır.

Tablo 49: Katılımcıların Ücret Beklentisine Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Ücret Beklentisi	1000-1600	10	2,9
	1601-2000	110	32,4
	2001-3500	178	52,5
	3501-5000	41	12,1

Ücret beklentisi çerçevesinde katılımcıların verdiği cevaplar değerlendirildiğinde bunların %2,9'unun 1000-1600 TL arası ücret beklentisinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların %32,4'ünün 1601- 2000 TL aralığında ücret beklentisi bulunurken, 2001- 3500 TL aralığında ücret beklentisi olanların oranı %52,5'tir. Katılımcıların yarısından çoğunun 2001-3500 TL aralığında ücret düzeyinde beklentisi olduğunu açıkça görmekteyiz. Yine katılımcıların %12,1'inin 3501-5000 TL ücret aralığında beklentiye sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 50: Katılımcıların İş Arama Süresine Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
İş Arama Süresi	1 Yıldan Fazla - 2 Yıldan Az	242	71,4
	2 Yıldan Fazla 3 Yıldan Az	70	20,6
	3 Yıl ve Üzeri	27	8,0

Katılımcıların tamamı bir yıldan uzun süredir iş arayanlardan oluşmakla birlikte 1 yıldan fazla 2 yıldan az zaman diliminde iş aradığını belirten katılımcıların oranı %71,4'tür. Yine 2 yıldan fazla üç yıldan az iş arayanların oranı %20,6 ,3 yıl ve daha uzun süredir iş aradığını belirtenlerin oranı ise %8'dir.

Tablo 51: Katılımcıların Deneyim Süresine Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	% Frekans
Deneyim	2 Yıla Kadar	202	59,6
	2 Yılden Fazla 3 Yılden Az	38	11,2
	3 Yılden Fazla	99	29,2

Katılımcılardan 2 yıla kadar deneyimli olduklarını ifade edenlerin oranı %59,6 iken 2 yıldan fazla ancak 3 yıldan az deneyim süresine sahip olanların oranı %11,2, 3 yıldan fazla süredir deneyimi olan katılımcıların oranı ise %29,2’dir.

Tablo 52: Katılımcıların Uzun Süreli İşsizlik Boyutlarına İlişkin Algıları

Boyut	Ortalama
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	4,0791
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	3,9912
Eğitim Sistemi ve İstihdam	3,9253
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	3,6106
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	3,4764

Katılımcıların uzun süreli işsizlik belirleyicileri algısına yönelik olan yapılan çalışmada her bir alt boyuta ilişkin aritmetik ortalamalar hesaplanmıştır. Söz konusu araştırmada 5’li likert ölçeği kullanılmış ve ifadeler katılıma dereceleri 1 (hiç katılmıyorum) ve 5 (tamamen katılıyorum) şeklinde sunulmuştur. Ortalama değerlerden de görüldüğü gibi boyutların aritmetik ortalamalarının “katılıyorum” ifadesine denk gelen 4 değerine yakın bir değer aldığı görülmektedir.

Tablo 52’de görüldüğü üzere uzun süreli genç işsizlerin algılarının en yüksek 1. boyut olan “Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi”nde olduğu görülmektedir.

Diğer boyutlarla karşılaştırıldığında “Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi” boyutunun 4’ten büyük bir değer aldığı 5’e (tamamen katılıyorum) yakın yerde konumlandığı görülmektedir. Algı sıralamasında ikinci belirleyici, “İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri” olarak görülmektedir. Üçüncü belirleyici ise “Eğitim sistemi ve İstihdam” olarak görülmektedir. Gençlerin işsizlik belirleyici algısının kendilerinden kaynaklandığını ifade ettikleri algı sıralaması ise beş boyuttan dördüncü sırada yer almaktadır. Katılımcıların uzun süreli işsizlik belirleyicileri algısına yönelik olarak en son sıradaki algıları ise “Demografik Eğilimler ve Kentleşme” boyutudur. Katılımcılar en düşük uzun süreli işsizlik belirleyicisi olarak “Demografik Eğilimler ve Kentleşme”yi görmektedirler.

Tablo 53: Uzun Süreli Genç İşsizlik Algısı

Boyut 1: Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	
Değişkenler	Ortalama
Ülkemizde yapılan yatırımların istihdam yaratmıyor olması gençlerin iş bulmasını zorlaştırmaktadır.	3,9823
Kendi işini kurarak girişimci olmak isteyen gençlere yönelik teşvik ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması işsizlik süresini uzatmaktadır.	3,8525
Türkiye’de iş kurmanın önündeki prosedürlerden kaynaklanan engeller ve vergi yükleri gençlerin girişimcilik faaliyetlerini kısıtlamaktadır.	3,9882
Ekonomik krizler gençlerin iş bulma sürelerini uzatmaktadır.	4,2271
Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini uzatmaktadır.	4,3451
Boyut 2: Eğitim Sistemi ve İstihdam	
Değişkenler	Ortalama
Eğitim sisteminde öğretilen konuların iş dünyasından kopuk olması işsizlik süresini uzatmaktadır.	4,1681
Türkiye’de mesleki eğitim sistemi ara eleman yetiştirmede yetersizdir.	4,1327
İşverenler özel eğitim kurumlarından mezun olanları devlet okullarından mezun olanlara göre daha fazla tercih etmektedirler.	3,4749
Boyut 3: İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	
Değişkenler	Ortalama
Güvencesiz/ kayıtdışı istihdam edilen gençler işsiz kaldıklarında niteliksiz olarak değerlendirildiklerinden iş bulmakta zorlanmaktadır.	4,1357
İşverenlerin etnik kökenden kaynaklı ayrımcılık yapmaları iş bulmayı zorlaştırmaktadır.	3,8466
Boyut 4: Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	
Değişkenler	Ortalama
Popüler kültürün etkisindeki gençlerin iş beklentileri gerçeklikten uzaklaştığından uzun süreli genç işsizlik artmaktadır.	3,7286
Ailelerin sunduğu maddi desteğin yüksek olmasından dolayı iş konusunda daha seçici davranan gençlerin, iş bulma süresi uzamaktadır.	3,4926
Boyut 5: Demografik Eğilimler ve Kentleşme	
Değişkenler	Ortalama
Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları işsizliğin bazı bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.	3,9705
Kırdan kente devam eden yoğun göç gençlerin uzun süre iş bulamamasına neden olur.	3,7375
Genç nüfusun fazla olması uzun süreli işsizliği olumsuz etkilemektedir.	3,2507
Gecekondulaşma bölgelerinin yarattığı eşitsizlik uzun süreli genç işsizliğini tetiklemektedir.	2,9469

Tablo 53’te de ifade edildiği üzere, Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi boyutu içerisinde katılımcılar uzun süreli genç işsizliğinin en önemli belirleyicisi olarak 4,3551 ortalamayla “Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini

uzatmaktadır.” değişkenini görmüşlerdir. Katılımcılar “Ekonomik krizler gençlerin iş bulma sürelerini uzatmaktadır” ifadesini ikinci belirleyici olarak algılarken, üçüncü belirleyici olarak ise “Türkiye’de iş kurmanın önündeki prosedürlerden kaynaklanan engeller ve vergi yükleri gençlerin girişimcilik faaliyetlerini kısıtlamaktadır.” değişkenini görmektedirler. Belirleyici algı sıralamasında dördüncü sırada ise “Ülkemizde yapılan yatırımların istihdam yaratmıyor olması gençlerin iş bulmasını zorlaştırmaktadır.” değişkeni bulunmakla birlikte bu boyuttaki en düşük algı ortalamasına sahip değişken “Kendi işini kurarak girişimci olmak isteyen gençlere yönelik teşvik ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması işsizlik süresini uzatmaktadır.” olduğu görülmüştür.

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri algı sıralamasında ikinci belirleyici boyut olarak İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri bulunmaktadır. Bu boyut içerisinde algı seviyesi en yüksek değişkenin “Güvencesiz/ kayıtdışı istihdam edilen gençler işsiz kaldıklarında niteliksiz olarak değerlendirildiklerinden iş bulmakta zorlanmaktadırlar” olduğu görülmüştür. Bu bağlamda katılımcılar işverenlerin daha önceki işyerinde kayıtdışı çalışanları niteliksiz olarak değerlendirmeleri neticesinde iş vermediklerini düşünmektedirler. Buna göre kayıtdışı çalışan gençler tekrar işsizlik sarmalına girmekte ve bu değişkenle birlikte kayıtdışı/güvencesiz çalışma uzun süreli genç işsizliğin belirleyicisi olarak görülmektedir. Aynı boyut içindeki ikinci değişken ise “İşverenlerin etnik kökenden kaynaklı ayrımcılık yapmaları iş bulmayı zorlaştırmaktadır” değişkenidir. Bu değişkenle birlikte uzun süredir işsiz olan gençler, etnik kökenden kaynaklanan ayrımcılığı bu boyutta uzun süreli işsizliğin belirleyicilerinden ikincisi olarak görmüştür.

Üçüncü belirleyici boyut olan Eğitim Sistemi ve İstihdam sistemi içerisinde uzun süreli genç işsizlik algısının en yüksek olduğu değişken “Eğitim sisteminde öğretilen konuların iş dünyasından kopuk olması işsizlik süresini uzatmaktadır” değişkenidir. Uzun süredir işsiz olan gençler, eğitim sistemi ve istihdam boyutundan kaynaklanan uzun süreli genç işsizlik belirleyicisi olarak eğitim dünyası ve iş dünyası arasındaki kopukluğu görmektedirler. İkinci belirleyici olarak “Türkiye’de mesleki eğitim sistemi ara eleman yetiştirmede yetersizdir” değişkenini ifade ederlerken, üçüncü ve en düşük değişken olarak da “İşverenler özel eğitim kurumlarından mezun

olanları devlet okullarından mezun olanlara göre daha fazla tercih etmektedirler” değişkenini görmektedirler.

Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda ise uzun süredir işsiz olan gençlere göre en yüksek algı “Popüler kültürün etkisindeki gençlerin iş beklentileri gerçeklikten uzaklaştığından uzun süreli genç işsizlik artmaktadır” değişkeninde gözlemlenmektedir. Gençler ikinci değişken olarak ise “Ailelerin sunduğu maddi desteğin yüksek olmasından dolayı iş konusunda daha seçici davranan gençlerin, iş bulma süresi uzamaktadır.” boyutunu belirleyici olarak görmektedirler. Bu bağlamda gençler, popüler kültür etkisinin, aile desteğinden daha önemli bir işsizlik belirleyicisi olduğunu söylemektedirler.

Boyutlar arasında algı düzeyi en düşük çıkan “Demografik Eğilimler ve Kentleşme” boyutunda en yüksek uzun süreli genç işsizlik algısı “Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları işsizliğin bazı bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.” değişkeninde görülmektedir. İkinci belirleyiciyi “Kırdan kente devam eden yoğun göç gençlerin uzun süre iş bulamamasına neden olur.” olarak, üçüncüsünü ise “Genç nüfusun fazla olması uzun süreli işsizliği olumsuz etkilemektedir.” değişkeni olarak görmektedirler. En düşük belirleyici olarak da “Gecekondulaşma bölgelerinin yarattığı eğitsizlik uzun süreli genç işsizliğini tetiklemektedir” değişkeninde görmektedirler.

3.3.2.2. Fark Analizleri ve Bulgular

3.3.2.2.1. Cinsiyete göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Fark Analizi

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla kadın ve erkek uzun süreli genç işsizlere sorular sorulmuştur. Bu bağlamda aşağıda belirtilen hipotezler test edilmiş, söz konusu gruplar ikili bir yapıya sahip olduğu için Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır.

Hipotezler;

H₁: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{1a}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{1b}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından eğitim sistemi ve istihdam boyutunda farklılık gösterir.

H_{1c}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından demografik eğilimler ve kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

H_{1d}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

H_{1e}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, cinsiyet bakımından gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 54: Cinsiyete göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Cinsiyet	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Kadın	168,25	13.912,000	0,673
	Erkek	172,84		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	Kadın	176,40	12.201,000	0,122
	Erkek	159,58		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	Kadın	177,1	12.054,000	0,870
	Erkek	158,44		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Kadın	181,90	11.046,000	0,004*
	Erkek	150,63		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Kadın	174,23	21.042,000	0,305
	Erkek	163,12		

Tablo 54’de görüldüğü gibi $p>0,05$ olduğu için H_{1a} , H_{1b} , H_{1c} ve H_{1e} hipotezleri desteklenmemiş ancak H_{1d} hipotezi desteklenmiştir.

Türkiye emek piyasalarında cinsiyet ayrımcılığı konusu en önemli sorunların başında gelmektedir. Kadınlarla erkekler arasındaki farklılaşma, “İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri” boyutuyla incelediğinde kadınların ortalamasının 181,90, erkeklerin ise 150,63 olduğu görülmektedir. Buna göre uzun süreli genç kadın işsizler, erkeklere oranla işverenlerin tercih ve eğilimlerini uzun süreli işsiz kalmalarında daha önemli bir etken olarak görmektedirler. Bunun en belirgin nedeni olarak ise işverenlerin “genç kadınların genç erkeklere göre daha fazla güvencesiz ve kayıtdışı istihdam edildiklerini ve bu işlerin daha çok nitelik gerektirmeyen işler olduğunu” düşünceleridir. Dolayısıyla böyle bir işte çalışırken işsiz kalan genç kadın işverenlerin nezdinde niteliksiz/vasıfsız işgücü olarak kabul görmekte ve yeniden işe alımı zorlaştırmaktadır.

Bu durumda uzun süreli kadın genç işsizlerin bu boyutta uzun süreli erkek işsizlerden daha yüksek algı düzeyinde oldukları ve uzun süreli işsizliklerinin belirleyicisi olarak kadınların erkeklerden daha yüksek bir katılımı, işverenlerin tercih ve eğilimlerinden kaynaklandığını düşündükleri ortaya konulmuştur. “İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri” boyutunu ölçmek için kullanılan faktörler de baz alındığında, bu boyut içerisinde algı seviyesi en yüksek değişken “Güvencesiz/

kayıtdışı istihdam edilen gençler işsiz kaldıklarında niteliksiz olarak değerlendirildiklerinden iş bulmakta zorlanmaktadırlar” değişkenidir. Literatürde uzun süreli işsizlerle yapılan çalışmalarda uzun süreli işsizlerin çoğunun daha önce kayıtdışı işlerde çalıştığı, kadınların ve uzun süreli işsizlerin emek piyasasında kayıtdışı çalıştırılma eğilimlerinin yüksek olduğu belirtilmektedir²²³. Kadınlar uzun süredir işsiz olmalarının belirleyicilerini “İşverenlerin İstihdam ve Eğilimleri”nden kaynaklandığını erkeklerden daha fazla algılamaktadırlar. Kadınlar uzun süredir iş bulamamalarının belirleyicisi olarak güvencesiz çalışmanın niteliksiz emek olarak değerlendirildiğini, sonraki iş arayışlarında bunun belirgin bir faktör olarak işsizlik sürelerini uzattığını ve etnik ayrımcılığın kadınların uzun süre iş bulamamasında belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir.

3.3.2.2.2. Medeni Duruma Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin medeni duruma göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla uzun süreli genç işsizlere yapılan anket kapsamında elde edilen sonuçlara Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır. Söz konusu araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₂: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri, medeni duruma göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{2a}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, medeni duruma göre ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{2b}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, medeni duruma göre eğitim sistemi ve istihdam boyutunda farklılık gösterir.

H_{2c}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, medeni duruma göre demografik eğilimler ve kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

H_{2d}: Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri, medeni duruma göre işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

²²³ ILO, (çevrimiçi) **a.g.e.**, 01 Mart 2018 ; Kari Nyssöla, **a.g.e.**, s. 2-20.

H_{2e}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, medeni duruma göre gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 55: Medeni Duruma göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Medeni Durum	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Bekâr	163,78	12.529,000	0,045*
	Evli	188,02		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	Bekâr	165,49	12.098,000	0,146
	Evli	183,06		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	Bekâr	166,52	11.839,000	0,264
	Evli	180,08		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Bekâr	165,05	12.209,000	0,106
	Evli	184,33		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Bekâr	165,12	12.193,000	0,114
	Evli	184,15		

Tablo 55’te görüldüğü gibi $p>0,05$ olduğu için H_{2b}, H_{2c}, H_{2d} ve H_{2e} hipotezleri desteklenmemekle beraber H_{2a} hipotezi desteklenmiştir.

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri boyutlarından olan ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi algı düzeyinin evli ve bekârlarda farklılaştığı yukarıdaki tabloda ortaya konmuştur. Evli olan gençler (188,02) bekârlara (163,78) oranla daha yüksek bir ortalama ile uzun süredir işsiz olmalarının belirleyicilerini ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemine bağlamaktadırlar. Bu boyuttaki en yüksek algı faktörü “Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini uzatmaktadır” ifadesinde tespit edilmiştir.

Literatürde evli gençlerin ailede gelir getirici rol üstlenmesinden dolayı işsizliğin travmatik bir etki yarattığı²²⁴, gelir azalmasına bağlı olarak yaşam standartlarında düşmelerin meydana geldiği belirtilmektedir²²⁵. Bekâr gençlerin aile bakım yükümlülükleri bulunmamakta ve işsizlik süresinde genellikle aile yanında yaşamaları işsizliğin ortaya çıkarabileceği ekonomik riskleri azaltmasına neden

²²⁴ Tuncay Yılmaz, Fatma Fidan, Veli Karataş, **a.g.e.**, s. 166.

²²⁵ Penny Swinburne, **a.g.e.**, s. 58.

olmaktadır. Evlilik aynı zamanda tüketim anlamında sorumluluğu, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısını da arttıran bir etmendir. Araştırma neticesinde literatürde de ifade edildiği üzere evlilerin ekonomik durgunluk dönemlerinden bekârlara oranla daha fazla etkilendiklerini tespit edilmiştir.²²⁶. Anket sonuçları bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, uzun süreli evli genç işsizler, işverenlerin ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gördüklerini düşük ücretle istihdam yaratmak istediklerini düşünmektedirler. Murat ve Levent “*Durgunluk Dönemi Fırsatçıları*”²²⁷ olarak işverenlerin, gençleri düşük ücretle çalıştırmaya zorladıklarını ifade etmektedir. Bu durumda evli gençler düşük ücret düzeylerinde istihdama mahkum olmakla, işsizlik arasında bir tercihe zorlanmış olmaktadır. Sorumluluk psikolojisini bekarlara göre daha fazla hisseden evliler de rezervasyon ücret düzeylerini yüksek tutmakta ve bu durum onların uzun süreli işsiz olmalarına neden olmaktadır.

3.3.2.2.3. Eğitim Durumuna göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin eğitim durumuna göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla uzun süreli genç işsizlere yapılan anket kapsamında elde edilen sonuçlara Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır. Söz konusu araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₃: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{3a}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{3b}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre eğitim sistemi ve istihdam boyutunda farklılık gösterir.

H_{3c}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre demografik eğilimler ve kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

²²⁶ Engin Özgül, Nihan Özgüven, “Ekonomik Durgunluk Dönemlerinde Tüketicilerin Satın Alma Davranışında Yaşanan Değişimlerinin Analizi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 13, 2011, s.239-263.

²²⁷ Sedat Murat, Levent Şahin, *a.g.e.*, s. 20.

H_{3d}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

H_{3e}: Uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicileri, eğitim duruma göre gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 56: Eğitim Duruma göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Eğitim Durumu	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Lisans altı	180,15	11.051,500	0,207
	Lisans ve üstü	165,63		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	Önlisans ve altı	191,28	9.916,500	0,008*
	Lisans ve üstü	160,84		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	Lisans altı	177,05	11.367,500	0,383
	Lisans ve üstü	166,96		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Lisans altı	181,34	10.930,000	0,154
	Lisans ve üstü	165,12		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Lisans altı	179,97	11.070,000	0,214
	Lisans ve üstü	165,71		

Tablo 56’te görüldüğü gibi $p>0,05$ olduğu için H_{3a} , H_{3c} , H_{3d} ve H_{3e} hipotezleri desteklenmemekle beraber H_{3b} hipotezi desteklenmiştir.

Türkiye’de eğitim sisteminin iş dünyasından kopuk olması tarafların sıklıkla dile getirdiği temel bir sorundur. Tablo 55’te uzun süreli genç işsizler arasında ön lisans ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar (191,28), lisans ve üstü eğitime sahip olanlara göre (160,84) uzun süreli işsizliğin belirleyicisi olarak eğitim sistemini daha fazla ön plana çıkarmaktadırlar. Özellikle eğitim sistemi ile iş dünyası arasındaki kopukluğu ön plana çıkaran ön lisans ve altı eğitim düzeyine sahip olan uzun süreli genç işsizler, bu durumu daha çok kendilerine verilen müfredatın iş dünyasının talep ettiği bilgi ve becerileri sağlamada yetersiz kalmasına bağlamaktadırlar. Ayrıca Türkiye’deki mesleki eğitim sürecinden gelen pek çoğu önlisans ve altı eğitim düzeyinde bulunan bu gençler, uzun süreli işsiz kalmalarının nedeni olarak Türkiye’de mesleki eğitim sisteminin ana görevi olan “ara eleman yetiştirme” misyonunu yerine getirememesi olarak görmektedirler. Buna göre Türkiye’de mesleki eğitim, ikincil hatta üçüncül plana atılmakta ve ancak mecbur kalınırsa devam edilecek bir okul

olarak görülmektedir. Bu bakış açısı işverenler tarafından genel kabul görmekte ve işsizlik süresi uzamaktadır.

Diğer yandan bu faktör içerisinde değerlendirilmiş olan ve sınıfsal eşitsizlikleri pekiştiren özel okulların varlığı, işverenlerin tercihlerinin özel okuldan mezun olanlara yönelmesine neden olmaktadır. Öyle ki maddi gücü olan ailelerin daha iyi eğitim alabilme şansını çocuklarına verebilmesi, işverenlerin istihdamda öncelikli olarak istedikleri yabancı dil gibi vasıfları sağlamada özel okullardan mezun olanları ön plana çıkarırken, düşük gelirli ailelerin bu imkânı çocuklarına sunamamaları eşitsizlik yaratmaktadır. Önlisans ve altı mezunlarda bu alının lisans ve üstü mezunlara göre yüksek çıkması, eğitimine lisans düzeyi ve üstünde devam edenlerin bu eşitsizliği kapatmada daha avantajlı olmalarına, önlisans ve altı eğitimlilerin ise eğitimlerine devam edemedikleri için kendilerini geliştirme şansına da sahip olamadıklarına bağlanabilmektedir.

3.3.2.2.4. Ücret Beklentisine Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin ücret beklentisine göre değişip değişmediğini sınamak amacıyla uzun süreli genç işsizlere yapılan anket kapsamında elde edilen sonuçlara Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır. Söz konusu araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₄: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ücret beklentisine göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{4a}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ücret beklentisine göre Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{4b}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ücret beklentisine göre Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutunda farklılık gösterir.

H_{4c}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ücret beklentisine göre Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

H_{4d}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ücret beklentisine göre İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

H_{4e}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri ücret beklentisine göre Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 57: Ücret Beklentisine Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Ücret Beklentisi	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	2000TL ve altı	162,83	14.000,000	0,315
	2001TL ve üstü	173,93		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	2000TL ve altı	165,30	13.704,000	0,510
	20001TL ve üstü	172,58		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	2000TL ve altı	173,73	12.692,500	0,603
	2001TL ve üstü	167,96		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	2000TL ve altı	186,20	10.195,500	0,021*
	2001TL ve üstü	161,12		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	2000TL ve altı	172,45	12.845,500	0,730
	2001TL ve üstü	168,66		

Tablo 57’de görüldüğü gibi $p > 0,05$ olduğu için H_{4a} , H_{4b} , H_{4c} ve H_{4e} hipotezleri desteklenmemekle beraber H_{4d} hipotezi desteklenmiştir.

Ücret beklentisi gerek işverenlerin gerekse de işsizlerin işe giriş aşamasında öncelik verdiği bir konudur. Uzun süreli genç işsizlerden 2000TL ve altı ücret beklentisinde olanlar (186,20), 2001 TL ve üstü ücret beklentisine sahip olanlardan (161,12) daha yüksek bir ortalama ile işsiz olmalarının belirleyicilerini işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda görmektedirler. Uzun süredir işsiz olan gençlerin kısa süredir işsiz olanlara göre gelirden yoksun olduğu süre daha fazladır. Bu durumda da uzun süredir işsiz olan gençler ücret beklentilerini asgari ücretin altına indirebilmektedirler. Aynı zamanda işverenlerin de uzun süredir işsiz olanları düşük ücret seviyelerinde çalıştırmaları gençlerin de iş bulabilmek için ücret beklentilerini düşürmelerine neden olmaktadır. Bu durumda da çalışan yoksulluğu görünür hâle gelmektedir²²⁸.

²²⁸ Meryem Koray, a.g.e. 2012.

Bu boyut içerisinde ölçülen faktörlerden en yüksek ortalamaya sahip olan “Güvencesiz/ kayıtdışı istihdam edilen gençler işsiz kaldıklarında niteliksiz olarak değerlendirildiklerinden iş bulmakta zorlanmaktadır” faktörüdür. Diğer yandan Kayıtdışı istihdamın en belirgin özelliklerinden biri de düşük ücretle işçi çalıştırmadır. Daha önceki iş deneyiminde kayıtdışı çalışan genç işten ayrılıp tekrar iş aramaya başladığında, işverenler tarafından niteliksiz olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın uzun süredir işsiz olan gençler bütün bu koşullar nedeniyle ücret beklentisini düşük tutmakta buna rağmen iş bulamamaktadırlar. Gençler deneyim kazanmak ve daha iyi koşullarda çalışmak için ilk işlerinde kayıtdışı çalışmaya razı gelmektedirler. Ancak bir sonraki iş arama deneyimlerinde ücret beklentilerini düşük tutmalarına rağmen yine de iş bulamamaktadırlar. Bu durum da bize kayıtdışı çalışmadan kayıtlı çalışmaya geçişin istenilen faydayı sağlamadığı, işverenlerin bu gençleri deneyimli ve nitelikli olarak görmediğini bununla birlikte düşük ücret beklentilerine rağmen işe almadıklarını göstermektedir.

Diğer yandan bu faktör içerisinde değerlendirilen bir diğer belirleyici de işverenlerin etnik köken nedeniyle ayrımcılık yapmalarıdır. Düşük ücret beklentisinde olan gençler, uzun süreli işsizliklerinin belirleyicisini etnik kökenden kaynaklanan ayrımcılıktan kaynaklandığını düşünmektedirler. İşverenler etnik köken dolayısıyla ücret beklentilerine bakmaksızın gençleri işe almamakta bu durum da gençlerin işsizlik sürelerini uzatmaktadır.

3.3.2.2.5. Son Çalıştığı İşte Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre değişip değişmediğini sınamak amacıyla uzun süreli genç işsizlere yapılan anket kapsamında elde edilen sonuçlara Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır. Araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₅: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{5a}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{5b}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutunda farklılık gösterir.

H_{5c}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

H_{5d}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

H_{5e}: Uzun Süreli Genç İşsizliğinin Belirleyicileri son çalıştığı işte kayıtlı/kayıtdışı çalışma durumuna göre Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 58: Son Çalıştığı İşte Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Son Çalıştığı İş	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Kayıtlı	170,86	12.486,000	0,808
	Kayıtdışı	168,09		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	Kayıtlı	158,26	9.538,000	0,001*
	Kayıtdışı	196,16		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	Kayıtlı	169,84	12.248,000	0,964
	Kayıtdışı	170,35		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Kayıtlı	161,21	10.228,500	0,012*
	Kayıtdışı	189,59		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Kayıtlı	167,79	11.768,000	0,531
	Kayıtdışı	174,92		

Tablo 58’de ifade edilen p değerlerine göre, $p>0,05$ olduğu için H_{5a} , H_{5c} , H_{5e} desteklenmemekle beraber H_{5b} ve H_{5d} hipotezleri desteklenmiştir.

Eğitim seviyesi azaldıkça kayıtdışı çalışma oranının arttığı literatürde sıklıkla dile getirilen bir tespittir. Eğitim sistemi ve istihdam boyutunda daha önceki iş

deneyiminde kayıtdışı çalışanların ortalaması 196,16'yken, kayıtlı çalışanların ortalaması 158,26'dır. Son çalıştığı işte kayıtdışı çalışan gençler eğitim dünyasının iş dünyasından kopukluğunu, ara eleman yetiştirmedeki yetersizliğini ve özel okulların yarattığı eşitsizlikleri, kayıtlı çalışanlara göre daha yüksek bir ortalamayla algılamaktadırlar.

Bir diğer taraftan daha önceki iş deneyimlerinde kayıtdışı çalışanlar uzun süreli işsizliklerinin belirleyicilerini işveren tercih ve istihdam eğilimleri boyutunda daha yüksek bir ortalamayla algılamaktadırlar. Önceki deneyimlerinde kayıtdışı çalışanlar iş bulamamalarının belirleyicilerini daha önceki işinde kayıtdışı çalıştıkları ve etnik nedenlerle ayrımcılığa maruz kalmaları olarak görürken, işsizlik sürelerinin bu nedenlerle uzadığını kayıtlı çalışanlardan daha yüksek bir ortalamayla algılamaktadırlar. Literatürde etnik nedenlerle ayrımcılığa maruz kalanların kayıtdışı çalıştırılma oranlarının yüksek olduğu belirtilmektedir²²⁹. Bu bağlamda daha önceki iş deneyimlerinde kayıtdışı çalışanların algı ortalamalarının (189,59) kayıtlı çalışanlardan (161, 21) daha fazla çıkması literatürü desteklemektedir.

3.3.2.2.6. Mesleki Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Ölçeği Fark Analizi

Uzun Süreli Genç İşsizliğin belirleyicileri algısının daha önce mesleki eğitim alıp almamasına göre alt boyutlarda farklılık gösterip göstermediğini sınamak için, yapılan ankette uzun süreli genç işsizlere anket yapılmış olup, sonuçlara Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₆: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre alt boyutlarda farklılık gösterir.

H_{6a}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi boyutunda farklılık gösterir.

H_{6b}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutunda farklılık gösterir.

²²⁹ Kuvvet Lordoğlu, a.g.e., s.134

H_{6c}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutunda farklılık gösterir.

H_{6d}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

H_{6e}: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri mesleki eğitim alıp almamasına göre Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutunda farklılık gösterir.

Tablo 59: Mesleki Eğitim Durumuna Göre Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Alt Boyutlarının Farklılık Analizleri

Faktör	Mesleki Eğitim Geçmişi	Mean Rank	Mann -Whitney U	P
Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi	Evet	187,47	10.795,000	0,019*
	Hayır	161,27		
Eğitim Sistemi ve İstihdam	Evet	172,55	12.480,500	0,732
	Hayır	167,67		
Demografik Eğilimler ve Kentleşme	Evet	174,67	12.241,500	0,533
	Hayır	167,67		
İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Evet	174,39	12.273,000	0,552
	Hayır	167,81		
Gençlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri	Evet	173,09	12.420,000	0,678
	Hayır	168,46		

Tablo 59’de görüldüğü gibi $p>0,05$ olduğu için H_{6b} , H_{6c} , H_{6d} ve H_{6e} hipotezleri desteklenmemekle beraber H_{6b} hipotezi desteklenmiştir.

Türkiye emek piyasasında sorunlu alanlardan biri de mesleki eğitim konusundaki yetersizliklerdir. Mesleki eğitim alanlar (187,17), almayanlara (161,27) göre daha yüksek bir ortalama ile uzun süredir işsiz olmalarının belirleyicilerini ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi olarak görmektedirler. İş için gerekli niteliklere ve eğitime sahip olmalarına rağmen, işverenlerin krizleri bahane ederek düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri, ekonomide istihdam yaratılamaması gibi nedenler gençlerin uzun süredir işsiz kalmalarına neden olmaktadır. Diğer yandan krizlerin etkisi, kendi işini kurma prosedürlerinin fazla olması ve vergi yükleri gibi nedenler gençlerin girişimcilik faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Mesleki eğitim almış gençler gerekli niteliklere sahip olmalarına rağmen bütün bu nedenlerden dolayı iş

bulamamakta ve kendi işlerini kuramamaktadırlar. Türkiye’de mesleki eğitim veren kuruluşların başında İŞKUR gelmektedir. Analiz sonuçları, alınan eğitimlere rağmen bu gençlerin uzun süredir işsiz olması, kurumun faaliyetlerinin kısıtlı kaldığını ve istenilen etkinliğin elde edilemediğinin bir göstergesidir. Diğer yandan girişimcilik faaliyetlerini destekleyen politikaların uzun süreli genç işsizler üzerinde etkin olmadığını, teşvik ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu ifade etmek doğru olacaktır. Elde edilen sonuçlara göre, literatürde de belirtilen Türkiye’de gençlerin girişimcilik eğilimleri üzerine yapılan araştırmalarda, bilgi eksikliği, devlet desteklerinin yetersizliği gibi etmenlerin gençlerin girişimcilik eğilimlerini olumsuz yönde etkilediği yönünde elde edilen sonuçlar desteklenmiş olmakla birlikte,²³⁰ bu durumun aynı zamanda mesleki eğitim almış uzun süreli genç işsizlerde daha yoğun olduğu tespit edilmiştir.

3.3.2.3. Lojistik Regresyon Analizi ve Bulgular

Kolomogorov- Smirnov Normallik Testi ile Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri ölçeğinin normal dağılım göstermediği tespit edildiği için ve lojistik regresyonda bağımlı değişkenlerin normal dağılması gibi varsayımları da olmadığından yaygın bir şekilde kullanılan Lojistik Regresyon Analizi yapılmasına karar verilmiştir. R^2 değerinin klasik regresyonla karşılaştırıldığında düşük çıktığı ifade edilmekle birlikte lojistik regresyonda bu değerlerin ikincil öneme sahip olduğu, birincil olarak dikkat edilmesi gereken noktanın regresyon katsayıları ve istatistiksel anlamlılıkları olduğu literatürde belirtilmektedir²³¹.

Araştırma hipotezleri aşağıdaki gibidir;

H₇: Yaş değişkeniyle İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri arasında ilişki vardır.

H₈: Deneyim değişkeniyle Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi arasında ilişki vardır.

²³⁰ Hidayet Tiftik, Mehmet Zencirkıran, “ A Survey of Entrepreneurial Tendencies Candidate Young Entrepreneurs: Foundation University Sample. Journal of Management Research, Cilt: 6, Sayı: 2, s.183.

²³¹ Sema Ulutürk Akman, Hakan Bektaş, “Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Etkisi”, **Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:2, 2017, s. 314.

H₉: Yaş değişkeniyle Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₀: Deneyim değişkeniyle Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₁: Yaş değişkeniyle Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutu arasında ilişki vardır.

H₁₂: İş arama süresi değişkeniyle Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutu arasında ilişki vardır.

3.3.2.3.1. Yaş, Deneyim ve İş Arama Süresi Değişkenlerinin Seçilmiş Alt Boyutlarla Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

Model I’de yaş değişkeniyle İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimleri boyutu arasındaki ilişki olup olmadığı incelenmiş olup elde edilen sonuçlar tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 60: Model I

	B	Standart Hata	Wald İstastistiği	Anlamlılık Seviyesi	Odds Oranı
Yaş	0,668	0,255	6,887	0,009	1,950
Sabit	0,486	0,139	12,162	0,000	1,627

Nagelkerke R²: ,029

18-24 yaşla 25-29 yaş arasında işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunun analiz edildiği lojistik regresyon sonuçları yukarıdaki tabloda belirtilmektedir. Bu durumda H₇ hipotezi desteklenmiş ve ;

- Yaş arttıkça gençlerin uzun süredir işsiz olmalarının belirleyicilerini İşverenlerin İstihdam Tercih ve Eğilimlerinde görmeleri de 1,950 kat arttığı tespit edilmiştir.

Bu boyuttaki faktörler göz önüne alındığında, yaş faktörünün işverenlerin tercih ve eğilimleri üzerindeki etkisinin neredeyse iki kat olduğu gözlemlenmiştir. Yeni mezun olan bir gencin işveren ve emek piyasalarıyla olan deneyimleri 25-29 yaş aralığına gelmiş bir gençten daha azdır. İşverenlerin güvencesizlik sarmalına sürükledikleri gençlerin yaşları arttıkça işverenlerle ve emek piyasalarıyla olan temasları ve ayrımcılığa uğrama deneyimleri artmaktadır.

Model II’de Deneyim değişkeniyle Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemi arasında ilişki olup olmadığı test edilmiş sonuçlar tabloda belirtilmiştir.

Tablo 61: Model II

	B	Standart Hata	Wald İstatistiği	Anlamlılık Seviyesi	Odds Oranı
Deneyim	-0,751	0,285	6,964	0,008	0,472
Sabit	1,709	0,237	51,937	0,000	5,524

Nagelkerke R²: ,033

Model II sonuçlarına göre H₈ hipotezi desteklenmiştir;

- Uzun süreli genç işsizlerin deneyim süresi azaldıkça ekonomik yapı ve girişimcilik algısının 2,11 kat arttığı tespit edilmiştir.

Genç işsizlikte deneyim önemli bir değişkendir. Genç işsizliğin önemli belirleyicilerinden olan deneyim süresi²³², işverenler tarafından tercih edilmeme ve düşük ücret teklif edilme nedeni olarak sıklıkla dile getirilmektedir. Lojistik regresyon sonuçlarına göre, bu durumun uzun süreli genç işsizler için de geçerli olduğu görülmektedir. Deneyim fırsatına sahip olamayan gençler, uzun süreli işsizlik kısıncında kalmakta, deneyimsiz olduklarından ya da yeterli deneyime sahip olmadıklarından iş bulamamaktadırlar. Gençler bu durumun belirleyicisi olarak da Ekonomik Yapı ve Girişimcilik Ekosistemini görmektedirler. Bu boyut içerisinde en yüksek algı düzeyine sahip olan değişken “ Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini uzatmaktadır” ifadesinde tespit edilmiştir. İşverenler gençlere, yeterli deneyimlere sahip olmamaları nedeniyle düşük ücret teklif etmektedirler ve düşük ücretle çalışmak istemeyen gençlerin işsizlik süresi uzamaktadır. Aynı zamanda yeterli deneyime sahip olmayan gençler ekonomik krizlerden daha fazla etkilenmekte, yeteri kadar istihdam yaratılamaması neticesinde iş bulamamakta, kendi işini kurmak isteyenlere yeterli desteklerin verilmemesi ve girişimcilik faaliyetlerini kısıtlayan prosedürleri nedeniyle

²³² Thomas Kieselbach, a.g.e.,2000a.

kendi işlerini kuramamaktadırlar. Bu durumda da gençler yeterli deneyimleri olmadıklarından iş bulamamakta ve işsizlik süreleri uzamaktadır.

Tablo 62: Model III

	B	Standart Hata	Wald İstatistiği	Anlamlılık Seviyesi	Odds Oranı
Yaş	0,840	0,272	9,518	0,002	2,316
Deneyim	-0,744	0,260	8,163	0,004	0,475
Sabit	1,001	0,205	23,852	0,000	2,721

Nagelkerke R²: ,033

Model III'te Yaş ve Deneyim değişkenleriyle Eğitim Sistemi ve İstihdam boyutu arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla model oluşturulmuştur. Model III'teki lojistik regresyon analizi sonucunda tablo 61'de belirtildiği üzere H₉ ve H₁₀ hipotezleri desteklenmiştir. Bu durumda;

- Yaş arttıkça Eğitim Sistemi ve İstihdam algısının 2,316 kat artmakta,
- Deneyim arttıkça Eğitim Sistemi ve İstihdam algısının azalmakta olduğu tespit edilmiştir.

18-24 yaş arasındaki gençlerin eğitim sisteminden çıkma süreleri 25-29 yaş arasındakilere oranla daha yeni olmakla birlikte, emek piyasaları deneyimleri de daha azdır. Zaman geçtikçe emek piyasasıyla teması artan gençlerin aldıkları eğitimin iş dünyasından kopuk olmasını, eğitim sisteminin ara eleman yetiştirmede yetersiz olmasını, işverenlerin özel okullardan mezunları tercih ettiklerini algılamaları da artmaktadır.

Diğer yandan, yeterli deneyime sahip olmayan gençlerin eğitim sistemi ve istihdam boyutu algısı 2,10 kat daha yüksektir. Uzun süreli genç işsizlerden deneyimi daha düşük olanlar, işsizliklerinin belirleyicilerinin eğitim sisteminden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Deneyim süresi düşük gençler, iş arama süreçlerinde eğitimlerini ön plana çıkartmaktadırlar. Bu doğrultuda gençler iş ararken eğitimlerinin onlar için bir avantaj yaratmasını istemektedirler. Ancak uzun süredir işsiz olan gençler bu noktada bir avantaj sağlayamamışlardır. Lojistik regresyon

sonuçlarında da görüldüğü üzere deneyim süresi arttıkça, gençlerin iş arama faaliyetlerinde eğitimlerinin yanı sıra deneyimleri de onlar için bir avantaj sağladığından dolayı eğitim sistemi ve istihdam algısı daha düşük çıkmaktadır.

Tablo 63: Model IV

	B	Standart Hata	Wald İstastistiği	Anlamlılık Seviyesi	Odds Oranı
Yaş	0,628	0,231	7,379	0,007	1,875
İş Arama Süresi	-0,504	0,245	4,216	0,040	0,604
Sabit	0,033	0,218	0,023	0,878	1,034

Nagelkerke R²: ,061

Model IV'te yaş ve iş arama süresi değişkenleriyle Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutu arasında ilişki olup olmadığı test edilmiş, regresyon analizleri tabloda sunulmuştur. Sonuçlara göre H₁₁, H₁₂ hipotezleri desteklenmiş;

- Uzun süreli genç işsizlerde yaş arttıkça Demografik Eğilimler ve Kentleşme algısı 1,875 kat artmakta iken,
- İş arama süresi azaldıkça Demografik Eğilimler ve Kentleşme algısının azaldığı tespit edilmiştir.

Yaş arttıkça Demografik Eğilimler ve Kentleşme algısı belirgin bir şekilde artmaktadır. Bir diğer ifadeyle 25-29 yaş arası gençler, uzun süredir işsiz olmalarını Demografik Eğilimler ve Kentleşmeye 18-24 yaş arasındaki gençlere göre daha fazla bağlamaktadırlar. Genç yetişkinler geçekundu bölgelerinin yarattıkları eşitsizlikleri, kırdan kente devam eden göçü, nüfusun fazla olmasını, bölgelerarası farklılıkları işsizliklerinin belirleyicisi olarak algılamaktadırlar ve bu algıları 18-24 yaş grubundaki gençlere daha 1,875 kat daha fazla ölçülmektedir.

2 yıldan uzun süredir iş arayanların, 1 yıldan fazla 2 yıldan az iş arayanlara göre Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutundaki algıları daha yüksektir. Uzun süreli işsizlerle çok uzun süreli işsizler arasında ilişki tespit edilen tek boyut olan Demografik Eğilimler ve Kentleşme boyutunda, iş arama süresi arttıkça algı düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu boyuttaki en yüksek ortalama “Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları işsizliğin bazı bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır” ifadesinde

ortaya çıkmıştır. Bu durumda çok uzun süreli işsizler işsizliklerinin uzun sürmesinin nedenini gelişmişlik farklılıklarına bağlamaktadırlar. Lojistik regresyon sonuçlarına göre bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının yoğun olduğu bölgelerin varlığının, gecekondü bölgelerinde yaşamının, göç etmiş olmanın çok uzun süreli işsizliğe neden olduğu tespit edilmiştir.

3.3.2.4. Ek İlişki Analizleri

Yapılan alan araştırmasına verilen cevaplar doğrultusunda tablo 64’te belirtilen medeni durum ile iş arama süresi arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcıların %71,4’ünün 1–2 yıl arasında iş aradığı ve bekâr olanlar arasında bu sürede iş arayanların oranının %70,2 olduğu, evli olanlarda ise bu oranın %74,7’ye yükseldiği görülmektedir. Bununla birlikte 2 yıldan fazla süredir iş arayan bekâr katılımcı oranı %29,8 evli katılımcıların oranının %25,3 olduğu görülmektedir. Toplam katılımcıların %71,4’ü 1-2 yıl arasındaki süreçte iş aramakta olup, %28,6’sı ise 2 yıldan fazla süredir iş arayışı içerisinde. Bu doğrultuda hem bekâr katılımcıların hem de evli katılımcıların büyük çoğunluğunun 1 – 2 yıl arasında iş arama sürecinde bulunduğunu ve 2 yıldan fazla süredir iş arayanların oranının düşük olduğu ortaya konmuştur. Diğer yandan da evli katılımcılarda 2 yıldan fazla süredir iş aramanın bekâr katılımcılara oranla daha düşük seyrettiği tespit edilmiştir.

Tablo 64: Medeni Hal ve İş Arama Süresi Arasındaki İlişki

			İş Arama Süresi		Toplam
			1 Yıldan Fazla- 2 Yıla Kadar	2 Yıldan Fazla	
Medeni Hal	Bekâr	Katılımcı	177	75	252
		Oran	70,2%	29,8%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	52,2%	22,1%	74,3%
	Evli	Katılımcı	65	22	87
		Oran	74,7%	25,3%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	19,2%	6,5%	25,7%
Genel		Katılımcı	242	97	339
		Oran	71,4%	28,6%	100,0%

Tablo 65’te ifade edildiği üzere asgari ücretin altında beklentisi olan kadın ve erkeklerin sayılarının eşit olduğu görülmektedir. Ancak toplam katılımcılar içerisindeki oranlarına bakıldığında, erkeklerde bu oranın %3,9, kadınlarda ise %2,4 olduğu tespit edilmiştir. Kadınların içerisinde en fazla ücret beklentisinin %48,1’le 2001 TL ile 3500 TL arasında olduğu ifade edilmekle birlikte, erkeklerde ise yine aynı ücret beklentisi oranının %59,7 olduğu görülmüştür. Kadınlar %41,4 oranla 1601 TL – 2000 TL arasındaki ücret beklentisi düzeyinde yoğunlaşmış olmakta olup, bu oran erkeklerde %17,8’dir. 3501 TL ile 5000 TL arasındaki ücret beklentisi erkeklerde %18,6 iken, kadınlarda bu oran %8,1’de kalmaktadır. Genel itibari ile her iki cinsiyette de açlık sınırının altında çalışmayı kabul edebilecek kişilerin olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte ücret beklentisi her iki cinsiyet için ortalama %52,5 ile 2001 TL ile 3500 TL arasında yoğunlaşmaktadır. Yapılan çalışma göstermektedir ki kadınların ücret beklentileri erkeklerin ücret beklentilerinden düşüktür.

Tablo 65: Cinsiyet ile Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki

			Ücret Beklentisi				Toplam
			1000-1600	1601-2000	2001-3500	3501-5000	
Cinsiyet	Kadın	Katılımcı	5	87	101	17	210
		Oran	2,4%	41,4%	48,1%	8,1%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	1,5%	25,7%	29,8%	5,0%	61,9%
	Erkek	Katılımcı	5	23	77	24	129
		Oran	3,9%	17,8%	59,7%	18,6%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	1,5%	6,8%	22,7%	7,1%	38,1%
Genel		Katılımcı	10	110	178	41	339
		Oran	2,9%	32,4%	52,5%	12,1%	100,0%

Tablo 66’da ifade edilen cinsiyet durumunda göre kayıtlı ve kayıtdışı çalışma durumu incelendiğinde katılımcıların içerisinde kadınlardaki kayıtdışı çalışma oranı %39 iken, bu oran erkeklerde %17,8’de kalmaktadır. Genel katılımcılar göz önünde bulundurulduğunda kadınlar tüm katılımcılar içerisinde %24,2 düzeyinde kayıtdışı olarak çalışmıştır. Genel içerisinde erkeklerin kayıtdışı çalışma oranı %6,8’dir. Tüm katılımcıların toplam %31’i geçmişte kayıtdışı çalışmış olup, kayıtlı çalışanların düzeyi %69’dur. Bu oranlar, Türkiye’de kayıtdışı istihdam oranının yüksekliğini göz önüne sermekte ve literatürde belirtildiği üzere genç kadınların da kayıtdışı çalışma oranları erkeklere oranla yüksek seyretmektedir.

Tablo 66: Cinsiyet ve Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Arasındaki İlişki

			Kayıtlı/Kayıtdışı Çalışma Durumu		Toplam
			Kayıtdışı	Kayıtlı	
Cinsiyet	Kadın	Katılımcı	82	128	210
		Oran	39,0%	61,0%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	24,2%	37,8%	61,9%
	Erkek	Katılımcı	23	106	129
		Oran	17,8%	82,2%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	6,8%	31,3%	38,1%
Genel		Katılımcı	105	234	339
		Oran	31,0%	69,0%	100,0%

Tablo 67’de katılımcıların eğitim düzeylerine göre ücret beklentilerini incelendiğinde 1000-1600 TL altında çalışabileceğini ifade edenlerin büyük çoğunluğu lise mezunu olup, ön lisans mezunlarının %2,7’sinin ve lisans mezunlarının da %1,2’sinin bu ücret düzeyinde çalışma isteğinde oldukları görülmektedir. Lise mezunlarında bu oran %5,9 olarak karşımıza çıkmaktadır. Lise mezunları içerisinde 1601 TL ile 2000 TL arasında ücret beklentisi olan genç işsizlerin oranı %48’dir. Bu ücret düzeyi lise mezunlarının en yüksek düzeyini oluşturmaktadır. Bu oran ön lisans mezunları içerisinde %40 olup, lisans mezunları içerisinde ise %19,1’dir. 2001 TL ile 3500 TL arasında ücret beklentisi incelendiğinde lise mezunlarında bu ücret düzeyi beklentisi %40,2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ön lisans mezunlarında en yüksek beklenti oranı bu ücret aralığında olup, bu oran %49,3’tür. Lisans mezunlarında da tıpkı ön lisans mezunlarında olduğu gibi en yüksek orandır ve lisans mezunlarının %61,7’si bu ücret aralığını talep etmektedir. Lisans mezunlarının %17,9’u 3501 TL ile 5000 TL aralığında ücret beklentisine sahipken bu ücret düzeyi ön lisans mezunlarının beklentilerinin %8’ini oluşturmakta ve lise mezunlarının da %5,9’unu oluşturmaktadır. Buna göre eğitim düzeyi arttıkça ücret beklentisinin de arttığını söylemek mümkündür.

Tablo 67: Eğitim Düzeyi ve Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki

			Ücret Beklentisi				Toplam
			1000-1600	1601-2000	2001-3500	3501-5000	
Eğitim Düzeyi	Lise	Katılımcı	6	49	41	6	102
		Oran	5,9%	48,0%	40,2%	5,9%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	1,8%	14,5%	12,1%	1,8%	30,1%
	Ön Lisans	Katılımcı	2	30	37	6	75
		Oran	2,7%	40,0%	49,3%	8,0%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	0,6%	8,8%	10,9%	1,8%	22,1%
	Lisans	Katılımcı	2	31	100	29	162
		Oran	1,2%	19,1%	61,7%	17,9%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	0,6%	9,1%	29,5%	8,6%	47,8%
Genel		Katılımcı	10	110	178	41	339
		Oran	2,9%	32,4%	52,5%	12,1%	100,0%

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile önceki çalışma hayatlarındaki kayıtlılık durumları tablo 68’de karşılaştırıldığında, lise mezunlarının %35,3’ünün kayıtdışı çalıştıkları görülmektedir. Bu oran ön lisans mezunlarının içerisinde %38,7’ye çıkarken, lisans mezunlarında ise %24,7’ye düşmektedir. Genel katılımcılar arasındaki kayıtsızlık oranı %31 olup, bu oranın en yüksek kısmını lisans mezunları oluşturmaktadır. Cevap veren tüm katılımcılar içerisinde kayıtsız çalıştığını belirten lisans mezunları tüm cevapların %11,8’ini oluşturmaktadır. Ön lisans mezunlarında %8,6 olan bu oran, lise mezunlarında ise %10,6 olarak görülmektedir. Genel içerisinde en yüksek kayıtlı çalışma oranı %36 ile lisans mezunlarına aittir. Bu gurubu %19,5 ile lise mezunları ve %13,6 ile ön lisans mezunları takip etmektedir. Bu sonuçlara göre kayıtdışı çalışma oranı eğitim düzeylerinin kendi içerisinde verdikleri cevabın dağılımına göre ele alındığında en yüksek ön lisans mezunlarında görülmekte iken, tüm cevaplar içerisindeki dağılıma bakıldığında lisans mezunlarında görülmektedir. Bu durumda eğitim düzeyi arttıkça kayıtdışı çalışma eğiliminin arttığını söylemek mümkündür.

Tablo 68: Eğitim Düzeyi ile Kayıtlı Çalışma Arasındaki İlişki

			KAYITLILIK		Toplam
			KAYITSIZ	KAYITLI	
Eğitim	Lise	Katılımcı	36	66	102
		Oran	35,3%	64,7%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	10,6%	19,5%	30,1%
	Ön Lisans	Katılımcı	29	46	75
		Oran	38,7%	61,3%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	8,6%	13,6%	22,1%
	Lisans	Katılımcı	40	122	162
		Oran	24,7%	75,3%	100,0%
		Genel İçerisindeki %	11,8%	36,0%	47,8%
Genel		Katılımcı	105	234	339
		Oran	31,0%	69,0%	100,0%

Tablo 69’da ifade edilen, katılımcıların iş arama süresi ile ücret beklentileri incelendiğinde 1 yıldan fazla ve 2 yıldan az süredir iş arayan uzun süreli genç işsizlerin %2,9’unun asgari ücret ve açlık sınırı altında ücret beklentisi olduğu görülmektedir. Bu oran 2 yıldan fazla zamandır iş arayanlar içerisinde %3,1’dir. Her iki iş arama süresine göre ortaya çıkan verileri ele aldığımızda cevaplar açısından birbirinden çok farklı beklentilerin olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da 2001 TL ile 3500 TL arasında ücret beklentisi en yüksek orana sahip olmakta olup bu oran 1 – 2 yıl arası süredir işsiz olan gençlerde %52,9 iken, 2 yıldan fazla süredir iş arayan gençlerde %51,50’dir. İkinci en yüksek çoğunluk 1601 TL ile 2000 TL arasında ücret beklentisi olanlarda görülmektedir. 1-2 yıl arası iş arayanların bu ücret düzeyindeki beklenti oranı %32,6 iken, 2 yıldan fazla süredir iş arayanlarda bu oran %32’dir. Bu durumda iş arama süresinin ücret beklentisi üzerinde bir değişikliğe sebep olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 69: İş Arama Süresi ile Ücret Beklentisi Arasındaki İlişki

			Ücret Beklentisi				Toplam
			1000-1600	1601-2000	2001-3500	3501-5000	
İş Arama Süresi	1 Yıldan Fazla - 2 Yıla Kadar	Katılımcı	7	79	128	28	242
		Oran	2,90%	32,60%	52,90%	11,60%	100,00%
		Genel İçerisindeki %	2,10%	23,30%	37,80%	3,80%	71,40%
	2 Yıldan Fazla	Katılımcı	3	31	50	13	97
		Oran	3,10%	32,00%	51,50%	13,40%	100,00%
		Genel İçerisindeki %	0,90%	9,10%	14,70%	3,80%	28,60%
Genel		Katılımcı	10	110	178	41	339
		Oran	2,90%	32,40%	52,50%	12,10%	100,00%

SONUÇ

Türkiye emek piyasasında yaşanan işsizlik problemi, gençler üzerinde yıkıcı etkiler yarattığı gibi ekonomik ve toplumsal alanda da birçok probleme neden olmaktadır. İşsizlik süresi uzadıkça ortaya çıkan bu problemlerin etkisi de büyümekte ve yapısal bir hal almaktadır. Bir yıldan uzun süredir işsiz olan gençler emek piyasalarından giderek uzaklaşmakta ve gerek aldıkları eğitimlerden gerekse de daha önceki deneyimlerinden elde ettikleri vasıflarını kaybetmektedirler. Üstelik ümidi kırılan işsizler arasına girme eğilimleri yüksek olan bu gençlerin emek piyasalarından çekilmesi gibi önemli bir sorun da beraberinde gelmektedir. Bu yüzden uzun süreli işsizlik problemi yaşayan gençler özelinde çözüm üreten politikalar zinciri yaratılması elzemdir. Ancak, Türkiye’de söz konusu probleme yönelik uygulanan özel bir politika bulunmamaktadır.

Türkiye’de uzun süreli genç işsizlik oranları resmi olarak açıklanmamakta ancak OECD ve Eurofound’un kullandığı yöntemle TÜİK verilerinden yola çıkarak, hesaplanan oran 2017 yılı itibariyle %14,6 olarak görülmektedir. Bir başka ifadeyle Türkiye’de her 100 işsiz gencin neredeyse 15’i bir yıldan uzun süredir işsizdir. Yükseköğrenim mezunlarında yüksek seyreden uzun süreli genç işsizlik oranı ile ilgili olarak mücadele politikalarının geliştirilmesi önem verilmesi gereken bir konu olmakla birlikte bu çalışmada uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle Türkiye’de uzun süreli genç işsizliğin mevcut durumu, geniş yaş grubuna, cinsiyete, işsizlik nedenine göre, aranılan işin türüne göre, aranan mesleğe göre ayrıntılı bir biçimde ortaya konulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde yapılan literatür araştırmaları neticesinde uzun süreli genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicileri tespit edilmiştir. Bu bağlamda sosyal belirleyiciler, kentleşmenin getirdikleri: kırdan kente göç, gecekondu ve yoksulluk sarmalı, kimlik ve etnisite, eğitim sistemi ve iş dünyası uyumsuzluğu, popüler kültür, genç nüfusta atalet, aile olgusunda farklılaşma konuları etrafında tespit edilerek detaylıca incelenmiştir. Ekonomik belirleyiciler ise girişimcilik ekosistemi ve İŞKUR faaliyetlerinin yetersizliği, ekonomik krizler ve istihdam yaratmayan büyüme

kayıtdışı istihdamın mevcudiyeti, emek piyasalarında esneklik arayışları olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bu belirleyicilerle birlikte araştırma bağlamında ölçek oluşturma çalışmaları yapılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise; araştırmanın kapsamını oluşturan 15-29 yaş arası uzun süreli genç işsizlerin Türkiye’de ve İstanbul’daki güncel durumu eğitim durumuna, medeni duruma, daha önce çalıştığı sektöre, aranan işin türüne ve iş aramaya başlamadan önceki durumuna göre ortaya konulmuş TÜİK verilerinden yola çıkarak uluslararası literatürde uygulanan hesaplama yöntemi kullanılarak Türkiye’ye ait oranlar hesaplanmıştır. Ardından uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicilerini tespit etmek üzere oluşturulan ölçekle yapılan alan araştırma sonuçları ortaya konularak söz konusu araştırmanın hipotezleri sınanmıştır.

Araştırmanın kapsamı 15-29 yaş olarak belirlense de yapılan pilot çalışmalar ve alan araştırmasında 15-18 yaş aralığında yeterli sayıda uzun süreli genç işsiz tespit edilememesi ve Türkiye’de bu yaş aralığında uzun süreli işsizlerin oranının son derece düşük olması nedeniyle alan araştırmasının kapsamı 18-29 yaş aralığına çekilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın kapsamı 18-29 yaş aralığında bir yıldan uzun süredir işsiz olan ve İstanbul’da ikamet eden gençlerden oluşmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak ise yüz yüze ve telefonla yapılan anket yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçek, yazar tarafından geliştirilmiş olup, yapılan literatür araştırmaları ve gözlemler neticesinde 8’i demografik 26 yargısal ifadeden oluşan 5’li likert tekniğine dayalı bir soru formu tasarlanmıştır. Soru formu, alanında uzman beş kişiye gönderilmiş ve uzman kişilerden gelen önerilerle birlikte söz konusu anket formu tekrar düzenlenmiştir. İlk pilot çalışma 52 kişiyle gerçekleştirilmiş ve demografik ifadelerde bulunan kriterler tekrar düzenlenmiş ve ikinci pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışmadan gelen sonuçlar bir uzmanla birlikte değerlendirilmiş ve 5 yargısal ifadeye minör değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir. Pilot çalışmalar ve uzmanlarla yapılan görüşmeler neticesinde ölçek geliştirmeye ilişkin 15 yargısal ifadeye karar verilmiştir. Ayrıca ölçek dışı keşifsel bir amaç güdülerek 11 ifade anket uygulamasına dahil edilmiştir. Söz konusu araştırma, uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerini tespit etmeye ilişkin literatüre katkı sağlama ve bu alanda geliştirilecek

mücadele politikalarına veri sağlama amacı güderken, aynı zamanda geliştirilen ölçekle birlikte başka çalışmalara da yol gösterme amacı gütmektedir.

Alan araştırmasından elde edilen verilerle yapılan analizlerin bulgularına göre;

Uzun süreli genç işsizler, uzun süreli genç işsizlerinin belirleyicisini en yüksek katılımla “Ekonomik durgunluk dönemlerini fırsat olarak gören işverenlerin düşük ücretle işçi çalıştırmak istemeleri genç işsizlik süresini uzatmaktadır.” değişkeninden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Uzun süreli genç işsizliğinin ekonomik belirleyicilerinden olan ekonomik krizleri bahane eden işverenler bunu bir fırsat olarak görmekte ve uzun süredir işsiz olanlara çok düşük ücretler teklif etmektedirler. Bu bağlamda teklif edilen düşük ücretlerle çalışmak istemeyen gençler uzun süreli işsizliğe maruz kalmaktadırlar.

Cinsiyete göre uzun süreli genç işsizliğinin belirleyicilerinin işverenlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutunda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kadınlar, erkeklere göre daha yüksek bir katılımla işsizliklerinde belirleyici olan faktörün işverenlerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Kadınlar daha önceki iş deneyimlerinde kayıtdışı olarak çalıştıkları için işsiz kaldıklarında niteliksiz olarak değerlendirildiklerini ve bu yüzden işsiz kaldıklarını düşünmektedirler. Yine bu boyut içerisinde ifade edilen etnik köken ayrımcılığı, Türkiye emek piyasasında önemli problemlerden birini ifade etmekle birlikte kadınların erkeklere göre bu ayrımcılığa daha fazla maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Diğer yandan ücret beklentisi 2000TL ve altı olan gençlerin 2001 TL ve üstü olan gençlere göre daha yüksek bir katılımla işsizlik nedenlerinin yine işverenlerden kaynaklandığını ifade etmektedirler.

Uzun süreli genç işsizler, kısa süreli işsizlere göre daha uzun bir süre gelirden yoksun oldukları için işsizliğin yarattığı etkileri daha fazla hissetmekte, dolayısıyla ücret beklentilerini düşürmektedirler. Gençler, deneyim kazanmak ve daha iyi koşullarda çalışmak adına kayıtdışı işlerde çalışmaya razı gelmektedirler. Bu işlerinden ayrılan gençler yeniden iş aramaya başladıklarında ücret beklentilerini düşük tutmalarına rağmen iş bulamamaktadırlar. Ayrıca etnik kökenden kaynaklanan ayrımcılığı da düşük ücret beklentisinde olmalarına rağmen uzun süredir iş bulamayan gençlerin daha fazla algıladığı ortaya çıkmıştır. Etnik kökenlerinden dolayı düşük ücret beklentisinde olmalarına rağmen işverenler bu gençleri çalıştırmak

istememektedirler. Bu boyutta tespit edilen bir başka farklılık ise daha önceki deneyimlerinde kayıtlı çalışanlarla kayıtdışı çalışanlar arasındadır. Kayıtdışı çalışanlar, kayıtlı çalışanlara göre daha yüksek bir katılımı işverenlerin onları işe almamalarının belirleyicisi olarak son çalıştıkları işte kayıtdışı çalışmalarından kaynaklandığını ifade etmektedirler. Bu boyutta yapılan tespitlerle birlikte; kayıtdışı çalışmanın kayıtlı çalışmaya geçişi sağlamadığı ve hatta bu gençlerin uzun süreli işsiz kalmalarına neden olduğu, düşük ücret beklentilerine rağmen iş bulamadıkları ve kadınların işverenlerin istihdam tercih ve eğilimlerinden daha fazla etkilendikleri ortaya konulmuştur.

Diğer yandan 18-25 ve 25-29 yaş aralığındaki gençlerle yapılan ilişki analizinden elde edilen bulgular, 25-29 yaş aralığındaki gençlerin, 18-24 yaş aralığındaki gençlere göre işverenlerin tercih ve eğilimlerinden dolayı işsiz kaldıklarını daha fazla düşündüklerini ortaya koymuşlardır. 18-24 yaş aralığındaki gençlerin iş arama deneyimleri ve eğitimden çıkmaları, 25-29 yaş aralığındaki genç yetişkinlere göre daha yenidir. Emek piyasası ve işverenlerle deneyimleri ve temasları artan gençlerin yaşları arttıkça bu boyuttaki algıları da artmaktadır. Diğer bir ifadeyle gençlerin yaşları arttıkça, işverenlerin istihdam tercih ve eğilimlerinden kaynaklanan işsizlikle daha fazla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir.

Medeni durumun ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi boyutunda farklılık yarattığı tespit edilmiş olmakla birlikte evli gençler, işverenlerin kriz dönemlerini fırsat bilerek düşük ücret teklif ettiklerini ve bu yüzden uzun süredir işsiz kaldıkları ifade etmektedirler. Evli ve uzun süredir işsiz olan gençler bakım yükümlülükleri nedeniyle bekar gençlere göre rezervasyon ücretlerini yüksek tutmakta ve bu durum onların uzun süre işsiz kalmalarına neden olmaktadır. Aynı boyutta tespit edilen bir başka farklılık ise, mesleki eğitim geçmişidir. Mesleki eğitim almış gençler, almamış gençlere oranla daha yüksek bir katılımı, uzun süredir işsiz olmalarının nedeninin ekonomik yapı ve girişimcilik ekosisteminden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Mesleki eğitim geçmişine sahip olmasına rağmen bir yıldan uzun süredir iş bulamayan gençler, yeterli vasıflara sahip olmasına rağmen işverenlerin kriz dönemlerini fırsat bilerek onları düşük ücret seviyelerinde çalıştırmak istedikleri için işsiz kaldıklarını ifade ederlerken, aynı zamanda kendi işini kurmayla ilgili de prosedürlerin fazla olmasını, vergi yüklerinin girişimcilik faaliyetlerini kısıtladıklarını ifade

etmektedirler. Bu durumda da birey, gerekli niteliğe sahip olmasına rağmen uzun süreli işsiz kalmaktadır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bir diğer sonuç uzun süreli işsizlik belirleyicisi algısının deneyim süresiyle ilişkili olarak değişmesidir. Gençlerin deneyim süresi azaldıkça uzun süredir işsiz olmalarının nedenini ekonomik yapı ve girişimcilik ekosisteminden kaynaklandığını algılamaları da artmaktadır. Yeterli deneyime sahip olmayan gençler bu nedenle düşük ücretle çalıştırılmak istenmektedirler. Yeterli deneyime sahip olmayan gençler aynı zamanda yeteri kadar istihdam yaratılamaması nedeniyle iş bulamamakta, girişimcilik faaliyetlerine yönelik destek alamadıklarından da kendi işlerini kuramamaktadırlar. Bu durumda da ekonomik yapı ve girişimcilik ekosisteminden kaynaklanan sorunlar nedeniyle uzun süreli işsiz kaldıkları tespit edilmiştir.

Uzun süreli genç işsizliğin belirleyicilerinden olan eğitim sisteminin iş dünyasından kopuk olması sorunundan özellikle önlisans ve altı eğitime sahip olanların etkilendiği görülmektedir. Önlisans ve altı eğitimin ara eleman yetiştirmede yetersiz kaldığını ifade eden katılımcılar, özel okulların varlığını da uzun süredir işsiz kalmalarının bir belirleyicisi olarak görmektedirler. Maddi gücü olan aileler çocuklarına daha iyi eğitim aldırabilme şansına sahip olurken, düşük gelirli aileler bu imkânı çocuklarına sunamamaktadırlar. İşverenler de sahip oldukları vasıflar nedeniyle özel okullardan mezun olanları daha çok tercih etmektedirler. Bu durumun en önemli sebebi ise özel okulların sağladıkları imkanlardır. Özel okullardan mezun olanlarla devlet okulundan mezun olanlar arasındaki eşitsizliğin emek piyasalarında uzun süreli işsizliğin belirleyicilerinden olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada önlisans ve altı eğitime sahip olan uzun süreli genç işsizlerin bu eşitsizliğe daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir. Lisans ve üstü eğitime sahip olanların bu eşitsizliği görece kapatma şansına sahip olması, önlisans ve altı eğitime sahip olanların eğitimlerine devam edemedikleri için de bu eşitsizliklerden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır.

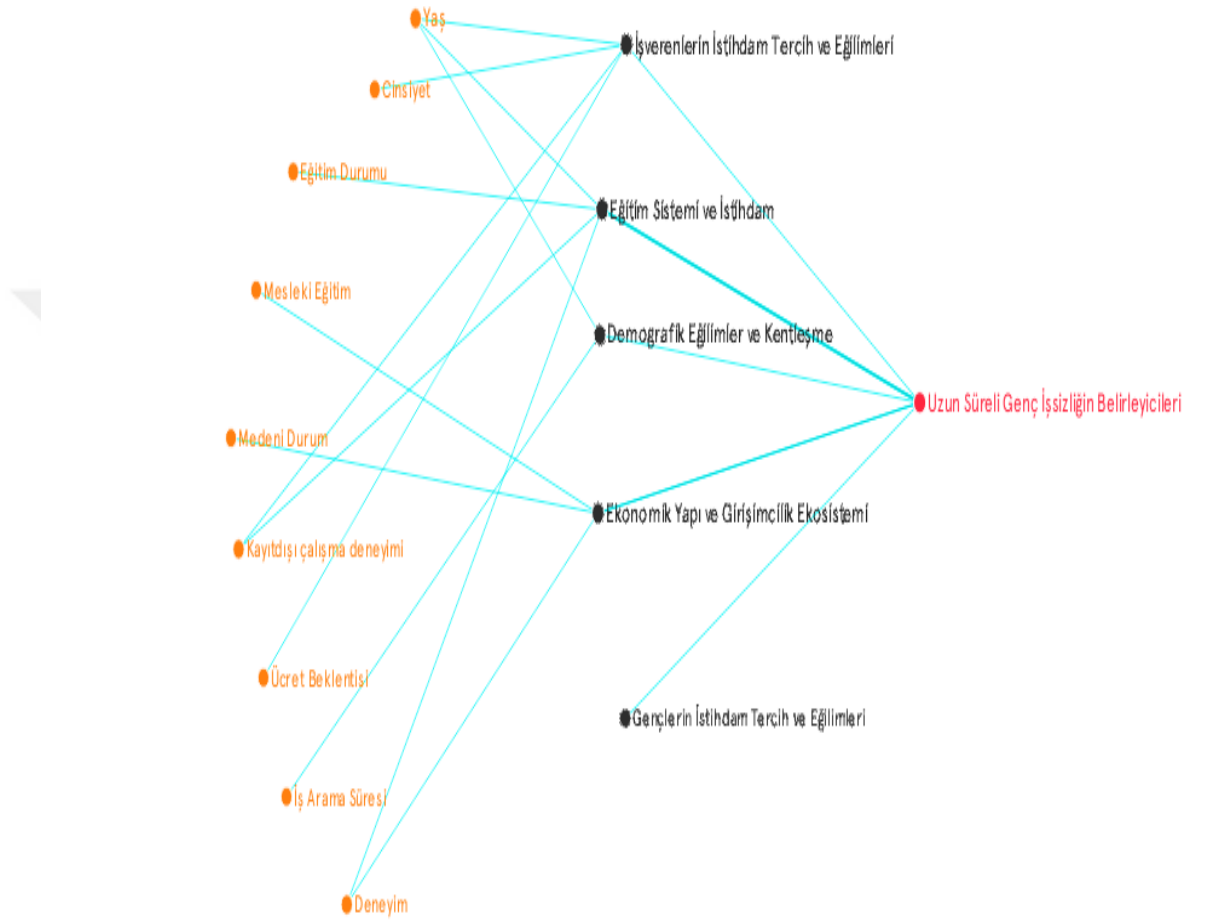
Bu boyutta ortaya konan bir başka farklılık ise son çalıştığı işte kayıtlı ve kayıtdışı çalışanlardadır. Kayıtdışı çalışanlar, kayıtlı çalışanlara göre daha yüksek bir katılımı uzun süredir işsiz olmalarının nedeninin eğitim sisteminden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Türkiye emek piyasasında eğitim seviyesi azaldıkça kayıtdışı çalışma artmaktadır. Bu bağlamda önlisans ve altı eğitime sahip olanlarda tespit edilen

benzer sonuçlar birbirini desteklemektedir. Yapılan ilişki analizi sonuçlarına göre ise yaş arttıkça eğitim sistemi ve istihdam boyutu algısının arttığı tespit edilmiştir. 25-29 yaş aralığındaki genç yetişkinler, 18-24 yaş aralığındaki gençlere göre eğitim sisteminden kaynaklanan nedenlerden dolayı işsiz kalmalarının belirleyicisini eğitim sistemi ve istihdam boyutunda daha fazla görmektedirler. Diğer taraftan deneyim süresi azaldıkça eğitim sistemi ve istihdam boyutu algısının da arttığı tespit edilmiştir. Deneyim süresi düşük olan gençler, iş arama faaliyetlerinde eğitimlerini ön plana çıkarmaktadırlar. Bu durumda da uzun süredir işsiz olan gençler işsiz kalmalarının nedeninin eğitim sisteminden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Demografik eğilimler ve kentleşmenin belirleyici olduğu uzun süreli genç işsizlik ilişki analizi sonuçlarına göre, uzun süreli genç işsizlerde yaş arttıkça bu boyuttaki algının arttığı, iş arama süresi azaldıkça yine bu boyuttaki algı seviyesinin azaldığı tespit edilmiştir. 25-29 yaş arasındaki genç yetişkinler uzun süredir işsiz olmalarını bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarına, kırdan kente devam eden göçe, genç nüfusun fazla olmasına bağladıkları ve bu algılarının 18-24 yaş arasındaki gençlere göre 1,875 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. İşsizlik süresi ile demografik eğilimler ve kentleşme boyutu arasında yapılan ilişki analizi sonuçlarına göre ise, 2 yıldan uzun süredir iş arayan çok uzun süreli işsizler, 1 yıldan fazla 2 yıldan az iş arayan uzun süreli genç işsizlere göre işsizliklerinin belirleyicisini demografik eğilimler ve kentleşme boyutundan kaynaklanan nedenlerden olduğunu daha fazla düşünmektedirler. Bu bağlamda analiz sonuçlarına göre, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının yoğun olduğu, gecekondü bölgelerinde yaşayan, göç etmiş gençlerin çok uzun süreli işsizliğe daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Özetle, Şekil 4'te belirtilen uzun süreli genç işsizliğin belirleyicileri modeli ortaya konmuştur. Bu bağlamda işverenlerin istihdam ve tercihleri, eğitim sistemi ve istihdam, demografik eğilimler ve kentleşme, ekonomik yapı ve girişimcilik ekosistemi, gençlerin istihdam tercih ve eğilimleri boyutlarında uzun süreli genç işsizlerin algısı ölçülmüş ve bu algının demografik açıdan farklılıkları ve ilişkileri ortaya konmuştur.

Şekil 4: Uzun Süreli Genç İşsizliğin Belirleyicileri Modeli

KAYNAKÇA

- Açıklın, Neriman: “Yoksulluk ve Genç Kuşakların Toplumsal Hareketlilik Olanakları: İstanbul ve Gaziantep Örnekleri”, **Çalışma ve Toplum**, S: 17, 2008, s. 131-154.
- Adak, Nurşen: “Sosyal Bir Problem Olarak İşsizlik ve Sonuçları”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, Cilt:21, Sayı:2, s. 105-116.
- Akhtar, Sajjad, Lubna Shahnaz: “Understanding the Youth Unemployment Conundrum in Pakistan: Preliminary Empirical Macro-Micro Analysis”, **The Indian Journal of Labour Economics**, Cilt:49, Sayı:2, 2006, s.233-238.
- Akkan, Başak Ekim, Mehmet Baki Deniz, Mehmet Ertan: **Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri**, (çevrimiçi) http://www.spf.boun.edu.tr/_img/1439798483_roman_kitap_tr.pdf, 10 Şubat 2018.
- Alp, Seda, Nejat Taştan: **Türkiye’de Irk veya Etnik Köken Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu**, Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2011
- Alpaydın, Yusuf: “Emek Piyasalarında Yükseköğrenim Düzeyindeki Beceri İhtiyaçlarının Belirlenmesi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, (çevrimiçi) https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/34650118/Emek_Piyasalarinda_Yuksekogrenim_Duzeyindeki_Beceri_Ihtiyaclarinin_Belirlenmesi_Turkiye_Icin_Bir_Model_Onerisi.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1521656198&Signature=wzmbo6tfNKsstXTh3LF1697polk%3D&response-content-

[disposition=inline%3B%20filename%3DEmek_Piyasalarinda_Yuksekogrenim_Duzeyin.pdf](#) , 15 Ocak 2018.

Alpman, Polat S.: **Esmer Yakalılar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.

Aslan Harun, Melda Aslan: “Uzun Süreli İşsizlik ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:15, Sayı: 4, Aralık 2017, s. 103-132.

Auer, Peter, Natalia Popova: “Labour Market Policy for Restructuring in Turkey: The Need for More Active Policies”, **ILO Employment Paper 51**, Geneva, 2003.

Ay, Ahmet, Zeynep Karaçor: “2001 Sonrası Dönemde Türkiye Ekonomisinde Krizden Büyümeye Geçiş Üzerine Bir Tartışma”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S: 16, s. 67-86.

Baloğlu, Burhan: **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**, 3. Bs., İstanbul, Der Yayınları, 2006.

Baloğlu, Filiz: “Kentsel Yoksulluk: İstanbul’dan Küçük Bir Kesit”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi**, Sayı:31, 2005, s. 231-249.

Baran, Aylin Görgün: “Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış”, **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, C: 1 S:1 2013, s. 6-25.

Barford, Ian N., Patrick T. Hester: “Analysis of Generation Y Workforce Motivation Using Multiattribute Utility Theory”, **Defense Acquisition Research Journal**, C: 18, S: 1, 2011, s. 65-79.

- Başlevent,Cem, Özlem Onaran: “Are Married Women in Turkey More Likely to Become Added or Discouraged Workers?”, **Labour**, Cilt:17, Sayı: 3, s. 439–458.
- Behrstock-Sherratt, Ellen Jane Cogshall: “Realizing the Promise of Generation Y”, **Educational Leadership**, C:67, S: 8, 2010, 28-34.
- Bektaş, Hakan, Mücahit Aydın: “Müşteri Bağlılığının Ölçülmesi: Cep Telefonu Pazarı Üzerine Bir Uygulama”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:32, Sayı: 3, 2018.
- Bektaş, Hakan: **Faktör Analizinin Temel Yapısı**, İstanbul, Beta Yayınları, 2017.
- Bora, Tanıl, Necmi Erdoğan: “Cüppenin Kılıcın ve Kalemın Mahcup Yoksulları”, **Boşuna mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği**, ed. Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan, İlknur Üstün, 5.bs. İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Bora, Tanıl: “Herkes İşsiz Ama Seninki Farklı”, **Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliğine Genel Bir Bakış**, **Boşuna mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği**, Ed. Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan, İlknur Üstün, 5. bs. İstanbul, İletişim Yayınları, 2015. s. 49-71.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Passeron: **Varisler Öğrenciler ve Kültür**, Çev. Levent Ünsaldı ve Aslı Sümer, Ankara, Heretik Yayınları, 2015.
- Buğra, Ayşe: **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, Ankara,İletişim Yayınları, 2008, s. 44.

- Bulut, Volkan: “Türkiye’de İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Çözümlemesi ile İncelenmesi”, Ankara, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Carmines, Edward G., **Reliability and Validity Assessment**, 9. Bs., USA, Sage Publications, 1987.
- Richard A. Zeller:
- Cart, David, Thomas Lemeiux: “Adapting Circumstances: The Evolutaion of Work, School and Living Arrangements Among North American Youth”, Ed. David G. Blanchflower, Richard B. Freeman, **Youth Employment and Joblessness in Advanced Countries**, Chicago, University of Chicago Press, 2000, s. 171-214.
- Ceylan-Ataman, Berrin: “İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:53, Sayı:1, 1998, s.59-72.
- Choudhry, Misbah Tanveer Enrico Marelli, Marcello Signorelli: Youth Unemployment and the Impact of Financial Crises”, XXV Convegno Nazionale di Economia del Lavoro Università degli Studi G. D’Annunzio, Chieti-Pescara, September 9-10 2010.
- Clark, Gregory: **Fukarahğa Veda Dünyanın Kısa İktisadi Tarihi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Cole, William E., Richard D. Sanders: “Internal Migration and Urban Employment in the Third World”, **The American Economic Review**, C: 75, S: 3,1985, s. 481-492.
- Crumpacker, Martha, Jill M. Crumpacker: ”Succession Planning and Generational Stereotypes: Should HR Consider Age-Based Values and Attitudes a Relevant Factor or a

Passing Fad?" **Public Personnel Management**, C: 36, S: 4, 2007, s. 349–369.

Çağlar, Atalay, Handan "Türkiye’de İşsizlerin İş Arama Süresini Belirleyen Faktörler: Kumaş, Tuncay Moralı: 2007-2013 Dönemi", **Sosyal Güvenlik Dergisi**, C: 5, S: 1, 2015, s. 68-103.

Çelik, Aziz: "Eğreti Emek- Parçalanın Sınıf", **Birikim**, S:217, 2007, s.1-12.

Çetinkaya, Emel: "Türkiye’de Gençlerin Kayıt Dışı İstihdamdaki Durumu", **Bilgi**, Cilt:17, sayı:2, 2008, s. 115-125.

Çetinkaya, Yalçın: "Bir ‘Manipölasyon Aracı’ Olarak Medya, Medya ve Gençlik", **Bilim ve Aklın Aydınlanmasında Eğitim Dergisi**, Sayı 57, 2005.

Çoban, Fadime: Milenyum Kuşaağı Neleri Değıştirecek?" **Capital Dergisi**, Haziran, 2006, <https://www.capital.com.tr/yonetim/insan-kaynaklari/milenyum-kusagi-neleri-degistirecek>, 2 Şubat 2018

ÇŞGB: "Ulusal İstihdam Stratejisi" , (çevrimiçi) <http://www.uis.gov.tr/>, 5 Mart 2018.

ÇŞGB: İşgücü Piyasasında Güvence Ve Esnekliğin Sağlanması 5. İzleme ve Değerlendirme Kurulu Toplantısı", (çevrimiçi), <http://www.uis.gov.tr/media/1482/esneklik.pdf>, 3 Şubat 2018.

Dağlioğlu, Selim, "Türkiye’de Asgari Ücretin İstihdam Üzerindeki Etkisinin Mehmet Akif Bakır: Sektörel Panel Regresyon Modelleri İle İncelenmesi", **Sosyal Güvence Dergisi**, S: 8, 2015, s. 35-68.

Demir, Fırat, Nilgün Erdem: “Labor Market Performance after Structural Adjustment in Developing Countries: The Interesting But not so Unique Case of Turkey”, Employment and Labor Issues: Unemployment, Youth Employment and Child Labor, Ed. L.K. Valencia and B.J. Hahn, Nova Science Publishers, 2010.

DİSK-AR: “Gençler İşsiz Üniversiteliler Boşta Kadınlar Evde”, (Çevrimiçi) <http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/DISK-AR-istihdam-is%CC%A7sizlik-raporu-SON-Ocak-2018.pdf>, 05 Şubat 2018.

DİSK/GENEL İŞ: ” Kayıtdışı İstihdam Raporu”, **DİSK**, Kasım 2017.

Doğan, Harun: **Çalışma Ekonomisi**, Ed. Hüseyin M. Yüceol ve Fatma Fidan, İstanbul, Lisans Yayıncılık, 2015.

Doğan, İsmail: **Dünden Bugüne Türk Ailesi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.

Duben, Alan: **Kent, Aile, Tarih**, 2. bs., Çev: Leyla Şimşek, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

Dücan, Engin: “Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C: 12, S: 2, 2016, s. 167-183.

E. Bloom, David, David Canning, Jaypee Sevilla: **The Demographic Dividend A New Perspective on the Economic Consequences of Population Change**, RAND, Santa Monica, 2003.

- Ekin, Nusret **Kayıtdışı Ekonomi Enformel İstihdam.** İstanbul, İTO Yayını, 1995.
- Engbersen, Godfried, **Cultures of Unemployment A Comparative Look at Long-Term Unemployment and Urban Poverty** , Amsterdam, Amsterdam University Press, 2006.
- Engbersen, Godfried, Kees Schuyt, Jaap Timmer, Frans van Waarden
- Erdayı, A. Utku: Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye “, **Çalışma ve Toplum**, S: 22, 2009.
- Erdayı, A. Utku: “Dünyada Genç İşsizliği Sorunun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye”, **Çalışma ve Toplum**, Cilt:3, 2009, s. 133-162.
- Erdil, Erkan: “Poverty and Turkish Labor Markets”, **METU Studies in Development**, Cilt: 34, Sayı:2, s. 137-172.
- Erdoğan, İrfan, Korkmaz Alemdar: **Popüler Kültür ve İletişim, Popüler Kültür ve İletişim Halk Kültürü Kitle Kültürü ve Popüler Kültürün Üretim Dağıtım Tüketim Pratiklerinin Doğası**, Ankara, Erk Yayınları, 2011.
- Erdoğan, İrfan: “Popüler Kültürün Ne Olduğu Üzerine”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, S:57, 2004, s. 1-18.
- Erdoğan, Necmi: “Sancılı Dil, Hadım Edilen Kendilik ve Aşınan Karakter”, **Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliğine Genel Bir Bakış**”, **Boşuna Mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği** içinde, Ed.

Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan, İlknur Üstün, İstanbul, İletişim Yayınları, 5bs. 2015, s.75-115.

Erdut, Tijen: “İşgücü Piyasasında Enformalleşme ve Kadın İşgücü”, **Çalışma ve Toplum**, 2005 C: 3, S:6, s.11- 49.

Erjem, Yaşar, Mustafa Çağlayandereli: “Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 2006, C:30 S:1, s.15-30

Ertaş, Nevbahar: “Turnover Intentions and Work Motivations of Millenial Employees in Federal Service”, **Public Personnel Management**, C: 44, S: 3, 2015, s. 401-423.

Eser, Burçin Yılmaz, Harun Terzi: “Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 30, 2008, s.229-250.

ETF: Çalışmayan, Eğitim Ve Öğrenim Görmeyen (NEET) Gençliğe Odaklanarak Türkiye’de Gençler İçin Beceri Ve İşlere Yönelik Yollar Oluşturma Çalıştayı Arka Plan Notu” (çevrimiçi) [https://www.etf.europa.eu/eventsmgmt.nsf/\(getAttachment\)/6D06DA021A408DFDC1257F0F004D25E0/\\$File/Arkaplan%20notu%20NEETs%20calistayi%20Türkiye_final.pdf](https://www.etf.europa.eu/eventsmgmt.nsf/(getAttachment)/6D06DA021A408DFDC1257F0F004D25E0/$File/Arkaplan%20notu%20NEETs%20calistayi%20Türkiye_final.pdf), 3 Nisan 2018.

Eurofound: **Exploring the Diversity of NEETs**, Publications Office of the European Union, 2016.

Eurofound: **Long-Term Unemployed Youth: Characteristics and Policy Responses**, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017.

- EY: “Avoiding a Lost Generation Young Entrepreneurs Identify Five Imperatives for Action”, (çevrimiçi) [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Avoiding_a_lost_generation_June_2013/\\$FILE/Avoiding_a_lost_generation_LoRes_FINAL.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Avoiding_a_lost_generation_June_2013/$FILE/Avoiding_a_lost_generation_LoRes_FINAL.pdf), erişim tarihi 01 Nisan 2017.
- Fidan, Hüseyin,Sami Genç: “Kayıtdışı İstihdam ve Kayıtdışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Türkiye Özel Sektör Örneği”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi**, C:5, S:9, 2013, s. 137-150.
- Foronda, Oscar Vargas: “The Social Sciences and The Problem of Youth Unemployment in The World", Paris, Unesco Pub., 1986, s. 21, (çevrimiçi) <http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000697/069785eb.pdf>, 3 Mart 2018.
- Foucault, Michel: **Güvenlik Toprak Nüfus, Collogé de France Dersleri 1977-1978**, Çev. Ferhat Taylan, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Giddens, Anthony **Sosyoloji**, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008.
- Giddens, Anthony: **Sosyoloji Eleştirisel Bir Yaklaşım**, Çev: M. Ruhi Esengül ve İsmail Öğretir, 5. bs., İstanbul, Birey Yayıncılık, 1998.
- Green, Colin, Astrid Loon ve John Mangan: “Youth Labour Markets, Education and Employment Destination: Result From The Queensland Survey of Youth”, **Labour Market Research Unit Department of Employment and Training Working Paper No. 1**, 2000, s.3-18.

- Greenwood, Michael J.: “Human Migration Theory, Models, and Empirical Studies ”, **Journal of Regional Science**, C: 25, S: 4,1985, s. 521-544.
- Grogan, Louise, Gerard J. van den Berg: “The Duration of Unemployment in Russia” **CEPR Discussion Papers 2268**, 1999.
- Güloğlu, Tuncay: “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış”, **Visiting Fellow Working Papers**, Cornell University ILR School, 2005.
- Günaydın, Davuthan, Murat Çetin: “Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 22, 2015, s. 17-34.
- Gündoğan, Naci: “Genç işsizliği ve Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C: 54, S.1, 1999, s. 63-79.
- Gündoğan, Naci: “Genç işsizliği ve Avrupa Birliği-ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç istihdam Politikaları”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S: 54, C: 1, s. 74-75. Aralığı 63-79.
- Günindi-Ersöz, Aysel: “Popüler Kültür Ürünlerinden Müzik Videolarının Gençler Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, **Aile ve Toplum**, C: 2 S: 5 , 2002.
- Güzel, Mehmet: “Popüler Kültür ve İşçi Gençlik,”, **Basılmamış Doktora Tezi**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013
- Hansen, Ellen, vd: Challenges to Labour Market Governance in Selected CIS Countries, The Seminar Held with Kind Support from the Cypriot and Greek Ministries of Labour and Social Protection, Cyprus,s.29,(çevrimiçi)

http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/geneva/download/events/cypruspaper_en.pdf, 1 Mayıs 2016.

Harris, John R., Michael P., Todaro. : “Migration, Unemployment and Development: A Two Sectoral Analysis”, **The American Economic Review**, C: 60, Sayı: 1, 1970, s.127-131.

Harvey, David: **Sosyal Adalet ve Şehir**, İstanbul, Metis Yayınları, 2016.

Hazans, Mihails: “What Explains Prevalence of Informal Employment in European Countries: The Role of Labor Institutions, Governance, Immigrants, and Growth”, **IZA Discussion Paper No. 5872** 2011, s.5.

ILO **A Skilled Workforce for Strong, Sustainable and Balanced Growth: A G20 Training Strategy**, Geneva, ILO, 2010.

ILO: **Women and Men In The Informal Economy: A Statistical Picture**, International Labour Office, Geneva, 2002.

ILO: “Promoting Formal Employment Among Youth Innovative Experiences in Latin America and the Caribbean”, (çevrimiçi) http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/documents/publication/wcms_361990.pdf, 01 Mart 2018.

ILO: Informal Employment Among Youth: Evidence from 20 School-to-Work Transition Surveys”, **Work4Youth Publication Series No. 8**, Geneva, 2014.

Irena E., Kotowska, **Second European Quality of Life Survey: Family Life and Work**, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2010.

Anne Solaz:

Işığışık, Özlem: **İstihdam ve İşsizlik**, Bursa, Dora Yayınları, 2014.

Işık, Oğuz, Melih **Nöbetleşe Yoksulluk**, 7. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

Pınarcıoğlu:

İçduygu, Ahmet, Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi”, İbrahim Sirkeci İsmail, **Türkiye’de İçgöç**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s. 207-244.

İslamoğlu, Emel, vd: “Bir Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Girişimcilik Programlarının Etkinliği: KOSGEB Yeni Girişimcilik Destek Programı Örneği”, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı: 8, 2014, s. 25-44.

İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Başak Kültür Sanat Vakfı “Zorunlu Göçün Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri 2004-2010 Karşılaştırmalı Araştırma Raporu”, (çevrimiçi) https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2017/05/08/sesduy-ingilizce_MiKM6qt.pdf, 10 Mart 2018.

İŞKUR: Mezun Olunan Bölümlere Göre İşsizlik Oranları, (çevrimiçi) <http://www.iskur.gov.tr/TabId/763/ArtMID/1707/ArticleID/750/Mezun-Olunan-B2461252mlere-G246re-%C4%B0%C5%9Fsizlik-Oranlar%C4%B1.aspx>, 10 Ocak 2018.

- İŞKUR: “Aktif İşgücü Programları”, (çevrimiçi)
<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/isarayan/aktifisgucuprogramlari.aspx>, 2 Mayıs 2018
- İŞKUR: “İş ve Meslek Danışmanlığı”, (çevrimiçi)
<https://www.iskur.gov.tr/baglantilar/sss/is-ve-meslek-danismanligi/>, 10 Aralık 2018.
- İŞKUR: “9. Genel Kurul Çalışma Raporu”, (çevrimiçi)
https://media.iskur.gov.tr/13592/9-genel_kurul_raporu.pdf, 1 Ekim 2018.
- İŞKUR: “İşe İlk Adım Projesi”, (çevrimiçi)
<https://www.iskur.gov.tr/isveren/ise-ilk-adim-projesi/>, 01 Mayıs 2018.
- Kabaklarlı, Esra, “Economic Determinants of Turkish Youth Unemployment
Perihan Hazel Er, Problem: Cointegration Analysis” **International Conference On
Abdülkadir Buluş: Applied Economics ICOAE**, 2011, s. 267-272.
- Kayacan, Emir: “X ve Y Kuşaklarının Motivasyon Kaynakları: Bankacılık
Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması”, İstanbul, **Basılmamış
Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Keleş, Hatice Nejla: Girişimcilik Eğiliminin Kuşak Farkına Göre İncelenmesi”, **Selçuk
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve
Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S:26, 2013, s.23-43.
- Kıcıır, Başak: “Eğitimli Genç İşsizlik Üzerinden İşsizlik Kaygısına Bir Bakış”,
Çalışma ve Toplum, Cilt:3, Sayı: 54, 2017, s. 1369-1396.

- Kieselbach, Thomas vd: **Youth Unemployment and Social Exclusion a Comparison of Six European Countries.**, YUSEDER Publication, Opladen, Psychology of Social Inequality No. 2., 2000.
- Kieselbach, Thomas, Bengt Starrin vd.: “Understanding the Health Consequences of Unemployment- The Finance/Shame Model”, Ed. Kieselbach, T. (ed), **Youth Unemployment and Health. A Comparison Of Six European Countries...**, Psychology of Social Inequality, Opladen, YUSEDER Publication No. 1., 2000b., s. 35-41.
- Kieselbach, Thomas: “Long-Term Unemployment Among Young People: The Risk of Social Exclusion”, **American Journal of Community Psychology**, Vol:32, No: ½, 2003, s. 69-76.
- Kieselbach, Thomas: **Youth Unemployment and Health. A Comparison of Six European Countries**, Psychology of Social Inequality, Opladen, YUSEDER Publication No. 1.2000b.
- King, Russell: “Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer”, Ed: Erica Righard, **Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations** Cilt:3, Sayı:12, İsveç, Malmö Institute For Studies Of Migration, Diversity And Welfare (Mim) M.
- Kol, Emine Nida, Zeynep Karaçor: “2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve İstihdam Üzerine Etkileri”, **Maliye Dergisi**, S: 162, 2012, s.379-395.
- Konya, Sevilay, Gülbahar Kabaloğlu, Mücahide Küçüksucu: “Türkiye’de Farklı Boyutları Ve Alternatif Çözüm Politikaları İle Genç İşsizliği”, Ed. Selçuk KOÇ, Ayhan ORHAN, Mehmet Çağrı GÖZEN, **Kayıt Dışı İstihdam ve Ekonomi**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2018, s. 32-42.

- Koray, Meryem: **Sosyal Politika**, 4.bs., Ankara, İmge Kitapevi, 2012.
- Koray, Meryem: **Sosyal Politika**, 4. Bs, İmge Kitapevi, 2012.
- KOSGEB Türkiye Girişimcilik Stratejisi Eylem Planı 2015-2018, (çevrimiçi)
https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf, 1 Mayıs 2017.
- Kreishan, Fuad M: “Economic Growth and Unemployment: an Empirical Analysis”
Journal of Social Sciences, *Cilt:7*, Sayı: 2, 2011,s. 228-231.
- Kurtaran, Yörük, “Gençler Hakkında, Gençlik için, Gençlerle”, **Türkiye’de Gülesin Nemutlu ve Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Der. Nurhan Yentürk, Yörük Nurhan Yentürk: Kurtaran, Gülesin Nemutlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 3-15.
- Kutal, Gülten: “Türkiye’de İşsizliğin Yapısal Sorunları”. **II. İstihdam Haftası Tebliğleri**, Ankara, İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayınları, 1992.
- Lahusen, Christian, **Experiencing Long Term Unemployment in Europe Youth on the Edge** , ISBN 978-1-137-50487-6 (eBook), 2016.
Marco Giugni, Palgrave Macmillan (Ed):
- Levy, Mildrey B., “Lifetime Versus One-Year Migration in Venezuela”, **Journal of Regional Science**, C: 12, S:3, 1972, s. 407-415.
Walter Wadycki:
- Lordoğlu, Kuvvet, “Türkiye İşgücü Piyasalarında Etnik Bir Ayrımcılık Var Mıdır?”, **Çalışma ve Toplum**, C: 2, 2012, s.117-145.
Mustafa Aslan:

- Lüküslü, Demet: “Günümüz Türkiye Gençliği: Ne kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlık Geleceği” **Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Der. Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran ve Gülesin Nemutlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.287-297.
- Machin, Stephen, Alan Manning: “The Causes and Consequences of Long-Term Unemployment in Europe”, London, Centre for Economic Performance London School of Economics and Political Science, No:400, 1998, s.27, (çevrimiçi) <https://core.ac.uk/download/pdf/6389077.pdf>, 5 Nisan 2017.
- Marshall, Gordon: **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- McCrindle, Mark, Emily Wolfinger: **The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations**, 2. Bs., Sdney, UNSW Press, 2011.
- Milliyet Gazetesi “Türkiye’de Gençlik Avrupa’nın İzinde”, 18.06.2004, Milliyet.
- Monticelli, Lara, Simone Baglioni, and Matteo Bassoli: “Youth Long-Term Unemployment and Its Social Consequences in Italy: ‘In a World That Does Not Belong to Me’, **Experiencing Long Term Unemployment in Europe Youth on the Edge**, ed. Christian Lahusen, Marco Giugni, Palgrave Macmillan, ISBN 978-1-137-50487-6 (eBook), 2016.
- Morrel, Stephen L., Richard J. Taylor, Charles B. Kerr: “Unemployment and Young People’s Health” , **The Medical Journal Of Australia**, Vol: 165, Sayı:5, 1998, s. 236-240.

Murat, Sedat, Levent Şahin: “Gençlerin İstihdamı/İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Çalışma ve Toplum**, S: 3, 2011, s. 93-135.

Murat, Sedat, Levent Şahin: “Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi - Prof. Dr. Mustafa E. Erkal'a Armağan Özel Sayı 2**, S:44, 2011, s. 1-48.

Murat, Sedat, Levent Şahin: **AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği**, İstanbul, İTO Yayınları, 2011.

Murat, Sedat, Burçin Yılmaz Eser, “Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: İstihdam Yaratmayan Büyüme Olgusunun Geçerliliği”, **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, 2013, s. 92-123.

Murat, Sedat: “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, 40. Kitap, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 549, 1995, s.175-194.

Murat, Sedat: “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, İstanbul, İÜ Yayın No. 3867, 40. Kitap, 1995,s. 175-194.

Murat, Sedat: **Dünden Bugüne İstanbul’un Nüfus ve Demografik Yapısı**, İstanbul, İTO Yayınları, 2006.

- Nüfusbilim Derneği: “Genç Nüfusa Genel Bir Bakış”, (Çevrimiçi) http://www.nd.org.tr/dosya/NBD_Gencn%C3%BCfus_rapor.pdf, 02 Şubat, 2018.
- Nyyssöla, Kari: “Youth Unemployment and Marginalization: Changes in the Labor Market Status of Finnish Young People in the Years, 1980-1993”, Sage Publications, **Young**, Cilt: 7, Sayı: 3, 1999, s. 2-20.
- Nyyssöla, Kari: “Youth Unemployment and Marginalization: Changes in the Labor Market Status of Finnish Young People in the Years, 1980-1993”, **Young**, C:7, S:3, 1999.
- O'Higgins, Niall: “Trends in the Youth Labour Market in Developing and Transition Countries”, **World Bank Social Protection Discussion Paper** Series No. 0321, 2003.
- OECD Stat: “Youth not in employment, education or training (NEET)” (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>, 5 Nisan 2018.
- OECD: (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-education-or-employment-neet.htm>, 01 Mart 2018.
- OECD: (çevrimiçi) “Jobs recovery to remain weak in 2015, says OECD” <http://www.oecd.org/newsroom/jobs-recovery-to-remain-weak-in-2015.htm>, 25 Mart 2017.
- OECD: (çevrimiçi) https://www.oecd-ilibrary.org/employment/long-term-unemployment-rate/indicator/english_76471ad5-en, 05 Mayıs 2018.

OECD: (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/unemp/long-term-unemployment-rate.htm>, 18 Aralık 2018.

OECD: “Youth not in employment, education or training (NEET)” (çevrimiçi) <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>, 5 Nisan 2018.

Öktay, Ahmet: **Toplumsal Değişme ve Basın**, Ankara, Bilim/Felsefe, Sanat Yayınları, 1987.

Özdamar, Kazım: **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**, 4. Basım, Eskişehir, Kaan Kitabevi, 2002.

Özdemir, Süleyman, **İşsizlik Sorununun Çözümünde Kobilerin Desteklenmesi**, Halis Yunus Ersöz, İstanbul, İTO Yayınları, 2006.
İbrahim Sarıoğlu:

Özden, Ömer: “Üniversite Öğrencilerinin Popüler Kültür ve Popüler Müzikle İlgili Görüşleri”, Konya, **Basılmamış Doktora Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Packard, Truma, **In From the Shadow Integrating Europe’s Informal Labor**, Johannes Koettl, Washington, DC, **The World Bank**, 2012, s. 7-8.
Claudio E. Montenegro:

Parlak, Zeki, Süleyman **“Esneklik Kavramı ve Emek Piyasalarında Esneklik”**, Sosyal Siyaset Konferansları, S: 60, 2011, s. 1-60.
Özdemir:

- Piirainen, Timo: Romanların Türkiye’deki Sosyal Durumu ve Sosyal İçermenin Desteklenmesine Yönelik Kamu Politikaları Ön Çalışma İkinci Rapor, (çevrimiçi) http://siromatr.net/Portals/0/Act111-2ndEx-anteReport_15052017_TR_revised.docx, 08 Şubat 2018.
- Polert, Anna: “The 'Flexible Firm: Fixation or Fact?”, **Work, Employment & Society**, C: 2, S: 3, 1988, s.281- 316.
- Ravenstein, Ernest ” The Laws of Migration”, **Journal of the Statistical Society of London**. Sayı: 48. Cilt: .2, 1988, s. 167-235.
- Rowley, Michael K. “The Impact of Unemployment in Relation to age and Length of Rowley, Norman Unemployment”, **Journal of Occupational Psychology**, Cilt: Feather: 60,1987, s.323-332.
- Russel, Helen, Philip J. “ Getting a Job in Europe: The Transition from Unemployment to O’Connel, Work among Young People in Nine European Countries”, **Work, Employment; Society**, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 1-24.
- SAITH, Ruhi: "Social Exclusion: the Concept and Application to Developing Countries", **Queen Elisabeth House Working Paper Number 72**, University of Oxford, 2001.
- Savcı, İlkay: “Genç İşsizliği: Eğitim ve İstihdamda Sorunlar, Çözüm Arayışları”, **TİSK Akademi**, Cilt:2, Özel Sayı: 1, 2007, s. 87-108.
- Selamoğlu, Ahmet: Gelişmiş Ülkelerde İstihdam Politikaları, Esneklik Arayışı ve Etkileri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2002, C:2, S:4 s. 33-63.

- Standing, Guy: **Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Strangleman, Tim, **Çalışma ve Toplum Sosyolojik Yaklaşımlar, Temalar ve Yöntemler**, çev.Fuat Man,Ankara, Nobel Yayınları, 2015.
- Tracey Warren,
- Swinburne, Penny: “The Psychological Impact of Unemployment on Managers And Professional Staff”, **Journal of Occupational Psychology**, Cilt: 54, Sayı:1, 1981, s. 47-64.
- Şahin, Levent: Avrupa Birliği’nde uyum sürecinde Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu, İstanbul, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Şen, Mustafa: “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi”, **Çalışma ve Toplum**, S: 40, 2014, s. 231-256.
- Şenses, Fikret: “Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler”, Ankara, **ERC Working Papers in Economics 07/05 ODTÜ**, 2007, s. 1-31.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması**, Ankara, Araştırma Serisi 2010.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, İstanbul, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, 2014

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı: **Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018.**

Tansel, Aysıt: **2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış**, Ankara, TÜSİAD Yayınları, Yayın No: TÜSİAD- T/2012-11/536, 2012.

Tansel, Aysıt, H. Mehmet Taşçı: “Determinants of Unemployment Duration For Men and Women in Turkey,” **Turkish Economic Association**, Discussion Paper No: 1258.

Taş, H. Yunus, Merve Bilen: “Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri”, **Emek ve Toplum Dergisi**, C: 3 S: 2, 2014, s. 50-69.

Taşçı, Mehmet, Ali Rıza Özdemir: “Trends in Long-Term Unemployment and Determinants of Incidence of Long-Term Unemployment in Turkey”, **Journal of Economic and Social Research**, C: 7, S: 2, 2006, s.1-33.

Tekeli, Seda, Güler Günsoy: ”The Relation Between Education and Economic Crime: an Assessment for Turkey”, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, Sayı: 106, 2013, s. 3012-3025.

The Guardian: “Long-term unemployment almost double pre-financial crisis level OECD”, (çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/business/2014/sep/03/long-term-unemployment-double-financial-crisis-level-oecd>, 25 Mart 2017.

Tiftik, Hidayet, Mehmet Zencirkıran: “ A Survey of Entrepreneurial Tendencies Candidate Young Entrepreneurs: Foundation University Sample”, **Journal of Management Research**, Cilt: 6, Sayı: 2, s.177-200.

TİSK: **25. Genel Kurul 14-15 Aralık 2013 Çalışma Raporu**, Ankara, 2013.

Todaro, Michael P.: A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries," **American Economic Review**, Mart 1969, Sayı: 59, s. 138-48.

Toksöz, Gülay, Şerife Enformel Sektörde İstihdamın ve İşgücünün Özellikleri,İktisat Türcan Özşuca: Dergisi, S:430, 2002, s. 29-35.

Tunalı İnsan, Bengi “Türkiye’de İşgücü Piyasasına Geçiş Aşamasında Gençler”, Yanık İlhan: **Ekonomik Araştırma Forumu**, Araştırma Notu 9-01, TÜSİAD, Ocak 2009.

Tunalı, İnsan: “İstihdam Durum Raporu”, **İŞKUR**, 2003, S. 58-59, çevrimiçi http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/12671/%C4%B0%C5%9EKUR_T%C3%BCrkiye_%C4%B0stihdam_Durum_Raporu.pdf, 2 Nisan 2018.

TÜİK: “Evlenme İstatistikleri”, çevrimiçi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=112&locale=tr>, 20 Eylül 2017.

TÜİK: (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html, 13 Mart 2017.

TÜİK: “İstatistiklerle Gençlik, 2017”,(çevrimiçi) <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 03 Haziran 2017.

TÜİK: “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, (çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, 16 Kasım 2018.

TÜİK: İşgücü İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, erişim tarihi: 05.06.2018.

TÜİK: Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; TÜİK, İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.05.2018.

TÜİK: (çevrimiçi) www.tuik.gov.tr, 2 haziran 2017.

TÜİK: İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.09.2018.

TÜİK: İşgücü İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 01.09.2018.

TÜSİAD, **Türkiye’nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, Yayın no: TÜSİAD-T/99-1-251, 1999.

Ulutürk Akman, Sema, “Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Etkisi”, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı:2, 2017.

- Uşen, Şelale: “Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları” , **Çalışma ve Toplum**, C:2, 2007, s. 65-95.
- White, Jenny B.: **Para ile Akraba Kentsel Türkiye’de Kadın Emeği**, 3. Bs., Çev. Aksu Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- World Bank: “Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24)”, (çevrimiçi), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS>, 10 Nisan 2018.
- Wyn, Johanna, Rob White: **Rethinking Youth**, London, Sage Publication, 1997.
- Yeldan, Erinç: “Kapitalizmin Yeniden Finansallaşması ve 2007/2008 Krizi: Türkiye Krizin Neresinde?”, **Çalışma ve Toplum**, S:20, 2009, s. 11-28.
- Yeldan, Erinç, Hakan Ercan: Growth, Employment Policies and Economic Linkages: Turkey, International Labour Organization The Employment Working Papers, Sayı: 84.
- Yentürk, Nurhan, Cem Başlevent: Türkiye’de Genç İşsizliği: Etkileyen Faktörler ve Politika Önerileri”, **Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Der. Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 374.
- Yıldırım, Maviş: “Ayrımcılık”, **Sosyal Politika**, Ed. Aysen Tokol ve Yusuf Alper, 5. bs., Bursa, Dora Yayınları, 2014.

- Yılgür, Egemen: **Nişantaşı Teneke Mahallesi Teneke Mahalle Yoksulluğundan Orta Sınıf Yerleşimine**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.
- Yılmaz, Tuncay, Fatma Fidan, Veli Karataş: “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, İ.Ü. Yayınları, 48. Kitap, 2004, s. 163-183.
- Yurttagüler, Laden: “Sosyal Dışlanma ve Gençlik”, **Türkiye’de Gençlik Çalışmaları ve Politikaları**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Yüksel, İhsan: “İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:60, Sayı:3, 2005, s. 255-274.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Edirne’de doğan Elvin Dinler, 2004 yılında Edirne Anadolu Lisesinden mezun olup, 2004-2008 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü’nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2009-2012 yılları arasında Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans eğitimini aynı bölümde tamamladıktan sonra, 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında doktora programına başlamıştır. Bir süre özel sektörde çalıştıktan sonra, 2013 yılında Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Halen mevcut görevini sürdüren Elvin Dinler’in, yayımlanmış makaleleri ve kitap bölümleri olmakla birlikte, 2017 yılından itibaren uluslararası indeksli bir dergide editör yardımcısı olarak çalışmaktadır. Dinler iyi derecede İngilizce bilmektedir.